

ESQUERRA A MÈXIC

1941-1980

ESQUERRA A MÈXIC

1941-1980

ESQUERRA A MÈXIC

1941-1980

FUNDACIÓ **JOSEP IRLA**

EDICIÓ CORREGIDA I AMPLIADA (ELECTRÒNICA)
DESEMBRE 2016

1a edició: gener 2012

2a edició: juny 2012

edició corregida i ampliada (electrònica): desembre 2016

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

info@irla.cat

COORDINACIÓ EDITORIAL

JOSEP VALL

SUPORT DOCUMENTAL A CATALUNYA

ARNAU ALBERT

NATÀLIA LARA

ÀNGEL RAMOS

COORDINACIÓ DE LA RECERCA HISTÒRICA A MÈXIC

JOSÉ MARIA MURIA

RECERCA HISTÒRICA A MÈXIC

PERE PERELLÓ I NOMDEDEU

VÍCTOR MANUEL RODRÍGUEZ GARCÍA

NATÀLIA SÀNCHEZ DIPP

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA

ÀNGEL RAMOS

FONTS D'IL·LUSTRACIÓ

AGN Archivo General de la Nación, Mèxic DF

AMTM Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià, Monestir de Poblet

ANC Arxiu Nacional de Catalunya, Sant Cugat del Vallès

APV Abel Pascual i Ventosa

CD Congreso de los Diputados, Madrid

FJI Fundació Josep Irla, Barcelona

DISSENY

JORDI VINYETS

IMPRESSIÓ

CEVAGRAF SCCL

DIPÒSIT LEGAL

B-18532-2012

ISBN

978-84-615-6958-8

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

Esquerra a Mèxic, 1941-1980. – 2a ed. (corr.)

Bibliografia

ISBN 9788461569588

I. Vall, Josep (Vall i Segura), ed. II. Fundació Josep Irla

1. Esquerra Republicana de Catalunya – Història 2. Exiliats – Catalunya – Biografia 3. Exiliats – Mèxic – Biografia 4. Catalans – Mèxic – Biografia 5. Catalunya – Història – 1936-1939, Guerra Civil – Refugiats

325.254.4:329.17(467.1:72)“1941/1980”

Agraïments

Aquest llibre no hauria estat possible sense l'aportació de dotzenes de familiars dels militants d'Esquerra a Mèxic, entre els quals: Elisabeth Aguadé Escofet, Maria Dolors Altaba i Artal, Carlos Altaba Nañez, Ana Maria Aragonés Castañer, Dolors Arrufat i Figueras, Josefina Benet Canut, Maria Rosa Benet Canut, Montserrat Bigas i Salvador, Clara Laura Bladé Marcos, Maria Pilar Bladé Marcos, Carlos Bohigas Bosch, Maria del Mar Bohigas Bosch, Maria Bohigas i Sales, Jordi Bombi i Font, Francesc Bonamusa i Gaspà, Benigna Bonastre Morera, Emília Bonastre Morera, Isabel Bonastre Morera, Maria Carmen Bonastre Morera, Maria Carmen Boronat Orozco, Rosa Maria Borràs Canadell, Leticia Botey, Marc Aurelio Botey Estapé, José Brogeras Oliva, José Tomás Cabrejas Albiñana, Laura Calvet Casanovas, Carme Capdevila i Palau, Mercedes Carreras Bendicho, Ernest Casadesús i Anfrons, Jaume Casares Bonastre, Montserrat Catalán i Benavent, Àngels Colom, Maria Antònia Cortés i Font de Rubinat, Salvador Costa Artigas, Salvador Costa Costa, Montserrat Costa i Miró, Marta Elvia de la Hoz Chavert, Gemma Domènech i Casadevall, Jorge Dot Masdemont, Maria Rosa Duran Gili, Olga Dutrem Martínez, Manuela Dutrem Sitjes, Pilar Eroles Gómez, Neus Falcó Cruz, Luz Fernández Gordillo, Maria Lluïsa Gally Companys, Alberto Gassol Palau, Martha Gassol Palau, Jaume Gironés Victoria, Montserrat Gispert Cruells, Diana Jaumá Costa, Diana Lluhí Fournier, Alejandro Lluhí González, Horacio López Escofet, Joan López i Ferrer, Diana López Font, Elisenda López Freixes, Maria Neus Lorenzo Galés, Jorge Martret, Laura Masana Suquet, Juli Mateu i Martorell, José Francisco Mejía Flores, Àngel Messeguer i Peypoch, Alberto Moles Batllell, Mònica Moragas, Pere Munell Casadesús, Montserrat Mur Ubasart, Llorenç Oliart Furrellat, Josep Oliveres Vidal, Toni Orensanz, Sylvia Parés Balcells, Elena Pereña Gili, Neus Pinart i Bartrolí, Carmen Pintó Obradors, Alberto Pla Andreu, Xavier Pla i Barbero, Josep Maria Porta i Balanyà, Alan Rojas Orzechowski, Marta Ros, Núria Rubiralta i Prunés, Elisenda Sala i Ponsa, Montserrat Serra i Oms, Maria Carmen Serra Puche, Martí Soler Vinyes, Bruno Sòria i Mateu, Marisa Suárez Pla, Cristina Suevos Tell, Martín Suevos Tell, Marta Suquet i Granell, José Francisco Tamborero Arnal, Núria Tamborero Arnal, Prudencio Tamborero Farré, Inés Tell i de Palleja, Rafael Tijerina Adell, Jaume Torrent i Oriol, Cori Torroja i Sabater, Amèlia Trueta Llacuna, Rafael Trueta Santiago, Juan Úrsul Solanes, Maruxa Vilalta Soteras, Pelayo Vilar Puig, Maria Xirau Vayreda i Mireya Zapata Tarragona.

Així com Josep Ribera i Salvans, Xavier Torroja i Sabater i Marcela Zárate de l'Orfeó Català de Mèxic.

Taula de continguts

Presentació, JOSEP HUGUET	9
Introducció, JOSÉ MARÍA MURÍA.....	11
Breu història d'Esquerra a Mèxic, JOSEP VALL	15
1. Les quatre etapes de l'exili mexicà	15
2. La militància	23
3. L'activitat política.....	27
4. Un binomi indestriable: Esquerra/Orfeó	29
Els Presidents d'Esquerra a Mèxic.....	31
Els Consells Directius d'Esquerra a Mèxic	33
278 fitxes biogràfiques de la militància d'Esquerra a Mèxic	39
Glossari de sigles	321
Bibliografia.....	323

Mèxic DF, 1959

Reunió de militants d'Esquerra a Mèxic, en ocasió d'una visita de Carles Pi i Sunyer. D'esquerra a dreta, asseguts: Salvador Armendares, Joan Ventosa i Roig, Amadeu Oliva, Manuel Galés, Carles Pi i Sunyer, Ricard Altaba, Francesc Farreras i Duran, Antoni Dot i Pere Ferrer. Dempeus: Jaume Mateu, Francesc Senyal, Cèsar Català, Alfons Boix, Jaume Senyal, Ramon Frontera, Joan Grau, x, x, Eduard de Neira, Maria Dolors Bargalló, x, x, Antoni Eroles, Marian Font, Artur Bladé, Martí Rouret, Enric Canturri, Miquel Palet, x.

FJI

Presentació

JOSEP HUGUET, PRESIDENT DE LA FUNDACIÓ JOSEP IRLA

El projecte d'aquest estudi sobre la presència d'Esquerra a Mèxic respon a la confluència de dos dels objectius de la Fundació Josep Irla: preservar tota la documentació significativa generada per Esquerra Republicana de Catalunya al llarg de la seva història; i impulsar la recerca i la difusió històrica en l'àmbit de l'esquerra nacional dels Països Catalans.

Per les vicissituds de la seva història (guerra, exili, repressió, clandestinitat, espoli...), la immensa documentació generada per Esquerra, el partit hegemònic de la Catalunya republicana, ha estat destruïda o dispersada. Refer aquesta situació, recuperar la nostra memòria històrica, ha estat per a la Fundació Josep Irla un autèntic desfici des de la seva creació el 1997.

Per això el projecte que avui veu la llum és tan significatiu, perquè donant a conèixer la petita gran història d'Esquerra a Mèxic, fem sortir de l'anonimat desenes de vides de militants, d'exiliats catalans que al llarg de quatre dècades van viure amb la il·lusió de tornar a casa, recreant a 10.000 quilòmetres de distància de la seva llar nacional, la llengua i la cultura que els identificava.

Hem recollit unes breus pinzellades de les vides de 260 catalans i 14 catalanes. Algunes d'elles ja eren prou conegudes per ser personatges polítics de primera fila: consellers de la Generalitat, diputats, alcaldes de grans ciutats, ministres de la República... Però la immensa majoria són militants de base que, lluny de casa, es van mantenir fidels al partit de Macià i Companys.

Es calcula que entre 1939 i 1950 van fer cap a Mèxic més de 4.000 catalans. Que 274 constin com a militants d'Esquerra demostra la magnitud del pes polític del partit hegemònic de la Catalunya republicana també a l'exili mexicà.

Sigui doncs aquest llibre un homenatge a l'exili català, en particular al de Mèxic i a les autoritats mexicanes que el van acollir. I un homenatge, sobretot al compromís polític d'una generació que va preservar uns ideals a través d'una organització, Esquerra, que cedí el testimoni a les generacions futures per tal de continuar la llarga lluita del nostre poble per la justícia social i la llibertat nacional.

Oceà Atlàntic, novembre de 1941

Grup d'exiliats republicans catalans camí de Mèxic a bord del Quanza, entre els que hi ha Elisabeth Aguadé, Joan Casanelles, Mercè Escofet, Abel Gassol, Albert Gassol, Teresa Peyrí, Pere Pi i Salella, Santiago Pi i Sunyer, Josepa Pinilla i Joan Ventosa i Roig.

APV

Introducció

JOSÉ MARÍA MURIÁ, INSTITUTO NACIONAL DE ANTROPOLOGÍA E HISTORIA

El 1939 fou un any de tragèdies i derrotes. A l'inici de 1939 Catalunya es va veure esfondrada sota el totalitarisme; el desenllaç fatal d'aquella guerra va obligar a generacions d'homes i dones —que un dia construïren la Segona República— a fugir per a salvar les seves vides i preservar les seves expressions pròpies. Perseguits pel feixisme l'exili esdevingué, per molts, “la millor” opció. Primer a França on els que tingueren contactes, coneguts o sort no acabaren, com un gruix important dels exiliats, a la infàmia col·lectiva dels camps de concentració instal·lats pels governants francesos al sud de l'hexàgon.

Molts i molt diversos foren els camins de l'exili: el retorn, les companyies de treball, la lluita al costat dels francesos a la resistència o el pas a Amèrica. Fou aquesta darrera opció la que va portar a Mèxic a milers de refugiats polítics fills de la perduda República. Tot plegat gràcies al president mexicà, Lázaro Cárdenas, i a un país que va rebre sense condicions a un poble vençut.

A Mèxic es reuniren un part molt destacable del moviment intel·lectual, científic i cultural de la Catalunya republicana. L'aportació d'aquest a diferents aspectes de la vida mexicana fou molt destacable, però també va ser una contribució en favor a la mateixa cultura catalana. S'ha dit molts cops que Mèxic va esdevenir durant dècades la capital de la catalanitat, i així fou, mitjançant l'edició de llibres, revistes, exposicions d'art, celebració dels Jocs Florals entre altres activitats i iniciatives. Mèxic esdevingué capital catalana i llar per a milers de persones que la perderen a mans de la violència desfermada de la irracionalitat i l'odi.

Esquerra Republicana de Catalunya fou el partit que, sens dubte, millor va representar el gruix d'exiliats catalans a Mèxic. Fruit d'aquesta representació important en l'exili neix aquest estudi. Per l'elaboració del qual hem iniciat la recerca a partir d'un llistat de més de tres-centes persones, que segons els arxius d'Esquerra, van militar al partit en el seu exili de Mèxic. D'algunes d'aquestes persones ha estat impossible trobar informació biogràfica rellevant.

Per realitzar les diferents biografies ha estat imprescindible la consulta dels expedients del Comité Técnico de Ayuda a los Refugiados Españoles (CTARE), que es troba a la Biblioteca Nacional de Antropología e Historia, de la ciutat de Mèxic. El CTARE fou la representació del Servicio de Evacuación de Refugiados Españoles (SERE), que encapçalat pel doctor Josep Puche i Àlvarez, s'encarregava de rebre, allotjar, proporcionar auxili i distribuir els refugiats republicans pel territori mexicà.

També s'ha consultat els expedients de la Secretaría de Relaciones Exteriores i l'Archivo General de la Nación ambdós a la capital mexicana. La informació aportada per testimonis, sobretot familiars i en alguns casos els propis biografiats, ha estat destacable i imprescindible. Sempre que ha estat possible s'han usat les biografies ja existents que es troben al lloc web memoriaesquerra.cat de la mateixa Fundació Josep Irla.

La principal onada migratòria de l'exili fou la compresa entre la data de la caiguda de Barcelona, el 26 de gener de 1939, i l'arribada de les tropes franquistes a la frontera amb França el 10 de febrer del mateix any.

Les autoritats franceses davant de l'allau humana que s'adreçava a la Catalunya Nord la nit del 27 al 28 de gener, tancaren la frontera i només deixaren passar les dones i les criatures. La pressió de la premsa francesa que recollia l'opinió de sectors adversos a la causa republicana va jugar un paper molt decisiu en la presa de mesures basada en un control rigorós de l'entrada de refugiats. El curs dels esdeveniments bèl·lics, el fet de que no prosperés la idea del govern francès de col·locar els refugiats en una zona neutral dins d'Espanya i que el general Franco només acceptés la rendició incondicional, féu que tres dies més tard, França autoritzés el pas de ferits fins el 5 de febrer, moment en que s'autoritzà el pas dels soldats, obligant-los a entregar les armes. El mateix dia, travesaven la frontera el president de la República, Manuel Azaña, el de la Generalitat, Lluís Companys, el del govern basc, José Antonio Aguirre, així com també el

cap del govern espanyol, Juan Negrín i el president de les Corts, Diego Martínez Barrio. Autoritats que venien de reunir les darreres Corts republicanes a la fortalesa militar de la ciutat de Figueres, l'1 de febrer.

Aquest període fou, també, per la majoria de militància d'Esquerra, el moment en que acompanyats de riudes de gent passaren a França. Al llarg de la frontera hi havia cinc accessos habilitats per les autoritats franceses per on podien passar els refugiats: Andorra, Puigcerdà – la Guingueta d'Ix, coll d'Ares (Camprodon – Prats de Molló), el Pertús (la Jonquera) i Portbou – Cervera.

Altres passos de més difícil accés també foren escenari del pas d'aquells vençuts, com el coll de Lli, de la Vajol a les Illes, pas que utilitzà el president de la Generalitat, Lluís Companys.

El personatges que ens ocupen en aquest estudi passaren la frontera, principalment, per la Jonquera, Portbou i Camprodon. Segons les dades que disposem quaranta van ser reclosos en camps de concentració, tot i que probablement en foren més. D'altres residiren a casa de familiars o amics i una representació important de la mostra va viure, abans d'embarcar a Mèxic, a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller.

Els camps de concentració on tenim constància que foren internats un major nombre dels personatges estudiats foren Argelers, Bram i Sant Cebrià; sabem, també, que Enric Nort va ser internat al camp de concentració alemany de Mittelbau-Dora situat a la localitat alemanya de Nordhausen, del qual va poder fugir.

Gràcies al govern mexicà, liderat pel president Lázaro Cárdenas i a les organitzacions d'ajuda als refugiats, es va dur a terme l'emigració de milers de republicans a Mèxic. Des de la SERE i la Junta de Auxilio a los Republicanos Españoles (JARE) s'organitzaren i es finançaren diferents viatges per mar fins el port de Veracruz. Exceptuant el viatge que realitzaren els "niños de Morelia" (1937) fins a Mèxic, el Sinaia (Seta, 24 de maig de 1939 – Veracruz, 13 de juny de 1939) fou la primera embarcació destinada exclusivament al transport de refu-

giats espanyols. A aquest vaixell el seguiren diversos bucs que formaran part de la història de l'exili.

Quan parlem de l'exili català a Mèxic els bucs més anomenats són, el ja esmentat, Sinaia, l'Ipanema (Bordeus, 11 de juny de 1939 - Veracruz, 7 de juliol de 1939), el Mexique (Bordeus, 13 de juliol de 1939 - Veracruz, 27 de juliol de 1939) i els dos viatges del Nyassa (Casablanca, 30 d'abril de 1942 - Veracruz, 22 de maig de 1942) i (Casablanca, 21 de setembre de 1942 - Veracruz, 16 d'octubre de 1942).

Aquests són també els bucs que empraren, majoritàriament, els militants d'Esquerra per viatjar a Mèxic.

Tot i que tenim constància de l'ús d'altres embarcacions i mitjans de transport. Per la majoria, Mèxic fou el seu primer destí al sortir de França, però hi ha alguns exemples del pas per altres països americans abans d'entrar a la república mexicana, com Cuba o Estats Units.

Per acabar aquesta breu visió general de l'exili de la militància d'Esquerra a Mèxic només esmentar que una vintena d'exiliats retornaran a Catalunya, la majoria un cop mort el dictador o poc abans.

F. 14
SERVICIO DE MIGRACION
REGISTRO DE EXTRANJEROS

NUM. 141826

SE EXPIDE EL 27 DE Noviembre DE 1941.
A LAURA BERDIER MITJANA DE ALCANTARA.
CUYA LEGAL ESTANCIA EN MEXICO QUEDA COMPROBADA CON ESTA TARJETA

MEDIA FILIACION DEL INTERESADO

CONSTITUCION FISICA.....
ESTATURA 1.50 mts. COLOR..... blanco.....
PELO castaño o. CEJAS..... pobladas.....
OJOS castaños NARIZ..... recta.....
MENTON..... poblado..... BIGOTE.....
BARBA..... ningunas..... SEÑAS PARTICULARES visibles.....

DATOS COMPLEMENTARIOS

EDAD 24 años. FECHA EN QUE NACIÓ 19 de Agosto de 1917
ESTADO CIVIL Casada. PROFESION, OFICIO U
OCUPACION Cantante y Modela.
IDIOMA NATIVO Catalán. OTROS IDIOMAS.....
QUE HABLE Español. Dialecto.....
LUGAR Y PAIS EN QUE NACIÓ, Nacimiento en la provincia
de Girona, España.
NACIONALIDAD ACTUAL Española.
RELIGION Católica. RAZA.....
LUGAR DE RESIDENCIA ACTUAL Durango, N. Mexico.
NOMBRE Y DOMICILIO EN MEXICO, Durango, N. Mexico.
REFERENCIAS DEL INTERESADO, Durango, N. Mexico.

QUIEN ENTRÓ EN MEXICO POR Durango, N. Mexico, el 18 de Noviembre de 1941.
ASILADA POLITICA INMIGRANTE POR UN AÑO
REPRENDIBLE A JUICIO DE ESTA SECRETARIA
ENTRO POR VERACRUZ S/P.5- ON QUED SUP.
VENCIMIENTO 14 DE NOVIEMBRE 1942-aga/

EL Jefe del Servicio de Migración
(FIRMA DEL FUNCIONARIO ENCARGADO)

MANUEL GARCIA

SELLO

1 de diciembre de 1941

Fitxa de Laura Berdier i Mitjana, del Registro de Extranjeros del Servicio de Migración mexicana.

AGN

la humanitat

Fundador: Lluís Companys

Segona època · Any I

Mèxic, D. F., 15 d'octubre del 1942

Número 1

On hi hagi un català, allà s'ha de sentir la presència de Catalunya.

Lluís Companys

15 d'octubre de 1942

Primer número de l'edició mexicana de *La Humanitat*.

FJI

EN EL SEGON ANIVERSARI DEL COVARD ASSASSINAT DEL PRESIDENT COMPANYS

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA. Tributa emocionat homenatge als caiguts en la gran batalla contra el feixisme, dels quals tén, entre els primers i més gloriencs, els delensers de la Llibertat en la nostra guerra d'invasió, i formula, en el recolliment, l'ardent desig que la sang venuda pels mártirs catalans calgui simbolitzar en el President Company, assassinat en terra catalana, fecundí el lluror redemptor del nostre poble.

(De la Declaració feta a Mèxic per la Delegació del Consell Directiu de E. R. C.)

EDITORIAL

"La Humanitat", òrgan del Partit d'Esquerra Republicana de Catalunya, vé a continuar ací la tasca iniciada a casa nostra

L'aparició de LA HUMANITAT a la capital de Mèxic, respon al fet d'haverse constituït en aquestes terres lliures la Delegació del Consell Directiu d'Esquerra Republicana de Catalunya i l'agrupació d'Esquerra Republicana de Catalunya a Mèxic.

LA HUMANITAT, periòdic fundat per l'inolvidable LLUIS COMPANYS, el President màrtir, continuarà a Mèxic, dintre de les limitacions imposades per la nostra condició d'exiliats, la tasca que li havia estat assignada a la nostra Pàtria pel seu fundador, d'acord amb els principis bàsics d'Esquerra Republicana de Catalunya, partit nascut de la confluència de dos grans corrents d'opinió, la nacionalista i la republicana d'esquerra, i que aglutinà, entorn de l'alta figura patètica del President Màrtir, primer, i del President Company, després, la totalitat de la democràcia catalana nacionalista d'esquerra, la qual, en repetides ocasions, testimonià la confiança i estima que sentia envers el partit que, presidit i orientat per aquelles dues grans figures, havia adquirit una autoritat i un prestigi que el poble, amb el seu vot, va refermar en totes les conteses.

La presència de la Delegació del Consell Directiu d'E. R. C. i l'existència de l'agrupació d'aquest partit a Mèxic, són avui una realitat que LA HUMANITAT ve a proclamar. Els nombrosos militants i simpatitzants d'E. R. C. que es troben en terres lliures, fins als quals el periòdic podrà arribar, sentiran, indubtablement, una veritable joia en veure'em són endegades, en torres de llibertat, les activitats del partit que tan oportunament sabé moure l'opinió catalana i proclamar amb ella la República, assolint, alhora, el reconeixement de la personalitat nacional de Catalunya.

Esquerra Republicana de Catalunya no té enemics entre els altres grups polítics exiliats. Som tots germans de lluita, ara més que mai. Ens uneixen la mateixa dissort i les mateixes esperances. Tenim, en canvi, un enemic comú, explotat sota el signe totalitari, i els esforços de tots nosaltres han de convergir a enderrocar-lo i preparar el demà triomfant de Catalunya i la República. LA HUMANITAT, òrgan d'Esquerra Republicana de Catalunya, limitarà, per tant, la seva actuació a combatre el franquisme i a salvaguardar l'ideal del partit que representa, defensant-lo com a instrument polític de realització dels seus postulats. Aquesta actuació no serà enterbolida ni per anafes polèmiques, ni per propòsits proselitistes. En les circumstàncies actuals, aquells resultarien contraproduents i aquests inútils.

Esquerra Republicana de Catalunya, igual que les altres organitzacions polítiques de l'exili, tenen el dret i el deure de restar en condicions d'ésser útils a la Pàtria, mantenint la cohesió de llurs components, coordinant llur acció per tal que esdevingui més fàcil la recuperació dels drets de Catalunya i l'alliberació del nostre poble. En aquest sentit, desenvoluparà els seus treballs E. R. C., i sota aquest criteri s'edita LA HUMANITAT.

En ocasió de l'establiment d'E. R. C. a Mèxic, hom ha ressuscitat el tema de si havia estat superada la tasca dels partits. No a tema nou. Recordem, sense anar molt lluny, que fou aquesta la cantarella preferida del general Primo de Rivera, com ho és ara, també, del dictador Franco.

(Segueix a la plana 2).

Breu història d'Esquerra a Mèxic

JOSEP VALL, DIRECTOR DE LA FUNDACIÓ JOSEP IRLA

1. LES QUATRE ETAPES DE L'EXILI MEXICÀ

1.1. Un nou país (1939-1941)

Més enllà dels pocs i aïllats que poden arribar pels seus propis mitjans, el primer gruix d'exiliats polítics catalans que arriba a Mèxic, ho fa el 13 de juny de 1939 a bord del Sinaia, tocant terra a Veracruz, només quatre mesos després de la fi de la Guerra Civil a Catalunya.

Ja en aquest primer contingent humà arriben destacats militants d'Esquerra, com el diputat al Parlament Salvador Armendares, l'alcalde de Montcada i Reixac Alfons Boix o el dirigent de les JEREC Vicenç Verni.

Un mes després, l'Ipanema i el Mexique completen el desembarcament inicial de republicans en terres mexicanes auspiciat per les institucions espanyoles d'ajut als refugiats a França, gràcies a la bona voluntat del govern mexicà de Lázaro Cárdenas, autèntic benefactor del nostre poble en aquestes jornades tan dramàtiques.

L'articulació política d'Esquerra, però, ha d'esperar temps millors. En un primer moment les necessitats dels republicans catalans són bastant més peremptòries: disposar d'allotjament, arreglar els papers, trobar feina, reagrupar la família...

En aquest sentit, els refugiats troben un suport inestimable en una institució mexicana amb poc més de trenta anys d'història: l'Orfeó Català, una entitat fundada el 1906 per paletes catalans instal·lats a la capital mexicana després d'haver treballat en la reconstrucció de la ciutat californiana de San Francisco, destruïda pel terratrèmol que patí a principis del segle XX.

L'Orfeó sap esdevenir la llar comuna de tots els compatriotes en una hora tan dissortada. És el punt de trobada per començar la integració al nou país d'acollida. I es beneficia de la saba nova que l'enforteix amb la creació de noves seccions i la revitalització de les ja existents.

Mèxic DF, 12 d'octubre de 1943

Reunió solemne del Congrés dels Diputats amb l'assistència de ministres i diputats de la República Espanyola. En primer terme els diputats de la minoria d'Esquerra, Joan Lluhi, Pere Ferrer i Miquel Santaló.

CD

Un cop superades les necessitats més bàsiques, comença el temps de la política. No debades si els republicans catalans són a Mèxic per milers no és pas ni per afany d'aventura, ni per turisme. Hi són pel seu compromís polític. Són els costos personals que ha comportat lluitar per uns ideals de justícia social i de llibertat nacional, en uns temps en què el feixisme triomfa a Europa.

Un compromís que ha portat o bé a l'exili o a conseqüències encara més terribles als que no han aconseguit fugir del Franquisme: repressió, presó i en el pitjor dels casos, la mort.

Les notícies arriben tard i malament, però tothom coneix la crueltat del nou règim. Dels 3.132 executats per motius polítics a Catalunya entre 1938 i 1953 —per afusellament o garrot— 739 (el 23,59%) són militants d'Esquerra.

Tenir un carnet polític, i més si és del partit que proclamà la República Catalana, és un passaport segur a la presó i en molts casos a l'altre món.

Més de quaranta alcaldes d'ERC són executats, com també ho és l'únic diputat que ni s'exilia ni s'amaga, Joan Fàbrega, electe al Parlament per Girona. I el més emblemàtic, el president Lluís Companys, segrestat per la policia militar alemanya a l'exili francès i deportat a Espanya per ordres directes del règim franquista.

Amb aquell fatídic 15 d'octubre, que és recordat cada any a l'exili mexicà, Lluís Companys no només es converteix en l'únic president elegit democràticament d'Europa afusellat pel feixisme, sinó que esdevé el símbol d'un poble a la seva diàspora.

Poc a poc, doncs, comença a prendre forma l'activitat política. Lentament aparèixen noves forces com el Partit Socialista Català; grups minoritaris, com Estat Català o la Unió de Catalans Independentistes; i les forces parlamentàries, Acció Catalana, el Partit Socialista Unificat de Catalunya... i amb més força que cap d'ells, Esquerra Republicana de Catalunya.

La força hegemònica de la Catalunya republicana, també ho serà, des de les primeres hores, a l'exili mexicà.

És al desembre de 1941 quan trobem la primera manifestació pública d'Esquerra a Mèxic. És el comunicat que els diputats d'ERC a les Corts espanyoles adrecen a la presidència de la institució republicana. Hi fan saber que s'han reunit els diputats Jaume Aiguader, Joan Casanelles, Pere Ferrer, Joan Lluhí, Josep Mascort i Josep Tomàs i Piera, que constitueixen la minoria d'Esquerra Catalana en el Parlament de la República i sol·liciten al president de les Corts que reuneixi la Comissió Permanent de la cambra per tal de reprendre l'activitat política institucional de la República des de Mèxic, donada la impossibilitat de fer-ho a una Europa ocupada per les forces militars totalitàries.

Aquest és el punt d'arrencada d'Esquerra a Mèxic que anirà articulant-se pas a pas al llarg dels propers anys.

1.2. Definint estratègies (1941-1945)

Després d'aquesta vessant institucional arriba el torn de l'orgànica. El 1942 es constitueix un embrionari Consell Directiu d'Esquerra a Mèxic. Joan Ventosa i Roig n'és el president i Enric Canturri, el vicepresident.

Des d'aquell any, i de manera ininterrompuda fins el 1980, Esquerra celebrarà a Mèxic assemblees anuals amb tota la seva militància per triar els seus representants polítics.

Una de les primeres feines de la nova direcció és reprendre l'edició de l'emblemàtica capçalera del partit: *La Humanitat*, el diari fundat per Lluís Companys, que justament en el seu primer número a Mèxic el recorda en commemorar el segon aniversari del seu covard assassinat.

En aquests moments l'anomenada Agrupació d'ERC a Mèxic, —amb Joan Ventosa i Roig, primer i Joan Molas i Joaquim Duran després— és de facto la direcció nacional del partit, en trobar-se França ocupada pels nazis.

La caiguda de França, —on des de l'inici de l'exili hi havia el gruix de militants, els quadres i la direcció del

partit—, ha aïllat els diversos elements d'ERC repartits pel món. La Generalitat no pot actuar. La manca de contacte i informació accentua les divergències. A Londres Carles Pi i Sunyer impulsa el Consell Nacional de Catalunya, a l'interior de Catalunya es crea l'Aliança Nacional, a França el Front Nacional de Catalunya actua en la clandestinitat...

En aquesta tessitura la gent d'Esquerra, sense direcció efectiva, va donant suport als organismes polítics o de lluita més propers.

Esquerra a Mèxic té doncs la responsabilitat afegida de marcar la línia estratègica per a tota la militància sigui al país que sigui. I el Consell Directiu fixa, —com ja ho havia fet a França— donar un suport explícit a la continuïtat de les institucions d'autogovern —el Govern de la Generalitat i el Parlament— i les de la República espanyola.

Però no tothom ho veu igual. El 1941 s'ha creat Comunitat Catalana de Mèxic, una organització que vol ser unitària, liderada pel diputat d'Esquerra a Corts, Josep Tomàs i Piera, secundat pels companys Joan Loperena, Ferran Zulueta i Ferran Llardent, i amb gent d'Acció Catalana i Estat Català. Miren a Londres, on Carles Pi i Sunyer, ha donat continuïtat al Consell Nacional de Catalunya creat pel president Companys a l'exili francès, per tal que els catalans tinguin una referència institucional davant la impossibilitat del president Josep Irla d'actuar políticament a la França ocupada. Creuen que la legalitat republicana ha estat superada pels esdeveniments a Espanya i al món i que Catalunya té dret a l'autodeterminació i ha de plantejar-se nous objectius polítics més enllà de l'estatu quo sorgit del 14 d'abril de 1931.

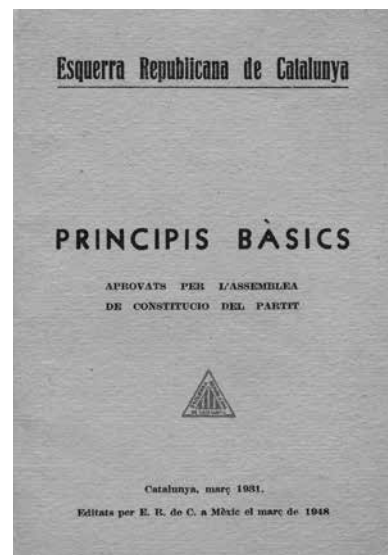
Aquests militants creen, el desembre de 1942, l'anomenat Secretariat de Relacions de Militants d'ERC afectes a Comunitat Catalana, on al costat dels impulsors d'aquella plataforma unitària hi ha dirigents com Jaume Miravittles, Alfons Boix, Manuel Galés, Jaume Senyal o Ramon Frontera.

I encara cal comptar amb un tercer nucli: el grup dels diputats articulats al voltant de Joan Lluhi, Pere Ferrer i Miquel Santaló.

Durant uns anys conviuen totes tres tendències, fins que l'evolució de la política mundial va resituant les coses. La Segona Guerra Mundial va decantant-se del costat aliat i la possibilitat de que després de Mussolini i Hitler, caigui Franco, pren cos.

Alliberada França la situació es refà. Josep Tarradellas pot tornar sense perill a França des del seu segon exili a Suïssa i agafa de nou les regnes del partit imposant ordre i disciplina. El president Josep Irla reprèn l'activitat institucional. El novembre de 1944 es convoca un ple d'Esquerra a Montpeller on es reafirma l'estratègia de respecte a la legalitat republicana.

El gener de 1945 Mèxic autoritza a les Corts espanyoles a reunir-se al seu sòl. Comença a veure's la llum al final del túnel.

març de 1948

Edició mexicana

dels Principis Bàsics d'Esquerra.

FJL

Mèxic DF, 28 de maig de 1952

El secretari general d'Esquerra, Josep Tarradellas i la seva esposa Antònia Macià són rebuts a l'aeroport de la capital mexicana, pel Consell Directiu d'Esquerra a Mèxic i per militants, entre els quals, d'esquerra a dreta: Francesc Farreras i Duran, Maria Resendiz, Enric Canturri, Emma Alonso, Joan Moles, Francesc Aguirre, Antoni Maria Sbert, Álvaro de Albornoz, Dalmau Costa, Antoni Dot, Josefina Callao i Roc Boronat.

AMTM

1.3. Esperances i decepcions (1945-1965)

Les democràcies han guanyat enfront del feixisme i els republicans catalans i espanyols es preparen per fer caure Franco amb el seu suport. S'assoleixen petites victòries com la d'abril de 1945 a la Conferència Fundacional de les Nacions Unides celebrada a San Francisco, quan el memoràndum presentat per Félix Gordón Ordás i Antoni Maria Sbert, en nom dels republicans espanyols i catalans aconsegueix el veto a l'entrada a l'ONU de l'Espanya franquista.

En aquest clima, el juny de 1945, Esquerra celebra un eufòric Congrés Nacional a Tolosa de Llenguadoc, l'únic que celebrarà al llarg de tot l'exili.

La nova direcció del partit tanca files, entorn el secretari general Josep Tarradellas que guia amb mà de ferro l'estratègia del partit, sempre de suport a les institucions emanades de la Constitució republicana de 1931 i l'Estatut d'Autonomia de 1932.

Carles Pi i Sunyer es posa a les ordres del lideratge de Tarradellas a Esquerra. Accepta l'estratègia legalista: dissol el Consell Nacional de Catalunya a l'exili i reconeix l'Estatut i el govern Irla.

Es reprèn *La Humanitat*, en dues edicions: una de francesa, editada des de París, a càrrec de la direcció nacional; i la clandestina, elaborada a l'interior, a Barcelona, però amb un peu d'impremta que diu "Toulouse", per tal de confondre la policia.

El Govern republicà presidit per José Giral, es trasllada de Mèxic a França i treballa de comú acord amb el govern català d'Irla i el basc d'Aguirre.

A Europa la casa està en ordre. Falta Amèrica. Amb aquesta voluntat, a principis de 1947, Tarradellas envia a Mèxic des de França a un militant, Alexandre Manyà, per tal que apliqui les directrius de la direcció nacional d'Esquerra.

Manyà compleix amb l'encàrrec i es posa fi a la dispersió d'esforços. S'acaba la divisió entre tres nuclis: l'Agrupació d'ERC a Mèxic, el Secretariat de Militants d'ERC afectes a Comunitat Catalana; i el grup de diputats. S'escull per primer cop a l'exili mexicà un Consell

Directiu unificat, encapçalat per dos homes de consens, Ot Duran d'Ocon i Dalmau Costa.

L'alegria però dura poc. Franco va resituant-se a nivell internacional gràcies a la nova dinàmica de Guerra Freda entre americans i soviètics. L'exili republicà no troba la manera de fer avançar les seves posicions i el 1948 les tensions acaben amb el govern Irla.

El 1952 el secretari general d'Esquerra, Josep Tarradellas, es desplaça a terres americanes. És una visita llargament esperada. Convidat per Esquerra a Mèxic s'hi estarà durant unes setmanes, fent contactes a tots nivells i sobretot reunint-se amb els homes i dones del partit, donant explicacions de la feina feta, de l'estratègia a seguir i dels reptes de futur. És una injecció d'optimisme. Tarradellas, enèrgic i decidit, vol extendre el seu lideratge al llarg de tots els països on Esquerra hi es present, i la concentració de militants a Mèxic DF és quantitativament i qualitativament la més important del món.

El 1954 Tarradellas tornarà a Mèxic. Arribarà encara com a secretari general d'ERC, però en marxarà ja com a nou president de la Generalitat de Catalunya. Substitueix Josep Irla que ha dimitit, per la seva avançada edat. Tarradellas donarà continuïtat a la nostra màxima institució d'autogovern, en la que fou l'obra política de la seva vida.

El 1955 l'Espanya de Franco assoleix el seu objectiu i entra a l'ONU. El règim queda legitimat internacionalment. Res tornarà a ser igual. Per molts que havien somniat amb un retorn a una Catalunya lliure, l'exili definitiu esdevé l'única opció.

1.4. Els supervivents republicans (1965-1980)

1953 havia estat l'any que l'edició francesa de *La Humanitat* quedà en silenci. Els recursos econòmics s'esgotaven, l'exili esdevenia més que un parèntesi.

1965 fou l'any que callà l'edició mexicana.

Lentament la política dels exiliats catalans va apriant-se també a Mèxic. Els anys passen i pesen. La

Mèxic DF, 28 de maig de 1952

El secretari general d'Esquerra, Josep Tarradellas, i el president d'Esquerra a Mèxic, Dalmau Costa, s'abracen amb evident emoció després de trobar-se per primer cop en molts anys, a l'arribada del primer a l'aeroport de la capital mexicana.

AMTM

mort s'ha endut a molts. Alguns han tornat cap a Catalunya. Tot apunta que el franquisme morirà al llit. El cansament passa factura i les opcions polítiques que havien actuat a l'exili mexicà van desapareixent una a una: Acció Catalana, el Partit Socialista Català, Estat Català... Només sobreviuen el PSUC i Esquerra. Dues maneres d'entendre el món, però un mateix espai sociopolític d'on pòu adhesions: les classes populars.

A Catalunya, quaranta anys de Franquisme, però, no han passat debades. La realitat sociocultural i sociopolítica del país ha canviat en les darreres dècades. La immigració d'origen eminentment andalús, extremeny i castellà ha canviat la fesomia de la societat.

El 1977 se celebren les primeres eleccions democràtiques des de la fi de la Guerra Civil. ERC no ha estat legalitzada per ser un partit republicà, i ha hagut de presentar-se desdibuixada en una coalició electoral. Ha assolit només un escó al Congrés espanyol, una cambra on a les eleccions republicanes dels anys 1930 comptava els diputats per desenes. PSC i PSUC, l'esquerra marxista, són ara l'esquerra hegemònica.

El 1980 a les eleccions al nou Parlament, però, ERC assoleix un digne resultat i el líder del partit Heribert Barrera esdevé president de la cambra, succeint a Francesc Ferreras i Duran, el militant d'Esquerra a Mèxic que li tramet una carta cedint-li el testimoni. L'exili queda oficialment tancat.

Malgrat totes les penalitats, la Transició es tanca amb una doble victòria per Esquerra. En primer lloc, l'estratègia mantinguda pel president Tarradellas i ERC al llarg de tot l'exili ha donat el seu fruit i la Generalitat ha estat restablerta. És l'única institució de la legalitat republicana que ho ha estat. Aquest cop Catalunya no ha hagut de tornar a començar de zero.

En segon lloc, ERC ha sobreviscut al Franquisme. 81 anys després de la seva fundació, Esquerra ha superat totes les vicissituds —derrota, exili, repressió, clandesinitat— i continua sent la casa comuna de tots aquells que aspiren al somni col·lectiu que Francesc Macià ens assenyalà: "Una Catalunya lliure, socialment justa, econòmicament pròspera i espiritualment gloriosa".

2. LA MILITÀNCIA

2.1. Característiques bàsiques

De les dades recollides per al present llibre es poden inferir algunes reflexions generals.

No es cap descobriment constatar el baix nivell de militància femenina. Només 14 dones d'entre 275 militants. Poc més del 5%. I de fet només una d'elles, Maria Dolors Bargalló formà part —i en una sola ocasió, d'un Consell Directiu.

Una situació anàloga a la resta de forces polítiques coetànies en una època en que la participació de la dona en política era encara a les beceroles.

Sobre la qualificació política de la militància cal constatar la seva altíssima rellevància: consellers del govern de la Generalitat, diputats al Parlament, alcaldes de grans ciutats, de viles mitjanes i de pobles menuts, sindicalistes rabassaires, cooperativistes, diputats a les Corts republicanes, ministres...

Parlem de dotzenes d'ells. Fins a 16 diputats del Parlament de Catalunya: Josep Andreu i Abelló, Salvador Armendares, Joan Balart, Joaquim Bilbeny, Xavier Casademunt, Joan Casanelles, Enric Canturri, Antoni Dot, Francesc Ferreras i Duran, Josep Folch, Manuel Galés, Pere Mestres, Francesc Riera, Martí Rouret, Jaume Simó i Antoni Xirau.

Mèxic DF, 17 de juliol de 1952

El secretari general d'Esquerra, Josep Tarradellas reunit amb el Consell Directiu d'Esquerra a Mèxic.

D'esquerra a dreta: Màrius Calvet, Roc Boronat, Manuel Galés, Joan Moles, Josep Tarradellas, Dalmau Costa, Enric Canturri, Joaquim Lluhi, Marian Font i Joaquim Duran.

AMTM

Fins a 18 diputats de les Corts espanyoles: Jaume Aiguader, Amadeu Aragay, Josep Bordas de la Cuesta, Joan Casanelles, Pere Ferrer, Joan Ferret, Josep Grau i Jassans, Joan Lluhi, Joan Loperena, Josep Mascort, Pere Mestres, Miquel Santaló, Antoni Maria Sbert, Jaume Senyal, Josep Tomàs i Piera, Joan Ventosa i Roig, Antoni Xirau i Ferran Zulueta.

I fins a 25 dirigents que havien estat alcaldes: Jaume Aiguader, de Barcelona; Alfons Boix, de Montcada i Reixac; Josep Bordas de la Cuesta, de Castelló d'Empúries; Josep Borràs, de Reus; Llorenç Busquets, de Girona; Ramon Calm, d'Olot; Enric Canturri, de la Seu d'Urgell; Rafael Domingo, de l'Hospitalet; Antoni Escofet, de Vilanova i la Geltrú; Josep Espinasa, de Montcada i Reixac; Joan Ferret, del Vendrell; Jaume Figueres, de Terrassa; Josep Folch, de Montblanc; Ramon Frontera, de l'Hospitalet; Manuel Galés, de Llívia; Joaquim Llorens, de Falset; Joan Loperena, de Reus; Samuel Morera, de Terrassa; Enric Oliva, de Cervià de Ter; Emili Pibernat, de Salt; Lluís Prunés, de Manresa; Pere Purcalles, de Llançà; Francesc Riera, de Martorell; Miquel Santaló, de Girona; i Joan Ventosa i Roig, de Vilanova i la Geltrú.

La seva qualificació professional és indiscutible: metges, advocats, enginyers, farmacèutics, químics, matemàtics, artistes plàstics. I al seu costat comerciants, pagesos, impressors, mecànics, oficinistes, manobres...

El president Cárdenas ja sabia què feia quan obria les portes a l'exili republicà. Una immensa operació de transferència de coneixement d'Europa a Amèrica que va saber aprofitar.

La procedència territorial és força plural. Hi predomina, pel seu pes demogràfic, Barcelona on hi van néixer 97 dels militants. Però algunes ciutats grans i mitjanes hi destaquen significativament: 9 són de Reus, 8 de Manresa, 8 de Lleida, 7 de Vilanova i la Geltrú, 6 de Sabadell, 5 de Tarragona, 5 de Terrassa, 4 de Montblanc, 4 de Figueres...

La residència a Mèxic es concentra de manera aclaparadora a la capital. Es constata fixant-nos en el lloc

on van morir. Dels 160 militants dels que tenim documentada la població mexicana de defunció, 126 és a Mèxic DF. I unes dotzenes a la resta del país: 7 a Guadalupe, 4 a Cuernavaca, 3 a Monterrey, 3 a Puebla, 3 a Tijuana, 3 a Torreón, 2 a Acapulco, 2 a San Luís Potosí i 8 a d'altres poblacions.

Això ja ens indica que la disjuntiva d'arrelar-se al nou país o tornar a casa, va caure del costat americà. Els nacionalitzats mexicans es conten a dotzenes. I només 27 dels militants d'Esquerra a Mèxic van tornar a Catalunya i hi van morir. En 8 casos van morir a d'altres països del món (Estats Units, Veneçuela, França, Noruega, Alemanya...).

2.2. Els Consells Directius

Una segona constatació és que el pes de l'organització fou portat per un reduïdíssim nombre de militants. No és tant significatiu que només 12 d'ells tinguessin la presidència al llarg dels quaranta anys analitzats, com que només foren 45 els membres que formaren part algun cop d'un Consell Directiu.

En la presidència cal destacar a Àngel Vidal, que ho fou durant quinze anys, de manera ininterrompuda, des del 1962 fins el 1976. I fou el seu fill Josep Vidal qui el substituï en els darrers quatre anys analitzats i qui de fet continuà sent —simbòlicament— el president d'Esquerra a Mèxic fins la seva mort el 2005, custodiant-ne la documentació que ha servit de base al present llibre.

En els Consells Directius cal destacar a mitja dotzena de militants que foren membres del mateix en set ocasions o més: Màrius Calvet ho fou 16 cops; Amadeu Oliva, 15; Enric Canturri, 12; Marian Font, 11; Joan Ventosa i Roig, 10; Roc Boronat, 10; Joaquim Duran, 9; Antoni Eroles, 7; i Dalmau Costa, 7.

És rellevant observar com excepte el cas d'Enric Canturri i de Joan Ventosa i Roig, el pes dels Consells Directius fou portat per militància que no va tenir càrrecs institucionals d'elecció durant la República.

BUTLLETÍ D'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA A MEXIC

MÈXIC, D. F. Rosales 26

8 DE JUNY DE 1953

NÚMERO DE LA XXII COMMEMORACIÓ

8 de juny de 1953

Exemplar del Butlletí
d'Esquerra Republicana
de Catalunya a Mèxic.

FJI

ACTA DE CONSTITUCIO DEL NOU CONSELL DIRECTIU D'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA A MEXIC

En la Ciutat de Mèxic, D. F., éssent les 7 hores (P. M.) del dia 16 de Març de 1953, es reuneixen els membres del Consell Directiu de l'entitat per a l'exercici del 1952, que cessen, i els que foren el·legits per a l'exercici de l'any 1953.

Dalmau Costa donà possessió al següents elements:

President: Manuel Galés.

Vicepresident: Pere Ferrer.

Secretari de Propaganda: Enric Canturri.

Secretari Administratiu: Alfons Boix.

Secretari de Relacions: Alexandre Manyà.

Secretari d'Ajut: Ma. Dolors Bargalló.

Secretari d'Actes: Marian Font.

Vice-Secretari d'Actes: Joaquim Lluhi.

Caixer: Antoni Eroles.

S'acorda celebrar el dinar commemoratiu del XXII aniversari de la Fundació del Partit el dia 25 del proper mes d'Abril i fer servir aquest acte per a retre homenatge a Dalmau Costa en virtut d'acord pres per la darrera Assemblea General.

Entre altres acords hi ha el de fer imprimir un Butlletí en el qual hi figuri la Memòria dels treballs efectuats durant l'exercici anterior.

També es pren l'acord d'assistir a l'acte del dia 12 d'Abril que es celebrarà en honor d'Isidre Fabela i a l'ensems la Commemoració de la República Espanyola.

S'acorda comunicar a l'Honorable President de la Generalitat, Sr. Josep Irla, i al Secretari General ordinària i del pres pel Consell Directiu, s'ortutució del Consell, trametent la salutació i adhesió més cordial.

MEMORIA APROVADA PER L'ASSEMBLEA GENERAL ORDINARIA D'E. R. DE C. A MEXIC, CELEBRADA EL DIA 7 DE MARÇ DE 1953

Cada any, el costum ens ha fet un deure d'adreçar els primers mots de la nostra Memòria a la recordança germanivolament afectuosa dels correligionaris morts en el transcurs del període que anem a comentar. El costum esdevingut deure mai no pot convertir-se en rutina, perquè la devoció a l'amistat i l'emoció d'aquest sentiment sempre són fervorosament sentits.

Seria endebades l'intentar de fer un judici categòric de l'any 1952. Es un any més d'exili; gris com d'altres que ja n'hem sumat; un altre any que fa encara més feixuga l'enyorança i augmenta la tenença de possibles llargues anyades de lluita en el desterro. Qualsevol optimisme a curt termini seria improcedent; és per això, precisament, que, cada vegada més, cal enfortir l'afectuosa germandat de la família d'E. R. de C. a Mèxic.

Podem vanar-nos, i ben justament, d'ésser el Partit més nombros i el més disciplinat d'entre tots els de Catalunya per terres d'Amèrica; és un orgull ben legítim, però que ens obliga a molt. Pesa damunt nostre la responsabilitat del manteniment del prestigi i grandesa del sentiment nacional català i dels ideals eterns dels homes de bona voluntat. I ara més que mai, perquè aquests ideals i sentiments són perseguits a Catalunya i en molts indrets de la terra, d'aquesta malaurada terra d'avui, sembrada de pobles engrillonats, que fan de gàbies a persones esbravades pel fuet dels despotes.

Nosaltres, militants d'E. R. de C. a Mèxic, que hem estat

afavorits amb la sort immensa de viure aquesta maltempada en un indret del món on la llibertat és tan autèntica i categòrica com aquesta reunió que estem celebrant, podem i hem de superar el temps, el descens de les il·lusions ja fallides i el de les que encara ens falliran.

I és en aquest moment, que creiem oportú de comentar un fet tristíssim ocorregut a les darreries de l'any passat; ens referim a la inclusió de l'Estat feixista espanyol a l'U.N.E.S.C.O.

Sabíem, quasi amb certesa, que seria admès; teníem, gairebé, la seguretat de la ineficàcia de la nostra i de totes les protestes; així i tot, i malgrat tot, com hem fet en totes les ocasions adients, enviàrem telegrams i escrits denunciant el delict que s'anava a cometre. Fou en va; però en protestem ara encara, en el moment solemne de la nostra reunió general, i si ens deixessin guiar pel dolor i la revolta que ens produí aquest fet monstruós, diríem els mots més airats, que —en aquest cas— serien els més justos... Però volem que el seny contingui i menci la raó. Ens dol... ens dol profundament l'acceptació de l'Estat totalitari espanyol a l'U.N.E.S.C.O...., ens dol, perquè és un escarni al nostre dolor, perquè la raó dels febles es manysprea, perquè s'acata la força i s'oblida el dret, perquè els que deuen i podrien empenyer el ressorgiment de la dignitat humana s'agenollen davant dels cràpules, perquè els bons sofreixen, perquè els escèptics es justifiquen, perquè els masells encara s'en tornen

3. L'ACTIVITAT POLÍTICA

3.1. Suport a les institucions republicanes

La principal activitat política d'Esquerra a Mèxic fou la difusió dels seus postulats, concretats en el suport a la legalitat democràtica republicana representada pels governs i institucions emanats de l'Estatut i la Constitució, i la denúncia del règim totalitari del general Franco.

Això es traduí en la participació dels diputats d'Esquerra a les poques sessions celebrades per les cambres catalana i espanyola a l'exili mexicà. Així com per la participació activa als governs de la Generalitat o el suport des de dins o des de fora als governs de la República.

3.2. Participació en plataformes i iniciatives unitàries

Per dur a la pràctica aquesta feina, en tant que partit polític Esquerra impulsà o donà suport, en diferents moments al llarg de l'exili, a diverses plataformes suprapartidistes, des de Comunitat Catalana o la Conferència Nacional Catalana a la Junta Española de Liberación.

3.3. Coordinació amb bascos i gallecs: Galeusca

Al costat de la reivindicació d'un règim democràtic a l'Estat espanyol, sempre hi va figurar la lluita pel reconeixement de la diversitat nacional, cultural i lingüística de l'Estat.

En aquest sentit, la bona relació amb el Partido Nacionalista Vasco i amb el Partido Galeguista es mantingué també a l'exili. Així el 22 de desembre de 1944 se signà a Mèxic DF un nou pacte Galeusca.

3.4. Edició de *La Humanitat* i del *Butlletí d'ERC a Mèxic*

Per a la difusió dels seus objectius polítics Esquerra edità publicacions pròpies: *La Humanitat*, en tres etapes diferents i el *Butlletí d'Esquerra Republicana de Catalunya a Mèxic*, en una altra etapa.

Les dates exactes són:

- i. *La Humanitat* (octubre 1942 - maig 1945)
- ii. *La Humanitat* (abril 1947 - abril 1952)
- iii. *Butlletí d'ERC a Mèxic* (juny 1953 - abril 1955)
- iv. *La Humanitat* (juliol 1959 - maig 1965)

Els seus continguts aniran vinculats a l'actualitat política; a la difusió dels Principis Bàsics d'Esquerra, de la seva doctrina oficial i de la seva estratègia; a la informació orgànica donant coneixement de les diferents eleccions internes i constitució anual dels Consells Directius; als obituaris de la militància i personalitats destacades de la vida catalana morts a Mèxic o a l'exili americà i europeu...

21 d'octubre de 1970

Esquela d'ERC publicada
al diari *Novedades*
amb motiu de la mort
del president Lázaro Cárdenas.
FJI

Mèxic DF, juliol de 1954

Àpat de dirigents d'Esquerra, al restaurant Ambassadeurs, dies abans de l'elecció de Josep Tarradellas com a nou president de la Generalitat. D'esquerra a dreta, asseguts: Antoni Maria Sbert, Manuel Galés, Josep Tarradellas, Joan Casanelles, Francesc Senyal i Francesc Farreras i Duran. Dempeus: Josep Folch, Martí Rouret, Pere Ferrer, Antoni Dot, Ot Duran d'Ocon, Salvador Armendares, Francesc Riera, Enric Canturri i Dalmau Costa.

ANC-FONS FARRERAS I DURAN

3.5. Commemoracions

Capítol important en l'activitat externa d'Esquerra a Mèxic foren les diferents commemoracions celebrades anualment.

En destaquen cinc de manera molt evident: el març la fundació d'Esquerra en record de la Conferència d'Esquerres Catalanes que donà lloc al partit; el 14 d'abril, la proclamació de la República Catalana; l'Onze de Setembre, la Diada nacional de Catalunya; el 15 d'octubre, en record de l'afusellament del president Lluís Companys, símbol de la Catalunya màrtir; i el 25 de desembre, en record de la mort de Francesc Macià, fundador d'Esquerra i primer president de la Generalitat republicana.

I una sisena, el 16 de setembre, la celebració de la Independència de Mèxic, com a homenatge al país d'acollida.

Totes aquestes commemoracions seran sovint compartides amb d'altres forces polítiques i sobretot amb l'Orfeó Català, la seu del qual acollirà en la immensa majoria dels casos, les conferències, sopars i vetllades de celebració.

3.6. Impuls de la cultura catalana

Una última funció d'Esquerra a Mèxic, però no pas la menys important, fou donar suport a tot tipus d'activitats d'impuls a la llengua i la cultura catalanes.

En aquest sentit hi destaca per damunt de tot una activitat: els Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili, que se celebraren en quatre ocasions en territori mexicà. El 1942, 1957 i 1973 van tenir lloc a Mèxic DF. I el 1969 va ser Guadalajara la ciutat que els acollí. En tots els casos Esquerra hi fou activa directament o a través dels seus elements més destacats.

Una segona activitat lingüística i cultural fou la lligada a l'edició de publicacions. En destaca una de caire polític, per la seva seriositat, rigor, periodicitat i inusitada durada. Impulsada per Dalmau Costa, *Veu Catalana*, aparegué en 60 ocasions, al llarg de cinc anys (1958-1963), puntualment cada mes, donant una visió política de l'exili democràtica i plural.

4. UN BINOMI INDESTRIBLE: ESQUERRA/ORFEÓ

Al llarg de tot l'exili, el local d'Esquerra a Mèxic fou un despatx a la seu de l'Orfeó Català.

Repasant els membrets del paper de carta d'Esquerra a Mèxic, podem resseguir les diferents seus de l'Orfeó Català: Rosales 26, Bolívar 31, Marsella 45. Les tres adreces d'Esquerra, són els tres locals on es va estatjar l'Orfeó durant aquelles quatre dècades.

Tal com assenyala Miquel Martí i Soler en el seu llibre *L'Orfeó Català de Mèxic (1906-1986)*, "[...] Esquerra Republicana de Catalunya continua usant els locals de l'Orfeó per a les seves activitats (exposicions, conferències, etc.), i a vegades els límits entre aquest partit i l'Orfeó són imprecisos. Per exemple, hi ha una resolució del consell directiu invitant que es facin socis aquells membres d'ERC que encara no ho són".

En dues Juntes Directives de l'Orfeó Català consultades, les de 1960 i 1965, més de la meitat dels seus membres eren també militants d'Esquerra. I ho foren quatre dels seus presidents, entre 1958 i 1984: Joan Rovira, Ramon Masana, Cèsar Pi i Sunyer i Josep Vidal.

Aquest binomi indestrible no va respondre però a cap voluntat de control de l'Orfeó per part d'Esquerra. Fou simplement l'evidència de l'hegemonia política d'ERC entre la comunitat catalana a Mèxic, abrumadament provinent de l'exili republicà.

...la nova
...bandera catalana,
...vegada, sense tira-
...màrtir.
Us trametem amb aquesta ocasió, una germani-
i sincera abraçada amb els millors desigs, els vostres amics del

CONSELL DIRECTIU D'E.R.C. A MÈXIC

Dalmau Costa

-Dalmau Costa-
President

Enric Canturri

-Enric Canturri-
Vice President

Màrius Calvet

-Màrius Calvet-
Secretari de Relac.

M. Font

-Marià Font-

Roc Boronat

-Roc Boronat-

Manuel Galés

-Manuel Galés-

J. Lluhi

-Joaquim Lluhi-

Joaquim Duràn

-Joaquim Duràn-

Joan Moles

-Joan Moles-

Els Presidents d'Esquerra a Mèxic

1942	Joan Ventosa	1969	Àngel Vidal
1943	Martí Rouret	1970	Àngel Vidal
1944	Joan Moles	1971	Àngel Vidal
1945	Joaquim Duran	1972	Àngel Vidal
1946	Joaquim Duran	1973	Àngel Vidal
1947	Joaquim Duran	1974	Àngel Vidal
	Ot Duran	1975	Àngel Vidal
1948	Dalmau Costa	1976	Àngel Vidal
1949	Joan Moles	1977	Josep Vidal
1950	Enric Canturri	1978	Josep Vidal
1951	Enric Canturri	1979	Josep Vidal
1952	Dalmau Costa	1980	Josep Vidal
1953	Manuel Galés		
1954	Manuel Galés		
1955	Roc Boronat		
1956	Roc Boronat		
1957	Ot Duran		
1958	Ot Duran		
1959	Enric Canturri		
1960	Enric Canturri		
1961	Joan Ventosa †		
	Valentí Puigdomènech		
1962	Àngel Vidal		
1963	Àngel Vidal		
1964	Àngel Vidal		
1965	Àngel Vidal		
1966	Àngel Vidal		
1967	Àngel Vidal		
1968	Àngel Vidal		

**ESQUERRA REPUBLICANA DE
CATALUNYA A MÈXIC**

ROSALES 26

TELS: { ERIC. 12-48-55
MEX. 35-98-80

EL NOU CONSELL DIRECTIU

d' E . R . C . a

Mèxic, per a 1951

Mèxic, D. F.

15 de març del 1951

Estimat correligionari i amic:

Aquest Consell Directiu, que va ésser elegit per a 1951, en la darrera Assemblea General Ordinària, en reunir-se en sessió plenària, va prendre l'acord d'adreçar-vos una cordialíssima salutació i fer-vos saber que ha quedat constituït així:

President : Enric Centurri

Vice President : Dalmau Costa

Secretari d'Actes : Salvador Llaset

Vice Secretari : Ramon Fernández

Secretari de Propaganda : Roc Boronat

Secretari d'Ajut : Joan Ferret

Tresorer : Marièn Font

Comptador : Joaquim Durán

Secretari de Relacions : Màrius Calvet

Els esmentats components d'aquest Consell Directiu tenen esforçar-se, en el transcurs de la seva comesa, en

Els Consells Directius d'Esquerra a Mèxic

Amb la consulta de la documentació sobre Esquerra a Mèxic que es conserva a l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià, la Fundació Carles Pi i Sunyer i la Fundació Josep Irla, s'ha pogut refer bona part de la composició dels seus Consells Directius.

1942

President	Joan Ventosa
Vicepresident	Enric Canturri

15 gener 1944

President	Joan Moles
Vicepresident	Joaquim Duran
Vicepresident	Amadeu Oliva
Vicepresident	Genís Artigues
Secretari	Lluís Umbert
Secretari	Jaume Tamborero
Secretari	Joan Falcó

13 gener 1945

President	Joaquim Duran
Vicepresident	Amadeu Oliva
Vicepresident	Ricard Altaba
Vicepresident	Jaume Bonastre
Secretari	Lluís Umbert
Secretari	Joan Falcó
Secretari	Màrius Calvet

ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA A MÈXIC
BOLIVAR 31, SEGON PIS
MEXICO 1, D. F.

Reunió del C.D. del 8 d'agost del 1961.

Puigdomènec
Canturri
Ferrer
Senyal
Morera
Farreras i Durán
Aguirre
Guillem Gally
Angel Vidal
Joaquim Lluhi
Cabruja
Calvet

El dia vuit d'agost del 1961, es celebra reunió dels membres pertanyents a aquest Consell Directiu i altres militants de l'Executiu i d'ERC, anotats al marge.

S'acorda fer constar en l'acta d'avui el sentiment del Partit per la mort del nostre antic militant Llorenç Perramon Playà.

També s'acorda que el Secretari convoqui a Assemblea General Extraordinaria per al ~~xinena~~ dimarts dia 22 del corrent, per a procedir a l'elecció del carrec de President, que ha quedat vacant per la pèrdua del nostre bon amic i destacat militant d'ERC, senyor Joan Ventosa i Roig.

El Vice President, en funcions de President, senyor Josep Batlle i Esteve, parla d'haver rebut felicitacions del senyor tat, i atenent la personalitat de l'esmentat militant, proposa als membres del Consell Executiu presents a aquesta reunió, que el nomenin Delegat d'ERC al Brasil.

Havent acceptat el prec que per encarrec d'aquest C.D. va fer el company Secretari, Marius Calvet, al senyor Agustí Cabruja, per a que seguis essent el Cap de Redacció de "la humanitat" i havent donat la seva conformitat amb la condició que quan surti sigui immediatament repartida, el senyor Cabruja, també present, confirma el seu propòsit i s'acorda que "la humanitat" surti bimensualment. Els senyors Guillem Gally i Cabruja demanen un Cos de redacció per a que ajudi amb les seves col.laboracions a enllestir el periòdic. El senyor Pere Ferrer comunica que el senyor Jaume Miravittles va prometre a ell i al senyor Senyal, quan el van veure a Nova York, darrerament, que enviaria articles per a "la humanitat".

A proposta del senyor Ferrer s'acorda un vot de confiança als senyors Aguirre, Cabruja i Guillem Gally per a que resolguin els detalls que calguin per a la constitució del Cos de Redacció que demanen, la correcció ortogràfica de la impremta, etc., a fi que sigui possible que per al dia onze de setembre pàrroper ja tinguem el nou número de "la humanitat".

S'aixeca la sessió.

Puigdomènec
Valentí Puigdomènec-
Vice President

Marius Calvet
-Marius Calvet-
Secretari

1946

President	Joaquim Duran
Vicepresident	Amadeu Oliva
Vicepresident	Ricard Altaba
Vicepresident	Antoni Escofet
Secretari d'Organització	Màrius Calvet
Tresorer	Lluís Umbert
Secretari d'Actes	Joan Falcó

17 febrer 1947

President	Joaquim Duran
Vicepresident primer	Ricard Altaba
Vicepresident segon	Amadeu Oliva
Vicepresident tercer	Antoni Escofet
Tresorer	Lluís Umbert
Secretari d'Actes	Joan Falcó
Secretari d'Organització	Màrius Calvet

29 març 1947 (Unificació)

President	Ot Duran
Vicepresident	Dalmau Costa
Secretari de Relacions	Màrius Calvet
Secretari d'Actes	Pere Purcalles
Secretari d'Ajut	Joan Ventosa
Secretari de Propaganda	Roc Boronat
Secretari administrador	Ferran Zulueta
Vicesecretari	Joan Pedret
Tresorer	Joan Moles

31 gener 1948

President	Dalmau Costa
Vicepresident	Amadeu Oliva
Secretari d'Actes	Pere Purcalles
Vicesecretari d'Actes	Joan Moles
Secretari de Relacions	Màrius Calvet
Tresorer	Enric Canturri
Comptador	Joaquim Duran
Secretari d'Ajut	Joan Ventosa
Secretari de Propaganda	Roc Boronat

12 febrer 1949

President	Joan Moles
Vicepresident	Dalmau Costa
Secretari d'Actes	Antoni Dot
Vicesecretari d'Actes	Amadeu Oliva
Secretari de Relacions	Màrius Calvet
Secretari de Propaganda	Roc Boronat
Secretari d'Ajut	Joan Ventosa
Secretari caixer	Enric Canturri
Secretari administrador	Joaquim Duran

10 març 1950

President	Enric Canturri
Vicepresident	Dalmau Costa
Secretari de Relacions	Màrius Calvet
Secretari d'Actes	Salvador Maset
Vicesecretari d'actes	Amadeu Oliva
Secretari de Propaganda	Roc Boronat
Secretari d'Ajut	Ricard Altaba
Tresorer	Marian Font
Secretari administrador	Joaquim Duran

3 març 1951

President	Enric Canturri
Vicepresident	Dalmau Costa
Secretari d'Actes	Salvador Maset
Vicesecretari	Ramon Fernàndez
Secretari de Propaganda	Roc Boronat
Secretari d'Ajut	Joan Ferret
Tresorer	Marian Font
Comptador	Joaquim Duran
Secretari de Relacions	Màrius Calvet

23 febrer 1952

President	Dalmau Costa
Vicepresident	Enric Canturri
Secretari d'Actes	Joaquim Duran
Vicesecretari	Joan Moles
Secretari de Propaganda	Roc Boronat
Secretari d'Ajut	Manuel Galés
Tresorer	Joaquim Lluhi
Comptador	Marian Font
Secretari de Relacions	Màrius Calvet

16 març 1953

President	Manuel Galés
Vicepresident	Pere Ferrer
Secretari de Relacions	Alexandre Manyà
Secretari de Propaganda	Enric Canturri
Secretari d'Actes	Marian Font
Vicesecretari d'Actes	Joaquim Lluhi
Secretari administratiu	Alfons Boix
Secretària d'Ajut	Maria Dolors Bargalló
Caixer	Antoni Eroles

20 febrer 1954

President	Manuel Galés
Vicepresident	Pere Ferrer
Secretari d'Actes	Roc Boronat
Vicesecretari d'Actes	Jaume Mateu
Secretari de Relacions	Joaquim Lluhi
Secretari d'Ajut	Amadeu Oliva
Secretari administratiu	Joan Ventosa
Secretari caixer	Antoni Eroles
Secretari de Propaganda	Enric Canturri

5 febrer 1955

President	Roc Boronat
Vicepresident	Joan Ventosa
Secretari d'Actes	August Bernaldo
Vicesecretari d'Actes	Jaume Mateu
Secretari de Relacions	Enric Canturri
Secretari d'Ajut	Amadeu Oliva
Secretari administratiu	Miquel Palet
Secretari caixer	Antoni Eroles
Secretari de Propaganda	Valentí Puigdomènech

1956

President	Roc Boronat
Secretari d'Actes	August Bernaldo

16 febrer 1957

President	Ot Duran
Vicepresident	Dalmau Costa
Secretari d'Actes	Enric Canturri
Vicesecretari d'Actes	Antoni Dot
Secretari de Relacions	Francesc Senyal
Secretari d'Ajut	Joan Ventosa
Secretari administratiu	Manuel Galès
Caixer	Marcel Santaló
Secretari de Propaganda	Roc Boronat

5 març 1959

President	Enric Canturri
Vicepresident	Pere Ferrer
Secretari de Relacions	Joan Casanelles
Secretari de Propaganda	Joan Ventosa
Secretari d'Ajut	Amadeu Oliva
Tresorer	Marian Font
Secretari administratiu	Jaume Mateu
Secretari d'Actes	Màrius Calvet
Vicesecretari d'Actes	Francesc Senyal

5 març 1960

President	Enric Canturri
Vicepresident	Pere Ferrer
Secretari de Relacions	Joan Casanelles
Secretari de Propaganda	Joan Ventosa
Secretari d'Ajut	Amadeu Oliva
Tresorer	Marian Font
Secretari administratiu	Jaume Mateu † Valentí Puigdomènech
Vicesecretari d'Actes	Francesc Senyal
Secretari d'Actes	Màrius Calvet

20 març 1961

President	Joan Ventosa †
Vicepresident	Valentí Puigdomènech
Secretari de Relacions	Samuel Morera
Secretari de Propaganda	Hèctor Gally
Secretari d'Ajut	Àngel Vidal
Tresorer	Marian Font
Administrador	Antoni Eroles
Secretari d'Actes	Màrius Calvet
Vicesecretari d'Actes	Amadeu Oliva

22 agost 1961

President	Valentí Puigdomènech
Vicepresident	Samuel Morera
Secretari de Relacions	Jordi Sunyol
Secretari de Propaganda	Hèctor Gally
Secretari d'Ajut	Àngel Vidal
Tresorer	Marian Font
Administrador	Antoni Eroles
Secretari d'Actes	Màrius Calvet
Vicesecretari d'Actes	Amadeu Oliva

24 febrer 1962

President	Àngel Vidal
Vicepresident	Samuel Morera
Relacions	Jordi Sunyol
Propaganda	Hèctor Gally
Ajut	Valentí Puigdomènech
Caixer	Marian Font
Administració	Antoni Eroles
Secretari d'Actes	Màrius Calvet
Vicesecretari	Amadeu Oliva

9 febrer 1963

President	Àngel Vidal
Vicepresident	Samuel Morera
Relacions	Jordi Sunyol
Propaganda	Hèctor Gally
Ajut	Antoni Ollé
Caixer	Marian Font
Administració	Antoni Eroles
Secretari d'Actes	Màrius Calvet
Vicesecretari	Amadeu Oliva

1964

President	Àngel Vidal
Secretari d'Actes	Màrius Calvet

novembre 1977

President	Josep Vidal
Secretari	Josep Mora
Tresorer	Marian Font

Esquerra republicana de Catalunya a Méxic.

Llista de socis 1957.

- A
- ✓ Francesc Adell Ferrer - Zaragoza-sur 120 - Monterrey (N.L.)
✓ Carles Altaba (Enginyer) - Apartado 131 - Monclova, Coah.
✓ Jaume Antón Aguadé Dr. Milan 14, Dep. 11 2.6
✓ Amadeu Aragay - Pino 28, 16. 2. 4
✓ Salvador Armendares Dr. - Av. Alv. Obregón 254 - 2.7
✓ Antoni Aragonés Ardevol - Sta. Maria de la Ribera 10, 1 2. 4
✓ Pius Arias Mayol - Cheapan 44 - 25 2.11
✓ Ricard Altaba - Elba 31 11 2272 Z 5.
✓ Joaquín Auxiró Editorial Olimpo, San Ildefonso 69 Tel. 26 73 96
✓ Francesc Aguirre - av. Michoacán 78 bis - alto 10
B
✓ Salvador Aguirre - Jalapa 99-A. Col. Roma, Z. 7
✓ Maria Dolors Bargalló Dr. Carmona y Valle 57 - 5 2.7
✓ Josep Bargés i Pinyol - Colegio Cervantes, Oñoba, Ver.
✓ Enric Benet - Av. Ejército Nacional 526- 10 Z. 10
✓ August Bernaldo - ~~marqués Sterling 42~~ Tel 14 25 90
✓ Artur Bladé - Insurgentes 76 - 101
✓ ~~Alfons Boix - Dr. Frontera 138 T. 142044 y 350206~~ farmacia
✓ Josep Bombi - Andalucía 195 Papeleria (Col. Alamos)
✓ Jaume Bonastre - Coquimbo 724 (Col. Lindavista) Z 14
✓ Roc Boronat Roma 4-5 2. 6 Tel. 35 24 17
✓ Josep Borrás - Apartado 304, Puebla Pue.
✓ Llorenç Busquets - Ejército Nacional 120 - 401 2.10
✓ Esteve Bou - Juan de Dios Peza 16 - 2. 8
✓ Bautista Bladé - Cairo 52 - 1 (Col. Claveria)
✓ Andreu Benaiges - ~~xxxxxxx~~ Orfeó Català
✓ Josep Boronat - Toluahuaca 16 - 10 Col. Vallejo
✓ Laura Berdier - Alcántara - Sierra Gorda 270, Roma
✓ Merce Bertran Colubert - Carolina 18 Z. 18
C
✓ Lluís Benet i Solé - nasas 78 - Col. Cuauhtémoc
✓ Agustí Cabruja - mesones 36 - 9
✓ Màrius Calvet - Rio de la Plata 31-11 2.5
✓ Ignasi Canadell - Av. Coyoacán 1820
✓ Enric Canturri - Carolina 18 2. 18
✓ Lluís Casamitjana - Insurgentes Norte 1174, 2.15
✓ Joan Casanelles - Pte. Massaryk 274- 10
✓ Joan Cases - 38. Privada Amores 9, 2. 12
✓ Joan Castells Renom - ~~xxxxxxx~~

276 fitxes biogràfiques de la militància d'Esquerra a Mèxic

L'estiu de 2005 l'historiador Josep Maria Figueres es desplaçà a Mèxic per entrevistar a alguns dels darrers catalans i catalanes de l'exili del 1939. Des de la Fundació Josep Irla vam encarregar-li que es posés en contacte amb Josep Vidal i Aluja, el darrer president d'Esquerra a Mèxic per tal que li pogués lliurar tota la documentació que conservava i portar-la cap a Barcelona.

Un cop als arxius de la Fundació Josep Irla, els exemplars de *La Humanitat* editada a Mèxic, els llibres de caixa i les llistes de militants conservades van servir per elaborar un cens de la militància d'Esquerra a Mèxic, format per 306 persones.

30 noms han estat descartats, perquè la informació de la qual disposem ara com ara és gairebé nul·la, contradictòria o perquè hi ha dubtes raonables sobre la seva identitat.

Un cop filtrada la informació el cens va quedar configurat amb 276 noms sobre els quals s'han elaborat les següents fitxes biogràfiques, ordenades alfabèticament.

La coordinació de la recerca històrica a Mèxic ha estat portada a terme per José María Muriá, amb un equip de camp format per Pere Perelló i Nomdedéu, Víctor Manuel Rodríguez García i Natàlia Sánchez Dipp. Ells han redactat la informació bàsica de la immensa majoria de les entrades que posteriorment han estat revisades, corregides i ampliades a Barcelona per Àngel Ramos i Hernández i Josep Vall i Segura, excepte algunes entrades concretes redactades per Josep Puy i Juanico [JPJ], Jordi Sánchez i Escrigas [JSE], Queralt Solé i Barjau [QSB] i Rafael Comes i Ezequiel [RCE].

Totes les entrades biogràfiques es poden corregir o ampliar amb noves dades, adreçant un correu electrònic a: historia@irla.cat

Francesc Adell i Ferrer

* Riba-roja d'Ebre, 9 de novembre de 1911

† Monterrey, 7 de setembre de 1997

Fill de Francesc Adell i Pinyol i de Mariana Ferrer i Bes. El matrimoni va tenir dos fills: Francesc i Teresa (1913).

La seva militància política s'inicià en l'època d'estudiant universitari, coetània a la proclamació de la República, col·laborant amb publicacions com *El Llamp* de Gandesa i afiliant-se a Esquerra. El 1932 es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona, doctorant-se posteriorment a Madrid.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou reclus quatre mesos al vaixell-presó Manuel Arnús ancorat al port de Tarragona. Amb la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives de 1936 fou nomenat primer inspector provincial de Treball de la Generalitat a Tarragona i després secretari del comissari delegat de la Generalitat a Tarragona, Lluís Mestres.

Durant la Guerra Civil fou redactor en cap de *Llibertat*, el periòdic d'Esquerra a Tarragona. Dels articles que hi publicà, edità el 1937 el llibre *Deu mesos de revolució? Recull d'articles publicats a «Llibertat» de Tarragona durant deu mesos de caos i confusió revolucionària*.

S'incorporà a l'Exèrcit Republicà el juliol de 1937 dins el cos de transports. Es formà com a soldat a l'Escola de Capacitació de Comissaris de Barcelona. Durant el conflicte formà part de diferents unitats: 30a Divisió, Agrupació Nord d'Exèrcits, 10è Cos i Comissió Reguladora de Carreteres de l'Exèrcit de l'Est, fins a la retirada.

Intervingué en les operacions militars de Belchite, Meliana i totes les de la retirada de Catalunya.

El 1938 es casà amb la mestra Maria Bladé i Pascual (Riba-roja d'Ebre, 1915 – Monterrey, 1990), amb qui tingueren quatre fills nascuts tots a Mèxic: Francesc, Maria Teresa, Rosa del Carme i Roger.

El 9 de febrer de 1939 s'exilià a França amb la seva dona passant pel coll d'Ares i arribant a Prats de Molló. Fou internat al camp de concentració del Barcarès. L'11 de juny sortiren de Bordeus a bord de l'Ipanema, arribant a Veracruz el 7 de juliol.

A l'arribar a Mèxic s'instal·là a Saltillo on va treballar al Departamento de Cultura del Estado de Coahuila i va ser titular de la càtedra de Ciències Econòmiques a la Escuela Superior de Agricultura y Ganadería del Estado de Coahuila, on va editar l'obra *Cooperativismo* per a ús dels seus alumnes.

El 1945 la família es traslladà a Monterrey, dedicant-se al comerç. El 1974 s'establiran a una finca a 50 quilòmetres de Monterrey, però el 1985 tornaran a la ciutat. Malgrat la distància a Mèxic DF fou soci de l'Orfeó Català i mantingué els vincles amb els catalans exiliats al país, residents la immensa majoria d'ells a la capital mexicana.

Els canvis polítics i la folgada situació econòmica féu que a partir del 1969 i fins el 1993 cada dos anys retornés periòdicament a Catalunya en estades de tres a cinc mesos, tot visitant familiars.

Jaume Anton Aguadé i Cortés

* Barcelona, 10 de gener de 1914

† Mèxic DF, 27 de desembre de 1972

Metge.

Fill de l'alcalde de Barcelona Jaume Aiguader i Miró i de Carme Cortés i Lladó. Del matrimoni en nasqueren quatre fills: Jaume Anton, Carme Maria (1915), Núria (1917) i Cristian (1921).

Va estudiar a la Mútua Escolar Blanquerna i el 1936 es llicencià en Medicina a la Universitat de Barcelona.

Durant la Guerra Civil serví al front de guerra, com a integrant del Cos de Sanitat de l'Exèrcit Republicà, arribant al grau de capità metge, i esdevenint oficial d'enllaç de Joaquín d'Harcourt, el cap dels equips quirúrgics de l'Exèrcit.

Es casà amb Mercè Escofet i Mercè amb qui va tenir dos fills: Elisabeth (Montpeller, 1941) i Jaume (Mèxic DF, 1944).

A la fi de la Guerra Civil la parella s'exilià a França, on amplià estudis en Medicina colonial a la Sorbona de París.

I el 18 de novembre de 1941 arribaren, amb la filla acabada de néixer, a Veracruz a bord del Quanza.

A Mèxic DF exercí a l'Instituto Nacional de la Nutrición, del 1942 al 1943. Posteriorment treballà amb el grup del doctor Joaquín d'Harcourt i en els laboratoris Queralt-Mir. En morir el senyor Queralt, passà a ser cap mèdic i soci dels laboratoris.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Col·laborà habitualment a *Quaderns de l'Exili*. El 1975 es publicà a Barcelona un opuscle seu ti-

tulat *Idees sobre el caràcter dels catalans. Conferència a l'Orfeó Català de Mèxic, 5 de juliol de 1962.*

Francesc Aguirre i Torres

* Portbou, 4 de febrer de 1886

† Mèxic DF, 21 de febrer de 1968

Periodista.

Fill de Angel Aguirre Santamaria i de Maria Torres i Caveró.

Militant d'Acción Republicana, el partit de Manuel Azaña.

Fou redactor dels diaris *El Sol*, *La Lucha* i *La Publicidad*. El 1936 fou sotsdirector del diari *El Día Gráfico* i el 1937 en fou nomenat director. També dirigí el diari *La Noche*. Fou cap de premsa del Ministeri d'Estat a càrrec de Julio Álvarez del Vayo i va representar a Mèxic a l'agència de notícies Febus, de Barcelona.

S'exilià a França amb el seu fill Francesc, instal·lant-se a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF fou el secretari particular de la gerència de l'empresa Veladoras.

Fou director de l'edició mexicana de *La Humanitat* (1959-1961 i 1965).

Artemi Aiguader i Miró

* Reus, 13 d'abril de 1889

† Mèxic DF, 30 de novembre de 1946

Fill petit de Jaume Aguadé i Serra i de Rosa Miró i Castells. El seu germà gran fou el també dirigent d'Esquerra i alcalde de Barcelona, Jaume. Convé precisar que la grafia del cognom familiar era Aguadé, però els dos germans adoptaren públicament la forma corregida Aiguader, tot i que en els documents oficials sempre hi constà la primera.

El 1917 va ser elegit regidor pel Centre Republicà Catalanista, però el 1922 s'afilià a Estat Català, amb el qual ingressà, el 1931, a Esquerra Republicana de Catalunya, any en que fou nomenat director de Correus.

El 1933 durant el 2n Congrés Nacional d'Esquerra fou escollit membre del Comitè Executiu per la Federació de Barcelona-ciutat.

L'abril de 1936 fou elegit compromissari, per Barcelona-ciutat, per a les eleccions a la presidència de la República espanyola.

El juliol de 1936, en l'esclatar la Guerra, fou un dels tres representants d'Esquerra al Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya juntament amb Jaume Miravittles i Joan Pons. Després de la dissolució del Comitè fou nomenat conseller de Seguretat Interior en el govern Taradellas, i presidí la Junta de Seguretat Interior de Catalunya, que s'encarregà de l'ordre públic.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França vivint a París fins l'ocupació alemanya i després a diferents ciutats. Finalment, el juny de 1941 va arribar a Veracruz.

A Mèxic DF desenvolupà poques activitats degut al seu ja precari estat de salut. Tanmateix el març de 1945 formà part de la Junta Española de Liberación, creada el 1943 i que pretenia aglutinar els exiliats espanyols amb la finalitat de pressionar a les autoritats diplomàtiques i forçar una intervenció militar a Espanya, per tal de restablir la legalitat republicana.

Jaume Aiguader i Miró

* Reus, 24 de juliol de 1882

† Mèxic DF, 30 de maig de 1943

Fill gran de Jaume Aguadé i Serra i de Rosa Miró i Castells. El seu germà petit fou el també dirigent d'Esquerra, Artemi. Convé precisar que la grafia del cognom familiar era Aguadé, però els dos germans adoptaren públicament la forma corregida Aiguader, tot i que en els documents oficials sempre hi constà la primera.

Estudià medicina a Barcelona, doctorant-se el 1909 a Madrid. Obrí consulta al barri barceloní d'Hostrafrancs, amb una clientela popular que en ocasions atenia sense cobrar.

El 1912 es casà amb Carme Cortés i Lladó amb qui tingué quatre fills: Jaume Anton (1914), Carme (1915), Núria (1917) i Cristià (1921).

El 1919 va ser un dels impulsors del Sindicat de Metges de Catalunya i el 1921 guanyà una plaça en el Cos Mèdic Municipal de Barcelona. Presidí l'Ateneu Enciclopèdic Popular (1921-1925), dirigí la publicació *Monografies mèdiques* (1926-1937) i col·laborà intensament en l'Ateneu Polytechnicum.

El 1923 ingressà a la Unió Socialista de Catalunya i a mitjans de la dècada s'acostà políticament a Francesc Macià i a Estat Català mantenint durant anys una doble militància. El 1926, la lluita contra la Dictadura de Primo de Rivera i els Fets de Prats de Molló el van dur a la presó durant sis mesos. El 1930 participà, com a dirigent d'Estat Català, en el Pacte de Sant Sebastià. I el març de 1931 va ser un dels fundadors d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Arran de les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, va esdevenir alcalde de Barcelona, el maig va ser elegit diputat a la Diputació provisional de la Generalitat i el juny fou elegit diputat a Corts Constituents.

Dels seus llibres polítics destaquen: *La llialtat a l'època* (1929), *Amb Catalunya i per Catalunya* (1930) i *Catalunya i la revolució* (1931). Col·laborador de nombroses capçaleres de premsa escrita, el 1934 inicià la publicació de la revista *Pamflet*.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser detingut i empresonat al vaixell-presó Argentina, ancorat al port de Barcelona, mentre que la seva publicació era suspesa.

El febrer de 1936 fou escollit diputat a Corts en les llistes del Front d'Esquerrers.

Durant la Guerra Civil va ser successivament sotssecretari de Sanitat i Beneficència, ministre sense cartera i ministre de Treball, Sanitat i Previsió Social.

El 1939 s'exilià a França. Instal·lat a París, va formar part del Consell del SERE i col·laborà en la premsa catalana publicada en aquesta ciutat. Amb l'ocupació de França pels nazis, visqué mig amagat a diverses ciutats, fins que el 18 de novembre de 1941 va arribar a Veracruz a bord del Quanza.

A Mèxic DF col·laborà amb la premsa catalana editada a l'exili i completà la biografia *Miquel Servet*, publicada pòstumament el 1945.

Manuel

Alcàntara i Gusart

* Barcelona, 5 de febrer de 1892

† Mèxic DF, 18 d'agost de 1981

Fill de Manuel Alcàntara i Colomer i de Teresa Gusart i Oliva.

Casat en primeres núpcies amb Rosa Llorens i en segones amb Laura Berdier i Mitjana.

Militant de la UFNR, el 1914, formà part de l'escissió d'Esquerra Catalanista, dirigida per Antoni Rovira i Virgili que donà suport a Domènec Martí Julià a la Unió Catalanista. Formà part de la USC des de la seva fundació, el 1923.

Realitzà els seus estudis primaris de comerç i d'idiomes a Barcelona. S'inicià com a articulista i crític de teatre i d'arts plàstiques als diaris *El Día Gráfico* i *La Noche*. Dirigí la revista política-literària *Renaixement* i col·laborà a *La Nació*, que havia fundat Antoni Rovira i Virgili.

Fou treballador del Banc Transatlàntic Alemany, secretari tècnic del Sindicat de la Indústria del Cautxú, administrador de la Casa de Caritat i professor mercantil de l'Escola d'Administració Pública de la Generalitat de Catalunya.

Especialitzat en problemes municipalistes i d'assistència social, visità, en viatges d'estudi, París, Berlín, Munic, Oslo, Estocolm, Anvers... Fou designat membre de la Union Internationale de Villes et Pouvoirs Locaux, per la qual cosa va participar a diversos congressos internacionals: París, 1925; Lieja, 1930; Berlín, 1936...

Durant la Guerra Civil fou director d'Assistència Social de la Generalitat.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, restant un temps reclòs al camp de con-

centració d'Argelers, d'on sortí gràcies al poeta perpinyanenc Carles Grandó. S'instal·là a Perpinyà on col·laborà amb Josep Tarradellas, Carles Martí i Feded, Antoni Maria Sbert, Jaume Aiguader, Martí Rouret... ajudant els refugiats durant les caòtiques primeres setmanes de l'exili. Gràcies als seus contactes amb els felibres occitans s'establí a Montpeller i impulsà, com a administrador de la mateixa, la Residència dels Intel·lectuals Catalans, que donà aixopluc a centenars de refugiats polítics catalans i les seves famílies. Finalment visqué també un temps a Nîmes amb la seva esposa Laura Berdier, fins que el 18 de novembre de 1941 a bord del *Quanza* arribaren a Veracruz.

A Mèxic DF fou gerent de l'editorial Misrahi fins a la seva jubilació.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Va coordinar totes les 35 edicions dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili, del patronat del qual en fou secretari. Va ser membre de l'Orfeó Català i fou col·laborador habitual de les revistes catalanes a l'exili *Quaderns de l'Exili*, *Pont Blau*, *Xaloc* i *La Nostra Revista*.

El 1953 fou un dels organitzadors de la Conferència Nacional Catalana celebrada a Mèxic DF. Donà suport al Consell Nacional Català.

Fou delegat de la Comissió Nacional de Planejament creada pel president Tarradellas.

El 1964 formà part de la primera delegació d'Òmnium Cultural a Mèxic.

Emma Alonso i Fernàndez

* Barcelona, 29 de juny de 1912

† Mèxic DF, 12 de gener de 2000

Actriu de teatre.

Filla de Joaquín Alonso Fernández i de Pilar Fernández Martínez.

Es casà amb Dalmau Costa i Vilanova amb qui va tenir dos fills: Glòria (Barcelona, 1936 - Mèxic DF, 1990) i Dalmau (Mèxic DF, 1942 - Puerto Vallarta, 2003).

Actriu de professió, va començar a actuar en una companyia amateur de Barcelona. Ben aviat es va convertir en la primera dama del Teatre Romea en la interpretació de comèdies, principalment de Josep Maria de Sagarra.

Acabada la Guerra Civil, el 4 de febrer de 1939, s'exilià a França amb el seu marit i la filla petita passant la frontera per la Jonquera. Visqueren a Vernet dels Banys fins el 7 de novembre que embarcaren a Bordeus al Manhattan per entrar per Nuevo Laredo a Mèxic el 22 de novembre.

A Mèxic DF va impulsar l'Agrupació Catalana d'Art Dramàtic, el grup de teatre de l'Orfeo Català. El 1956 van estrenar, conjuntament amb actors catalans i mexicans, *Un home entre herois*, drama de Rafael Tasis que havia aconseguit un premi Guimerà de teatre (1954), guardó institut pel matrimoni Dalmau-Alonso i convocat per les Edicions Catalònia de Mèxic. Van representar diferents obres de Josep Maria de Sagarra, destacant l'èxit assolit amb *L'hostal de la Glòria*.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

Carles Altaba i Planuch

* Barcelona, 30 de març de 1911

† Monclova, 3 de juny de 1997

Enginyer industrial.

Fill d'Agustí Altaba i Carbó i de Dolors Planuch i Forn.

Es llicencià com a enginyer cursant els seus estudis a l'Escola Industrial de Terrassa. A Barcelona va treballar a diverses empreses mecàniques i electromecàniques.

Durant la Guerra Civil fou tinent en cap d'informació de l'Estat Major de l'Exèrcit Republicà, sent destinat a la Base Naval de Roses.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià primer a Nova York, on va restar en contacte amb el CTARE, organisme que va ajudar-lo a entrar a Mèxic el 6 de gener de 1940 per Nuevo Laredo.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1942 es traslladà a Monclova on viuria la resta de la seva vida. Allí va conèixer la seva esposa Rebeca Nañez Garza, amb qui tingueren quatre fills: Ana Maria (1946), Sergio (1949), Maria Elena (1952) i Carlos (1955).

El mateix 1942 va fundar Altos Hornos de México SA, empresa siderúrgica de la qual en fou l'enginyer en cap fins el 1973. Posteriorment va obrir amb el seu fill Carlos, una oficina tècnica de projectes siderúrgics.

Ricard Altaba i Planuch

* Barcelona, 29 d'octubre de 1901

† Barcelona, 16 de setembre de 1994

Fill d'Agustí Altaba i Carbó i de Dolors Planuch i Forn.

Ebenista de professió, amb coneixements de rellogeria, va estudiar a l'Escola Horaciana i a les Escoles Mercantils Catalanes del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria.

Fou soci de l'Ateneu Barcelonès i col·laborador de *L'Opinió*. Milità al Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, una força sorgida d'una escissió d'Esquerra Republicana de Catalunya.

El gener de 1934 va ser elegit regidor, en representació del PNRE, a la llista d'Esquerra de la ciutat de Barcelona, esdevenint tinent d'alcalde i ocupant la conselleria-regidoria del districte IV.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona, juntament amb els altres regidors d'esquerres de l'Ajuntament. Fou posat en llibertat el febrer de 1935.

Ingressà a Esquerra, conjuntament amb els seus companys del PNRE quan aquest partit ho féu després de la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives de febrer de 1936.

Arran de la Guerra Civil es creà el Consell de l'Escola Nova Unificada, del qual en fou un actiu col·laborador.

L'octubre de 1936, durant la Guerra Civil deixà de ser regidor amb la constitució dels nous

ajuntaments. Fou nomenat secretari general de la Delegació del Govern d'Euscadi a Catalunya (setembre 1936-març 1938) i publicà, fruit d'aquesta experiència, el llibre *Vuit mesos a la delegació del govern d'Euscadi, a Catalunya* (1938). Fou també comissari d'assistència als refugiats de guerra, de la Generalitat (abril 1938-febrer 1939).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, primer s'exilià a França i després sortí cap a Nova York, amb la seva esposa, Josefina Artal i Diaz, les seves dues filles, Maria Dolors (Barcelona, 1934) i Glòria (Barcelona, 1938 - Ensenada, 2009) i el seu germà Carles. La família restà a San Francisco fins que el 1940 es reagruparen tots a Mèxic.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

A Mèxic DF, després d'uns primers anys difícils, fou gerent de botigues de mobles fins que pogué obrir la joieria Palma i després l'Altaba.

Va ocupar diversos càrrecs a la junta de l'Orfeó Català i va col·laborar a les revistes catalanes de l'exili mexicà i donant conferències, com les que pronuncià sobre Pancho Villa i Miquel Servet a Ensenada.

A finals dels anys 1960 tornà a Barcelona on continuà la seva activitat com a conferenciant a l'Ateneu Barcelonès, parlant sobre Mèxic i el fet de ser català.

Va escriure les seves memòries *Les meves tres vides*, obra encara inèdita.

Josep Andreu i Abelló

* Montblanc, 8 de novembre de 1906

† Madrid, 31 de maig de 1993

Nascut en el si d'una família de propietaris rurals. Cursà els estudis de Dret a la Universitat de Barcelona, i va exercir l'advocacia a Reus.

El 1930 era el president del Foment Nacionalista Republicà de Reus, entitat al capdavant de la qual assistí, el març de 1931, a la Conferència d'Esquerrers Catalanes on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya, esdevenint membre del seu Comitè Executiu. El maig del mateix any va ser elegit diputat, pel partit judicial de Montblanc, a la Diputació provisional de la Generalitat de Catalunya.

El 1932 va ser escollit diputat d'Esquerra al Parlament de Catalunya per Tarragona. A la cambra catalana fou membre de la Comissió de Justícia i Dret i de la Diputació Permanent, i contribuï a elaborar-ne l'Estatut interior.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre, fou un dels advocats defensors dels processats.

El 1936 fou nomenat president de l'Audiència de Barcelona, així com del Tribunal de Cassació de Catalunya, des d'on va intentar mantenir l'ordre jurídic una vegada encetada la Guerra Civil.

A finals de 1936 fou elegit president de l'Ateneu Barcelonès.

El 5 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, i el 23 de novembre arribà a Mèxic, on va ser dirigent de la Junta de Auxilio a los Republicanos Españoles.

Formà part de la Junta Directiva de l'Orfeó

Català. Com a conseller de la Fundació Ramon Llull va organitzar l'Homenatge a la Llengua Catalana i publicà l'opuscle *Present i futur de Catalunya* (1942), que recollia una conferència seva a l'Orfeó Català.

Entre el 1946 i el 1950 residí a París, i posteriorment es traslladà a Tànger on va fundar i presidir el Banc Immobiliari del Marroc, després Banc Immobiliari i Mercantil del Marroc.

El 1964 va retornar a Barcelona on continuà la lluita contra el franquisme integrat dins d'Esquerra, sent detingut i multat en diverses ocasions.

Fou conseller de Banca Catalana.

El 1969 s'incorporà a la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques i, un any més tard, participà en la tancada de Montserrat en protesta pel Consell de Guerra de Burgos, que havia condemnat a mort a setze membres d'ETA. El 1971 va fer el discurs inaugural de l'Assemblea de Catalunya.

El 1976 abandonà Esquerra i es va incorporar al PSC-Congrés. Amb el PSC fou diputat al Congrés (1977-1979), senador (1979-1986) i diputat al Parlament de Catalunya (1980-1984). Fou també president de l'Ateneu Barcelonès (1977-1985).

Com a mostra d'agraïment al president mexicà Lázaro Cárdenas, que va acollir l'exili republicà, va proposar a l'Ajuntament de Barcelona que li fos dedicat un carrer.

Amadeu Aragay i Daví

* Sabadell, 6 de desembre de 1886

† Mèxic DF, 13 de febrer de 1966

Estudià a l'Escola Pia de Sabadell i, posteriorment, a l'Institut Tècnic de Barcelona. Treballà a l'Hostal de Sant Antoni, propietat de la seva família i també fou un destacat jugador de futbol del Centre d'Esports Sabadell. Fou empresari d'un cinema de Vilanova i la Geltrú i d'un music hall. I regentà un comerç de sastre-ria i confecció a Barcelona.

Es casà amb Elionor Viñerta. Tots dos foren col·laboradors de *L'Avenir* (1932-1934), publicació republicana de Sant Cugat del Vallès.

Fou militant de les Joventuts Radicals de Catalunya. Com a membre del Partit Republicà Radical des dels setmanaris *El Combate* i *¡Rebeldes!* de Sabadell i *Revolución* de Barcelona es mostrà molt combatiu amb Solidaritat Catalana i fou regidor a Sabadell (1911-1914). El 1915 arran de les seves discrepàncies amb el partit s'aproximà al Bloc Republicà Autonomista.

El 1922 va participar amb Francesc Layret, Lluís Companys i d'altres, en la formació de la Unió de Rabassaires, de la qual esdevingué un dels seus principals dirigents. Col·laborador de la publicació *Terra Lliure*, va escriure el drama *Terra Nostra (el rabassaire)*, estrenat al Teatre Principal de Terrassa el 1925.

El març de 1930 com a republicà radical va signar el Manifest d'Intel·ligència Republicana i el gener de 1931 fou empresonat quatre setmanes al Castell de Montjuïc per donar suport a la sublevació de Jaca.

El març de 1931 participà a la Conferència d'Esquerres Catalanes en què es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. A les eleccions municipals del 12 d'abril fou escollit regidor de Barcelona. El 14 d'abril acompanyà Lluís Companys en la proclamació de la República feta des de l'Ajuntament. El juny fou elegit diputat per la província de Barcelona a les Corts Constituents, càrrec que revalidaria el 1933.

El 1932 ocupà la secretaria general de la UR i el 1933 publicà *El problema agrari català*, on defensava les reivindicacions rabassaires. Gradualment marginat de la direcció d'una UR radicalitzada, fou formalment expulsat del sindicat pagès en el Congrés de maig de 1936.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou processat.

Durant la Guerra Civil, el novembre de 1936, passà a formar part del Comitè Permanent d'Esquerra.

El 1939, en acabar la Guerra Civil, s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF treballà en diverses activitats comercials ben modestes. Intervingué en diferents grups catalanistes i fou membre actiu a l'Orfeó Català.

Es dedicà, també, a la pintura artística i el 1959 en féu una remarcable exposició.

Antoni Aragonès i Ardèvol

* Barcelona, 23 de gener de 1903

† Mèxic DF, 19 de febrer de 1973

Fill de Joan Aragonès i Roca i de Mariana Ardèvol i Arbó.

Comptable de professió, treballà de viatjant de conyac a Barcelona.

Es casà amb Josepa Castanyer i Olivar. Del matrimoni en naixeren cinc fills: Antoni (Barcelona, 1930), Núria (Barcelona, 1933), Anna Maria (Angulema, 1940), Montserrat (Cognac, 1942) i Carme (Mèxic DF, 1949).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França, instal·lant-se a Cognac, fins que el març de 1946 arribaren a Mèxic a bord del Harve.

A Mèxic DF va treballar de comptable als Laboratoris Seros.

El 1951 va rebre la nacionalitat mexicana.

Pius Arias i Mayol

* Barcelona, 3 d'abril de 1910

† Mèxic DF, 25 de desembre de 1967

Fill de Joaquim Arias i de Montserrat Mayol.

Electricista.

Funcionari de la Generalitat de Catalunya. A la fi de la Guerra Civil va patir persecucions i va ser empresonat, fets que van deixar la seva salut molt deteriorada. Per exemple el 1940 se li instrueix un procediment sumaríssim ordinari al Jutjat Militar núm. 1 de Barcelona.

El 1952 va arribar a Mèxic DF on va treballar d'electricista i realitzant activitats comercials. Fou el fundador d'una organització que anomenà La Reixa per ajudar econòmicament als presos polítics i als seus familiars. Fou conseller i encarregat de finances del Consell Nacional Català.

Fou administrador de la publicació de l'exili mexicà *Veu Catalana*, auspiciada per Dalmau Costa.

Tingué un fill: Jorge Arias Ferrer.

Salvador Armendares i Torrent

* Malgrat de Mar, 21 de juny de 1893

† Mèxic DF, 10 de març de 1964

Fill petit d'Isidre Armendares i Bunyol i de Mardona Torrent i Masens.

El 1917 es llicencià en Medicina. Exercí des del 1918 a la Granada del Penedès i el 1924 aconseguí la plaça de metge a l'Hospital de Vilafranca del Penedès, on a més hi tenia una consulta privada.

El 1920 contragué matrimoni amb Caterina Sagrera i Creus amb qui va tenir tres fills: Teresa (1922), Mercè (1923) i Salvador (1925).

El 1918 havia iniciat la seva activitat política a la Joventut La Falç de Malgrat de Mar, però el seu compromís es va fer especialment actiu a través de la Unió Catalanista en l'oposició a la Dictadura de Primo de Rivera. El 1931 fou elegit regidor de Vilafranca del Penedès per Esquerra, càrrec que deixà el febrer de 1934, quan era tinent d'alcalde, per manca de temps.

El 1932 fou escollit diputat d'Esquerra al Parlament on treballà en l'elaboració de la llei municipal i formà part de la comissió que va debatre el projecte de llei de mutualitats. Igualment treballà en la Comissió de Sanitat i intervingué en la discussió sobre el projecte de llei de coordinació i control sanitari públic.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre, traduïts en revolta anticlerical a Vilafranca del Penedès, es produí la seva marxa forçosa a Barcelona.

Durant la Guerra Civil fou membre de la Junta de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau. A partir del desembre de 1937, fou el presi-

dent del Consell d'Administració d'aquest hospital, rebatejat com a Hospital General de Catalunya i també del de Mataró. També fou cap de la segona Comandància de la sanitat militar amb base a Girona.

El 1939 s'exilià a França, treballant en la consulta d'un amic seu a Portvendres, abans que la família es reagrupés a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 24 de maig embarcaren a Seta a bord del Sinaia —del que fou responsable de sanitat—, arribant el 13 de juny a Veracruz.

A Mèxic DF de seguida es vinculà a l'Orfeó Català, mentre feia de mitjancer per tal que el govern mexicà convalidés els títols universitaris dels seus companys. Va participar en la fundació de la Borsa del Metge Català, d'ajuda als metges i estudiants de medicina exiliats, i en l'organització d'una clínica cooperativa. El 1940 es va nacionalitzar mexicà.

Fou un dels capdavaners de la Comunitat Catalana de Mèxic. El 1953 fou un dels organitzadors de la Conferència Nacional Catalana celebrada a Mèxic DF, que constituí el Consell Nacional Català, el qual presidí fins a la seva mort. El 1954 fou nomenat delegat de la Comissió Nacional de Planejament creada pel president Josep Tarradellas.

Morí el 1964 mentre organitzava la recepció de metges catalans participants en el 13è Congrés Mundial del Tòrax, celebrat a Mèxic DF.

Genís

Artigues i Pujol

* Cabrera de Mar, 24 d'abril de 1898

Comerciant.

En acabar la Guerra Civil s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

Joaquim

Ausiró i Llach

* Manlleu, 14 de març de 1911

† Vic, 18 de desembre de 1991

Fill de Jaume Ausiró i Peix i de Teresa Llach i Güell.

Va estudiar a l'escola dels Germans de la Doctrina Cristiana de Manlleu. De ben jove va començar a treballar amb el seu pare pintant fàbriques i després va aprendre l'ofici de mecànic.

A la Guerra Civil formà part de la Columna Macià-Companys.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 19 de juny de 1940 salpà de Bordeus a bord del Cuba fins a Martinica, allà embarcà al Santo Domingo i el 26 de juliol de 1940 va arribar a Coatzacoalcos.

Allà va treballar com a mecànic. Posteriorment va aconseguir terres i es va dedicar a l'agricultura, sector en el que va gaudir d'èxit, però el 1944 arran d'unes fortes inundacions el negoci va fer fallida i es traslladà a Mèxic DF on va treballar de llibreter i editor, iniciant-se a l'ofici amb el seu cosí Bartomeu Costa-Amic, amb el qual havia viscut uns anys a Guatemala. Va dirigir un taller d'enquadernació i va fundar l'Editorial Olimpo, especialitzada en llibres populars i de divulgació.

Es casà amb Rosario Sumalla Guàrdia, amb qui tingueren dos fills: Santiago, Maria Teresa.

El 1948 va rebre la nacionalitat mexicana.

Posteriorment va retornar a Catalunya, mentre el seu germà Santiago va continuar com a gerent al capdavant de l'Editorial Olimpo.

Joan Balart i Armengol

* Sabadell, 22 de novembre de 1882

† Sabadell, 17 de desembre de 1960

Pèrit mecànic, comerciant, industrial i polític.

Casat amb Apol·lònia Mariné i Huguet.

El 1905, fou elegit regidor de Sabadell com a republicà unionista. El 1906 fou elegit vocal de la junta directiva del Centre Lírich-Dramàtic. El 1925 formà part del consell directiu de l'Associació d'Obrers i Empleats Municipals de Sabadell com a bibliotecari.

El migdia del 14 d'abril de 1931 els homes del Círcol Republicà Federal de Sabadell proclamaven la República des del balcó de l'Ajuntament. Aquesta entitat s'uní posteriorment a Esquerra, partit amb el qual, l'any següent, fou escollit tinent d'alcalde.

El novembre de 1932 fou elegit diputat d'Esquerra al Parlament de Catalunya per la província de Barcelona. Formà part de la Comissió permanent de Pressupostos i de la Comissió d'Actes.

Durant la Guerra Civil van danyar la seva indústria panificadora de Sabadell. Durant la dècada del 1930 havia treballat també en la fabricació de molins, de diferents sistemes. El juny de 1937, fou un dels integrants, com a membre de la Generalitat, de la Delegació de Catalunya de la Subsecretària d'Armament i Municions, creada pel ministre de Defensa, Indalecio Prieto. Uns mesos més tard, a l'octubre, va ser nomenat representant de la Generalitat a la Comissió d'Indústries de Guerra, creada a Catalunya per decret del Ministeri de Defensa Nacional, exercint

les funcions de vicepresident.

El 1939 s'exilià primer a França, instal·lant-se a Montpeller. El 18 de novembre de 1941 va arribar a Veracruz a bord del Quanza.

A Mèxic va treballar com a flequer i donà suport als "niños de Morelia".

Anys més tard va retornar a Catalunya i va treballar com a president del consell d'administració de Tallers Balart.

Ricard Balcells i Pinto

* La Laguna, 25 de febrer de 1894

† Palo Alto, 1964

Advocat, professor i periodista.

Fill d'Antoni Balcells i d'Elvira Maria Pinto.

Es va casar amb Concepción de los Reyes, amb qui tingueren dues filles: Concepció (1921) i Núria (1923).

El 1910 va acabar els estudis de batxillerat a Barcelona i el 1918 es llicencià en Dret a la Universidad Central de Madrid.

Exercí d'advocat i fou professor de l'Academia de Jurisprudencia de Madrid.

Fou militant del PSOE i la UGT.

Durant la Guerra Civil esdevingué membre del PSUC, alhora que fou adscrit al Batallón Canarias del 5è Regiment de les Milícies Populares i fou a més a més cap de la Secció Europa del Ministeri d'Estat i cap de la Secció d'Informació de l'Estat Major de l'Exèrcit de l'Est.

El 1938 sortirà de Catalunya amb la seva família, passant un temps a París, —on vivia una germana de la seva dona— i a Grècia, des d'on van poder embarcar des del Pireu a Nova York.

El 1939 van passar a Cuba, on fou redactor en cap del diari *Noticias de Hoy*, òrgan dels comunistes cubans i col·laborador de la revista *Vamos*. També fou professor de Dret Diplomàtic a la Escuela Libre de l'Havana. Finalment, el 1942, la família arribà a Mèxic.

El 1943 va rebre la nacionalitat mexicana.

Es té constància d'activitats comercials com la compra el predi rústic El Coyote el 1950, a Baja California Sur, que un any més tard el ven-

drà a la Fraccionadora Coromuel.

Maria Dolors Bargalló i Serra

* Barcelona, 31 d'agost de 1902

† Mèxic DF, 2 d'agost de 1980

Filla única de Josep Bargalló i Creus, de Gelida, i de Dolors Serra i Basas, de Vilamacolum.

Estudià a l'Institut de la Dona que Treballa. Treballà de modista i professora de confecció a la Unió Industrial Algodonera durant vuit anys i set més com a funcionaria pública a l'Ajuntament de Barcelona.

Des de jove se significà políticament al costat d'Estat Català. Militant d'Esquerra Republicana de Catalunya des de la fundació, en fou la seva més destacada oradora i important propagandista. Així, fou una assídua articulista de diferents publicacions com els diaris *La Humanitat* i *L'Opinió* i d'altres com *Foment*, *Fornal* i *Companya*, en els quals combaté la desigualtat social entre homes i dones i lluità per l'obtenció del sufragi femení. També va participar a Ràdio Associació de Catalunya amb un programa sobre la dona i la història, i a Ràdio Barcelona amb un altre d'orientació política femenina.

El 1931 participà activament en l'organització de la recollida de signatures pel plebiscit sobre l'Estatut. El 1932 fou elegida secretària del Comitè Central del Front Únic Femení Esquerrista de Catalunya. Tingué una intensa participació en congressos mundials femenins contra la guerra i el feixisme (1934-1938).

Durant la Guerra Civil, el novembre de 1937, fou escollida presidenta de la Unió de Dones de Catalunya en el marc del Primer Congrés Nacional de la Dona. Fou membre de la Comissió

d'Auxili Femení del Ministeri de Defensa Nacional al costat de Dolores Ibárruri «la Pasionaria» i membre, també, del Comissariat de Refugiats de la Generalitat. Fou representant del Socors Roig a Catalunya i directora del Correccional de nenes menors Enric Fontbernat.

Un cop finalitzada la Guerra Civil s'exilià a França passant per Portbou el 10 de febrer de 1939. Visqué primer a Perpinyà i més tard a Dammarie-lès-Lys fins que l'11 de juny salpà de Bordeus amb l'Ipanema, amb la seva mare ja vídua, arribant el 7 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF treballà primer com a mecanògrafa de la fàbrica de teixits La Alpina i després fou treballadora de la fàbrica de filats La Hormiga. També es guanyà la vida com a agent de vendes. Va viure i treballar algun temps a Puebla.

El 1950 va rebre la nacionalitat mexicana.

En la seva vessant periodística, a partir de 1945, en tant que membre de l'Orfeó Català, es féu responsable del programa radiofònic «L'Hora Catalana» a l'emissora XEAI —primer com a Radio Amistad i després com a Radio Horizontes—, i fins al 1962 a l'emissora XESM. El 1953 formà part del secretariat de la comissió organitzadora de la Conferència Nacional Catalana que tingué lloc a Mèxic DF.

El 1959 l'Orfeó Català li reté un sopar d'homenatge, en reconeixement de la seva llarga trajectòria i dedicació política i cultural.

Josep Bargés i Pinyol

* Monistrol de Montserrat, 26 de febrer de 1901

† Mèxic DF, 26 de gener de 1982

Fill de Joan Bargés i de Maria Pinyol.

Carnisser de professió fou el president d'Esquerra Republicana de Catalunya a Monistrol de Montserrat i militant sindical (GEPSI).

Arran dels Fets del Sis d'Octubre, fou reclòs al vaixell-presó Argentina ancorat al port de Barcelona.

Durant la Guerra Civil, el 2 de setembre de 1938, s'incorporà a l'Exèrcit Republicà dins el cos d'aviació, sent destinat a l'Aeròdrom de Valls.

El 13 de gener de 1939 inicià el camí de l'exili passant a França per la Jonquera. Va ser reclòs primer al camp de concentració d'Argelers i després al de Bram. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

Durant un temps va instal·lar-se a Córdoba i posteriorment a Mèxic on regentà una carnisseria. En tancar-la i fins la seva jubilació es dedicà al negoci de lloguer de camions de materials de construcció.

El 1945 va rebre la nacionalitat mexicana.

Enric Benet i Canut

* Mèxic DF, 7 de febrer de 1945

Quiropràctic.

Fill d'Enric Benet i Massanés i de Josefina Canut i Duran.

A Mèxic DF creà el Centro Quiropráctico Benet. Fou el president del Colegio de profesionistas científico-quiroprácticos de México. Fou membre també del la Federación mexicana de Quiropráctica Deportiva i de la Federación Latinoamericana de Quiropráctica.

Es casà amb Patrícia Gregg amb qui tingué tres fills: Montserrat, Enric i Patrícia.

Lluís Benet i Escobar

* Barcelona, 29 d'abril de 1901

† Mèxic DF, 15 de novembre de 1958

Metge.

Fill de Ramon Benet i Caniela i d'Esperança Escobar i Rojas.

Metge destinat a Oliana, on va conèixer a qui seria la seva esposa Maria Solé i Travé (Oliana, 1905 - Mèxic DF, 1995), i amb qui tingueren tres fills: Ramon, Montserrat i Lluís.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França, passant per Perpinyà, Draguignan i Marsella. Tres anys després, el 8 de setembre de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF va treballar a la clínica La Médico-Farmacéutica, com ajudant quirúrgic del doctor Josep Gispert. Posteriorment feu de radiòleg també a Mèxic DF.

Enric Benet i Massanés

* Barcelona, 6 d'octubre de 1904

† Mèxic DF, 15 d'octubre de 1997

Casat amb Josefina Canut i Duran, la parella va tenir tres fills: Maria Rosa (Barcelona, 1931), Josefina (Barcelona, 1932) i Enric (Mèxic DF, 1945).

Militant d'Esquerra Republicana de Catalunya des de la seva fundació, el 1931, provinent de la Joventut Nacionalista La Falç.

Treballà a Casa David, una empresa de lloguer de cotxes que tancà cap el 1937 després que arran de la fugida dels propietaris els anarquistes requisessin els cotxes, propietat de General Motors.

Josep Tarradellas el cridà per col·laborar amb les indústries de guerra de Catalunya, on treballà com a comptable. Durant la Guerra, per evitar bombardejos, la família va fer estades a Centelles i la Pobla de Segur.

El 24 de gener del 1939, la família marxà cap a l'exili a través d'Olot i Darnius i finalment travessà la frontera per Portbou el 5 de febrer. Gràcies als seus contactes professionals (Nestlé, Citroën...) aconseguí obtenir el permís d'estada legal a França, per tres anys. Van viure dos mesos a Villeneuve-sur-Lot i a París a la "banlieu" D'Arcueil, mentre treballà per la JARE.

El 10 de maig de 1940 marxà des de Marsella cap a Buenos Aires amb el vaixell Alsina. No marxà com a exiliat sinó contractat pels Laboratoris del Doctor Andreu per formar-se i organitzar posteriorment l'estructura a Mèxic. El 2 de maig de 1941 marxà de Buenos Aires a Nova York amb el vaixell SS Uruguay. I des de Nova

York arribà en tren a Mèxic DF el 31 de maig de 1941.

Als laboratoris del Doctor Andreu (Explotación de Patentes Medicinales) s'hi va estar fins el 1946. Aleshores passà a treballar amb Dalmau Costa, com a gerent administratiu del Restaurant Ambassadeurs, fins el 1950. El 1953 es va nacionalitzar mexicà. Treballà a Acme Lito Offset fins el 1955 i a Hispavox-Gamma-Wea fins la jubilació el 1986, el mateix any que enviudà.

Lluís Benet i Solé

* Oliana, 17 d'abril de 1934

Fill de Lluís Benet i Escobar i de Maria Solé i Travé. El matrimoni va tenir tres fills: Ramon, Montserrat i Lluís.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França, passant per Perpinyà, Draguignan i Marsella. Tres anys després, el 8 de setembre de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

La família s'instal·là a Mèxic DF. Cursà primària al Colegio Luis Vives i a la Escuela Inglesa para niños. Posteriorment va estudiar dos anys de medicina a la universitat.

A Mèxic es relacionà amb la comunitat catalana, participant en l'esbart dansaire de l'Orfeó Català, en el Grup Excursionista Català i, com a porter, jugà en els equips de futbol Barcelona i Condal.

Va treballar al departament de cotó del Banco de la Propiedad y la Industria textil. També fou comerciant de l'empresa farmacèutica Hoffman La Roche i de la farmacèutica Armour a Baja California. Tornà a Mèxic DF i durant cinc anys va treballar per a l'empresa Aurrera com a gerent d'un restaurant de la cadena Vips i més tard fou gerent d'un restaurant de la cadena Toks. També, treballà com a venedor a a Puebla, Veracruz, Tlaxcala, Hidalgo i Querétaro. I exercí de supervisor de l'empresa de cosmètica Myrurgia a tot Mèxic. Fins a la seva jubilació,

el 2003, s'establí com a autònom amb un negoci de distribució d'artesanies de palma mexicana (gallitos).

El 1967 es casà a Mèxic DF amb Luz Fernández Gordillo. La parella va tenir dos fills: Luis (1968) i Ramon (1972).

El 1975 va rebre la nacionalitat mexicana.

Montserrat Benet i Solé

* Oliana, 6 de juny de 1931

† Mèxic DF, 14 de febrer de 2001

Filla de Lluís Benet i Escobar i de Maria Solé i Travé. El matrimoni va tenir tres fills: Ramon, Montserrat i Lluís.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França, passant per Perpinyà, Draguignan i Marsella. Tres anys després, el 8 de setembre de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

La família s'instal·là a Mèxic DF.

El 1961 va contraure matrimoni amb el mexicà Manuel Noriega Oliveiras, amb qui tingueren tres fills: Lluís, Manuel i Montserrat.

Va viure a Ensenada durant uns anys fins que retornà a Mèxic DF.

Treballà primer com a assistent al consultori de radiologia del seu pare i més tard com a secretària executiva de Joan Casanelles a la Banca de la Propiedad y de la Industria Textil.

El 1967 va rebre la nacionalitat mexicana.

Laura Berdier i Mitjana

* Biscarbó, 19 d'agost de 1917

Filla d'Antoni Berdier i de Pilar Mitjana.

Durant la Guerra Civil va exercir com a infermera voluntària.

Es casà amb Manuel Alcàntara i Gusart.

El 1939, al final de la Guerra Civil, s'exilià a França amb el seu marit. Visqueren a Nimes fins que el 18 de novembre de 1941 arribaren a Veracruz a bord del Quanza.

S'instal·laren a Mèxic DF.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Josep Maria Bertran de Quintana

* Barcelona, 2 de gener de 1884

† Mèxic DF, 5 de febrer de 1960

Industrial.

Fill de Valentí Bertran, tinent coronel d'artilleria de l'exèrcit, i de Consol de Quintana. Era el petit de quatre germans: Anna, Miquel, Tomàs i ell mateix.

Estudià al Col·legi Sant Agustí de Barcelona i posteriorment cursà els estudis de batxillerat a l'Institut Girona fins el 1897, en què inicià els estudis superiors a la Universitat de Barcelona, on es llicencià en Dret el 1903.

El 1923 va contraure matrimoni amb Valentina España de Digoine du Palais, i s'inicià en tasques polítiques al Centre d'Esquerra Republicana de Barcelona. Tingué amistat amb Lluís Companys, de qui en fou secretari particular, i participà en la creació, el març de 1931, d'Esquerra Republicana de Catalunya. El 12 d'abril del mateix any fou escollit regidor de l'Ajuntament de Barcelona per la candidatura d'ERC i la Unió Socialista de Catalunya amb 4.367 vots. La seva activitat se centrà en aconseguir millores pels barris que formaven part del seu districte (el II) i en especial dels indrets menys afavorits com les «Cases Barates» o el barri del Pont de les Vaques, a promoure la cultura i a investigar, com a membre de la Comissió de Responsabilitats, els comptes de l'Ajuntament durant els anys de Dictadura de Primo de Rivera.

El 14 d'abril de 1931 tingué un paper destacat en redactar, juntament amb el propi Francesc Macià, Ventura i Gassol i Jaume Aiguader,

el discurs de proclamació de la República Catalana.

Durant el període republicà va participar en la vida pública a través de diaris com *L'Opinió* o *El Diluvio*. Especialment importants foren les seves col·laboracions en el diari portaveu d'ERC *La Humanitat*.

A partir de 1933 deixà la militància política activa i es dedicà en cos i ànima, fins l'esclat de la Guerra Civil, a promoure el Comitè Català contra la Guerra, institució de la qual fou el president.

Durant la guerra fou magistrat de l'Audiència de Barcelona i jutge especial designat per la Generalitat per a la investigació d'exhumacions d'assassinats i inhumacions clandestines.

S'exilià primer a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic reinicià la seva militància a Esquerra però no va tenir cap actuació pública destacada.

[QSB]

Mercè

Bertran i Colubret

* Barcelona, 9 de març de 1934

Filla de Ramon Bertran i Tàpies i de Mercè Colubret i March.

El 1939, al final de la Guerra Civil, s'exilià amb els seus pares a França. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

Fou estudiant de Dibuix Publicitari a l'UNAM.

El 1954 va rebre la nacionalitat mexicana.

Ramon Bertran i Tàpies

* Barcelona, 12 de juny de 1905

† Mèxic DF, 28 de juliol de 1953

Metge.

Fill de Marià Bertran i de Dolors Tàpies.

Fou col·laborador de *La Humanitat*.

El 1932 es llicencià en Medicina a la Universitat de Barcelona. Exercí la medicina general.

El 1933 es casà amb Mercè Colubret i March amb qui tingueren una filla: Mercè.

Durant el 1933 col·laborà com a redactor del setmanari d'Esquerra Republicana de Catalunya, *Mall*.

El 1934 formà part de l'equip del secretari general d'Esquerra, Joan Tauler, com a cap de qüestions electorals.

El 1935 fou un dels principals impulsors del Grup d'Estudis i Plans Econòmics i Socials, dins Esquerra, creat per tal de donar continuïtat a la tasca del govern empresonat, durant el bienni negre.

El 1937 fou escollit vicepresident del Casal d'Esquerra Republicana del Districte I de Barcelona.

Durant la Guerra Civil, s'incorporà a l'Exèrcit Republicà com a metge. A la batalla de Terol, va perdre-hi les mans, per congelació als dits.

El 1939, al final de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva dona i filla a França. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

Al no poder exercir la seva professió es va de-

dicar a la traducció de textos mèdics, primer per a la University Society i posteriorment per a la Editorial Interamericana.

El 1943 va rebre la nacionalitat mexicana.

Joaquim Bilbeny i Bosch

* Mataró, 4 d'abril de 1907

† Chacao, 24 de gener de 1972

Fill d'Esteve Bilbeny i de Rosa Bosch.

Fou comerciant i treballà en el sector de les assegurances.

Es casà amb Mercè Monllor i Vidal.

El 1932 fou elegit diputat d'Esquerra al Parlament de Catalunya, per la província de Barcelona, esdevenint membre de les comissions permanents de Governació, Reforma del Reglament i de Finances, així com de les comissions d'Actes, de Reglament Interior i de Llei Municipal.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser reclus al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva esposa a França. En un primer moment foren acollits al Centro Español de Perpinyà i posteriorment s'instal·laren a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

El 1950 marxaren a Veneçuela, instal·lant-se a Caracas.

Artur Bladé i Desumvila

* Benissanet, 2 de març de 1907

† Barcelona, 23 de desembre de 1995

Fill de Domingo Bladé i Fortuny i d'Enriqueta Desumvila i Oriol.

Educatur en una família de petits propietaris rurals amb estudis, començà la carrera de mestre, que abandonà per esdevenir practicant de Medicina, una professió que compartí amb qui seria la seva esposa.

A mitjans dels anys 1920 inicià el seu compromís polític a l'associació local La Renaixença, i col·laborant amb la premsa catalanista comarcal com *El Llamp* de Gandesa i *La Riuada* i *L'ideal de l'Ebre* de Móra d'Ebre, on establí una sòlida amistat amb el seu director, el pedagog Martí Rouret a qui seguí el 1931 afiliant-se a ERC.

El mateix any s'establí a Tortosa en casar-se amb Cinta Font i Margalef, amb qui va tenir un fill: Artur (1932).

A Tortosa treballà en la Recaptació de Contribucions i també fou nomenat president dels Jurats Mixtes (1932-1934).

Durant la Guerra Civil fou secretari del conseller de Sanitat, el seu amic Martí Rouret. El 1938 es va incorporar com a practicant al Cos de Sanitat de l'Exèrcit de l'Est.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. Passà pel camp de concentració d'Arles del Tec i en sortir s'instal·là a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller estudiant a la Universitat llengua i civilització franceses i també d'Història de l'Art i Filosofia. El 8 de setembre de 1942 embarcà amb la seva família a

Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF féu de venedor ambulant, d'agent de comerç, d'oficinista, però sobretot exercí el periodisme, com a redactor dels diaris *Última Hora* i *Excelsior* i redactor en cap del periòdic de la comunitat d'emigrants francesos, *Le Journal Français du Mexique*.

El 1948 va rebre la nacionalitat mexicana.

Publicà *Geografia espiritual de Catalunya* (1944), *Benissanet* (1953) biografia historiada del seu poble i, fruit d'un viatge de tres mesos a Catalunya, redactà *Viatge a l'esperança* (1956) i *Crònica del país natal* (1958).

Guanyà més d'una desena de premis als Jocs Florals de la Llengua Catalana de l'exili.

Tornà a Catalunya el 1961 instal·lant-se a Tarragona i col·laborant a la premsa comarcal i cultural catalanista de tot el país. En aquests anys va publicar més de 25 llibres, de caire biogràfic i memorialístic, destacant el quadre històric sobre la diàspora republicana *L'Exiliada* (1976).

Fou president d'honor del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, des de la seva fundació, el 1982. El 1984 li fou atorgada la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

El 1986, en enviudar, anà a viure a Barcelona amb el seu fill, reprenent l'activitat cultural al si de l'Ateneu Barcelonès, institució que el 1987 li va retre un homenatge.

Baptista Bladé i Pascual

* Riba-roja d'Ebre, 18 de juny de 1922

† Monterrey, 3 d'abril de 2009

Fill de Baptista Bladé i Garcia i de Rosa Pascual i Vidal. El matrimoni va tenir tres fills: Maria (Riba-roja d'Ebre, 1915), Baptista i Vicenç (Riba-roja d'Ebre, 1925).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb el seu germà cap a França en un camió que només transportà menors d'edat, però en creuar la frontera se separaren. Va ser acollit a Normandia per una família que el tractà com un membre més, dedicant-se a ajudar a la llar en la producció de formatge.

El 1942, després de retrobar els seus pares i germà, tota la família va embarcar el 8 de setembre a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

Després d'una breu estada a Mèxic DF, van fer cap a Monterrey on s'instal·laren definitivament. En aquesta primera època a Mèxic, es dedicà a l'esport, arribant a ser davanter centre del Club de Futbol Monterrey.

El 1958 es casà amb Clara Marcos Talamas, palestina cristiana nascuda a Betlem, amb qui va tenir dues filles: Clara Laura (Monterrey, 1962) i Maria del Pilar de Montserrat (Monterrey, 1965).

Professionalment es va dedicar a activitats comercials de venda a l'engròs, especialment de gra i llavors.

Emili Blanch i Roig

* La Pera, 30 d'octubre de 1897

† Girona, 9 de gener de 1996

Fou el gran de quatre germans: Emili, Catalina Trinitat i Enric que també fou arquitecte.

El 1919 començà els estudis a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, compaginant-los amb la feina de delineant als despatxos dels arquitectes barcelonins Manuel Raspall i Vicenç Artigas. El 1925 va obtenir el títol d'arquitecte.

Es casà amb la figuerenca Maria Batlle i March, amb qui tingueren una filla.

Juntament amb Bartomeu Agustí Vergès, Ricard Giralt i Joan Roca, fou l'introduïdor del corrent racionalista a les comarques gironines. Influït per les avantguardes europees i especialment per Mies van der Rohe i Le Corbusier, inicià una trajectòria professional plenament identificada amb l'arquitectura racionalista, allunyada de l'ornamentació noucentista i prioritzant la funcionalitat.

El 1927 fou nomenat arquitecte director de l'Oficina Provincial de Construccions Civils i poc després arquitecte provincial a la Diputació de Girona. I a partir de 1936, arquitecte de la Generalitat a Girona. Paral·lelament, des del seu despatx professional, projectà algunes de les seves obres més reconegudes: la Casa Junquera (1931), la Casa Blanch (1932) i la Casa Teixidor (1934), totes tres al carrer Bernat Boadas de Girona; la Casa Reig (1934) i la Casa Guillaumet (1935) de Figueres; i l'actual seu del Museu del Suro (1931-1934) de Palafrugell. El 1936 fundà la revista *Víctors*.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França amb la seva esposa establint-se a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

Durant els sis anys que va viure a Mèxic DF projectà més de quaranta obres entre habitatges i edificis industrials, destacant els grans magatzems Sears Roebuck o el 1946 el Pavelló Català de la Feria del Libro Mexicano. El mateix any s'associà amb els germans Juan i José Rivaud per fundar Rivaud y Blanch Arquitectos. A Mèxic hi morí la seva filla.

El 1948 retornà a Catalunya, instal·lant-se a la Pera on construiria la seva pròpia casa, i enfrontant-se a la difícil situació de tenir confiscats tots els béns i haver estat suspès per a l'exercici públic i privat de la seva professió. La suspensió fou revocada una dècada més tard, podent tornar a exercir l'arquitectura, si bé mai més projectà grans obres sinó petits habitatges o xalets com els de la urbanització Cala Rovellada de Colera.

Dedicà els últims anys de la seva carrera a les obres de reforma i adequació de la casa Blanch de Púbol per a destinar-la a residència geriàtrica, llegant-la a la Generalitat.

Va ser un dels fundadors de la llibreria Les Voltes de Girona.

Joaquim Bohigas i Serramalera

* Manresa, 25 de gener de 1909

† Mèxic DF, 20 d'octubre de 1995

Fill de Joaquim Bohigas d'Argullol i de Josefina Serramalera i Gispert.

Fou president de la Unió d'Estudiants Catòlics i, també, de la Unió Catalana d'Estudiants. Començà estudis de medicina però finalment es llicencià en Dret i exercí com a professor de literatura a l'Escola de Bibliotecaris de Catalunya.

A finals de 1931 es llicencià com alferes d'artilleria. Lliure d'exigències militars continuà la militància política iniciada a la Unió Socialista de Catalunya. Degut a la seva amistat amb el doctor Santiago Vivancos i Ferrés, passà a Esquerra Republicana de Catalunya conjuntament amb un amic de la seva edat, Lluís Ballera i Duque. Fou secretari del Centre Republicà d'ERC del districte VIII a Barcelona, que presidia Vivancos.

El 1935 entrà a formar part de la Lògia Thémis, de marcat caràcter catalanista. Santiago Vivancos era el Venerable Mestre, Joaquim Bohigas, l'orador-adjunt i Lluís Ballera el segon expert.

L'octubre de 1936, durant la Guerra Civil, fou nomenat president de l'Audiència Provincial de Girona, fins que el novembre de 1937 hagué d'incorporar-se a l'Exèrcit Popular. L'abril de 1937 formà part del Comitè d'Amics de l'URSS de Girona.

Es casà amb Montserrat Bosch i Parga, amb qui va tenir tres fills: Maria del Mar (Girona, 1938), Carles (Montauban, 1939) i Joaquim (Mè-

xic DF, 1950).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, la família s'exilià a França, residint primer a Montalban i després a Montpesat de Carcin. El 8 de setembre de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic es va dedicar al negoci de l'adobe-ria i va col·laborar, entre d'altres publicacions, a *Pont Blau* i *Endavant*.

El 1948 va rebre la nacionalitat mexicana.

Va ser també durant anys gerent dels *Anales de la Sociedad Mexicana de Otorrinolaringología*.

Alfons Boix i Vallicrosa

* Santa Coloma de Farners, 19 de juliol de 1899

† Mèxic DF, 1965

Fill de Josep Boix i Estany i de Catalina Vallicrosa i Corbera. Fou el cinquè fill dels vuit que tingué el matrimoni.

El 1920 es llicencià en Ciències Químiques a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona i el 1922 es doctorà en Farmàcia a Madrid. Va treballar al laboratori de la mateixa Facultat de Barcelona, a una farmàcia durant tres anys i a l'Escola Industrial de Terrassa com a professor auxiliar de química durant quatre anys. Fou catedràtic d'agricultura a Tortosa, dos anys, a Granollers durant un any més, i catedràtic de Ciències Naturals a l'institut de Pi i Margall de Barcelona, durant tres anys.

Es casà amb Roser Albert i Puig, auxiliar de farmàcia, amb qui va tenir dues filles: Roser (1924) i Mercè (1929).

El 1932 fou candidat d'Acció Catalana a les eleccions al Parlament de Catalunya per Girona. Ni ell ni cap company de candidatura no foren escollits. Posteriorment ingressà a Esquerra, i el gener de 1934, en guanyar ERC les eleccions municipals, va esdevenir alcalde de Montcada i Reixac, on vivia i regentava una farmàcia.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou empresonat durant dos mesos. Restituït al capdavant de l'alcaldia, el febrer de 1936, hi continuà fins el febrer de 1938.

El juliol de 1936, a l'inici de la Guerra Civil, s'incorporà a les Milícies de la Agrupació Socialista Madrilenya i el gener de 1939 a l'Exèrcit

Republicà com a soldat sanitari a la Direcció de Sanitat Militar a les ordres del tinent coronel de Farmàcia Militar Julio Colón.

El 7 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França instal·lant-se a Tolosa de Llenguadoc amb l'ajuda de l'Universitario de Ayuda a los Refugiados Españoles. Seleccionat per la Junta de Cultura Española el 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz. La seva dona i les seves dues filles, creuaren els Pirineus a peu amb un guia, s'embarcaren fins a Nova York i des d'allà viatjaren després a Mèxic.

Un cop a Veracruz viatjà, acompanyat del doctor Josep Puche i Àlvarez, a Mèxic DF on visqué i treballà, primer com a director químic dels laboratoris alemanys Beick Felix i després com a cap d'investigació i producció als laboratoris Laquisa, propietat de Cèsar Pi-Sunyer. L'octubre de 1939 entrà com a professor de química a l'Instituto Luis Vives.

Finalment es va establir pel seu compte i va adquirir una farmàcia anomenada Frontera.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Va publicar, tant en castellà com en català, nombrosos articles científics, culturals i històrics i col·laborà amb la revista *Pont Blau*. Els seus estudis sobre Anselm Turmeda i Ramon Llull es completaren amb d'altres obres titulades *El vent de la història*, *Catalanitat i nou humanisme* o *Homenatge a Pere Bosch Gimpera*.

Daniel

Boldó i Belda

* Barcelona, 1935

† Mèxic DF, *circa* 2000

Fill de Joan Boldó i Climent i de Roser Belda i Alandí. El matrimoni va tenir tres fills: Núria (1929), Daniel (1935) i Jordi (1949). La seva germana Núria va estar empresonada a Mèxic, del 1972 al 1978, acusada de pertànyer a Unión del Pueblo, un grup guerriller marxista.

Va cursar batxillerat a Barcelona.

El 1950 s'exilià a Mèxic DF amb la seva família. Es casà amb Rosa Pascual, amb qui tingueren un fill: Joan.

Fundà a Mèxic DF, juntament amb Martí Soler i Vinyes, la revista *Sembra, portantveu de la Joventut de l'Orfeó Català de Mèxic*. Es dedicà a les arts gràfiques igual que el seu pare. Posteriorment retornà a Catalunya amb la seva família.

Separat de la seva dona, tornà a Mèxic als anys 1980, instal·lant-se a Ciudad Nezahualcóyotl, a les rodalies de Mèxic DF on va tenir una filla fruit d'una nova relació.

Joan Bombi i Garcia

* Arenys de Mar, 24 de novembre de 1909

† Mèxic DF, 2 d'agost de 1954

Fill de Joan Bombi i Roget i de Josefa Garcia i Fornaguera. El matrimoni va tenir tres fills, Josep, Joan i Joaquim.

Solter.

Fou banquer de la Banca Arnús de Barcelona durant set anys.

El 1936 s'incorporà a l'Exèrcit Republicà. Formà part de la 131 Brigada Mixta, abans però, es formà a l'escola de Comissaris de Sant Cugat del Vallès i a l'Escola de Capacitació d'Oficials en l'11è Cos de l'exèrcit. Fou comissari d'Intendència de la 30a Divisió. Intervingué a les operacions de Belchite, creuament del riu Segre i a la retirada de Catalunya.

Militant del Casal Català d'Esquerra de l'Eixample «Estat Català».

El 10 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, passà la frontera per Prats de Molló i fou reclòs al camp de concentració d'Arles del Tec, primer, i al de Barcarès després. En aconseguir sortir del camp passà a viure a casa d'uns amics a Perpinyà fins que l'11 de juny va embarcar a Bordeus a bord de l'Ipanema acompanyat dels seus germans Joaquim i Josep arribant el 7 de juliol a Veracruz.

S'instal·laren a Torreón, on treballà com administrador de l'Hotel Plaza.

L'estiu de 1946 es traslladà a Mèxic DF, treballant a la fàbrica tèxtil Casa Zaltzmsan, com a gerent.

Joaquim Bombi i Garcia

* Arenys de Mar, 1 de setembre de 1913

† Barcelona, 3 de desembre de 1975

Fill de Joan Bombi i Roget i de Josefa Garcia i Fornaguera. El matrimoni va tenir tres fills, Josep, Joan i Joaquim.

Estudià comptabilitat i fou banquer del Banc Comercial de Barcelona durant quinze anys.

Es casà amb Antònia Font i Orobitg. Van tenir tres fills: Josefina (Barcelona 1937-1979), Jordi (Mèxic DF, 1946) i Núria (Mèxic, 1954).

El 1936, a l'inici de la Guerra Civil, s'incorporà a l'exèrcit, al Cos d'Infanteria de la 136 Brigada Mixta, unitat de defensa de costes. Fou nomenat comissari de Companyia. Intervingué a les operacions de Belchite i a les retirades d'Aragó i Catalunya.

El 8 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França passant per Portbou. Va estar a Portvendres, Marsella, Lió i Bordeus, fins que l'11 de juny salparen des de Bordeus a bord de l'Ipanema, arribant a Veracruz el 7 de juliol. Van rebre auxili del Comitè Argentí d'Ajut a l'Espanya Republicana.

Va treballar en una empresa distribuïdora de pel·lícules a Torreón. A principis de juliol de 1946 es traslladà a Mèxic DF i el dia 15 del mateix mes (data de naixement del seu fill Jordi) començà a treballar a la fàbrica tèxtil La Fama Montañesa —anomenada després Hilados y Tejidos Mexicanos— com a gerent de la mateixa fins mitjans de 1954. Posteriorment passà a desenvolupar el càrrec de gerent general a la fàbrica tèxtil Casa Zaltzmsan. El 1956 deixa la fà-

brica i compra la llibreria papereria Impulsora Escolar.

El 1950 va rebre la nacionalitat mexicana.

L'estiu de 1959 es va vendre la llibreria per tornar a Catalunya, però la manca d'un document de l'Ambaixada espanyola li va fer ajornar el viatge. A conseqüència d'això es traslladà a viure a Veracruz, on havia d'embarcar, i obrí una altra llibreria papereria anomenada Bombi.

El 1959, l'Estat espanyol – Representación en México, l'autoritzà a tornar sense represàlies. El 1960 l'ambaixada de Mèxic li expedí el passaport espanyol per viatjar a Barcelona com a repatriat, tant ell, com la seva esposa, els tres fills i la seva mare.

El 18 de maig de 1960 embarcà a Veracruz en la motonau Guadalupe, amb destinació a Bilbao, on arribà el 12 de juny, per continuar en tren fins Barcelona, instal·lant-se a casa d'un amic.

El 1962, després d'estar dos anys sense trobar treball degut als seus 47 anys, entrà a treballar a Autocars Molist, fent-se càrrec de la comptabilitat i assumptes de gerència, fins la seva mort.

Josep Bombi i Garcia

* Arenys de Mar, 30 d'agost de 1903

† Mèxic DF, 18 de juliol de 1982

Fill de Joan Bombi i Roget i de Josefa Garcia i Fornaguera. El matrimoni va tenir tres fills, Josep, Joan i Joaquim.

Casat amb Antònia Jiménez, de qui se separà en marxar a l'exili mexicà.

Periodista de professió, treballà a l'Ajuntament de Barcelona com a cap dels serveis tècnics.

El 1936, arran de l'esclat de la Guerra Civil, col·laborà a la intendència de la Caserna de les Milícies Antifeixistes d'Esquerra Republicana de Catalunya, que donaven suport a la Columna Macià-Companyns. Posteriorment s'incorporà al Cos d'Infanteria de l'Exèrcit Republicà. Va formar part durant onze mesos de la 30a Divisió (l'antiga Columna Macià-Companyns), durant set mesos de la 136 Brigada Mixta i durant tretze mesos de la defensa de costes. Va estar a les ordres, respectivament, del coronel Jesús Pérez Salas, Francisco Custells i el coronel Jesús Velasco. Participà de la batalla de Belchite, del pas de l'Ebre i de la retirada de Catalunya.

El 9 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià primer a França passant pel Pertús. Restà a Perpinyà i l'11 de juny s'embarcà amb els seus germans i la seva mare a Bordeus amb l'Ipanema arribant el 7 de juliol a Veracruz.

A Mèxic va viure un temps a Torreón i posteriorment es traslladà al Districte Federal, on regentà un restaurant.

Jaume Bonastre i Brugal

* Terrassa, 15 de juny de 1915

† Mèxic DF, 12 de juliol de 2005

Estudià a l'Escola Industrial de Terrassa (1931).

El 1936, a l'inici de la Guerra Civil, s'allistà com a milicià a la Columna Macià-Companys amb el seu amic i company de militància a Esquerra, Samuel Morera i Blanco —el qual morí al front d'Aragó el 14 d'agost de 1937—, fill de l'alcalde de Terrassa, Samuel Morera i Ribas.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. Es reagrupà amb la família de la seva promesa Isabel Morera, —germana del seu amic mort al front— a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. Treballà primer ajudant a un escultor i després de llenyataire.

El 1941 es casà a Montpeller amb Isabel Morera i Blanco. El matrimoni va tenir quatre filles: Benigna (Mèxic DF, 1942), Emília (Mèxic DF, 1950), Isabel (Mèxic DF, 1952) i Maria del Carme (Mèxic DF, 1957).

El 14 d'abril de 1942 embarcaren al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic treballà sempre al sector tèxtil.

Després de la mort de Franco viatjaren periòdicament a Catalunya i Galícia amb la seva esposa, per visitar els parents.

Eulogi

Bordas i Costa

* El Port de la Selva, 19 de novembre de 1918

† Mèxic DF, 31 de gener de 2009

Fill de Eulogi Bordas i Vilanova i de Teresa Costa i Vilanova.

Durant la Guerra Civil lluità amb l'Exèrcit Republicà.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb els seus pares a França fins que el 7 de novembre embarcà a Bordeus al Manhattan que féu cap a Nova York. El 22 de novembre entrà a Mèxic per Nuevo Laredo.

S'establí al Districte Federal, on va obtenir el títol de químic bacteriològic a l'Escuela Nacional de Ciencias Biológicas de l'Instituto Politécnico Nacional. Va desenvolupar importants activitats professionals: la primera fou en epidemiologia del paludisme; més tard es va dedicar a l'entomologia agrícola plaguicida. També fou professor de l'Instituto Politécnico Nacional.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

Josep Bordas i de la Cuesta

* Eivissa, 7 de juny de 1877

† Mèxic DF, 13 d'abril de 1943

Fill del dramaturg Ramon Bordas i Estragués (Castelló d'Empúries, 1837) i de l'eivissenca Trinitat de la Cuesta i Palau. El matrimoni va tenir tres fills: Josep, Maria dels Àngels i Maria Dolors.

Va néixer a Eivissa, on el seu pare exercia de professor d'ensenyament secundari. Al 1879 la família retornà a Castelló d'Empúries.

El 1903 vivia a Barcelona on fou un dels fundadors del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, el qual presidí entre el 1905 i el 1908. Pocs anys després marxà a Alemanya d'on retornà a Castelló d'Empúries, el 1917.

A principis del 1922 és escollit alcalde de Castelló d'Empúries encapçalant la candidatura nacionalista Centre Català, amb el suport d'una gran majoria dels castellonins, i de les institucions cíviques, religioses i recreatives. En aquesta mateixa època començà a militar a Estat Català.

L'oposició el culpà de malversació de diners públics i fou destituït acusat de desfalc. Al cap de quatre mesos s'arxivà la causa. Al capdavant dels seus regidors tornà a prendre possessió dels seus càrrecs, celebrant-ho amb una gran festa que congregà a diputats de la Mancomunitat de Catalunya i els principals corresponsals de la premsa de l'època.

La Dictadura de Primo de Rivera l'obligà a fugir a l'exili. El 1926 participà en el moviment insurreccional de Prats de Molló com a llocti-

nent polític de Francesc Macià i per aquest fet seria jutjat a París. Quan retornà a Catalunya fou un dels fundadors d'Esquerra Republicana de Catalunya, i fou de nou alcalde de Castelló d'Empúries entre el (1931-1934 i 1936).

El 1931 fou elegit diputat d'Esquerra per la província de Barcelona a les Corts Constituents.

Arran de la seva participació en els Fets del Sis d'Octubre de 1934 a l'Alt Empordà fou empresonat a Figueres.

El febrer de 1936, amb el triomf del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives, fou alliberat enmig del clam popular i retornà a l'alcaldia.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, fins que el 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

Va morir un any després en unes condicions econòmiques força precàries.

Roc Boronat i Font

* Barcelona, 6 de desembre de 1897

† Mèxic DF, 28 d'octubre de 1965

Fill de Pere Boronat i Boronat i de Magdalena Font i Prats.

De petit rebé formació musical. Identificat des de jove amb el republicanisme esquerrà i catalanista, va ser membre del CADCI i intervingué en la fundació d'Estat Català. Fou maçó membre de la Lògia Liberación i després de la Lògia Themis.

Als anys 1920 visqué com a parella de fet amb Rosa Blasco amb qui no va tenir fills. Durant la Dictadura de Primo de Rivera hagué d'exiliar-se. Treballà un temps a l'oficina que Macià tenia instal·lada a Tolosa de Llenguadoc participant en els Fets de Prats de Molló, pels quals va haver de passar a residir a Bèlgica.

Retornà a Catalunya el 1930 i el 1931 va participar com a membre d'Estat Català en la formació d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Fou comissari de Beneficència Municipal de Barcelona. El 1933 s'integrà als organismes d'assistència social creats per la Generalitat. El 1934 fundà i presidí el Sindicat de Cecs de Catalunya, introduint el sorteig del cupó, que tanta popularitat arribaria a assolir i que permeté que centenars de cecs disposessin de treball i d'una font d'ingressos.

El 1934, a conseqüència dels Fets del Sis d'Octubre, fou reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

Durant la Guerra Civil continuà el seu treball d'assistència social i el maig de 1938 fou no-

menat conseller municipal de Barcelona. En aquest període es casà amb Teresa Trinxant i Freixas, amb qui tampoc no tingué fills. La parella s'afilà un nen, a qui donaren els seus cognoms: Josep Boronat i Trinxant.

El 1939 s'exiliaren a França instal·lant-se a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF va treballar al restaurant Ambassadeurs, propietat de Dalmau Costa, de qui era un home de confiança i inicià després activitats industrials.

Col·laborà en diverses publicacions catalanes de l'exili com el *Butlletí de l'Orfeó Català* i *Veu Catalana*. Divorciat de la seva esposa, a principis dels 1950 es casà amb Aida López, que treballava al taller del qual ell era propietari, i amb qui tingué dues filles: Magda (Mèxic DF, 1954) i Núria (Mèxic DF, 1965).

Al mateix temps, s'inicià com autor teatral: *El Preu de la covardia* (1954), guanyadora del Premi Guimerà de teatre 1956, *L'Àvia* (1957), *Nit d'Otel·lo* (1958), *La Vera llum* (1959), *Els xiprers* (1959), premi Ignasi Iglésias als Jocs Florals de Santiago de Xile de 1962, *S.A.D.A.T.* (1962)... Cal destacar que bona part d'aquesta obra literària agafa com a referent el món dels cecs, una preocupació que l'acompanyà sempre.

Josep Boronat i Trinxant

* Barcelona, 20 de maig de 1931

† Mèxic DF, 27 de setembre de 2012

Fou afillat per Roc Boronat i Font i per Teresa Trinxant i Freixas.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França amb els seus pares. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF estudià a l'Internado México i al Colegio Madrid fins l'educació mitjana superior.

Va fer la carrera tècnica tèxtil en filats i teixits d'alta producció a l'Instituto Politécnico Nacional.

El 1951 es va casar amb Ofelia Orozco Picaso amb qui va tenir tres fills: Roque (Mèxic DF, 1952), Pedro (Mèxic DF, 1954) i Maria Carmen (Mèxic DF, 1955).

Va treballar a diverses empreses dedicades al ram tèxtil i de la confecció durant 10 anys per a empresaris catalans de Mèxic DF.

Posteriorment, el 1979, va fundar una empresa dedicada al disseny i fabricació d'articles de cuina on va treballar fins la seva jubilació el 2001.

Ha estat un membre actiu de la masoneria mexicana.

Ha dedicat el seu temps lliure a l'escultura.

La seva sordera l'ha mantingut allunyat els darrers anys de tota vida social, portant una vida familiar i retirada.

Josep Borràs i Messeguer

* Reus, 21 de gener de 1893

† Puebla, 1965

Comerciant del rams dels cereals.

Conegut amb els renoms de “Borràs llarg” i “Borrassot”, inicià la militància política a les Joventuts del Foment Republicà Nacionalista de Reus.

A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit regidor d'Esquerra a Reus pel districte segon, i a les eleccions del gener de 1934 fou elegit alcalde.

El 1933, en el 2n Congrés Nacional d'Esquerra fou elegit membre del Comitè Executiu Central.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou detingut i empresonat al vaixell-presó Manuel Arnús ancorat al port de Tarragona. En sortir de presó, s'exilià a França i no tornà fins que la victòria del Front d'Esquerrres a les eleccions legislatives del febrer de 1936 el restituïren novament a l'alcaldia.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

Concepció Borràs i Targa

* Caldes de Montbui, 9 de març de 1905

† Mèxic DF, 23 de juliol de 2003

Esposa del diputat d'Esquerra al Congrés, Pere Ferrer i Batlle.

S'exilià a França amb el seu marit. El 18 de novembre de 1941 arribaren a Veracruz a bord del Quanza.

Jaume Botey i Beuló

* Premià de Mar, 19 de desembre de 1906

† Mèxic DF, 15 de juny de 1969

Fill de Marià Botey i Fontrodona i d'Àngela Beuló i Alsina.

Va néixer en una família de gent de mar. Els Botey i els Beuló foren capitans de vaixell, oficials, pràctics de port i vigies del port de Barcelona.

El seu pare el va dur de jove a Costa Rica on el 1930 va tenir un fill, Jaime Botey Brenes, el qual esdevindria un alt funcionari del país. Fou ambaixador de Costa Rica a Xile i al Japó i director de la Compañía Costarricense de Electricidad, entre altres càrrecs.

Va tornar a Catalunya i fou policia de la Generalitat.

El 1935 es casà amb Josefina Estapé i Gorchs, de Sant Cugat del Vallès. La parella va tenir dos fills: Marc Aureli (Barcelona, 1937) que va esdevenir metge i Carlota (Mèxic DF 1943-2011) que seria una destacada política mexicana, diputada federal del PRD.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, la família s'exilià a França, i després de passar per un camp de concentració embarcaren l'11 de juny a Bordeus a bord de l'Ipanema amb el qual arribaren a Veracruz el 7 de juliol.

A Mèxic DF fou agent comercial, primer representant una firma de rellotges suïssos i després una de botons de puny.

Esteve

Bou i Capellades

* Piera, 10 de març de 1905

† Mèxic DF, 21 de maig de 1991

Fill de Josep Bou Pallerols i de Carme Capellades i Poch.

Es casà amb Maria Antònia Altimir i Cormellas. El matrimoni va tenir tres fills: Josep (Barcelona, 1931), Joan (Barcelona, 1932) i Esteve (Mèxic DF, 1945).

Tècnic mecànic electricista de professió, fou funcionari de la Generalitat de Catalunya.

El 5 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França havent de deixar la seva família a Catalunya. El 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

A Mèxic DF va ser propietari dels tallers mecànics Electromecano Bou, especialitzats en peces mecàniques per a la indústria tèxtil. Sis anys després de la seva arribada, la família es retrobà a Mèxic.

Tornà una vegada a Catalunya, el 1965, acompanyat de la seva dona.

Llorenç Busquets i Ventura

* Girona, 16 de febrer de 1891

† Mèxic DF, 19 de setembre de 1966

Comptable i comercial.

Fill de Baldomer Busquets i Planella (Banyoles, 1867 - Girona, 1928) i d'Elvira Ventura i Esteve (Talaià, 1872 - x, ?).

Es casà amb Anita Fornells i Burch (Barcelona, 1891 - Montpeller, 1940) amb qui tingueren tres fills: Baldomer (Girona, 1917-1987), Josep (Girona, 1920) i Antònia (Girona, 1925).

Membre del Centre d'Unió Republicana. El 1920 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Girona pel districte I com a candidat republicà, càrrec que exercí fins el 1923.

Treballà com a viatjant de Can Regàs, empresa dedicada a destil·leria i fabricació de gel.

Arran de la fundació, el març de 1931, d'Esquerra Republicana de Catalunya, el Centre d'Unió Republicana de Girona s'adherí al nou partit.

Un mes després, a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, fou elegit regidor de l'Ajuntament de Girona pel districte I, per la Candidatura Republicana, formada per Esquerra Republicana de Catalunya i el Partit Catalanista Republicà. Fou nomenat quart tinent d'alcalde.

A les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 fou novament elegit regidor, com a membre de la candidatura d'Esquerra Republicana.

Amb l'esclat de la Guerra Civil, va esdevenir alcalde de la ciutat en dos breus períodes, el primer entre el 20 de juliol i l'1 d'agost de 1936 i el segon entre el 27 de maig i el 8 de juny de 1937. Al

llarg de la guerra fou successivament: conseller regidor primer, president de la Comissió permanent d'Urbanisme i Serveis Públics i regidor de Serveis Públics i Proveïments.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, amb els seus dos fills petits i l'esposa. L'altre fill, més gran, es quedà a Catalunya.

El 8 de setembre de 1942, ja vidu, embarcà amb els seus dos fills petits, a Marsella, al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

S'instal·là a Mèxic DF on primer treballà com a comptable al Restaurant Ambassadeurs i posteriorment com a administrador de Cavas San Juan, a San Juan del Rio, fins a la seva jubilació.

Va morir poc al cap de poc temps, sense haver trepitjat mai més Catalunya, doncs es negava a tornar mentre es mantingués la dictadura franquista.

Tomàs Cabrejas i Rasal

* Barcelona, 15 d'abril de 1921

Fill de Josep Cabrejas i Coscoyuela i de Francesca Rasal i Ortíz.

Cursà els seus estudis primaris a l'escola de Sant Tomàs i els secundaris a l'Institut Balmes. Visqué al Port de Barcelona i es dedicà a l'activitat comercial a l'empresa La Exposición.

Arribà a Mèxic el 12 d'abril de 1947 en avió procedent de l'Havana. A principis de 1948 va començar a treballar a la companyia Ras-artín i el 1950 passà a la companyia Amexa. Va ser director d'una de les empreses d'estampat i acabat del grup tèxtil Kindy. Posteriorment va tenir el seu propi negoci de representació de maquinària tèxtil.

Es casà a Mèxic DF amb la catalana Montserrat Albinyana i Castella amb qui tingueren tres fills: Josep Tomàs (Mèxic DF, 1949), Montserrat (Mèxic DF, 1954) i Tomàs Josep (Mèxic DF, 1960).

El 1951 va rebre la nacionalitat mexicana.

Agustí Cabruja i Auguet

* Salt, 5 d'abril de 1909

† Mèxic DF, 11 de setembre de 1983

Periodista i escriptor.

Cursà els estudis primaris a Salt. A Girona fou escrivent d'una casa comercial i redactor del diari *L'Autonomista*. El 1930, junt amb Iu Bohigas i Joan Paradera, va crear la publicació *El Poble de Salt* que l'any següent es convertiria en el portaveu de la Joventut Republicana de Salt, entitat adherida a ERC. Fou també corresponent a Girona de *La Humanitat* i *Última Hora*.

A partir de febrer de 1936 fou secretari, successivament, dels comissaris delegats de la Generalitat a Girona, Josep Puig i Pujades, Amadeu Oliva, Eduard Layret i Martí Jordi i Frigola.

El setembre de 1937, durant la Guerra Civil, s'incorporà a la 111a Brigada Mixta de l'Exèrcit Republicà.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. Passà pel camp de concentració de Sant Cebrià, on organitzà els cent-cinquanta militants d'Esquerra, i després pel d'Argelers. En aconseguir sortir s'instal·là a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller fins que el 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF instal·là una petita botiga de queviures que anomenà La Nueva Gerona. Fou redactor d'UTEHA i va col·laborar en diaris i revistes catalanes de l'exili, com *Quaderns de l'Exili*, *La Nova Revista*, *El Poble Català*, *Pont Blau*

i *Revista de l'Orfeó Català*, de Mèxic, *Ressorgiment* de Buenos Aires i *La Humanitat* de París. I també a *Tele-Estel*, de Barcelona. I, en castellà, als diaris mexicans *El Nacional*, *Excelsior* i *Novedades*.

Es casà amb la mexicana Rosa Castillo Rosas, amb qui tingueren un fill: Joan-Jordi.

Fou redactor en cap de l'edició mexicana de *La Humanitat* (1959-1961).

A Mèxic publicà, en català: *Terra Nostra...* (1946) i *Les òlibes* (1954), novel·la rural de caire neomodernista, i els poemaris *Ona i ocell* (1950) i *Raïm* (1951). I en castellà, *La ciudad de madera* (1947), en edició d'autor, on reviu els records dels camps de concentració, i *Aves siniestras* (1956), traducció de *Les òlibes*.

Va guanyar dos premis als Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili. El 1955, a San José de Costa Rica, el premi del Casal Català de Santiago de Xile amb *Les òlibes*. I el 1956, a Cambridge, el premi Puig Pujades amb *El trull*. El 1973 formà part del consistori dels Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Mèxic DF.

El 1977 fou nomenat membre de l'Ateneo de Letras de la Academia Mexicana.

El 1984, l'Ajuntament de Salt va dedicar-li, pòstumament, un carrer de la vila, en un acte d'homenatge presidit pel president del Parlament Heribert Barrera i la seva vídua. També pòstumament li foren editats: *Polítics i escriptors gironins durant la Segona República* (1987) i *Homes de la meua terra* (2002).

Ramon Calm i Clota

* Sant Privat d'en Bas, 23 de desembre de 1896

† Tampico, 1972

Fill de Jacint Calm i Corominola i de Francesca Clota i Codony.

Entre 1912 i 1916 va estudiar a l'Escola Normal de Girona, els dos primers anys a l'Institut General i Tècnic i els dos darrers a l'Escola Normal Superior.

Començà treballant a l'escola privada, dirigint el Col·legi Calm a Olot. El 1935 va fer oposicions a magisteri. Guanyades, s'incorporà a la xarxa del magisteri públic, activitat que compaginà amb fer classes a l'Escola Menor de Belles Arts i Oficis d'Olot.

Escrigué diversos articles sobre temes pedagògics a la *Revista d'Olot* i a *Acció Ciutadana* on publicava amb el pseudònim "Demòfil".

El març de 1931 participà, conjuntament amb Antoni Dot en representació de Concentració Republicana d'Olot, a la Conferència d'Esquerrers Catalanes on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya.

A les eleccions municipals del 12 d'abril fou escollit regidor d'Olot per la candidatura d'Esquerra que les guanyà. Esdevingué segon tinent d'alcalde. S'encarregà dels temes culturals i fou membre de la Comissió d'Instrucció Pública, del Patronat de colònies escolars, de la Junta del Museu i la Biblioteca i representant de l'Ajuntament a la mancomunitat formada amb els municipis de Begudà i la Vall de Bianya pel manteniment d'una escola a la Canya.

A les eleccions municipals del gener de 1934

tornà a sortir escollit regidor d'Esquerra però en guanyar-les la candidatura de dreta, restà a l'oposició.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou empresonat. Fou posat en llibertat el 1935.

A l'inici de la Guerra Civil, l'agost de 1936, Miquel Santaló el nomenà director de l'Institut d'Olot, del que en fou director fins el gener de 1938. L'octubre de 1936, en el marc del Decret de reorganització dels Ajuntaments catalans durant la guerra, fou elegit alcalde d'Olot, fins el 1937, any en què fou nomenat delegat regional de Primer Ensenyament de les escoles de la Generalitat a les comarques de l'Alt Empordà, Baix Empordà, Garrotxa, Gironès i Selva.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, instal·lant-se a Montpeller.

Posteriorment marxà a Mèxic on treballà com a mestre al Colegio Cervantes de Tampico, fundat pel Patronat Cervantes, la institució que tenia cura de la creació de col·legis impulsats i dirigits per mestres republicans exiliats.

Fou un dels signants d'un manifest de protesta per l'ocupació soviètica de Txecoslovàquia.

Màrius Calvet de Arce

* Barcelona, 2 de maig de 1897

† Mèxic DF, 14 de gener de 1967

Fill de Climent Calvet i Ramis i d'Antònia de Arce i Biosca.

Es graduà com a mestre en Matemàtiques, però la seva vida professional fou la de periodista especialitzat en crítica cinematogràfica.

Soci del CADCI, en fou secretari (1923-1925) de la secció de propaganda.

El 1928 es casà amb Dolors Casanovas i Molins amb qui va tenir cinc fills: Magda (Barcelona, 1930 - Mèxic DF, 1996), Marcela (Barcelona, 1937), Nèstor, Ofèlia (Mèxic DF, 1943) i Laura (Mèxic DF, 1945).

Als anys 1930 treballà com a cap de publicitat de l'empresa d'espectacles Cinaes i com a director del cinema Fèmina de Barcelona. Col·laborador del programa "Cocktail cinematogràfic" de Ràdio Associació de Catalunya i responsable de la secció "Cinema" de la seva publicació, *Catalunya Ràdio*.

Del 1934 fins el 1939 treballà a la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Durant la Guerra Civil, fou director general de Radiodifusió de la Generalitat. Tancava l'emissió diària amb el programa "La paraula" des del que donava el part de guerra i missatges d'ànim.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França on dirigí els Serveis d'Assistència als Intel·lectuals Catalans a Perpinyà, sostinguts pels comitès britànics i la Comissió Internacional d'Ajuts als Infants Espanyols.

Posà el seu automòbil al servei de la Generalitat per anar als diversos camps de concentració a buscar intel·lectuals i polítics empresonats i obtenir els permisos de les autoritats franceses per al seu alliberament. Tanmateix en operacions clandestines va alliberar companys aprofitant que portava aliments i medicines donades pels quàquers dels Estats Units.

El 18 de novembre de 1941 arribà a Veracruz a bord del Quanza.

A Mèxic DF, del 1941 al 1946 treballà com a director de publicitat de la delegació de la Twenty Century Fox. A partir de 1947 establí la seva pròpia companyia representant productors de cinema francès. La més important durant els anys 1950 fou Discina Films. El 1956 va introduir, per primer cop a Mèxic, pel·lícules soviètiques amb gran èxit. Escrivia, a més, crítica cinematogràfica als diaris *Excelsior*, *El Universal* i *Novedades*.

Fins la seva mort fou un dels puntals d'Esquerra a Mèxic, formant part pràcticament de tots els consells directius elegits anualment.

Fou redactor en cap de *La Humanitat* en la seva darrera etapa mexicana (1963-1965).

Nèstor Calvet i Casanovas

* Perpinyà, 23 de febrer de 1940

Fill de Màrius Calvet de Arce i de Dolors Casanovas i Molins.

Va néixer a Perpinyà on els seus pares estaven exilats després de la fi de la Guerra Civil.

El 14 d'abril de 1942, amb la seva mare i dues germanes grans, embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF la família es reagrupa amb el pare que hi havia arribat mig any abans.

De 1948 a 1956 estudià el batxillerat a l'Academia Hispano Mexicana.

El 1957 ingressà a les JEREC.

El 1961 es graduà com a enginyer mecànic i elèctric a l'UNAM.

De 1962 a 1985 treballà en la indústria electrònica com a director tècnic a la Compañía General de Electrónica.

El 1963 es casà amb María Josefa Guerra amb qui té dues filles: María del Carmen (1974) i Marina (1979).

El 1970 es graduà com a mestre en Enginyeria Elèctrica a l'Instituto Politécnico Nacional.

El 1986 fundà el seu propi negoci com a fabricant de matrius i motlles d'acer amb equip d'electroerosió, considerats en aquell moment tecnologia punta.

Soci de l'Orfeó Català des del 1995, en fou subsecretari (1995-1998) i secretari (1998-2003).

Ignasi Canadell i Cantarell

* Manresa, 17 de març de 1907

† Mèxic DF, 23 d'octubre de 1967

Dibuixant, pintor i decorador.

Fill de Simó Canadell i Senyal i de Rosa Cantarell i Puigbó.

Estudià a l'Escola d'Arts i Oficis de Barcelona (1926).

Es casà amb la valenciana Dolors Nebot i Català amb qui tingueren tres filles: Rosa (1935-1941), Dolors (1937) i Josepa (1939).

El març de 1936 fou escollit president d'Esquerra a l'Hospitalet.

Dirigent de les JEREC durant la Guerra Civil, l'octubre de 1937 en fou elegit membre del seu Secretariat.

A inicis del 1938, dins Esquerra, fou un dels responsables de la Comissió de Relacions i Ajut a la Guerra.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF es va dedicar a la seva professió en un taller de decoració i ebenisteria.

Gastó

Cané i Sala

* Palamós, 22 de gener de 1906

† Mèxic DF, 30 de març de 1994

Fill de Joan Cané i Serra i de Josepa Sala i Rabell.

Radiotelegrafista i comptable de professió, també estudià peritatge mercantil.

En esclatar la Guerra Civil vivia a Barcelona. El setembre de 1937 s'incorporà a l'Exèrcit Republicà servint successivament a les unitats següents: grup de protecció del vol, esquadrilles de la Base aèria naval i servei meteorològic d'aviació. També fou el cap de serveis radioelèctrics de defensa aèria de Barcelona. Va perdre la seva dona en un bombardeig aeri.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França el 9 de febrer de 1939 passant per la Jonquera. Restà reclus als camps de concentració del Voló, Sant Cebrià i Gurs.

El 13 de juliol de 1939 embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

Arribà a Mèxic sol, deixant la seva filla Esperança a Barcelona.

A Mèxic DF, en arribar, treballà com a representant d'una empresa de paper. Creà els negocis Muebles Iberia (1953-1977) i Candu, de manteniment, rentat i lubricació d'automòbils.

Es casà en segones núpcies amb Carme Boldó i Segarra, amb qui tingueren un fill.

Fou el director de la secció sardanista de l'Orfeó Català.

Enric Canturri i Ramonet

* La Seu d'Urgell, 8 d'abril de 1897

† Mèxic DF, 16 de desembre de 1971

Fill de Francesc Canturri i Ramonet i d'Agustina Ramonet i Isern.

Va estudiar al Liceu Internacional de Foix.

El març de 1931 participà a la Conferència d'Esquerres Catalanes en la que es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. Fou un dels fundadors del Centre Republicà de la Seu d'Urgell que el 12 d'abril de 1931 guanyà les eleccions municipals, sent elegit alcalde.

El febrer 1932, en el 1r Congrés Nacional d'Esquerra va ser escollit membre del Comitè Executiu. Impulsà l'edició de la publicació d'Esquerra *Alt Urgell*. El novembre fou escollit diputat d'Esquerra al Parlament de Catalunya per Lleida.

L'octubre de 1934 secundà Companys i proclamà a l'Ajuntament de la Seu d'Urgell l'Estat Català. Fracassat el moviment, passà a Andorra i després a diversos punts de França i Bèlgica, en un exili que va durar fins que el triomf electoral del Front d'Esquerres, el febrer de 1936, permeté el seu retorn.

En els primers dies de la Guerra Civil, delegat pel Govern de la Generalitat, es traslladà a la Seu d'Urgell per fer-se càrrec de la situació política i militar, protegint el tresor artístic religiós i afavorint la sortida cap a Andorra del personal eclesiàstic i de persones de perfil dretà. Aconseguí que, tot i la formació del Comitè, l'Ajuntament no fos dissolt i continués exercint algunes de les seves funcions, pel qual tingué serioses topades amb elements de la FAI.

Davant el perill que corria optà, el setembre de 1936, per allistar-se com a comissari polític a la Columna Macià-Companys (després 30a Divisió), amb la qual féu bona part de la guerra. El 1938, després de la caiguda de Lleida, deixà la seva actuació militar i es traslladà a Barcelona.

El febrer de 1939 s'exilià a França, acompanyat de la seva mare i altres familiars. Després d'una breu estada a Montlluís, s'instal·laren a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 1942, amb una situació insostenible per l'actuació de les autoritats de la França de Vichy, la seva mare tornà a Catalunya, mentre que ell embarcà el 14 d'abril de 1942 a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig. Mentre, a la Seu d'Urgell, la família va veure embargats els seus béns.

A Mèxic DF obrí un negoci d'electrodomèstics i es casà amb la mexicana Maria Resendiz.

El 1954 va ser un dels diputats catalans reunits a l'ambaixada de la República espanyola a Mèxic, que escolliren Josep Tarradellas nou president de la Generalitat de Catalunya.

Des de la seva marxa a l'exili no tornà a trepitjar sòl català, però viatjà alguna vegada a Andorra per a retrobar-se amb familiars i amics.

El 1987 es publicaren postumament les seves memòries, amb el nom de *Memòries (república, guerra i exili)*.

Francesc Càrdenas i Ponga

* Barcelona, 4 d'abril de 1901

† Mèxic DF, 27 de desembre de 1978

Fill de Francesc Càrdenas i de Júlia Ponga.

Enginyer.

Es casà amb Carmen Zamudio.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. L'11 de juny s'embarcà a Bordeus a l'Ipanema arribant el 7 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF va dirigir el taller de l'empresa Industrias Mecánicas Manuel Suárez on va donar feina a altres compatriotes exiliats.

Josep Carner de Ossa

* Barcelona, 26 de desembre de 1919

† Mèxic DF, 22 de juny de 1998

Fill del poeta Josep Carner i Puig-Oriol, i de la xilena Carmen de Ossa.

Estudià a Barcelona i a Sant Sebastià.

Durant la Guerra Civil fou caporal de l'Exèrcit Republicà.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França i més tard a Mèxic entrant per Nuevo Laredo.

S'establí a Mèxic DF on va estudiar química a l'Instituto Politécnico Nacional.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

El setembre de 1944 fou elegit president dels Joves Catalans a Mèxic.

Es casà amb Renee Groperrin Brunet.

Fou gerent de producció dels laboratoris farmacèutics Waltz-Abbat (1945-1973) i també fou gerent comercial de Tereftalatos de México (1974-1976).

Rossend Carrasco i Formiguera

* Barcelona, 25 de juliol de 1892

† Barcelona, 17 d'agost de 1990

Fill de Rossend Carrasco i de Magdalena Formiguera.

Llicenciat en medicina per la Universitat de Barcelona el 1914 i doctorat a Madrid el 1915. Va ser deixeble i col·laborador d'August Pi i Sunyer. Exercí la docència i del 1921 al 1922 amplià els seus estudis al departament de fisiologia de la Harvard Medical School de Boston, on treballà amb el prestigiós professor Walter B. Cannon.

Membre de l'Institut de Fisiologia (1921-1939), institució creada el 1920 per la Mancomunitat de Catalunya, de reconegut prestigi internacional, com prova l'encàrrec del Comitè d'Higiene de la Societat de les Nacions, d'elaborar un patró digital de vàlua internacional.

Membre de la Societat de Biologia de Barcelona i precursor a Catalunya de les investigacions sobre diabetis i de la preparació i l'ús de la insulina a l'Europa continental.

Fou director del departament de Diabetis i Metabolisme de la Policlínica Plató, de Barcelona.

A la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona fou professor agregat de Malalties de la Nutrició; professor de classes pràctiques de la Càtedra de Fisiologia (1914-1920); i des del 1933 cap del Servei d'Endocrinologia i Nutrició de l'Hospital Clínic.

Fruit del seu primer matrimoni va tenir cinc fills: Oriol, Roser, Montserrat, Maria Antònia i Lluís.

El 9 d'abril de 1938, durant la Guerra Civil va perdre al seu germà Manuel Carrasco i Formiguera, líder d'Unió Democràtica de Catalunya, afusellat pel règim franquista a Burgos.

El juny de 1938 s'incorporà a l'Exèrcit Republicà al cos de Sanitat Militar sota les ordres del doctor Josep Puche i Àlvarez, com a assessor tècnic d'higiene i alimentació.

El 3 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant pel Pertús. Residí a Tolosa de Llenguadoc fins el 24 de maig quan embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

A Mèxic fou professor i investigador a l'Instituto Politécnico Nacional, la Universidad de Puebla i l'UNAM. Així mateix va investigar per diferents laboratoris públics i privats, com Productos Gedeon Richter América, i Hormona.

El 1948 s'establí a Veneçuela on feu de professor de Fisiologia a la Universidad de los Andes, a Mérida, i a la Universidad Central de Venezuela, a Caracas. I es casà, en segones núpcies, amb Núria Pi-Sunyer i Cuberta, filla de l'alcalde republicà de Barcelona Carles Pi i Sunyer.

Fou president del Centre Català de Caracas (1953-1954). I el 1966 formà part del Consistori dels Jocs Florals de la Llengua Catalana, celebrats a la capital veneçolana.

Els darrers anys de la seva vida tornà a Barcelona, on fou nomenat professor honorari de la Universitat de Barcelona.

Francesc Carreras i Casadesús

* Barcelona, 2 de febrer de 1922

† Mèxic DF, 2 de maig 1998

Fill de Joan Carreras i Palet (Cercs, 1894 – Mèxic DF, 1970) i de Maria Casadesús i Canudas. El matrimoni va tenir cinc fills: Francesc, Montserrat (Barcelona, 1924-2010), Jordi (Barcelona, 1926 – Puebla, 2000), Núria (Barcelona, 1928) i Joan (Barcelona, 1930 – Guadalajara, 2010).

A la fi de la Guerra Civil, el pare s'exilià creuant el Pirineu el 25 de gener de 1939, acompanyat de la seva germana Montserrat. Arribaren a Mèxic el desembre i s'instal·laren a San Luis Potosí. La mare i els tres germans petits es refugiaren a Can Cuadres a Arbúcies fins que pogueren sortir, arribant a Mèxic el 2 de gener de 1943.

Ell, el fill gran, es quedà a Barcelona, estudiant, a l'Escola Industrial de Terrassa on obtingué el títol de tècnic industrial mecànic, i fent el servei militar.

El 1940 quedà naturalitzat mexicà automàticament, en fer-ho el seu pare.

El 1947 es casà amb Araceli Bendicho i Pallarol, del Campell, amb qui tingueren tres fills: Mercè (Mèxic DF, 1948), i els bessons Jordi (Mèxic DF, 1950-1996) i Xavier (Mèxic DF, 1950).

Va arribar a Mèxic DF el 1947, dedicant-se d'entrada al món de les assegurances fins que finalment establí una Associació d'ajustadors Carreras y Asociados a la qual convidà a treballar els seus germans Jordi i Joan.

Xavier Casademunt i Arimany

* Figueres, 29 de desembre de 1897

† Girona, 15 de març de 1988

Fill de Baldomer Casademunt i Montaner i d'Elionor Arimany i Vila.

Començà a treballar de ben jove de barber, alhora que estudiava Magisteri, rebent les influències dels mestres Cassià Costal i Silvestre Santaló, del moviment de renovació pedagògica. Des de 1917 exercí de mestre successivament a Girona, Blanes, Guardiola de Fontrubí i Ripoll.

El març de 1931 participà a la Conferència d'Esquerres Catalanes on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya, de la qual en fou un dels màxims impulsors al Ripollès i la Cerdanya. Fundà i dirigí el setmanari *Clam Popular*, portaveu local d'Esquerra i col·laborà a *El Autonomista*, *Acció Ciutadana* i *La Humanitat*.

El febrer de 1932, en el 1r Congrés Nacional d'Esquerra, fou elegit membre del Comitè Executiu i, el novembre, diputat d'Esquerra al Parlament per Girona. Alhora va continuar exercint com a mestre, sent destinat el 1933 a Barcelona.

Per la seva participació en els Fets d'Octubre de 1934 al Ripollès i la Cerdanya fou empresonat uns mesos a Puigcerdà.

Durant la Guerra Civil primer fou delegat de la Generalitat a l'Hospital Clínic de Barcelona i després comissari d'Assistència als Refugiats, treballant en el subministrament dels Ajuts i la distribució pel territori dels refugiats que arribaven a Catalunya procedents de l'Estat espanyol ocupat pels franquistes, en la recerca de noves ocupacions laborals o militars per a ells,

en l'ajustament dels pressupostos disponibles a les necessitats dels municipis, i en la recepció del suport internacional. Finalment hagué d'organitzar també la recepció dels propis catalans que fugien de l'avanç de l'Exèrcit franquista, ja dins de Catalunya. Cap al final de la Guerra fou director general d'Ensenyament, havent d'organitzar el desplaçament de mestres i garantir el funcionament del sistema educatiu en aquella situació d'excepcionalitat, amb una part del territori català ja ocupat.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a Perpinyà i a Montpeller, on hagué de recuperar el seu antic ofici de barber. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig. A Mèxic treballà en la venda de llibres i material escolar. Acabada la Segona Guerra Mundial, s'instal·là a Tolosa de Llenguadoc.

El 1949 aconseguí retornar a Catalunya sense haver de complir condemna establint-se a Girona, on ja hi residien l'esposa i les filles. Apartat del magisteri per la depuració que el règim franquista havia aplicat als funcionaris públics, féu diversos treballs fins que el 1960 aconseguí la seva reintegració al servei actiu com a mestre. Exercí un any a Barcelona i després a Sant Jordi Desvalls fins a la seva jubilació, el 1968.

A partir de 1977 participà en alguns actes polítics en la seva represa militància a Esquerra.

Lluís Casamitjana i Abelló

* Barcelona, 25 de juliol de 1915

† Mèxic DF, febrer de 2001

Fill de Joan Casamitjana i de Maria Abelló i Pascual.

Cursà estudis a l'Escola Comtal de Barcelona i a l'Escola d'Administració Pública de la Generalitat (1933).

Treballà a la Direcció General d'Administració Local de la Generalitat de Catalunya.

Es casà amb Eulàlia Vives i Horts amb qui tingueren dos fills: Jordi (1939) i Adelaida (1941).

Durant la Guerra Civil fou representant d'Esquerra al Ministeri de Defensa. A partir del febrer de 1938 treballà als serveis especials de Governació de la Generalitat i fou delegat en inspeccions als ajuntaments. Durant un bombardeig aeri va perdre la llar.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant la frontera per Portbou el 7 de febrer de 1939. Restà reclòs als camps de concentració de les Haras, a Perpinyà, i d'Argelers fins que va poder marxar a París.

L'11 de juny s'embarcà a Bordeus a bord de l'Ipanema arribant el 7 de juliol a Veracruz.

A Mèxic es va ser el secretari personal d'un militar, viatjant amb ell per diferents estats del país: Sonora, Nuevo León... Més tard exercí d'administratiu a diverses empreses com Ybarra. El 1941 va perdre a la seva dona a conseqüència de l'esfondrament de la seva llar en un terratrèmol a Mèxic DF.

El 1948 es va casar amb la mexicana Marta Elvia de la Hoz Chabert, amb qui tingueren tres

filles: Laura Montserrat Xochitl (1950), Mireia Núria Nigte (1953) i Magda Roser (1956).

El 1950 va rebre la nacionalitat mexicana.

A mitjans dels 1960 s'independitzà laboralment i es dedicà, amb el seu fill Jordi i altres socis catalans, a la construcció i a la venda i manteniment de motors de camions i autobusos, fins que el 1990 es jubilà dedicant-se a l'afició de la fusteria i l'horticultura.

Fou soci de l'Orfeó Català i sempre va mantenir contacte amb la comunitat catalana de Mèxic DF.

Joan Casanelles i Ibarz

* Barcelona, 25 de juny de 1904

† Barcelona, 14 de juliol de 1986

Fill de Jaume Casanelles i Feixes i de Teresa Ibarz i Marco.

Es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona, especialitzant-se en Dret Internacional a París on el 1927 edità *El Fuet*, revista catalanista contra la Dictadura de Primo de Rivera. Exercí com a conseller jurídic i membre del consell d'administració del Banc de la Propietat.

El 1928 fou un dels fundadors del setmanari socialista *L'Opinió* des d'on s'impulsà la Conferència d'Esquerres Catalanes on el març de 1931 es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. A les eleccions municipals del 12 d'abril fou elegit regidor a Barcelona i el 1932 fou elegit diputat al Parlament.

Fruit d'un cert enfrontament amb el sector d'Estat Català, el grup de *L'Opinió* fou expulsat d'Esquerra l'octubre de 1933, creant una nova força política, el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, que en coalició amb Acció Catalana Republicana, combaté el seu antic partit en les eleccions legislatives de novembre de 1933, si bé fracassà estrepitosament.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou reclus al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona, sent alliberat a finals d'any.

El PNRE participà en la candidatura del Front d'Esquerres en les eleccions legislatives de febrer de 1936, en les quals fou elegit diputat per Girona, i després de l'èxit electoral es reintegrà dins Esquerra.

Durant la Guerra Civil fou empresonat i condemnat a mort per l'exèrcit sublevat a Pamplona, però finalment va ser bescanviat per Josep Milà i Camps, comte de Montseny i va poder tornar a la zona republicana.

Es casà amb Maria Dolors Llobet, amb qui tingueren dues filles: Maria (París, 1939) i Victòria (Mèxic DF, 1943).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a París, on creà una empresa de confecció d'uniformes militars. Fugí dels nazis fins Marsella, des d'on el 1941 aconseguí embarcar a l'Alsina rumb a Buenos Aires, si bé hagué de fer parada forçosa a Dakar durant quatre mesos i recloure la família en un camp de concentració al sud de Caablanca. Finalment pogué arribar a Veracruz el 18 de novembre de 1941 a bord del Quanza.

A Mèxic fundà i dirigí el Banco de la Propiedad y de la Industria Tèxtil.

El 1961 s'establí de nou a França, a Bougival, als afores de París. El 1970 esdevingué president de les Corts republicanes.

Tornà de l'exili el Nadal de 1976, reincorporant-se a la vida política a través d'Esquerra. El 1979 fou elegit senador per Barcelona a les llistes de l'Entesa dels Catalans, formada pel PSC, PSUC i ERC.

El 1983 disconforme amb el suport d'ERC al govern Pujol, abandonà el partit. El 1984 fou elegit diputat al Parlament com a candidat independent en les llistes de PSC.

Pasqual Casanova i Rius

* El Vendrell, 27 d'abril de 1909

† Guadalajara, 23 de gener de 1992

Estudià dret a la Universitat de Barcelona.

Fou assessor jurídic de la Conselleria de Defensa de la Generalitat de Catalunya.

El 1934, a conseqüència dels Fets del Sis d'Octubre, fou reclus al vaixell-presó Manuel Arnús ancorat al port de Tarragona.

Durant la Guerra Civil fou assessor de la caserna general de l'Exèrcit de l'Est.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França i el 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic va treballar a l'empresa Bayer, de la qual en fou gerent de la seu a Guadalajara.

Va ser un dels fundadors del Centre Català de Guadalajara, on pronuncià una conferència sobre l'Onze de Setembre que posteriorment edità amb el títol de *Parlament en ocasió de l'Onze de Setembre del 1714* (1958).

Fou secretari del Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1969 celebrats a Guadalajara.

Albert Castells i Costa

* *Circa 1934*

Fou comerciant de casimirs i, més tard, com autònom, d'or.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

Va viure a Mèxic DF.

Joan Castells i Renom

* Barcelona, 4 de juny de 1897

† Mèxic DF, 11 de juliol de 1970

Tècnic enòleg.

Fill de Pere Castells i Güells i d'Agnès Renom i Bea.

Productor d'Anís Castells, a Mollet del Vallès.

A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit regidor de Mollet del Vallès per la candidatura del Centre Catalanista Republicà. Va esdevenir segon tinent alcalde i regidor de cultura.

També fou funcionari de la Generalitat, secretari particular de Pere Coll i Llach, comissari general d'Ordre Públic de Catalunya.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou processat i absolt per la seva participació en el moviment a Mollet del Vallès.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella —amb la seva primera dona Maria Antònia Costa i Palau i els seus fills Neus, Sebastià i Albert— al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF regentà una indústria de destil·lats anomenada Badalona SA, productor de Ron Mocambo. Més endavant s'instal·laren a León, on després d'enviudar es va casar amb Cèlia Rivera i Garcia amb qui tingueren tres fills: Jordi, Núria i Montserrat.

Rafael

Castelltort i Vila

* Valls, 19 de desembre de 1908

† Mèxic DF, 22 de setembre de 1981

Fill de Romà Castelltort i Farrés i de Mercè Vila i Domus. El matrimoni va tenir cinc fills: Mercè, Francesc, Romà (1906), Rafael i Ramon.

Militant d'Esquerra des del 1931. Treballà com a Funcionari de la Generalitat de Catalunya (1932-1937).

A l'inici de la Guerra Civil residia a Barcelona. El 19 de juliol de 1936 s'incorporà a l'Exèrcit Republicà a la caserna general de l'Exèrcit de l'Est, a la direcció administrativa comarcal de Barcelona i a la direcció general dels Serveis d'Intendència de l'Exèrcit de l'Est. Participà a les operacions de Belchite i es retirà amb la 226 Brigada Mixta. Ocupà el càrrec de cap de la secció de Serveis Generals.

A la fi de la Guerra Civil, el 9 de febrer de 1939, s'exilià a França, passant per la Jonquera, acompanyat dels seus pares i del seu petit Ramon. Visqué a Perpinyà fins el 24 de maig quan embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz. El seu germà Romà també va exiliar-se a Mèxic, el 1949.

En un principi va viure a Tampíco on treballà en un sucursal de Techo Eterno Eureka. El 1945 es traslladà al Mèxic DF i passà a treballar a l'empresa Formex, de vins i licors. Posteriorment va establir-se pel seu compte amb l'agència Chicles Canel's.

Es casà amb Pilar Piñero.

Ramon Cervera i Pinyol

* Torre-serona, 29 de maig de 1891

† Mèxic DF, 3 de març de 1975

Comerciant i tractant de bestiar.

De ben jove anà a viure a Lleida entrant a militar a la Joventut Republicana, que el 1931 participà a la fundació i s'adherí a Esquerra.

A les eleccions municipals de gener de 1934 fou elegit regidor de Lleida.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, instal·lant-se a Montpeller.

El 18 de novembre de 1941 arribà a Veracruz a bord del Quanza.

A Mèxic DF es dedicà al comerç i va tenir diversos negocis. També va fer de viatjant, recorrent tot el país.

Quan va poder reunir prou diners per al viatge, la seva dona, que s'havia quedat a Catalunya, es retrobà amb ell a Mèxic.

Fou membre de l'Orfeó Català, del Consell Nacional Català i col·laborador de l'organització dels Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Mèxic.

Pocs anys abans de morir, i ja vidu, va tornar a Catalunya un cop de visita.

Deixà la seva herència, unes 160.000 pessetes, per a l'Institut d'Estudis Catalans.

En morir demanà a un amic íntim que el dia que fos possible escampés les seves cendres a terra catalana. Un desig que fou acomplert.

Deogràcies Civit i Vallverdú

* L'Espluga Calba, 22 de març de 1900

† Mèxic DF, 3 de març de 1990

Escultor i professor d'escultura.

De jove anà a estudiar a Montblanc, destacant en l'art de l'escultura, fet que el portà a estudiar a la Llotja de Barcelona, i als tallers dels mestres Parera i Llimona, entre d'altres. Va treballar com a conservador del Museu d'Arts Decoratives de Pedralbes i com a cap del taller de reconstrucció de troballes de les excavacions al jaciment grecoromà d'Empúries. Va guanyar les oposicions del lloc de director general de Museus de Catalunya. Va col·laborar amb Joaquim Folch i Torres a la instal·lació dels museus de Lleida i Sitges (Maricel i Cau Ferrat) i en la remodelació dels monestirs de Poblet i Santes Creus.

Soci del Centre Moral de Gràcia. Membre de la secció d'atletisme del FC Barcelona, especialitzat en mig fons.

Membre d'Estat Català i de la Societat d'Estudis Militars, formà part de l'escamot de Bandera Negra que organitzà el 1926 el Complot de Garraf, arran del qual fou condemnat a dotze anys de presó. El 1930 fou amnistià amb la resta dels implicats: Miquel Badia, Jaume Comp-te, Francesc Ferrer, Josep Garriga, Jaume Julià i Marcel·lí Perelló.

Es casà amb Dolors Contijoch (El Pont d'Armentera, 1904 - Mèxic DF, 1997) amb qui tingueren una filla: Núria (Barcelona, 1931).

El 1931 s'incorpora a ERC com la resta de militants d'Estat Català. I el 14 d'abril forma part

dels escamots que a les ordres del president Macià es traslladen a Reus i Tarragona per a proclamar la República.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

El 1936, als primers dies de la Guerra Civil, fou nomenat Conservador dels Museus de Catalunya encarregant-se de la recuperació i salvament del tresor artístic del país amenaçat pels bombardejos i saquejos, a les ordres del conseller de Cultura Ventura Gassol i del director dels Museus de Catalunya, Joaquim Folch i Torres. Va seleccionar, custodiar i traslladar les obres més importants dels segles x al xv per a ser exposades el 1937 a París.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. L'1 de juny de 1939 arribà a bord del Flandre a Mèxic.

Passava llargues temporades a Cuernavaca. Tot i que no deixà d'esculpir es va dedicar a la venda de vins, licors, llauminadures i xocolates. Fou gerent general de vendes de l'empresa mexicana més important de dolços, Larín.

Estudià arts indígenes i dictà conferències sobre art romànic català a diverses universitats i institucions.

Mitjançant el Rotary Internacional Club, del qual n'era soci, va crear escoles, petits museus i empreses de productes gastronòmics a Mèxic DF.

Francesc Codó i Roch

*
†

Adolescent encara, va afiliar-se a l'Associació Nacionalista Obrera, de Gràcia, i atret per l'evolució progressiva que el catalanisme iniciava, col·laborà a *Metralla* (1907-1911), portantveu del sentiment republicà i treballista que més tard es plasmaria en el catalanisme socialista definit aleshores per Gabriel Alomar, dintre Esquerra Catalana, en les que foren noves orientacions de la Unió Catalanista.

Membre del CADCI, ocupà diversos càrrecs, i va presidir els Jove-Estels de Catalunya, una entitat de l'escoltisme català.

Es casà amb Montserrat Buscató i Marco (Barcelona, 1893 - Mèxic DF, 1986), amb qui tingueren un fill: Josep Maria (Barcelona, 1915 - Mèxic DF, 1983).

Al llarg de la dècada de 1910 formà part de l'Ateneu Democràcia del Districte VI de Barcelona, adherit a la Unió Federal Nacionalista Republicana i en dissoldre's aquesta passà a ocupar càrrecs a la Unió Nacionalista Radical, del Districte III, al Casal Catalanista del Districte IV i presidí la Joventut Catalanista La Coronela.

El 1931, en fundar-se ERC, organitzà i dirigí les eleccions municipals del 12 d'abril al districte VI. El 1932 fou elegit president l'Ateneu Obrer d'Esquerra Republicana del Districte VI (Esquerra de l'Eixample). Col·laborador de *La Humanitat*, el 1933 era membre del Comitè Executiu de la Federació de Barcelona-ciutat d'ERC.

El gener de 1934 fou elegit regidor de l'Ajun-

tament de Barcelona.

Amb l'esclat de la Guerra Civil, a partir del setembre de 1936, formà part de l'Equip de Govern de l'Ajuntament.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França i posteriorment a Mèxic.

Entre 1940 i 1941 treballà com a gerent a la Fabril de Grasas, Aceites y Jabones, una planta de refinaria d'olis.

Josep Cornudella i Cabré

* Vilaplana, 4 de gener de 1900

† Mèxic DF, 1 de desembre de 1998

De formació autodidacta, —també era conegut amb el renom de “Pep Poncell”— combinà l’ofici de pastor i la creació literària.

Es casà amb Dolors Pàmies.

Jugà un paper destacat en els cercles republicans i catalanistes de Vilaplana i del Baix Camp. Durant el 1922 i 1923, bona part dels seus articles —molt combatius i d’un fort component catalanista— van ocupar la primera plana dels diaris reusencs *Foment* i *Reus*. També escrigué a les publicacions barcelonines *L’Esquella de la Torratxa* i *La Campana de Gràcia*. El 1923 fou detingut per un delictes d’opinió acusat de promoure el separatisme. Fou membre d’Acció Catalana.

Com a narrador fou autor d’*El calvari de la Merceneta* (1927), *Vides tèrboles* (1934) i *Al cor de la muntanya* (1937). També cal esmentar el llibre *Remembrances*, publicat a Mèxic i que recull els seus records i tres relats breus i tres poemes. També va ser autor de diverses obres de teatre popular: *Contrallum*, *El crim dels altres*, *El secret* i una tragicomèdia, *La tragèdia del foyers*, en col·laboració amb Lluís Capdevila.

Durant la Guerra Civil va tenir un càrrec de responsabilitat en el Socors Roig.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s’exilià a França. El 8 de setembre de 1942 s’embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d’octubre.

A Mèxic fundà una indústria important de rentat de llanes, Teneria Templo i també la marca Industrial Lanera.

Va col·laborar a la *Revista de l’Orfeó Català*.

Armand Cortel i Pla

* Solsona, 26 de juny de 1907

† Mèxic DF, 14 de desembre de 1966

Advocat.

El 1935 fou advocat defensor en els Consells de Guerra produïts pels Fets del Sis d'Octubre de 1934.

El 1936 fou elegit vicepresident de les Jovenuts d'Avantguarda d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Jutge de primera instància i instrucció de Sort.

Fou elegit delegat d'ERC-Tivissa per assistir al 3r. Congrés Nacional del partit, que s'havia de celebrar el 18 de juliol, i es va suspendre per l'esclat de la Guerra Civil.

El 1938 fou nomenat president de l'Audiència de Lleida.

Es casà amb Pilar Mateu i Ferrer, amb qui tingueren dos fills: Montserrat i Jordi.

Exiliat a Mèxic, el 1957 fou professor fundador del Plantel Texcoco de la Escuela preparatoria de l'UNAM.

Dolors Cortés i Juan

* Barcelona, 19 de gener de 1910

† Mèxic DF, 21 de desembre de 2006

Filla d'Emili Cortés i Fló i de Remei Juan i Argenté.

Es va casar amb Lluís Ferrer i Figuerola amb qui tingueren dos fills: Francesc (Barcelona, 1935) i Lluís (Mèxic DF, 1944).

Va obtenir el títol de modista a Barcelona.

Va embarcar a Bilbao el 16 de març de 1940 a bord del Marqués de Comillas i va arribar a Veracruz el 21 d'abril a bord del Siboney per reunir-se amb el seu marit que ja era a Mèxic exiliat des del 1939.

Per arribar a Mèxic amb el seu fill, va haver de fer-se pasar per mare soltera, per evitar que les autoritats franquistes li impedissin anar-hi si sabien que volia retrobar-se amb el seu marit.

A Mèxic DF es va dedicar al disseny de moda d'alta qualitat fins el 1970 quan va ingressar a la companyia d'assegurances Tepeyac com a agent de vendes fins a la seva jubilació el 1988.

Sòcia de l'Orfeó Català, hi col·laborà activament com a soprano.

Els últims anys de la seva vida va tornar de visita diverses vegades a Barcelona, fins que el 1998 va patir una trombosi estant amb unes nebodes a Reus.

Cristià Cortés i Lladó

* Barcelona, 20 de juliol de 1902

† Barcelona, 20 de març de 1974

Fill d'Antoni Cortés i d'Antònia Lladó.

Es llicencià en medicina a la Universitat de Barcelona el 1925. Ben aviat començà a exercir-hi com a professor adjunt a la càtedra de patologia i clíniques mèdiques. El 1926 viatjà a França per ampliar els seus estudis a Lió i a París. Fou el cap del Servei de Malalties del Cor a l'Hospital Clínic de Barcelona i Inspector de Sanitat (1930) i director de l'Institut de Cardiologia de la Generalitat (1932).

Es casà amb Maria Dolors Font de Rubinat i Lamarca amb qui tingueren quatre fills: Maria (1929), Maria Antònia (1930), Antoni (1932) i Pau (1934).

A les eleccions municipals del gener de 1934 va ser elegit regidor de Barcelona, esdevenint primer, conseller delegat d'Higiene i Sanitat i, a partir del juny del mateix any, de Cultura.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona, juntament amb els regidors d'Esquerra a l'Ajuntament. No fou posat en llibertat fins el febrer de 1935.

L'octubre de 1936, durant la Guerra Civil, deixà de ser regidor amb la constitució dels nous ajuntaments. S'allistà a l'Exèrcit Republicà on fou cap del Servei de Depuració d'Aigües com a capità metge.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França i el 1940 va anar a Veneçuela, des d'on el 6 de febrer del mateix any passà a Mèxic per

Acapulco.

S'instal·là a Mèxic DF.

Va col·laborar amb la JARE i fou membre del consell tècnic de la Junta Española de Liberación.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1943 fundà els laboratoris Servet. Fou adjunt de l'Instituto Nacional de Cardiologia de Mèxic (1944) on fou professor del departament de Patologia. I fou professor de la càtedra de Patologia Mèdica de la Facultad de Medicina (1946). També es dedicà a la consulta mèdica privada.

El 1964 tornà per primer cop de visita a Catalunya, i el 1970, ja jubilat, i havent-se venut els laboratoris Servet als nordamericans, hi tornà definitivament.

Fou col·laborador de la *Revista Mèdica de Barcelona*, d'*Ars Medica*, *Annals de Medicina*, *Le Monde Médical*,...

És autor del volum *L'electrocardiografia en el diagnòstic de les malalties del cor* (1926), de la col·lecció *Monografies Mèdiques* dirigida per Jaume Aiguader i de *La insuficiència cardíaca* (1933).

Jaume Costa i Montferrer

* Palamós, 27 de febrer de 1917

† Guadalajara, 17 de novembre de 1985

Fill de Jaume Costa i Julià i de Josepa Montferrer i Jaques.

Es graduà com a tècnic electricista a l'escola d'arts i oficis de Vilanova i la Geltrú. Fou secretari de la Joventut d'Esquerra Republicana del Districte VII de Barcelona.

La tardor de 1936, durant la Guerra Civil, s'incorporà a l'Exèrcit Republicà fins el juliol de 1937, en el que formà part del Batallón de la Muerte com a ajudant del comissari. Tot seguit, fins el novembre, lluità amb la 153 Brigada Mixta i fou el comissari de propaganda del Tercer Batalló. El final de la guerra el passà com a ajudant del comandant enginyer d'Estat Major, Antonio Brañas, amb la unitat anomenada Lanchas torpederas. Intervingué en les operacions d'Albalate Luchador, Belchite, Codo, Azuara, Fuendetodos i Letux.

El 8 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant per la Jonquera. Restà un temps reclòs al camp de concentració de les Haras a Perpinyà. Quan pogué sortir del camp passà a Marsella i París fins a poder embarcar vers Nova York a bord del New Amsterdam el 24 de març de 1939. D'allà arribà a Mèxic entrant per Nuevo Laredo.

Va treballar com a representant dels laboratoris IQFA, a Mèxic DF i a Torreón. El 1952 es va establir a Guadalajara on fou gerent general dels laboratoris Oficio Farmacéutico.

Va ser un dels organitzadors dels Jocs Florals

de la Llengua Catalana del 1969 celebrats a Guadalajara.

Antoni Costa i Vilanova

* El Port de la Selva, 1 de novembre de 1904

† Monterrey, 25 de novembre de 1988

Fill de Salvador Costa i Abras i de Remei Vilanova i Bosch. El matrimoni va tenir cinc fills: Dalmau, Antoni, Maria, Consol i Teresa

Es dedicà a l'hostaleria al restaurant familiar al Port de la Selva. Va treballar a l'Hotel Ritz i al Círculo Ecuestre de Barcelona i també fou el cap de cuina de l'Hotel Londres de Reus i propietari de l'Hotel Commerce del Port de la Selva.

Arran dels Fets dels Sis d'Octubre de 1934 fou detingut per apoderar-se de la companyia de telefonía del Port de la Selva.

Durant la Guerra Civil fou cap d'intendència de les Residències dels consellers de Governació i d'Hisenda.

Es casà amb Maria Costa i Pagès amb qui tingueren un fill: Salvador.

El 3 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant per Portbou. Visqué amb el seu germà Dalmau a Vernet dels Banys. El 4 de juny salpà a bord del Orinoco vers Veracruz on arribà el 22 de juny.

Amb el seu germà fundaren el restaurant Papillon a Mèxic DF. Després es va traslladar a Monterrey i va obrir els restaurants Luisiana i Anfa Super Motel.

Dalmau Costa i Vilanova

* El Port de la Selva, 28 de juliol de 1902

† Mèxic DF, 16 de març de 1974

Empresari d'hosteleria i mecenes de l'exili.

Fill de Salvador Costa i Abras i de Remei Vilanova i Bosch. El matrimoni va tenir cinc fills: Dalmau, Antoni, Maria, Consol i Teresa.

Va estudiar al seminari de Girona, però es retirà de la carrera eclesiàstica per a treballar al restaurant familiar al Port de la Selva.

El 1923 s'exilià per primer cop a París pel seu compromís polític contra la Dictadura de Primo de Rivera.

Més tard s'establí a Barcelona on milità a Esquerra des de la seva fundació el 1931. Fou redactor de *L'Opinió* i posteriorment cap de Protocol del Parlament de Catalunya.

El 1934, a conseqüència dels Fets del Sis d'Octubre, fou reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona. Quan aconseguí sortir en llibertat s'exilià de nou a París, fins el triomf del Front d'Esquerrres a les eleccions legislatives del febrer de 1936.

En esclatar la guerra vivia entre Barcelona i el Port de la Selva.

Es casà amb l'actriu Emma Alonso, amb qui tingueren dos fills: Glòria (Barcelona, 1936 - Mèxic DF, 1990) i Dalmau (Mèxic DF, 1942 - Puerto Vallarta, 2003).

Durant el conflicte la seva esposa i la filla s'instal·laren a Vernet dels Banys, unint-se a elles al final de la Guerra Civil, creuant la frontera per la Jonquera el 4 de febrer de 1939. El 7 de novembre embarcaren a Bordeus al Manhattan

que els portà a Nova York. El 22 de novembre entraren a Mèxic per Nuevo Laredo.

A Mèxic DF fundà, amb el seu germà Antoni, el restaurant Papillon. Després es van separar i va obrir en solitari els restaurants Ambassadeurs, La Cava i Del Lago. Quan es va retirar va cedir gran part del seu patrimoni en restaurants als seus treballadors. Fundà l'Asociación Nacional de Restaurantes i l'Escuela de Empleados de Restaurantes. Va rebre diverses distincions per la seva tasca gastronòmica.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

Va finançar tant les activitats d'Esquerra com donà suport econòmic al president Tarradellas al seu exili de Saint-Martin-le-Beau.

Formà part de la Comissió Organitzadora dels Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1942 celebrats a Mèxic DF i dels del 1969 celebrats a Guadalajara.

Va patrocinar el Premi Guimerà de teatre, amb la seva dona, i diverses activitats culturals, com l'edició de la revista *Veu Catalana* i el número 106 de la *Revista de Catalunya*. També va contribuir a finançar la revista *Ressorgiment* de Buenos Aires, que publicava Hipòlit Nadal i Mallol i, ocasionalment, *Pont Blau*.

El 1964 formà part de la primera delegació d'Òmnium Cultural a Mèxic.

Es va relacionar intensament amb intel·lectuals i polítics catalans i fou molt respectat pels governants mexicans.

Enric Darnell i Martí

* Reus, 14 de juliol de 1907

† Mèxic DF, 6 de juliol de 1983

Advocat.

Fill d'Enric Darnell i Turmendi i de Francesca Martí.

Es casà amb Antònia Roig i Padró.

El març de 1931 fou un dels sis membres del Foment Nacionalista Republicà, de Reus, que participà en representació seva, a la Conferència d'Esquerres Catalanes en la qual es fundà ERC.

Durant la Guerra Civil fou agregat comercial d'Espanya a Varsòvia (1937) i jutge president d'un dels sis tribunals Especials d'Espionatge i Alta Traïció de Catalunya (1938).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a la República Dominicana, on es va dedicar a la docència. Poc temps després, embarcà a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF treballà en l'administració de finques.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Formà part de la Comissió Organitzadora dels Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1942 celebrats a Mèxic DF.

Joan Deixt i Armengou

* La Pobla de Lillet, 18 de juny de 1905

† Mèxic DF, 18 d'octubre de 1980

Fill de Joan Deixt i Boy i de Victòria Armengou i Molas.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser empresonat a Manresa.

Perit mercantil i tècnic d'indústries tèxtils. Fou un destacat jugador de billar europeu.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà sol a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

Al poc temps d'arribar fundà a Mèxic DF, amb seu germà Josep que arribà poc temps després, l'empresa de confecció de roba Confeccion Deixt i una empresa de penjadors, Ganchos Gade, a la Colonia Santa María Insurgentes.

El 1944 va arribar la seva esposa Càndida Camps, amb qui tingueren un fill Joan (Mèxic DF, 1946-2007).

Vidu des del gener de 1949, es va casar, en segones núpcies, amb Carmen Pintó Obradors, amb qui tingueren una filla Maria del Carmen (Mèxic DF, 1951-2011).

Francesca Domingo

* Puigcerdà

† Barcelona

Pelotari.

Es casà amb Pasqual Cervera, amb qui no tingueren fills i del qual es divorcià.

Es casà en segones núpcies amb Antoni Ollé i Ollé. La parella no va tenir fills.

Arribà a Mèxic DF a la dècada de 1950 com a pelotari, contractada pel Frontón México on va competir diverses temporades. Fou coneguda com a “Paquita”.

Després de la seva carrera esportiva es guanyà la vida com a mestra de francès.

Fou secretària del consistori dels Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1973 celebrats a Mèxic DF.

Als 1990 retornà a Catalunya, instal·lant-se a Barcelona on hi vivia una germana.

Joan Domingo i Bonjoc

* Barcelona, 1912

† Mèxic DF

Mecànic.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

S'instal·là a Mèxic DF on obrí un taller d'acumuladors per a automòbils.

Es casà amb Sabina Soler i Dachs.

Fou soci de l'Orfeó Català.

Rafael

Domingo i Recio

* Barcelona, 17 de gener de 1905

† Mèxic DF, 9 de març de 1990

Industrial.

Fill de Josep Domingo i de Joaquima Recio.

Es casà amb Carme Roca i Orobitg.

Durant la Guerra Civil va esdevenir alcalde de l'Hospitalet, entre el 23 de desembre del 1937 i el 7 de juny de 1938, quan s'incorporà a l'Exèrcit Republicà per anar al front de guerra.

El 1939 s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF obrí un negoci de confecció tèxtil, Lab-Mex de brodats amb dibuixos asteques.

El 1950 va rebre la nacionalitat mexicana.

Es casà amb la senyora Roca, amb qui tingueren un fill: Jordi.

Antoni Dot i Arxer

* Olot, 8 de juny de 1908

† Houston, 5 d'agost de 1972

Fill d'Antoni Dot i Toneu i de Maria Arxer i Viñas. El matrimoni va tenir dos fills: Josefina i Antoni.

Acabat el batxillerat, entrà a treballar com a comptable a la Cooperació Fabril, empresa tèxtil d'Olot. Inquiet activista cultural des de ben jove, participà en la fundació de la *Revista d'Olot* (1926-1928) i a partir de 1930 inicià una militància activa en la Concentració Republicana d'Olot fundant el setmanari *Acció Ciutadana*.

El 1930 es casà amb Remei Masdemont i Puquí (1909-1987), amb qui tingueren dos fills: Jordi (Olot, 1931) i Montserrat (Mèxic DF, 1945).

El març de 1931 participà, conjuntament amb Ramon Calm en representació de Concentració Republicana d'Olot, a la Conferència d'Esquerrers Catalanes en la que es fundà Esquerra Republicana de Catalunya.

El febrer de 1932, en el 1r Congrés Nacional d'Esquerra va ser elegit membre del Comitè Executiu. I el novembre fou elegit diputat d'Esquerra al Parlament per Girona, on fou secretari primer de la Mesa, càrrec que mantingué i exercí a l'exili.

Arran de la seva participació en els Fets del Sis d'Octubre de 1934 a la Garrotxa fou condemnat a quatre mesos i mig de presó a Girona.

Durant la Guerra Civil, el juliol de 1937, fou nomenat director general d'Assistència Social.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, on ja hi era la seva família. S'instal·laren

a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. Treballà a la verema i estudià a la Universitat de Montpeller, obtenint un graduat en Llengua i Literatura Francesa. El 14 d'abril de 1942 la família embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF, treballà per a una empresa d'assegurances, Indo Latina Compañía General de Seguros, i n'arribà a ser el gerent.

El 1952 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1958 creà la seva pròpia empresa, Dot e Hijos y Asociados.

A l'exili intervingué en nombroses iniciatives polítiques com el *Libro blanco de Cataluña* (1956) editat a l'Argentina i adreçat als delegats de l'Assemblea de l'ONU; en la formació de la Comissió Nacional de Planejament (1954); en la Segona Conferència Nacional Catalana de Mèxic (1966); o en la formació de la Comissió d'Estudis Econòmics i Socials. El 1956 publicà *Presència*, llibre recopilatori d'articles polítics.

Va guanyar una englantina als Jocs Florals de 1945 celebrats a Bogotà amb *Començo a retrobar-me*. Membre actiu de l'Orfeó Català, en fou vicepresident (1955-56). A finals de 1955 intervingué en la fundació de l'Institut Català de Cultura, que presidí durant anys.

Als anys 1960 pogué tornar alguns cops a Catalunya, amb passaport mexicà, visitant Olot.

Ot Duran d'Ocon

* Barcelona, 13 d'agost de 1894

† Acapulco, 8 de maig de 1979

Advocat.

Fill d'Ot Duran i Dupuy i de Manuela d'Ocon Sanbenito.

El 1924 es casà amb la Rosa Gili i Forn amb qui tingueren tres fills: Manuel, Rosa Maria (Barcelona, 1927) i Ot (Barcelona, 1931).

El 1920 es llicencià en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona. Va exercir d'advocat i de professor d'història i fou també assessor jurídic del Banc Alemany. Fou membre directiu del Col·legi d'Advocats de Barcelona.

El juny de 1934 era militant del PNRE al Districte IV de Barcelona.

Del 1931 al 1939, durant tot el període republicà, fou Procurador General de Catalunya.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, on va tenir un paper destacat dins el Patronat de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF s'especialitzà en la forma jurídica del fideïcomís. Va exercir com a advocat al Banco de la Propiedad i a Bancrecer. També fou assessor jurídic de la Financiera Mexicana i de la Financiera Metropolitana.

Fou un dels fundadors de l'Institut Català de Cultura i de la Unió de Periodistes de Catalunya. Col·laborà habitualment a *España, Es-*

paña Nueva, Quaderns de l'Exili, El Poble Català, Pont Blau, La Nostra Revista. Fou un notable traductor d'obres de Koestler, Wansittart, Dwight o Dard per a les editorials Minerva, UTEHA i Fondo de Cultura Económica.

Com a íntim col·laborador d'Antoni Maria Sbert, va desenvolupar als anys 1950 un paper fonamental en la reorganització de les institucions catalanes a l'exili i en l'elecció de Josep Tarradellas com a president de la Generalitat de Catalunya.

Fou directiu de l'Orfeó Català i formà part del consistori dels Jocs Florals de la Llengua Catalana de 1957 celebrats a Mèxic DF.

Joaquim Duran i Bach

* Barcelona, 3 de maig de 1892

† Mèxic DF, 9 d'octubre de 1964

Comerciant.

Fill del metge Joaquim Duran i Trincheria (Ripoll, 1856 - Barcelona, 1911) i de Carme Bach i Soler (Vic, 18xx - Vallromanes, 1929), que tingueren sis fills: Manuel (Barcelona, 1886), Joaquim, Josep Maria (Barcelona, 1894-1894), Maria de Loreto (1899), Carles (Barcelona, 1903 - Santiago de Xile, 1962), Carme i Mercè.

Fou vocal del Comitè Olímpic Espanyol com a representant de la Federació Espanyola de Boxa.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, instal·lant-se a París. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

Residí a Mèxic DF.

El 1943 va rebre la nacionalitat mexicana.

Manuel Duran i Gili

* Barcelona, 28 de març de 1925

Escriptor i catedràtic.

Fill de l'advocat Ot Duran d'Ocon i de Rosa Gili i Forn.

Féu els estudis primaris a l'Escola Italiana de Barcelona.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França, instal·lant-se a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

Va acabar el batxillerat al Liceo Francés de Mèxic i estudià Lletres i Dret a l'UNAM. Posteriorment es doctorà en llengües i literatures romàniques a París i a Princeton.

El 1947 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1953 fixà la seva residència als Estats Units. Allí fou catedràtic i director del departament d'espanyol i portuguès a la Yale University. Membre de la Guggenheim Foundation i del consell editorial de *World Literature Today* i de la *Hispanic Review*.

Com a especialista en literatura llatinoamericana ha escrit: *Genio y figura de Amado Nervo* (1971), *Cuentos y crónicas de Amado Nervo* (1971), *Tríptico mexicano: Juan Rulfo, Carlos Fuentes y Salvador Elizondo* (1973), i sobre literatura castellana: *Lorca. A Critical Anthologie* (1962). Ha publicat diversos llibres de poemes: *Puente* (1946), *Ciutat i figures* (1952), *El lugar del hombre* (1965),

La piedra en la mano (1970), *Cámara oscura* (1972) i *El mundo del más allá* (1976).

Ha publicat importants estudis crítics monogràfics sobre Cervantes, Quevedo, Luís de León, Santillana, García Lorca, Rafael Alberti. També ha publicat en diverses revistes culturals prop de 300 articles.

Va ajudar a crear la North American Catalan Society, junt al catedràtic Josep Roca Pons, i va crear, amb el mateix Roca Pons, la *Catalan Review*, revista cultural prestigiosa de nivell internacional, que va dirigir durant prop de tretze anys. Va dirigir un número especial, doble, sobre Ramon Llull a la *Catalan Review*.

Eliseu Dutrem i Domínguez

* Barcelona, 29 de juny de 1911

† Mèxic DF, 11 de març de 1991

Fill del farmacèutic Wenceslau Dutrem i Solanich i d'Àngels Domínguez i Ortelli. El matrimoni va tenir tres fills: Wenceslau, Eliseu i Marta (1913).

Es llicencià en Farmàcia (1932) i Dret (1935) a la Universitat de Barcelona. Principalment va exercir a la farmàcia familiar del carrer Alt de Sant Pere a Barcelona. També va exercir com a jurista al jutjat de primera instància de Barcelona del 1933 al 1936.

Es casà amb Quitèria Martínez i Guallar, amb qui tingueren tres filles: Olga (Mèxic DF, 1940), Marta (Mèxic DF, 1943 – Barcelona, 2010) i Griselda (Mèxic DF, 1948)

El setembre de 1937, durant la Guerra Civil, s'incorporà a l'Exèrcit Republicà realitzant tasques jurídiques, com a tinent fiscal auditor a l'Auditoria de Campanya de l'Exèrcit de l'Est, fins a mitjans de novembre del mateix any. També formà part de l'artilleria de l'Exèrcit de Llevant fins l'octubre de 1938 i fins el final de la guerra fou tinent auditor secretari del Tribunal Permanent de Justícia Militar del 16è Cos de l'Exèrcit.

També durant la guerra fou cap de negocis de la Conselleria de Serveis Públics de la Generalitat de Catalunya; cap de negocis de la Conselleria de Proveïments (octubre 1936-maig 1937) i advocat de l'Audiència de Barcelona (maig 1937-setembre 1937).

El 12 de maig de 1939, aconseguí escapar de

l'Espanya franquista passant a França per Portbou. Residí a París i a les rodalies fins el 12 d'agost que embarcà amb el seu germà Wenceslau a Boulogne a bord del Volendam fins a Nova York. Arribà a Mèxic el 31 d'agost entrant per Nuevo Laredo.

A Mèxic DF va crear, amb els seus germans Wenceslau i Marta, una empresa de productes farmacèutics Laboratorios Farbar i un petit laboratori d'investigació biomèdica, dirigit principalment a resoldre problemes farmacològics relacionats amb l'al·lèrgia.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Wenceslau Dutrem i Domínguez

* Barcelona, 1 de juny de 1909

† Barcelona, 11 de gener de 1979

Fill del farmacèutic Wenceslau Dutrem i Solanich i d'Àngels Domínguez i Ortelli. El matrimoni va tenir tres fills: Wenceslau, Eliseu i Marta (1913).

El 1929 es llicencià en Farmàcia i el 1930 en Medicina a la Universitat de Barcelona. Fou deixeble d'Agustí Pedro i Pons a l'Hospital Clínic.

Fou inspector municipal de Sanitat i director del Dispensari Municipal de Montcada i Reixac.

Militant de les JEREC al Casal Gracienc Nacionalista Republicà d'Esquerra.

Durant la Guerra Civil va organitzar al front d'Osca, sota la direcció del doctor Frederic Duran i Jordà, un banc de sang citratada per a transfusions a primera línia.

El 1937 passà a França on amplià els seus estudis en malalties tropicals a la Universitat de París, obtenint el 1938 el diploma de metge malarìoleg.

Va sortir de França amb el seu germà Eliseu el 12 d'agost de 1939 salpant de Boulogne a bord del Volendam fins Nova York i arribant a Mèxic el 31 d'agost entrant per Nuevo Laredo.

A Mèxic DF va crear, amb els seus germans Eliseu i Marta, una empresa de productes farmacèutics Laboratorios Farbar i un petit laboratori d'investigació biomèdica, dirigit principalment a resoldre problemes farmacològics relacionats amb l'al·lèrgia.

Fou professor de Patologia a l'Escuela de Me-

dicina Rural de l'Instituto Politécnico Nacional de Mèxic. I també fou professor de Ciències Biològiques.

Fou un dels fundadors i membres més actius de la Borsa del Metge Català.

Casat amb Maria Teresa Sitjes i Carrascal, amb qui tingueren dues filles que també han estat metgesses: Manuela (Mèxic DF, 1940) psiquiatra i Maria Teresa (Mèxic DF, 1944), cirurgiana.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou el metge de capçalera de Lev Trotski i qui el va atendre intentant salvar-li la vida després de l'atemptat mortal de Ramon Mercader.

Tot i morir a Barcelona, les seves cendres descansen a Mèxic, per haver-ho desitjat expressament d'aquesta manera.

Antoni Eroles i Serra

* Anya, 13 de juny de 1907

† Mèxic DF, 20 d'octubre de 1973

Pagès i mosso d'esquadra.

Fill de Manuel Eroles i de Tecla Serra.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou detingut al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

Es casà amb Pilar Gómez i Díaz, amb qui tingueren dos fills: Antoni (La Seu d'Urgell, 1938) i Pilar (Mèxic DF, 1945)

En esclatar la guerra vivia al Prat de Llobregat.

El 10 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França creuant la frontera per Puigcerdà. Fou reclus als camps de concentració de la Tor de Querol i Bram.

L'11 de juny embarcà a Bordeus a bord de l'Ipanema arribant el 7 de juliol a Veracruz.

S'instal·là a Mèxic DF on es va dedicar a la indústria, al capdavant de l'important empresa Pegamentos y Apreostos.

Com a membre actiu de l'Orfeó Català fou el president de la Massa Coral i representant de la Germandat Catalana a la Junta Directiva.

Fou tresorer de la comissió organitzadora del Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1957 celebrats a Mèxic DF.

Josep Escofet i Andreu

* Barcelona 10 de setembre de 1897

† Sant Pere de Ribes, 1 de maig de 1977

Durant els anys 1920 es dedicà a gestionar l'herència familiar alhora que disposà d'una concessionària de la Ford.

A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou escollit regidor de Barcelona per la candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya i la Unió Socialista de Catalunya.

Militant del Casal Republicà Català de Sarrià, adherit a ERC.

A les eleccions municipals de gener de 1934 fou reelegit regidor de Barcelona.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona, juntament amb els regidors d'Esquerra a l'Ajuntament. Seria posat en llibertat el febrer de 1935.

Es casà amb Josepa Artigas i Font amb qui va tenir sis fills: Núria, Jordi, Montserrat, Albert, Roser i Francesc.

Durant la Guerra Civil continuà sent regidor amb la constitució dels nous ajuntaments, l'octubre de 1936.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF fou gerent del restaurant Ambassadeurs, propietat de Dalmau Costa, fins la seva jubilació el 1963.

A partir d'aleshores passava mig any a Mèxic

i l'altre mig a Catalunya.

Antoni Escofet i Mercè

* Vilanova i la Geltrú, 3 d'abril de 1907

† Guadalajara, 7 d'agost de 1965

Enginyer electricista.

Fill del que fou alcalde de Vilanova i la Geltrú, Antoni Escofet i Pascual i de Mercè Mercè i Talasach.

Militant des de la seva adolescència del Centre Democràtic Federalista de Vilanova i la Geltrú, entitat que s'adherí a Esquerra Republicana de Catalunya.

Va ser membre del Comitè Executiu de la Federació de Barcelona-circumscripció d'Esquerra.

Durant la Guerra Civil va treballar a la Conselleria de Finances de la Generalitat amb el conseller Josep Tarradellas. I el juliol de 1937, fou elegit president de la Junta de Defensa Passiva de Catalunya.

També durant la Guerra fou elegit secretari d'Organització d'Esquerra.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF d'entrada va trobar feina a les empreses promogudes pels exiliats amb recursos de la JARE. Més tard s'establí a Guadalajara on va treballar a la Nueva Compañía Eléctrica Chapala. També va ocupar una càtedra en el Tecnológico de la Universidad de Guadalajara.

El 1944 es va casar amb Maria Tomàs i Pons, amb qui tingueren una filla: Rosa Maria (1946).

Va dedicar especial atenció al foment de les activitats culturals a través del Centre Català de Guadalajara del qual en fou el president.

El 1953 va rebre la nacionalitat mexicana.

Mercè

Escofet i Mercè

* Vilanova i la Geltrú, 23 de juliol de 1914

† Mèxic DF, 22 de febrer de 2009

Filla de l'alcalde de Vilanova i la Geltrú, Antoni Escofet i Pascual i de Mercè Mercè i Talasach.

Es casà, durant la Guerra Civil, amb Jaume Anton Agudé i Cortés amb qui va tenir dos fills: Elisabeth (Montpeller, 1941) i Jaume (Mèxic DF, 1944).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França amb el seu marit. I el 18 de novembre de 1941 arribaren a bord del Quanza a Veracruz.

Antoni Escofet i Pascual

* Vilanova i la Geltrú, 15 d'octubre de 1880

† Mèxic DF, 22 de maig de 1951

Fill de Baldomer Escofet i Tort i de Francesca Pascual i Bosch. El matrimoni tingué tres fills: Antoni (1880), Carme (1886) i Salvador (1896).

Estudià per teixidor a l'Escola Industrial.

Es casà amb Mercè Mercè i Talasach (Bausen, 1884). El matrimoni va tenir dos fills: Antoni i Mercè.

Entrà a treballar a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú com a funcionari administratiu, fins guanyar la plaça d'oficial major de la secretaria municipal.

Redactor de *Democràcia* i col·laborador del *Diario de Vilanova*. Fou una de les ànimes de l'Ateneu desenvolupant responsabilitats com vocal, secretari de la junta, bibliotecari... També fou membre fundador de l'Associació d'Alumnes Obrers, —i en va arribar a dirigir el *Butlletí*— que aplegava alumnes i exalumnes de l'Escola Industrial en foment de la cultura popular.

El desembre de 1910 fou premiat al Certamen de l'Ateneu Obrer de Sant Andreu de Palomar.

Vinculat des dels anys 1910 al Partit Federal de Vilanova, amb l'adveniment de la República s'adherí a Esquerra.

A les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 fou elegit alcalde de Vilanova i la Geltrú.

Arran dels Fets d'Octubre del mateix any, fou cessat del càrrec, detingut i empresonat. Primer, durant nou mesos, al vaixell-presó Uruguay, ancorat al port de Barcelona, i després dos mesos més a la presó Model de la capital catalana. Ja

en llibertat condicional, l'octubre de 1935, es reintegrà a la seva feina d'oficial major de l'Ajuntament vilanoví.

El febrer de 1936, amb el triomf del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives, retornà a l'alcaldia fins a l'octubre del mateix any. Durant el seu mandat es donà un impuls definitiu al nou grup escolar i va donar continuïtat a la pavimentació del passeig central.

Durant la Guerra Civil continuà sent secretari de l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú.

El 26 de gener de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant la frontera per Portbou acompanyat de la seva família. S'instal·laren a Banyuls i a Montpeller. En paral·lel al seu treball a la JARE, va col·laborar en el manteniment d'Unitat Vilanovina, que organitzà Josep Ferrer i Aymar en suport dels vilanovins en situació de penúria a l'exili.

El 14 d'abril de 1942 embarcà amb la seva família a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

Arribà a Mèxic DF delicat de salut, a conseqüència d'una malaltia hepàtica que s'havia manifestat a França. Tot i això va col·laborar amb les activitats de l'Orfeó Català. I va formar part del Secretariat de Relacions dels Vilanovins a l'Exili, que impulsaren Joan Ventosa i Roig i Ricard Mestre.

Josep Espinasa i Massaguer

* Montcada i Reixac, 14 de maig de 1894

† Mèxic DF, 11 d'octubre de 1961

Fill de Ramon Espinasa i Nebot i de Maria Masagué i Sarrà. Segon d'onze germans, dels quals només set van arribar a edat adulta.

El 1921 es llicencià en medicina pediàtrica. Exercí com a metge a la consulta del seu domicili, pel qual fou conegut com en “Pep Metge”, tal i com signava les receptes i recull el seu ex-libris.

Fou el fundador de El Foment de la Sardana i presidí l'Associació Benèfico-Instructiva (ABI-Ateneu Domingo Fins) del 1921 al 1924, sent escollit de nou president d'aquesta entitat el 1931.

Fou regidor de Montcada i Reixac del 1922 fins el cop d'estat del general Primo de Rivera. El 1931 fundà el Centre Nacionalista Republicà, adherit a Esquerra Republicana de Catalunya, i el 12 d'abril, encapçalà la candidatura d'esqueres i catalanista que guanyà les eleccions municipals. Fou alcalde fins el 1933 en un mandat en el que es crearen el Dispensari Municipal i es construïren escoles a les barriades de Can Sant Joan, Mas Rampinyo i Vallençana, a més del grup escolar Ignasi Iglésies.

El 1925 es casà amb Dolors Closas i Miralles. La parella tingué tres fills: Joan (1926), Carme (1930) i Ramon (1935), tots tres nascuts a Montcada i Reixac.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França deixant els tres fills amb la família materna, amb la intenció de tornar en breu. Passaren la frontera a peu pel Coll de Banyuls, després d'abandonar l'automòbil i moltes per-

tinences a les afores de Vilamaniscle, en companyia del jutge de pau de Montcada Lluís Pedrola i Briansó i la seva família. En arribar a Banyuls simpatitzants dels republicans els van acollir aquella primera nit a les seves cases.

Durant aquest breu període va exercir de metge a l'hospital de Perpinyà. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz. Posteriorment arribaren la seva dona i, tres anys més tard, els seus tres fills.

Es va establir a Mèxic DF, dedicant-se a la pràctica privada de la medicina, especialitzat en pediatria. Va escriure tres llibres de medicina: *Eugenesia y Enfermedades de la Infancia* (1941), *Dietética Infantil* (1944) i *Manual de Urgències en Pediatría* (1952). Aquest darrer fou el llibre de text dels graduats de Medicina Rural de l'Instituto Politécnico Nacional de Mèxic.

Va guanyar dos premis als Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili. El 1954, a São Paulo, el premi Maspons i Camarasa amb *La Comarca del Vallès*. I el 1955, a San José de Costa Rica, el premi Francesc Macià amb *Contes per a infants*.

Fou membre de la Borsa del Metge Català de Mèxic, entitat que va arribar a presidir durant un temps. Impartí diverses conferències a l'Orfeó Català.

Va tornar a Catalunya en una sola ocasió, l'estiu de 1960.

[JSE]

Sebastià Esteller i Prades

* Vinaròs, 8 d'abril de 1901

Comerciant.

Militant del Centre d'Esquerra Francesc Pi i Margall de Tarragona.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

Joan Falcó i Pinyol

* Móra d'Ebre, 24 d'octubre de 1910

† Mèxic DF, 6 d'octubre de 2000

Impressor.

Va treballar a l'Impremta Bassa.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va estar empresonat al vaixell-presó Manuel Arnús, ancorat al port de Tarragona.

El febrer de 1937, durant la Guerra Civil, s'incorporà a l'Exèrcit Republicà al cos d'infanteria al 12è Cos de l'exèrcit durant tres mesos sota les ordres del Tinent Coronel José Sánchez Plaza. A partir de maig de 1937 passà a formar part del cos de policia dels Mossos d'Esquadra.

El 5 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, passant la frontera pel coll de Lli. Fou reclus al camp de concentració d'Argelers i després al de Bram. El 13 de juliol embarcà, amb el seu germà Lluís, a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF va exercir la seva professió dirigint una impremta de certa importància.

Lluís Falcó i Pinyol

* Móra d'Ebre, 5 de novembre de 1913

† Mèxic DF, 2 de desembre de 2005

L'agost de 1936, durant la Guerra Civil, s'incorporà a l'Exèrcit Republicà com a voluntari de l'expedició catalana a Mallorca amb la columna del Capità Bayo.

Durant un mes i fins el febrer de 1937 formà part de la Columna Macià-Companyys. Aconseguí el rang de sergent i fou ferit a ambdues cames.

El 7 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant pel coll de Lli, a la Vajol. Fou reclòs al camp de concentració d'Argelers i després al de Bram. El 13 de juliol embarcà, amb el seu germà Joan, a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF va dedicar-se a l'indústria de la fusta i la seva comercialització, abandonant la seva professió d'impressor.

Maria Rosa Farreras i Codina

* Manresa, 27 de setembre de 1929

† Cuernavaca, 14 de setembre de 2009

Filla de Francesc Farreras i Duran i de Carme Codina i Perelló.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb els seus pares a França, vivint a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. Finalment el 14 d'abril de 1942 la família embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

La família Farreras s'establí primer a Mèxic DF i més tard a Cuernavaca.

Francesc Farreras i Duran

* Manresa, 20 de març de 1900

† Cuernavaca, 13 de novembre de 1985

Fill de Domènec Farreras i de Neus Duran.

Estudià silvicultura i va cursar estudis a l'Escola Superior Agrícola de Grignon, a França. Amb ocasió de l'Exposició Universal de Barcelona de 1929, fou l'organitzador i el secretari del Primer Congrés Forestal de l'Estat espanyol.

El 1926 es va casar amb Carme Codina i Pelleró, amb qui tingueren una filla: Maria Rosa.

Políticament es formà a la Joventut Nacionalista de Manresa. Com a periodista fou corresponsal de *La Veu de Catalunya*, *La Publicitat*, *La Humanitat* i *El Matí*, i col·laborà a les revistes *L'Om*, *Cenacle* i *Joventut*. Va ser també fundador i director del setmanari *Política*, portaveu d'Acció Catalana, director del diari *El Pla de Bages* i cofundador del diari manresà d'Esquerra *El Dia*.

En les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 formà part, per Acció Catalana, de la candidatura de Concentració Republicana, que va resultar guanyadora a Manresa. Després d'aquesta victòria, ingressà a Esquerra alienant-se amb el sector d'Estat Català i presidint-ne el comitè comarcal del Bages. Fou secretari personal de l'alcalde Josep Selvas. El maig va ser elegit diputat, pel partit judicial de Manresa, a la Diputació provisional de la Generalitat. El 1932 fou nomenat secretari de la Conselleria d'Agricultura, fent-se càrrec, l'any següent, del Servei de Boscos, Caça i Pesca Fluvial.

El 1932 va ser escollit diputat d'Esquerra al Parlament de Catalunya per Tarragona.

El 1936 fou nomenat administrador delegat de la Caixa d'Estalvis de la Generalitat.

Durant la Guerra Civil s'incorporà al front d'Aragó, on féu de comissari polític.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, vivint a redòs de la Residència d'Intel·lectuals Catalans de Montpeller i treballant com a enginyer agrònom. El 14 d'abril de 1942 embarcà amb la seva família a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF primer regentà la farmàcia Los Angeles, i després treballà en uns laboratoris de medicina i en una fàbrica d'agulles hipodèrmiques. Fou president de la Cámara Nacional de la Industria Metalúrgica i membre del consell de la Cámara Nacional de Laboratorios de la Industria Farmacéutica.

Col·laborà intensament amb l'Orfeó Català, reorganitzant-ne la biblioteca; fou president de la Massa Coral, vicepresident de l'Institut Català de Cultura, membre del Patronat dels Jocs Florals i en el camp editorial creà les Edicions Catalanes de Mèxic i les Monografies Bages.

El 1954 fou elegit president del Parlament de Catalunya a l'exili, des d'on es mantingué lleial al president Tarradellas i a la legalitat republicana. El 1980, a la vetlla de les eleccions del nou període democràtic, renuncià a la presidència del Parlament.

Joaquim Fauré i Faute

* Tolosa de Llenguadoc, 5 d'agost de 1921

Fill de Marian Fauré i Forga.

Arribà exiliat a Veracruz el 12 de febrer de 1942, amb el seu pare.

Marian **Fauré i Forga**

* Escunhau, 11 de novembre de 1895

Sastre.

Arribà exiliat a Veracruz el 12 de febrer de 1942 amb el seu fill Joaquim.

Josep Fernàndez i Armengol

* Inca, 4 de juliol de 1871

Cantant d'òpera.

Gran Mestre de la Família Masònica Espanyola.

Arribà exiliat a Veracruz el 4 d'agost de 1941 procedent de França.

Ramon Fernández i Fresneda

* Tarragona, 25 d'octubre de 1907

† Mèxic DF, 18 de maig de 1986

Fill de Ramon Fernández i Vera i de Ramona Fresneda i Brull.

Es casà amb Emília Amat i Maqueda, amb qui tingueren una filla: Emília (1933).

Va arribar exiliat a Mèxic després de la Guerra Civil.

Es va establir a Mèxic DF i va treballar a la productora cinematogràfica Warner Bros - First National Pictures.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Josep Fernàndez i Puig

* Barcelona, 6 de març de 1899

Administratiu i periodista.

Fill de Josep Fernández i Casals i de Dolors Puig i Borea.

A banda de ser militant d'Esquerra, fou militant d'Acció Catalana i del PSUC.

Va ser funcionari de l'Ajuntament de Barcelona i cap de redacció del diari *L'Opinió*.

Va passar uns anys exiliat a Mèxic, on va intentar muntar una indústria de conserves de peix, especialitat a la que ja s'havia dedicat en els primers anys de l'exili a Casablanca.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

Pere Ferrer i Batlle

* Barcelona, 27 de juny de 1899

† Mèxic DF, 10 d'agost de 1966

Farmacèutic.

Militant d'Esquerra vinculat al sector d'Estat Català, era amic personal de Miquel Badia, al qual ajudà durant la seva estada a l'exili colom-bià després dels Fets del Sis d'Octubre de 1934.

Durant el bienni negre (1934-1936) serà pre-sident de l'Associació Cultural Catalunya, aixopluc legal del Casal d'Esquerra Estat Català, que havia presidit Miquel Badia.

Es casà amb Concepció Borràs i Targa.

El febrer de 1936 fou escollit diputat a Corts, per la circumscripció de Barcelona-ciutat, en les llistes del Front d'Esquerres com a candidat d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Membre de la minoria d'Esquerra al Congrés, seria vocal titular de la Comissió Parlamentària de Guerra, i suplent de les de Marina, Estatuts i Governació. També seria titular de les de Govern Interior i Treball, i suplent de les de Presupostos i Governació.

Durant la Guerra Civil fou subsecretari de Treball i Assistència Social, en el Ministeri homònim, que va tenir al capdavant, successivament als ministres d'ERC, Joan Lluhí, Josep Tomàs i Piera i Jaume Aiguader.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva esposa a França. El 18 de novembre de 1941 arribaren a Veracruz a bord del Quanza.

A Mèxic DF va tenir una farmàcia, associat amb Francesc Farreras i Duran.

Fou el fundador i tresorer del Patronat ProPà-

tria creat el 1954 i la tasca primordial del qual fou assegurar, durant anys, els cabals indispensables per al bon funcionament d'una infraestructura mínima de la Generalitat de Catalunya a l'exili.

Lluís Ferrer i Figuerola

* Barcelona, 4 de juny de 1906

† Mèxic DF, 12 de febrer de 1969

Fill de Francesc Ferrer i Pié i d'Antònia Figuerola i Parellada.

Fou banquer del Crèdit Lyonnais de Barcelona.

Es casà amb Dolors Cortés i Juan, amb qui tingueren dos fills: Francesc (Barcelona, 1935) i Lluís (Mèxic DF, 1944).

Durant la Guerra Civil fou interventor de la Generalitat de Catalunya al Banc d'Espanya. S'incorporà a l'Exèrcit Republicà el 29 d'abril de 1938 al cos d'infanteria a la 134 Brigada Mixta. Cursà estudis militars a l'Escola Popular de Manresa i participà a totes les operacions de l'Exèrcit de l'Est fins el final de la guerra.

El 13 de febrer de 1939 s'exilià a França travessant la frontera per Prats de Molló. Fou reclus al camp de concentració del Barcarès, en un primer moment i més tard al d'Adge. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique, amb el seu pare, arribant el 27 de juliol a Veracruz.

S'establí a Mèxic DF, on la seva dona i el seu fill arribaren l'any següent, i obrí una petita indústria de filatures, però la seva principal ocupació fou la de comptable d'altres empreses.

Durant deu anys va col·laborar en els negocis dels germans Bertran i Cusiné, com Constructora El Aguila i Aceros Ecatepec.

Posteriorment va obrir un negoci de compra-venda de xatarra de ferro, sense gaire èxit, i després va entrar a treballar, com a administrador, a Nacional Hotelera, empresa de restauració i hos-

teleria de Cesar Balsa.

La seva darrera feina va ser com a cap del departament de sinistres a Seguros Tepeyac.

Francesc Ferrer i Pié

* Alcover, 22 de novembre de 1879

† Mèxic DF, 12 de novembre de 1956

Fill de Josep Ferrer i de Teresa Pié.

El 1896 va anar a Cuba per fer el servei militar, i finalitzat s'hi va estar fins tornar a Catalunya, tres anys després.

Es va casar amb Antònia Figuerola i Perellada, amb qui tingueren tres fills: Lluís (Barcelona, 1906), Rosa (Barcelona, 1912) i Maria (Barcelona, 1913).

Dedicat al comerç, tenia una botiga d'olis i sabons a Gràcia i un quiosquet de llaminadures i begudes que obria els caps de setmana a la font de la Budellera, a Collserola.

Militant de l'Ateneu Nacionalista Republicà de la Bonanova, entitat adherida a Esquerra Republicana de Catalunya, va ser conseller de districte d'Esquerra a Sarrià-Sant Gervasi.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou detingut.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil s'exilià a França. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique, amb el seu fill Lluís, arribant el 27 de juliol a Veracruz.

A partir de 1947 va viure a Mèxic DF amb la família del seu fill Lluís.

Es dedicà a l'elaboració de lleixiu i d'aigua de colònia que venia a domicili.

Avel·lí Artís i Gener "Tísner", que el va descriure com "el catalanista més aferrissat, tossut, vibrant i apassionat que hauré conegut en tota la meua vida", va explicar-ne diverses anècdotes vitals als seus llibres i articles periodístics, i en

destacava que sempre portava, en comptes de corbata, el llacet de cinta negra, distintiva dels separatistes catalans de l'època.

S'emportà a l'exili mexicà la bandera estelada de l'Ateneu Nacionalista Republicà de la Bonanova, que retornaren els seus descendents dècades després al país, i conserva encara un dels seus nets a Barcelona.

Lluís Ferrer i Velilla

* La Freixneda, 30 de gener de 1902

† Mèxic DF, 7 d'octubre de 1984

Cuiner.

Casat amb Emília Vidal.

S'exilià primer a Cuba i després a Mèxic on arribà el juny de 1944.

Treballà com a cap de cuina al Restaurant Ambassadeurs, de Dalmau Costa.

Es casà amb Hermenegilda Rodríguez.

Joan Ferret i Navarro

* El Vendrell, 21 de juny de 1888

† Mèxic DF, 1956

Advocat. Treballà com a procurador.

Fou alcalde i tinent d'alcalde del Vendrell.

Director del *Diari del Baix Penedès*.

Militant del Partit Republicà Democràtic Federal pel qual fou escollit diputat al Congrés per la circumscripció de Barcelona-província, en la candidatura d'Esquerra a les eleccions legislatives de 1933.

Després dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, formà part del grup de parlamentaris d'Esquerra que sense en llibertat es reintegraren a les Corts republicanes. Així, el novembre de 1934, esdevindria secretari de la minoria. També fou vocal titular de la comissió de Justícia.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

S'instal·là a Mèxic DF.

Salvador Ferret i Socias

* Sabadell, 19 d'abril de 1926

† Mèxic DF, 24 de novembre de 1990

Periodista.

Fill de Joan Ferret i Navarro.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França amb els seus pares. Va realitzar estudis d'administració d'empreses a Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

S'establiren a Mèxic DF, on completà els estudis d'administració d'empreses.

Entre 1942 i 1954 va treballar per diferents cases editorials de Mèxic. Del 1955 a 1960 fou el cap de redacció de la revista setmanal de notícies *El Tiempo* i editor del *Boletín Diplomático y Consular de México*.

Es casà amb Susana Ocampo.

Fou el director de la publicació *Veu Catalana*. El 1954 guanyà el concurs literari de les Nacions Unides a Mèxic amb *El papel de la educación en promover el entendimiento internacional*.

El 1961 va ingressar a la Secretaria de les Nacions Unides com a oficial d'informació i assistent de director del centre d'informació de Mèxic DF. El 1967 fou assignat a la seu de les Nacions Unides com a oficial d'informació de la Divisió del Servei de Ràdio i Mitjans Audiovisuals de l'Oficina d'Informació Pública.

El 1968 va cobrir, pel servei de ràdio de les Nacions Unides, la segona sessió de la Conferència de la mateixa organització sobre comerç

i desenvolupament (UNCTAD) que es realitzà a Nova Delhi.

Fins el 1974 va treballar amb el Servei d'Informació de la Comissió Econòmica per a Amèrica Llatina (CEPAL) a Santiago de Xile i com a oficial d'informació de la ONU a Dakar.

Jaume Figueres i Salelles

* Terrassa, 21 d'abril de 1902

† San Luís Potosí, 1967

Fill de Marià Figueres i Monmany (Terrassa, 1869) i de Leonor Salellas i Vilarrubías (Terrassa, 1868-1930). El pare fou un dels socis fundadors de la Fraternitat Republicana de Terrassa de la qual també va ser-ne administrador del cafè. La mare fou tesorera de la societat teosòfica Rama Bakt-hi, fundada el 1914.

El 1927 es casà amb Rosa Barba i Feiner.

Encarregat d'una secció de la fàbrica Costa i Blasi, dedicada a teixits de llana per a senyora. Va ser president de les joventuts d'Esquerra i de la Fraternitat Republicana.

A les eleccions municipals de l'abril de 1931, fou un dels nou candidats d'Esquerra que presentà la candidatura del Bloc Catalanista Republicà que resultà elegida íntegrament. El 1932 fou escollit tercer tinent d'alcalde.

El 1934 fou reelegit com a regidor en la candidatura conjunta d'Esquerra, Unió de Rabassaires i Fraternitat Republicana de Sant Pere.

Fou detingut pels fets del Sis d'Octubre de 1934 i condemnat a sis anys i un dia de presó.

El 1936, arran del triomf del Front d'Esquerres, fou reposat a l'Ajuntament i elegit regidor segon.

Esclatada la guerra, i després de la dimissió de Samuel Morera, el 25 d'agost de 1936, fou elegit alcalde de Terrassa. El 14 d'octubre següent, d'acord amb un Decret de la Generalitat, es constituí un govern d'Unitat Popular, que va reelegir-lo d'alcalde. El juny de 1937, amb motiu d'una crisi política interna, Esquerra, va substituir els

seus regidors i Samuel Morera va rellevar-lo a l'alcaldia. El 26 de juliol següent, es dictà acte de processament sense fiança contra ell per un afer sobre cementiris clandestins. El 5 d'agost va ser posat en llibertat.

El 17 de desembre de 1937, després que un vot de censura dels sindicats CNT i UGT apartés Samuel Morera i Esquerra del govern municipal una colla d'afillats al partit, enfrontats amb Morera, s'escindiren de Fraternitat Republicana i van fundar el Casal d'Esquerra Republicana de Terrassa amb seu a l'Orfeó de Terrassa. L'encapçalà Jaume Figueres, seguit d'altres exregidors com Miquel Palet, Miquel Boada, Josep Batlle, Ansem Martí, Rossend Bover i Jaume Banyeres, entre altres, i un grup de dones entre les quals la seva companya, Rosa Barba. Més endavant seria membre del Comitè d'Enllaç dels sindicats CNT i UGT.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França i posteriorment a Mèxic on arribà el 1947.

S'instal·là a San Luís Potosí treballant de teòric de teixits, no retornant mai més a Catalunya.

[RCE]

Alfons Folch i Folch

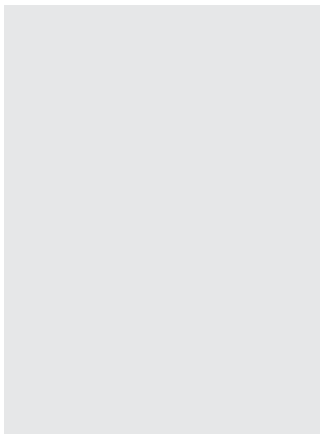
* Montblanc, 3 de maig de 1902

A la fi de la Guerra Civil, s'exilià a Mèxic.
S'instal·là a San José Iturbide.

1941-1980

152

ESQUERRA A MÈXIC

Josep Folch i Folch

* Montblanc, 22 de gener de 1897

† Montblanc, 8 de febrer de 1985

Es va iniciar laboralment al món de la pagesia i posteriorment va començar a treballar a la Canadenca. Els seus primers passos dins del món de la política van ser al voltant de sindicalisme, sent un dels fundadors d'un grup d'acció anarquista.

El 1922 quan estava mobilitzat fent el servei militar a Tarragona, va ser condemnat per un tribunal militar a cinc anys de presó, per haver estat l'autor d'una cançó amb connotacions antimilitaristes, que va popularitzar a la caserna de la ciutat. Sortí en llibertat als tres anys.

El març de 1931 participà a la Conferència d'Esquerres Catalanes en la que es fundà Esquerra Republicana de Catalunya.

En les eleccions municipals del 12 d'abril, va ser elegit regidor de Montblanc dins d'una coalició d'esquerres esdevenint primer tinent d'alcalde. El febrer del 1932 esdevingué alcalde fins a les eleccions de gener de 1934, en què continuà com a quart tinent d'alcalde.

El 1932 fou elegit diputat al Parlament de Catalunya, per Tarragona, com a candidat del Partit Radical Autònom de Tarragona, a les llistes d'Esquerra. Va formar part de les comissions permanents de Presidència, d'Economia, de Governació, d'Agricultura i de Llei Municipal, així com de la Comissió especial del projecte de llei de Contractes de Conreu, qüestions que va desenvolupar activament durant el 1933 i 1934, com a delegat del conseller d'Agricultura i Economia de

la Generalitat.

Va presidir la Comissió Arbitral del Districte del partit judicial de Montblanc per a les resolucions dels conflictes derivats dels contractes de conreus. Fou també integrant del Patronats d'Assistència Social de la província de Tarragona.

El 1934 fou el cap del moviment del Sis d'Octubre a Montblanc. Després del fracàs de la insurrecció pogué amagar-se en una masia prop de Senan. Un any i mig més tard, amb la victòria del Front d'Esquerres el febrer del 1936, fou rebut apoteòsicament a Montblanc.

El juliol de 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil, formà part també del Comitè Antifeixista de Montblanc en representació d'Esquerra, en les seccions de Treball i Incautació de béns. El 1938 fou elegit secretari de la mesa del Parlament.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França i posteriorment es va traslladar a Mèxic.

Professionalment, va retornar als seus orígens vinculats a l'agricultura, treballant com a tècnic vitivinícola a les Caves de San Juan del Río. Més tard, amb Joan Pedret i Àngel Vidal, va obrir la pastisseria anomenada Las Ramblas.

No va retornar a Catalunya fins a la mort del general Franco el 1975.

Albert Folch i Pi

* Barcelona, 10 de desembre de 1905

† Mèxic DF, 26 de gener de 1993

Fill del dirigent de la Unió Socialista de Catalunya, Rafael Folch i Capdevila, i de la dirigent feminista, també de l'USC, Maria Pi i Ferrer.

El 1925 es llicencià en Medicina i en Farmàcia. Fou professor adjunt de les càtedres de Fisiologia i Farmacologia de la Universitat de Barcelona. Formà part, amb el seu germà Jordi, de l'equip d'investigació de l'Institut de Fisiologia de Barcelona dirigit per August Pi i Sunyer.

Es casà amb la francesa Denise Fabre, amb qui tingueren un fill: Robert (Seta, 1934).

Durant la Guerra Civil s'allistà voluntàriament a l'Exèrcit Republicà, del qual en fou cap dels Serveis d'Investigació Biològica, amb el grau de comandant metge, per encàrrec del doctor Josep Puche i Àlvarez, cap de Sanitat de Guerra.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França on fou professor de Fisiologia i Farmacologia de la Universitat de Tolosa de Llenguadoc.

Vidu, es casà el 1941, en segones núpcies, amb la francesa Simone Lyon Geismar, amb qui tingueren un fill: Joan Sebastià (Mèxic DF, 1943).

El 8 de setembre de 1942 embarcà amb la seva dona a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF exercí de professor de la Càtedra de Farmacologia a l'Instituto Politécnico Nacional, on va fer una important tasca docent i d'investigació. El 1942 va obtenir el premi de la Aca-

demia Nacional de Medicina.

Va treballar per diversos laboratoris de renom com Industrias Químico Farmacéuticas Americanas o Ingram Laboratorios de México.

El 1947 va rebre la nacionalitat mexicana.

Col·laborà amb el *Diccionario Enciclopédico UTEHA* i va ser director de les traduccions de la Editorial Interamericana, fins el 1984.

Els seus treballs incidiren en diversos camps de la Farmacologia, però, amb tot, juntament amb la investigació sobre esteroides, el més important és l'estudi que realitzà sobre les morts per fred (1963).

Va ser cap de redacció de *Acta Politécnica Mexicana*, òrgan oficial de l'Instituto Politécnico Nacional.

Des del 1955 era soci honorífic de la Sociedad Mexicana de Endocrinología y Metabiología. I des del 1963 membre de la Societat Catalana de Biologia.

El 9 de desembre del 1976 se li va retre un homenatge a l'Instituto Politécnico Nacional. El 1978 col·locaren una placa en honor seu a l'Editorial Interamericana. El 15 de maig de 1988, el president de Mèxic, Miguel de la Madrid, li atorgà la medalla del mèrit docent Maestro Ignacio M. Altamirano, el màxim reconeixement que Mèxic li podia fer.

Fou membre de l'Orfeó Català. I fou el quart i últim president de la Borsa del Metge Català (1965-1973).

Emili

Folch i Socias

* El Vendrell, 20 d'agost de 1925

† Mèxic DF, 4 de juny de 2004

Fill del metge Emili Folch i Guimerà i de Gertrudis Socias i Evertit. El matrimoni va tenir dos fills: Emili (1925) i Anna (1929).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la família a França passant per París i Marsella. El 8 de setembre de 1942 la família embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

El setembre de 1944 fou elegit vicesecretari de Joves Catalans a Mèxic.

A Mèxic DF es llicencià en Medicina a l'UNAM, especialitzant-se en cardiologia.

El 1954 es naturalitzà com a mexicà.

Marian Font i Orobitg

* Barcelona, 5 d'abril de 1911

† Mèxic DF, 22 de novembre de 1977

Fill de Josep Font i Moragas i de Josefa Orobitg i Duran.

Estudià peritatge mercantil (1927), administració pública (1932) i es graduà en ciències socials (1933). Fou funcionari de la Companyia Telefònica, de l'Ajuntament de Cornellà del Llobregat i secretari de la Generalitat de Catalunya.

El 1935 es casà amb Isabel Hernández i Bernús, amb qui tingueren tres fills: Isabel (Barcelona, 1938), Montserrat (Mèxic DF, 1942) i Núria (Mèxic DF, 1947).

Militant d'Esquerra des del 1931, formava part de la Junta Directiva del Casal Català de l'Esquerra de l'Eixample.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou detingut.

Durant la Guerra Civil, el 8 de setembre de 1936, s'incorporà a l'Exèrcit Republicà al cos d'Infanteria com a comissari a la Columna Macià-Companys i posteriorment a la 131 Brigada Mixta. Fou professor de comptabilitat a l'escola de Capacitació d'Intendència de l'Exèrcit de l'Est. Participà a les operacions de Belchite, Villar de los Navarros, Vivel del Río i a la retirada de Catalunya.

El 12 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant la frontera per Prats de Molló, restant al seu camp de concentració primer, al de Barcarès després i finalment al d'Adge. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord

del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

A Mèxic va viure al principi a Torreón on treballà a una empresa química i posteriorment s'establí a Mèxic DF treballant a la casa d'estris mèdics Kelley Okoctt. Posteriorment fou administrador de les empreses del senyor Busquets (botigues a Cuatla i Cuernavaca i fàbriques tèxtils a San Luís Potosí) i assessor empresarial. Acabà establint pel seu compte primer una botiga de mobles i més tard una vidrieria.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou un dels militants més actius a Mèxic, tant en tasques de tresorer d'Esquerra com d'administrador de *La Humanitat*.

Ramon Fontanet i Serralta

* Alacant, 27 de juny de 1910

† Mèxic DF, 8 de febrer de 1967

El 1932 acabà el estudis de perit mercantil i el 1933 els de mestre nacional. Exercí de mestre a una escola privada d'Alacant (1931-1934) i a Vic a l'escola nacional fins a l'inici de la Guerra Civil. Fou el secretari financer de l'Associació Nacional de Magisteri a Osona (1938).

Es casà amb Francesca Grijalbo i Alcaraz, amb qui tingueren tres fills: Jaume (1937), Maria Carme i Ramon.

El maig del 1937, durant la Guerra Civil, s'incorporà a l'Exèrcit Republicà al cos d'infanteria passant per diverses unitats: 98 Brigada Mixta, 14 divisió (3 mesos); Escola Popular de Guerra (3 mesos) i des de principis de 1938 fins al final de la guerra a l'Exèrcit de l'Est.

El 9 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant la frontera per la Jonquera. Fou reclòs primer al camp de concentració de Sant Cebrià i després al del Barcarès.

El 24 de maig de 1939 embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz en qualitat de refugiat polític.

A Mèxic DF exercí com a mestre al Colegio Madrid.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou president de la Casa Regional Valenciana de Mèxic i asidu col·laborador de *Senyera*, la seva revista, on signava sovint com a "Benacantil".

El 1957 fou membre de la Comissió Organit-

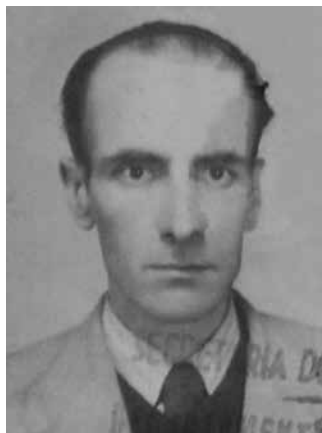
zadora dels Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Mèxic.

Gabriel

Fradera i Badall

* Barcelona, 27 de febrer de 1903

† Mèxic DF, 5 d'octubre de 1971

Mecànic torner.

Va estudiar a l'escola Pia de Vilanova i la Geltrú i a l'Escola d'Arts i Oficis de Barcelona.

Molt inquiet culturalment, fou un gran afecionat al teatre, que conreà de manera amateur.

Militant de l'Avenç Obrer i Català de Sant Andreu, d'Esquerra.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF s'incorporà a les activitats de l'Orfeó Català, dirigint l'Agrupació Catalana d'Art Dramàtic. També era cantaire de la Massa Coral.

De 1954 a 1959 va viure a Guadalajara, contribuint a la creació del Centre Català de la ciutat i d'un grup teatral al seu redós.

De tornada a Mèxic DF, va reprendre les seves activitats teatrals a l'Orfeó Català i va dirigir la representació d'obres de Guimerà i d'altres autors com Baltasar Porcel.

Josep Maria Francès i Ladrón de Cegama

* Lleida, 19 de març de 1891

† Mèxic DF, 31 de març de 1966

Periodista, escriptor i conferenciant.

De família castellana, es casà amb Florència Camps i Bargalló, amb qui tingueren tres fills: Josep Maria (Barcelona, 1919).

Autodidacta, de ben jove se sentí atret per la literatura, el teatre, la música i la política. Fou militant de la Unió Federal Nacionalista Republicana. El 1914 adaptà una lletra, que es féu molt popular, a la sardana *El Saltiró de la cardina*, de Vicenç Bou. Publicà *La glòria ignota* (1917) i *La rossa de mal pèl* (1929).

En la vessant periodística col·laborà a *La Nau* i des del 1931 fou redactor del diari d'Esquerra *La Humanitat* on escrivia diàriament la columna "Focs de bengala".

Altres obres seves foren: la comèdia *El saltiró de la cardina* (1934), el recull d'articles *Focs de bengala* (1935), la pionera novel·la de ciència-ficció *Retorn a Sol* (1936), el recull d'articles *Bengales de guerra* (1938) i la novel·la política *La guerra dels sants* (1939).

Durant la Guerra Civil ocupà el lloc de bibliotecari en el sindicat de periodistes i continuà la seva columna diària a *La Humanitat*, del qual fou nomenat director el 25 de gener de 1939, quan tothom ja estava marxant a l'exili.

Un dia abans que les tropes franquistes entrassin a Barcelona fou evacuat camí de l'exili en companyia d'Avel·lí Artís i Gener "Tísner". S'estigué amb la família a Tolosa de Llenguadoc fins que el 8 de setembre de 1942 embarcà a

Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF treballà a l'Editorial Diana, com a traductor per a diverses editorials i fou director de biblioteques del Ministeri d'Educació Pública. Fou membre de la Sociedad Mexicana de Escritores.

A Mèxic va publicar, en castellà, entre d'altres: *Trece y medio cuentos* (1954), *Aventuras de Pancho Villa* (1955), *Titanes de la libertad* (1957), *Vida y muerte de Julio César* (1958) i *El hombre que volvi6 del cielo* (1963).

Fou membre de l'Orfeó Català i formà part del Jurat del premi Guimerà de teatre, convocat per les Edicions Catalònia de Mèxic, sota l'impuls de l'actriu Emma Alonso i el seu marit Dalmau Costa.

Fou director de l'edició mexicana de *La Humanitat* (1962-1963) i publicà les seves memòries novel·lades *Memorias de un cero a la izquierda* (1962).

Maria Antònia Freixes i Jover

* Barcelona, 11 de juny de 1915

† Naucalpan, 25 de desembre de 2006

Filla del dibuixant i periodista Joaquim Freixes i Saurí i de Francesca Jover i Cases.

Estudià a l'escola d'Alts Estudis Mercantils de Barcelona, on va obtenir, el 1931, el grau de pèrit mercantil i el 1933, el grau de professor mercantil. El 1932 fou elegida vocal de la Junta Directiva de l'Associació d'Estudiants Mercantils de Catalunya.

Exercí com a oficial primera de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Va esdevenir secretària del conseller Antoni Maria Sbert, primer a Cultura i posteriorment a Governació. Fou col·laboradora de la revista *Arte y Cinematografía*, dirigida pel seu pare.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a París, treballant amb Antoni Maria Sbert com a secretària administrativa de la Fundació Ramon Llull i de la *Revista de Catalunya*. El 12 de juny de 1940, davant la imminent arribada dels nazis a la capital francesa, fugí a peu juntament amb Antoni Maria Sbert, Mercè Rodoreda, Armand Obiols i Pierre-Louis Berthaud, escapant de bombardejos en un periple que els va dur finalment a Vichy. A la capital de la "França lliure" treballà a l'ambaixada de Mèxic, fins que el 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al *Maréchal Lyautey* rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del *Nyassa* arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

El 1944 es casà amb el mexicà Rafael López Hernández, a Azcapotzalco i anaren a viure a

Puerto Progreso. Tindria sis parts del que sobreviuri en dues filles i dos fills: Georgina, Elisenda, José Antonio y Alejandro.

El 1946 la parella tornà a Mèxic DF. El 1949 els seus pares deixen Catalunya i s'instal·len amb la seva filla a Mèxic, anant a viure l'any següent tots a Ciudad Juárez. El 1952 tornen a Mèxic. El matrimoni es trenca el 1957 i Maria Antònia Freixes es queda sola a càrrec dels seus pares ja grans i els quatre fills.

A Mèxic DF va treballar vint anys a la companyia d'assegurances La Latinoamericana Seguros, fins la seva jubilació el 1976.

Sòcia de l'Orfeó Català de Mèxic. Es va interessar per la cultura i la història prehistòriques de Mèxic.

Als Jocs Olímpics de Mèxic del 1968 va ser oficial major de les competicions de natació.

Ramon Frontera i Bosch

* Balsareny, 7 d'agost de 1900

† Anglès, 14 d'octubre de 1987

Nascut en una colònia tèxtil de Balsareny, fill de Josep Frontera i Puig i de Lluïsa Bosch i Basas, el 1909 la seva família es traslladà a l'Hospitalet.

Va realitzar estudis a l'Escola del Treball de Barcelona, on rebé la influència de Rafael Campalans, que féu que als anys 1920 ingressés a la Unió Socialista de Catalunya. El 1926 fou un dels promotors de l'Associació Obrera de Concerts, entitat creada amb la voluntat d'acostar la música als sectors obrers i populars. A l'Hospitalet, participà activament en la Cooperativa Popular de Consumidors El Respeto Mutuo, que comptava amb el seu pare entre els fundadors. Com a representant de la Cooperativa, el 1929 formà part de la junta de la Mútua Quinta de Salut l'Aliança.

Es casà amb Empar Gelada i Bosch.

El març de 1931 deixà de militar a la USC i ingressà a Esquerra Republicana de Catalunya. A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit regidor de l'Hospitalet a la candidatura de les esquerres republicanes que guanyà els comicis. Col·laborà a *Fortitud*.

A les eleccions municipals de gener de 1934, va ser cap de llista d'Esquerra, obtenint un important triomf electoral. Exercí d'alcalde fins que, arran dels Fets del Sis d'Octubre d'aquell any, l'Ajuntament quedà dissolt i fou substituït per un gestor militar, sent reclòs durant vuit mesos al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

L'estiu de 1935 va ser un dels impulsors del Grup d'Estudis i Plans Econòmics i Socials, impulsat per Esquerra, i fou membre del seu primer Comitè Permanent. Entre el setembre i el novembre de 1935 patí una nova detenció, aquest cop a la presó Model, de Barcelona. Arran del triomf del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives de febrer de 1936, va ser restablert en el seu lloc d'alcalde.

El 1936, iniciada la Guerra Civil, continuà com a alcalde, tot i el pes del Comitè de Milícies Antifeixistes, dominat per la CNT. El setembre cessà, en ser nomenat director general de Beneficència del govern republicà espanyol. Al novembre fou designat representant del Departament de Finances de la Generalitat de Catalunya —amb Josep Tarradellas com a titular— al Comitè Industrial Cotoner. El 1937 va ser nomenat president del Consell de l'Escola Nova Unificada i posteriorment sotssecretari de Cultura, amb Carles Pi i Sunyer com a conseller.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 18 de novembre de 1941 arribà a Veracruz a bord del Quanza.

A Mèxic DF es guanyà la vida amb diverses activitats comercials.

El 1960 fou nomenat vocal del Patronat Pro Pàtria, entitat creada anys abans a Mèxic amb la finalitat d'assegurar recursos financers a la Generalitat de Catalunya a l'exili.

El 1979 tornà a Catalunya.

Manuel Galés i Martínez

* Barcelona, 12 de febrer de 1894

† Mèxic DF, 23 de juny de 1962

Fill únic del mestre Antoni Galés i Paloma i d'Isabel Martínez Uría. La mare morí en el part i anaren a viure a Valls, on el pare va conèixer una mestra de la vila, Mercè Castellà i Surigué, amb qui es casà en segones núpcies i va tenir dos fills: Angelina i Emili. Al poc temps la família va anar a viure a Tarragona.

Actiu militant catalanista des de ben jove, el 1912 participà a l'Assemblea de la Unió Catalanista celebrada a Tarragona. Mesos després fundà la Joventut Nacionalista de la Lliga, a Tarragona, esdevenint-ne el primer president.

Es titulà com a mestre i es llicencià en Dret a Barcelona. Exercí la docència a Galícia, a l'Escuela Nueva de Madrid i a l'Escola Normal de Tarragona. També exercí l'advocacia a Tarragona.

Es casà amb Montserrat Bertran i Vallès, amb qui va tenir cinc fills: Núria, Isabel i tres que moriren d'infants.

A partir de 1930 va dirigir, amb el seu germanastre Emili, *Tarragona Federal*. alhora que militava activament al Centre Federal de Tarragona.

El març de 1931 participà a la Conferència d'Esquerres Catalanes en la que es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. Quan el Centre Federal de Tarragona decidí no adherir-se a Esquerra i fer-ho al Partido Republicano Radical Socialista de Marcel·lí Domingo, se'n separà i fundà el Centre d'Esquerra a Tarragona.

El maig de 1931 va ser elegit diputat, pel partit judicial de Valls, a la Diputació provisional de

la Generalitat de Catalunya. I el 1932 fou elegit diputat d'Esquerra al Parlament per Tarragona, on fou membre de la Comissió d'Agricultura.

Fou alcalde de Llívia.

El 1936, a l'inici de la Guerra Civil, fou nomenat vocal del Consell de Defensa, posteriorment Comissari de Premsa de la Generalitat i, el juliol de 1937, director general d'Administració local.

L'agost de 1937 esdevingué un dels vuit membres del Directori d'Esquerra durant la Guerra.

Després de la Guerra Civil s'exilià a França on fou reclus al camp de concentració de Vernet d'Ariège i en aconseguir sortir va instal·lar-se a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

Separat de la seva esposa que restà a Catalunya, inicià una relació amb Àngels Guansé i Sallés, que fou la seva parella durant tot l'exili mexicà.

A Mèxic DF fou gerent d'una de les residències dels "niños de Morelia" i va treballar a la Librería de Cristal i al Banco de la Propiedad. Va fer de professor i també de traductor d'anglès a l'ambaixada britànica de Mèxic DF.

El 1950 va rebre la nacionalitat mexicana.

Va participar a la Conferència Nacional Catalana de 1953, fundà *Veu Catalana* i va col·laborar amb *La Nostra Revista* i *Pont Blau*.

Guillem Gally i Amorós

* Barcelona, 20 d'agost de 1934

Fill de l'impressor Guillem Gally i Grivé i de Maria Amorós.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França amb els seus pares. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella, amb la seva mare, al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic es van reunir amb el seu pare, que ja hi residia des del 1939.

A Mèxic DF va iniciar estudis en Ciències Químiques, però els deixà per incorporar-se a l'impremta familiar, substituint al seu pare en la direcció de l'empresa a la seva mort. També es va fer càrrec de la conducció de les editorials subsidiàries.

També s'ha dedicat a la pintura com aficionat, però amb força èxit.

Guillem Gally i Grivé

* Barcelona, 27 de juliol de 1907

† Mèxic DF, 2 d'octubre de 1981

Com a impressor va treballar a la Impremta Clarassó i la Impremta Vicente Ferrer.

Fou secretari del Front d'Esquerres de Catalunya i membre de la CNT.

Es casà amb Maria Amorós, amb qui tingueren dos fills: Guillem i Elisenda (Mèxic DF, 1945).

Durant la Guerra Civil formà part de la Columna Macià-Companyys durant sis mesos.

A la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant pel Pertús el 7 de febrer de 1939. Va residir a Perpinyà, Bédarieux, París i Anvers, des d'on el 19 d'abril del mateix any salpà a bord del Masdam per arribar el 8 de maig a Veracruz.

A Mèxic DF de seguida va aconseguir una modesta impremta, limitada a la impressió d'esqueles. Ben aviat s'associaren els seus germans Hèctor i Humbert, que contribuïren en els aspectes comercials i administratius de l'empresa que anomenaren en un primer moment Impremta Graphos. I sota la raó social de Impremta Galve va adquirir un considerable prestigi i volum de producció. Com a subsidiàries d'aquesta empresa van crear i adquirir diverses editorials, entre elles Pamex, Concepto i Àrbol.

Fou vicepresident de l'Orfeó Català.

Hèctor Gally i Grivé

* Barcelona, 6 d'octubre de 1912

† Mèxic, 23 de desembre de 1976

Advocat.

Gendre del president de la Generalitat Lluís Companys, doncs es casà amb la filla d'aquest, Maria Companys i Micó. La parella va tenir tres fills: Lluís, Hèctor i Maria Lluïsa.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià primer a França i més tard a Mèxic. Va col·laborar com a soci en totes les activitats de l'impremta editorial del seu germà Guillem on s'ocupava principalment de les relacions mercantils.

Fou vocal del Patronat Pro-Pàtria.

Ferran Garci de la Asunción

* San Lorenzo del Escorial, 27 d'agost de 1907

† Mèxic DF, setembre de 1977

Dibuixant, decorador i delineant.

Va treballar en maquetaria per a cinema i en decoració de vidre. A Barcelona va treballar per viatges Marsans, viatges Hispania i viatges Catalunya.

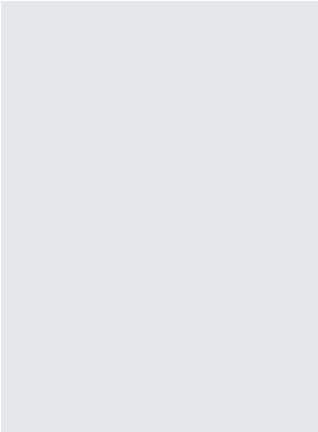
Es casà amb Fernanda Hernández i Bernús, amb qui tingueren un fill: Antoni.

Durant la Guerra Civil fou agent de policia.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant pel coll de Lli l'11 de febrer de 1939. Fou reclòs en els camps de concentració d'Argelers, primer, i de Bram després. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

Antoni Garcí i Hernández

* Veracruz, 30 de juliol de 1939

Va néixer a Veracruz, tres dies després de que els seus pares, Ferran Garcí de la Asunción i Fernanda Hernández i Bernús hi arribaren a bord del Mexique.

Es llicencià en enginyeria mecànica electrònica.

Eduard Garcia i Capdevila

* Lleida, 19 d'octubre de 1909

† Tijuana, 1962

Fill d'Eduard Garcia i Giró i de Trinitat Capdevila.

Tècnic sabater.

Es casà amb Antònia Ferreròs i Puig amb qui tingueren dues filles: Núria i Maria Rosa.

El juliol de 1936, en esclatar la Guerra Civil, s'allistà amb les columnes de l'expedició a Mallorca. Posteriorment lluità als fronts d'Aragó, del Centre i de Llevant, on fou ferit. Ja com a comissari de Batalló passà a organitzar camps d'instrucció premilitar i més tard el Comissariat de Guerra d'aquests. Finalment, el setembre de 1938, fou designat comissari general de Guerra del CRIM núm.16

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França. El 13 de juliol embarcà a Bordeus, amb el seu pare, a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF va fundar una fàbrica de calçat que va aconseguir certa importància gràcies a la gran demanda provinent dels Estats Units quan aquests entraren en guerra.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou president de la Cámara del Calzado de Mèxic DF. El 1953, en disminuir l'exportació de calçat, es traslladà a Tijuana, per a fundar l'Instituto Dr. Schuls, d'articles per a quiropedistes.

Va ser vocal del Consell Nacional Català de Mèxic.

Eduard Garcia i Giró

* Lleida, 11 de novembre de 1888

† Mèxic DF, 9 d'agost de 1949

Professional de la indústria sabatera, posseïa una empresa pròpia.

Es casà amb Trinitat Capdevila, plegats tingueren quatre fills: Eduard, Ramon (1911), Josep Maria (1921) i Neus (1926).

Fou el cap administratiu de la secretaria d'Esquerra des de la seva fundació, el 19 de març de 1931 al 25 de gener de 1939.

Fou secretari administratiu de l'Agrupació Cooperativa d'Escriptors Republicans.

Militant del Foment Republicà de Sants.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou reclòs durant tres mesos al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França, el 29 de gener del 1939. Va residir a Prats de Molló, Arles del Tec, Argelers (desconeixem si al camp de concentració) i Sant-Bauzille-de-Putois. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

Abel

Gassol i Galofré

* Barcelona, 3 de març de 1923

† Mèxic DF, 5 d'abril de 1978

Arquitecte.

Fill del poeta i polític Ventura Gassol i Rovira i d'Esperança Galofré i Pujol. La parella va tenir dos fills: Abel i Albert.

El 1939 s'exilià a França amb la seva mare i el seu germà Albert. El 18 de novembre de 1941 arribaren a Veracruz a bord del Quanza. La mare va morir el 31 de juliol de 1944.

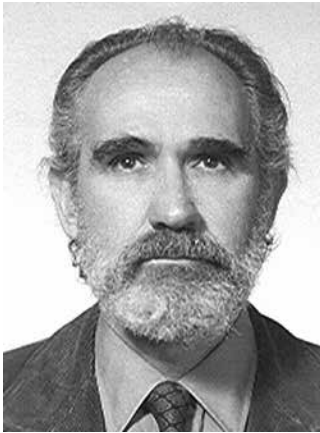
A Mèxic DF estudià Arquitectura a l'UNAM, d'on en fou catedràtic a la Facultat d'Arquitectura.

A nivell professional es va associar amb Jaume Ros i Poch a Construcciones Ros.

Albert Gassol i Galofré

* Barcelona, 14 de setembre de 1924

† Tijuana, 16 de juliol de 1997

Metge.

Fill del poeta i polític Ventura Gassol i Rovira i d'Esperança Galofré i Pujol. La parella va tenir dos fills: Abel i Albert.

El 1939 s'exilià a França amb la seva mare i el seu germà Abel. El 18 de novembre de 1941 arribaren a Veracruz a bord del Quanza. La mare va morir el 31 de juliol de 1944.

El 1951 es casà amb l'artista plàstica catalana Marta Palau i s'establiren a la ciutat de Mèxic. La parella tingué dos fills: Martha (Mèxic DF, 1952) i Albert (Mèxic DF, 1955).

Va cursar els estudis de medicina a l'UNAM i s'especialitzà en acupuntura a la Xina durant un any. També fou especialista en gastroenterologia.

El 1957 la família es traslladà a Tijuana, on establí una consulta privada. Fou un metge reconegut i estimat a Tijuana.

Manuel Ricard

Gaya i Canalda

* Lleida, 21 de setembre de 1916

† Mèxic DF, 5 de febrer de 2013

Fill de Francesc Xavier Gaya i Massot i de Margarida Canalda i Pons.

Es casà amb Rosa Maria Garcia i Cortina i va tenir cinc fills: Francesc Xavier (1944), Manuel Ricard (1946), Lluís Andreu, Jordi Ramon i Ferran Agustí.

Estudià el batxillerat a Lleida i peritatge agrícola a l'Escola de la Generalitat.

Militant d'Esquerra Republicana de Catalunya des del 1932.

Fou representant d'Esquerra al Comitè de Milícies Antifeixistes de Maldà, fundador de la CNT de Maldà i secretari de la Unió Agrària.

En esclatar la Guerra Civil s'incorporà a l'Exèrcit Republicà l'octubre de 1936 formant-se com a soldat a l'Escola de Guerra de Barcelona, de la qual va sortir amb el grau de tinent. Formà part de la 136a i la 134a Brigada Mixta. Va participar a les operacions de Belchite, Aragó, Tremp, Segre i a la retirada de Catalunya. Fou ascendit a capità per mèrits de guerra i va patir dues ferides en combat. Durant la guerra va desaparèixer el seu pare.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant per Camprodon. Fou reclòs al camp de concentració d'Argelers i formà part d'una companyia de treball a l'Alta Savoia que feia fortificacions per l'Exèrcit Francès a la frontera amb Itàlia. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF començà treballant com a representant d'aliments (vins, pernils, embotits...). Posteriorment es dedicà al ram de les assegurances a la companyia Latinoamericana. També obrí una fàbrica de papers pintats amb un grup industrial suís i es dedicà a la compravenda de terrenys urbans.

El 1951 va rebre la nacionalitat mexicana.

Soci de l'Orfeó Català des del 1942, del qual en fou directiu (1985-1990). Fou president de la Immobiliària Catalana i membre del Club d'Empresaris Catalans a Mèxic.

Lluís

Gené i Recasens

* El Pont d'Armentera, 2 de maig de 1906

† Mérida, 1990

Es dedicà a la indústria del cinema.

Arribà a Mèxic a principis dels 1940 amb la seva dona, Maria Anay i Casanova.

La parella s'instal·là a Mérida i tingueren tres fills: Lluís (1940), Joan (1942) i Josep Maria.

La família Gené fundà Empresas Fantasío, encarregada de la gestió de diversos cinemes al Yucatán.

Llorenç Gibernau i Abril

* Barcelona, 31 de desembre de 1907

† Mèxic DF, febrer de 1945

Fill de Joaquim Gibernau i de Francesca Abril.

Es llicencià en administració pública. Fou professor d'educació física al Club Femení i d'Esports de Barcelona i al Club Natació Terrassa. Col·laborà a *La Nau*, *L'Opinió*, *La Rambla*, *La Humanitat* i *Treball*. Féu el servei militar a la Marina de guerra com a mariner-ràdio en el buc portaavions Dédalo.

Al llicenciar-se va treballar en una agència d'assegurances de Barcelona fins a incorporar-se a l'Exèrcit Republicà a l'esclatar la Guerra Civil. Formà part de la 15a Brigada Internacional. Fou comissari de premsa i propaganda a la 35a divisió i al 15è cos de l'Exèrcit. Intervingué a les operacions de Brunete, Jarama, Cerro Roja, a la retirada d'Aragó, Terol, Ebre —on fou ferit— i a la defensa de Catalunya. Un cosí seu va desaparèixer durant la guerra i el seu germà polític fou empresonat a la Serra de Pàndols.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant per Portbou el 10 de febrer de 1939. Fou reclus als camps de concentració d'Argelers, primer i al del Barcarès, després. El 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

A Mèxic es dedicà al comerç de la fusta.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Antoni Gironès i Pinyol

* Móra d'Ebre, 1 de juny de 1913

† Mèxic DF, 17 de gener de 2002

Fou el primogènit del matrimoni de Joan Gironès i Mora, pagès vinicultor i de Maria Pinyol i Hernández que regentava una carnisseria al poble natal. El matrimoni va tenir tres filles més.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

El març de 1938, durant la Guerra Civil s'incorporà al 12è cos de l'Exèrcit Republicà.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant pel coll de Lli el 7 de gener de 1939. Fou reclòs al camp de concentració d'Argelers, primer i al de Bram després, fins que el 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz, amb els germans Falcó i els germans Messeguer, amics seus de Móra d'Ebre i companys d'Esquerra.

El 1944 es casà amb la mexicana Yolanda Victoria Zapata amb qui tingueren quatre fills: Juan Antonio (1945) Rosa Maria (1947), Maricel (1952) i Jaume (1961).

A l'arribar a Mèxic es dedicà a l'agricultura.

El 1948 va rebre la nacionalitat mexicana.

A partir de 1957 fou comerciant de materials de construcció. I a partir del 1976 fins el 1998 va crear una empresa constructora.

Alfons Gispert i Vila

* Barcelona, 24 de setembre de 1904

† Mèxic DF, 24 d'abril de 1967

Enginyer industrial.

Fill de Josep Gispert i Palau i de Francesca Vila i Bustamente.

Va contraure matrimoni amb Teresa Déu i Camprubí, amb qui tingueren un fill: Albert (Barcelona, 1935).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

S'establiren a Mèxic DF.

El 1949 va rebre la nacionalitat mexicana.

Josep Gispert i Vila

* Barcelona, 15 de novembre de 1903

† Mèxic DF, 14 de febrer de 1964

Fill de Josep Gispert i Palau i de Francesca Vila i Bustamente.

El 1926 es llicencià en Medicina a la Universitat de Barcelona. Treballà a la clínica privada del doctor Batrina.

Es va casar amb Montserrat Cruells de Bobes amb qui tingueren quatre fills: Maria (Barcelona, 1929), Jordi (Barcelona, 1931), Montserrat (Barcelona, 1934) i Núria (Mèxic DF, 1942)

A les eleccions municipals de gener de 1934 fou elegit regidor d'Esquerra a Barcelona. Fou conseller delegat del districte VII i d'Higiene i Sanitat.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre fou reclòs amb la resta de regidors d'Esquerra de l'Ajuntament, al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona. No fou posat en llibertat fins el febrer de 1935.

Durant la Guerra Civil, continuà sent regidor amb la constitució dels nous ajuntaments, l'octubre de 1936. El setembre de 1937, fou elegit vicepresident de l'Assemblea de l'Ajuntament de Barcelona. El juliol de 1938 s'incorporà a l'Exèrcit de l'Est com a metge i cirurgia a l'hospital de sang de l'Ebre.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, instal·lant-se a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller, en la qual exercí, gratuïtament, la medicina i amb altres metges catalans improvisà una clínica en el Centre Cultural Català. El 18 de novembre de 1941 arri-

bà, a bord del Quanza, a Veracruz.

A Mèxic DF exercí la medicina i la cirurgia a l'Hospital General (1941-1944).

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Després es va dedicar a la medicina privada a la clínica La Médico-Farmacéutica de la qual en fou fundador i director.

Fou soci de l'Orfeó Català.

Enric Godàs i Vila

* Corbins, 16 de gener de 1905

† Caracas, 24 de setembre de 1987

Fill de Frederic Godàs i Legido i de Victòria Vila i Badia.

El 1929 es llicencià en Medicina i el 1930 com a mestre nacional. Exercí de metge pediatra a l'Ajuntament de Lleida des de 1929 fins el 1936 quan s'incorporà a l'Hospital de la Generalitat de Catalunya.

Es casà amb Assumpció Beyllà i Pons.

Al llarg de la seva trajectòria política fou detingut en diverses ocasions: el 1929 per un article publicat al setmanari *L'Espurna*; el desembre de 1930 fou processat a Lleida a conseqüència dels Fets de Jaca; detingut durant dos mesos, tanmateix la causa es sobreseguí arran de la proclamació de la República. I també fou processat a Lleida per la seva actuació durant els Fets del Sis d'Octubre de 1934, romanguent vint-i-cinc dies a la presó.

Durant la Guerra Civil fou gerent del Col·legi de Metges de Catalunya i president del mateix. També presidí Joventut Republicana de Lleida.

El 21 de juliol s'incorporà a l'Exèrcit Republicà al cos de Sanitat Militar. Fou secretari tècnic de la Delegació de Lleida del Consell de Sanitat de Guerra; tinent metge (juliol-setembre 1937); formà part del Grup del Tren Automòbil de l'Exèrcit de l'Est i del CRT de l'Exèrcit de l'Ebre fins al final del conflicte. Durant el bombardeig del 2 de novembre de 1937 a Lleida va perdre tots els seus béns.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant per la Jonquera el 9 de febrer de 1939, residint primer a Salses i després a Montalban, on exercí com a metge a l'Hospital de Refugiats Espanyols fins el 24 de maig quan embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

S'establí a Mèxic DF, on exercí la seva professió fins el 1948, quan es va traslladar a Caracas on fou un actiu soci del Centre Català i membre de la seva Junta Directiva.

El 1951 era conseller tècnic de la Mutual Catalana de Santiago de Xile.

Pilar Gómez i Díaz

* Becerreá, 27 gener de 1913
† Mèxic DF, 21 de juliol de 2002

Filla de Miguel Gómez i de Vicenta Díaz.

Casada amb Antoni Eroles i Serra, amb qui van tenir dos fills: Antoni (La Seu d'Urgell, 1938) i Pilar (Mèxic DF, 1945).

Acabada la Guerra Civil, la família s'exilià primer a França. L'11 de juny embarcà a Bordeus a bord de l'Ipanema arribant el 7 de juliol a Veracruz.

Joan Gonfaus i Mas

* Sallent, 20 de setembre de 1911

† Mèxic DF, 8 de març de 1969

Escriptor.

Fill de Josep Gonfaus i Capellas i de Rosa Mas i Roca.

Als anys 1930 publicà la novel·la *Allà dalt... entre muntanyes...*

El 1934, a conseqüència dels Fets del Sis d'Octubre, fou reclus al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

Durant la Guerra Civil fou comisari de l'Exèrcit de l'Est.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, instal·lant-se a Montpeller on treballà en feines semiclandestines i va conèixer i es va casar amb Joaquina Roca i Munté.

El 24 de maig embarcaren tots dos a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

A Mèxic DF treballà com a representant farmacèutic i en diverses activitats comercials.

Col·laborà a *Quaderns de l'Exili* i fou mantenidor dels Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1957 celebrats a Mèxic DF.

Fou membre de la Junta Directiva de l'Orfeó Català.

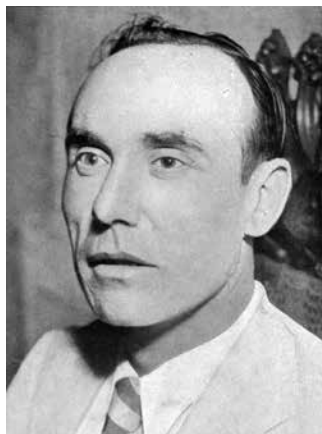
Joan Grau i Costa

S'exilià a Mèxic a la fi de la Guerra Civil.
Fou membre molt acitu de l'Orfeó Català.
Tornà a Catalunya.

Josep Grau i Jassans

* Barcelona, 4 de juny de 1899

Fill de Joan Grau i Prous, de Reus i de Dolors Jassans i Brunat, de Valls.

Milità a la CNT com a treballador del transport i esdevingué un dels dirigents del sindicat del Transport de Barcelona.

Es casà amb Esperança Vázquez i Garcia, amb qui tingueren una filla: Anna Maria (Barcelona, 1921 - Mèxic DF, 2001).

Fou membre de la minoria sindicalista revolucionària partidària de la Revolució russa, i el juliol de 1924 formà part de la delegació espanyola que, juntament amb Andreu Nin, Joaquim Maurín, Josep Jover, Desideri Trilles i Josep Valls, participà en el Tercer Congrés de la Internacional Sindical Roja, celebrat a Moscou. La constatació de com la Revolució es burocratitzava el féu allunyar-se de postulats comunistes.

Comerciant i periodista, el març de 1931, s'afilià a Esquerra Republicana de Catalunya. L'abril fou nomenat secretari de Lluís Companys, al Govern Civil de Barcelona. I el juny fou escollit diputat d'Esquerra a les Corts Constituents per la província de Barcelona. Va ser vocal de la comissió de Treball i de la d'Investigació dels fets de Sevilla de juny de 1931.

Intervindria en la polèmica per la insurrecció anarquista de la conca del Llobregat a finals de 1932, mitjançant una interpellació al govern en la que denuncià les males condicions de vida dels obrers del Cardener i l'Alt Llobregat, la

pressió de la patronal i la infiltració d'elements del Sindicat Lliure entre els pertorbadors. Publicà diversos articles a *La Humanitat* culpant als terratinents de la brutal repressió perpetrada per les forces d'ordre públic en els fets de Casas Viejas.

De juny a setembre de 1933 acompanyà Lluís Companys al Ministeri de Marina, en tant que secretari personal.

El novembre fou reelegit diputat a les Corts. Durant aquesta segona legislatura, el maig de 1934, l'expulsaren de la minoria parlamentària d'Esquerra i el partit l'inhabilità per exercir càrrecs públics. El motiu fou haver organitzat un fals atemptat contra la seva persona per incriminar els elements díscols de les JEREC. Posteriorment, l'abril de 1936, s'apaivagaren els ànims i fou elegit compromissari d'Esquerra, per Barcelona-circumscripció, per a les eleccions a la presidència de la República espanyola.

Fou inspector de la companyia arrendatària del transport de la CAMPSA i, durant la Guerra Civil, fou inspector de comissaris municipals.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, fins que el 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

El desembre de 1962 vivia a Veracruz.

Vicenç Guarner i Vivanco

* Maó, 11 de setembre de 1893

† Mèxic DF, 23 de gener de 1981

Militar.

Fill del militar xativí Teodor Guarner i Benedicto i de la gaditana Remedios Vivanco Magarre.

El seu germà Josep (Barcelona, 1899 - Mèxic DF, 1972) també fou militar.

El 1923 es casà amb Natividad Dalias Chartres (Saragossa, 1903) amb qui tingueren dos fills: Vicenç (Barcelona, 1928) i Josep Enric (Barcelona, 1932).

Estudià a l'Academia de Infantería de Toledo i rebé formació d'Estat Major a Madrid. Participà a la guerra del Marroc (1918-1925) i arribà a ser un autèntic arabista. Fou secretari del govern al Sàhara (1927-1930), fins que fou ascendit a comandant i destinat a Barcelona. El 1931 és nomenat cap d'Estat Major de la 7a Brigada d'Infanteria. El 1932 participà en el control de la revolta de l'Alt Llobregat. Tot i no participar en els Fets d'Octubre de 1934, va amagar el seu germà Josep i els seus amics Jesús Pérez Salas i Arturo Menéndez fins que sortiren clandestinament del país.

El 1934 s'afilià a la Unión Militar Republicana Antifascista i en fou el màxim responsable a Catalunya. El 1936 Companys el nomenà cap dels Serveis d'Ordre Públic de la Generalitat.

El 1936, en esclatar la Guerra Civil, contribuí decisivament, amb el capità Frederic Escofet, a la derrota facciosa a Barcelona. Nomenat sotssecretari de la Conselleria de Defensa, organitzà l'Escola d'Oficials dels Escolapis de Sarrià i l'Escola de Transmissions de Sant Cugat del Vallès.

Com a cap d'Estat Major de l'Exèrcit de l'Est, comandat pel general Sebastian Pozas, lluità als fronts de Còrdova i Extremadura. El 1937 s'incorpora a l'Estat Major del Ministeri de Defensa com a responsable de la Secció d'Operacions. El 1938 fou nomenat director de l'Escola Popular de l'Estat Major. Fou també agregat militar a la Legació de l'Espanya republicana a Tànger, on organitzà sabotatges i espionatge contra el Marroc espanyol controlat pels franquistes.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a Casablanca, on detingut per la Gestapo se salvà de la deportació a Espanya gràcies al general francès Vergès, antic professor seu. El 18 de novembre de 1941 arribà a Veracruz a bord del Quanza.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

El mateix any s'incorporà a l'Exèrcit Mexicà amb el grau de coronel d'Estat Major de les Forces Aèries. Fou agregat militar de l'ambaixada republicana (1945-1949). Col·laborà a les revistes *Quaderns de l'Exili*, *Tiempo*, *Mundo Libre*, *Anáhuac*, *La Propiedad* i al *Diccionario Enciclopédico UTEHA*. Fou subgerent del Banco de la Propiedad.

Ingressà a la maçoneria amb el seu germà Josep en plena guerra. Formà part del Supremo Consejo Masónico de España (1957-1969).

Entre els seus llibres destaquen *El Ejército español y la lucha por la libertad* (1951), *El asesinato del general Humberto Delgado* (1966), *Cataluña en la guerra de España, 1936-1939* (1975) i *L'aixecament militar a Catalunya i la guerra civil* (1980).

Macià

Guarro i Monfar

* Montblanc, 15 de setembre de 1898

† Mèxic DF, 22 de desembre de 1943

Fill de Macià Guarro i Ribé, dirigent republicà que va esdevenir batlle de Montblanc, diputat provincial i membre del Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya.

Secretari del Casal de Catalunya de Madrid. Fou secretari de la Federació d'Agències de Viatges d'Espanya. Col·laborador del *Diari de Barcelona*, on dirigí la pàgina de Turisme.

Durant la Guerra Civil fou el responsable de l'organització dels funcionaris de Justícia de Catalunya.

Jaume Guitart i Soler

* Vilafranca del Penedès, 31 d'octubre de 1898

† San Luís Potosí, 23 de juliol de 1969

Tècnic mecànic.

Fill de Josep Guitart i Canyelles i d'Antònia Soler i Elías.

Es va casar amb Rosa Martín i Garcia, amb qui tingueren una filla: Mercè.

A les eleccions municipals de gener de 1934 fou escollit regidor d'Esquerra a Vilafranca del Penedès i president del seu Consell Escolar Local.

S'exilià a Mèxic a la fi de la Guerra Civil. S'instal·là primer a Veracruz i després a San Luís Potosí, on va crear una empresa anomenada La España Industrial.

El 1944 va rebre la nacionalitat mexicana.

Miquel Iñesta i Poch

* Mèxic DF, 16 de maig de 1911

† Cuernavaca, 1 de novembre de 1998

Nascut a Mèxic de pares catalans, Fèlix Iñesta i Saurí i Concepció Poch i Calsina. La família retornà a Catalunya quan era un nen.

A Barcelona va realitzar els seus estudis fins a titular-se com a comptable.

Durant la Guerra Civil fou capità de l'Exèrcit Republicà de terra.

El 1939 va tornar a Mèxic quan acabava de casar-se amb Loreto Manmay i Laurín (Montblanc, 1911), auxiliar de correus, amb qui tingueren tres fills: Josep Enric (1940), Miquel i Feliu (1948).

Les seves activitats a Mèxic foren sempre dedicades a la comptabilitat de diverses empreses. Establí a Mèxic DF un despatx que aconseguí molt de prestigi.

Jaume Julià i Balcells

* Falset, 2 de febrer de 1897

Metge.

Home de confiança del líder d'Esquerra al Priorat, Joaquim Llorens i Abelló, durant la Guerra Civil formà part del Comitè Antifeixista de Falset.

El maig de 1937 a iniciativa de Joaquim Llorens, del doctor Ros i d'ell mateix endegaren la Mútua Municipal i Casa de Repòs de Falset.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic s'establí a Álamo on va exercir la seva professió amb un gran reconeixement social.

Juli Anton

Klug Hamcap

* Coblència, 20 de juny de 1895

Encunyador i constructor de maquinaria.

Arribà exiliat a Mèxic amb el Serpa Pinto, el 1941.

Es casà amb Ana Jiménez Jiménez, amb qui tingueren un fill: Julio.

Ferran Llardent i Comas

* Barcelona, 23 de novembre de 1884

† Mèxic DF, 21 de desembre de 1967

Es dedicà a la indústria de la fusta.

Es casà amb Irma Mottaux i Patard, amb qui tingueren un fill: Ramon, que també fou militant d'Esquerra, a Catalunya.

Presidí el Casal Catalanista d'Esquerra de Barcelona.

L'abril de 1936 fou elegit compromissari, per Barcelona-circumscripció, per a les eleccions a la presidència de la República espanyola.

Durant la Guerra Civil fou secretari d'Assistència Social de la Federació de Barcelona-ciutat d'Esquerra.

El juliol de 1938 fou nomenat conseller municipal de Barcelona.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França, instal·lant-se a Montpeller. El 17 de gener de 1942 embarcaren a Marsella al Gouverneur-Général-Chauzy rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 2 de març.

A Mèxic DF es va dedicar al comerç.

Fou membre de la junta de l'Orfeó Català i del Patronat dels Jocs Florals de la Llengua Catalana. Formà part del Secretariat de la Confederació d'Organitzacions Catalanes d'Amèrica (1947), que presentà un memoràndum en defensa de la Cultura Catalana (1948), i fou vocal dels mantenedors dels Jocs Florals del 1949 celebrats a Montevideo. També fou corresponsal, a Mèxic, de *La Nova Catalunya*.

El 1947 va rebre la nacionalitat mexicana.

Josep Llistosella i Daltabuit

* Girona, 13 de febrer de 1888

† Mèxic DF

El 1909 es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona. Exercí l'advocacia als col·legis de Barcelona, Girona i Sant Feliu de Llobregat.

Es casà amb Trinitat Campo i Agustí.

Des del 1918 treballà a l'Ajuntament de Barcelona, esdevenint-ne, el 1936, el cap de la Secció d'Hisenda.

Durant la Guerra Civil fou secretari general de la Federació de Treballadors Municipals de Catalunya-UGT i fou conseller de l'Ajuntament de Barcelona des del 20 d'octubre de 1938.

El 29 de gener de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant per Portbou. Fou reclòs al camp de concentració del Barcarès, durant poc temps, fins que va poder sortir del país el 24 de maig embarcant-se a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

Només arribar a Mèxic fou el cap de cuina dels albergs de Veracruz.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

Col·laborà en l'organització del Jocs Florals de la Llengua Catalana de 1957 celebrats a Mèxic DF.

Joaquim Llorens i Abelló

* El Lloar, 15 d'abril de 1885

† Torreón, 15 d'abril de 1961

Fill de Joan Llorens i Bartolomé i de Francesca Abelló i Llorens.

La precarietat econòmica de la seva família pagesa no li va permetre estudiar i va haver de treballar des d'adolescent, com a jornalier i pastor, però va suplir la mancança de formació reglada amb voluntat autodidacta i un ferm compromís social heretat d'uns pares d'idees laiques i republicanes. Així el 1904 fou un dels fundadors de la Societat Lloarenca, juntament amb una trentena de joves més.

Cap el 1910, fugint del caciquisme regnant al seu poble, emigrà a Argentina on fou propagandista i redactor del *Libertador* de Buenos Aires i participà al seu moviment cooperatiu. Tornà a Catalunya a principis de 1913 per casar-se amb Brígida Gibert i Grau, amb qui tingueren quatre fills: Floreal (El Lloar, 1914), Apol·lo (Falset, 1920), Armonia (El Lloar, 1921) i Llibert (1932).

El 1918 participà en la creació de la cooperativa de consum La Redentora i el mateix any es traslladà a Falset on desenvolupà una important tasca com a cooperativista, sindicalista i mestre a l'escola que havia creat la CNT. El 1933 fou escollit president de la Cooperativa Obrera El Porvenir. Fou també president de la Federació Comarcal de Sindicats Agrícoles.

A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 encapçalà la candidatura Unió d'Esquerreres que va vèncer. Proclamà la República a Falset i va esdevenir-ne alcalde. El 1933, n el 2n Congrés Naci-

onal d'Esquerra, fou elegit membre del Comitè Executiu. Fou president de la Federació de Tarragona d'Esquerra.

El Sis d'Octubre de 1934 liderà la proclamació de l'Estat Català des de l'Ajuntament de Falset. Fracassat el moviment insurreccional, fou reclòs al vaixell-presó Manuel Arnús ancorat al port de Tarragona, juntament amb els seus fills Floreal i Apol·lo.

L'abril de 1936 fou elegit compromissari, per Tarragona, per a les eleccions a la presidència de la República espanyola.

Durant la Guerra Civil, l'octubre de 1936, fou de nou regidor a l'Ajuntament, des d'on impulsà la municipalització de serveis. El maig de 1937 endegà, amb els doctors Ros i Jaume Julià, la Mútua Municipal i Casa de Repòs de Falset.

El 1939, després de la Guerra Civil, s'exilià a França, amb els seus fills, mentre la seva dona que havia restat a Barcelona va ser condemnada a dotze anys de presó com a represàlia contra ell. L'11 de juny embarcà a Bordeus a bord de l'Ipanema arribant el 7 de juliol a Veracruz.

A Mèxic en un primer moment treballà de forner i més endavant creà una cooperativa a Santa Clara. Instal·lat a Torreón, juntament amb els seus fills i la seva dona que un cop en llibertat es reuní amb la família, fundà el comerç Los Precios Bajos i la Beneficencia Española de la Laguna, institució de salut que encara existeix avui dia.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

Lluís Lloret i Portes

* Sant Feliu de Guíxols, 1910

† Guadalajara, 1974

Mecànic.

Militant de la UGT.

Es casà amb Empar Cortés Sánchez.

Va arribar a Mèxic el 1947. Va treballar a Mèxic DF fins el 1960, quan es va traslladar a Guadalajara per a ingressar com a encarregat d'una secció a la important indústria d'oli del seu nebot Jacint Lloret.

Fou assidu a tots els actes celebrats pel Centre Català de Guadalajara.

Joaquim Lluhí i Sterna

* Barcelona, 31 de gener de 1928

† Mèxic DF, 14 de juliol de 1991

Fill de Joan Lluhí i Vallescà i de Rosa Sterna i Marín.

Després d'haver fet la preprimària i dos anys de primària a Barcelona, acabà els estudis primaris a França on hi vivia amb la seva família des del 1937, primer a Tolosa de Llenguadoc, on el seu pare fou cònsol de la República i a partir del 1939 a Montpeller.

El 1941 la família s'exilià a Mèxic DF, on estudià a l'Academia Hispano Mexicana.

Llicenciat en Dret per l'UNAM (1946-1951) es va titular el 1963.

El 1957 es casà amb Solange Fournier Azemat (Canes, 1921 - Mèxic DF, 2006), amb qui tingueren tres filles: Diana (Mèxic DF, 1957), Carolina (Mèxic DF, 1961) i Ana Mirella (Mèxic DF, 1962).

Va treballar en diversos bancs com a advocat fins a gerent legal.

Fou un actiu membre de l'Orfeó Català, del Consell Directiu del qual en fou vicesecretari.

El 1974 va rebre la nacionalitat mexicana.

Joan Lluhí i Vallescà

* Barcelona, 12 d'octubre de 1897

† Mexic DF, 21 d'agost de 1944

Fill de l'advocat i polític republicà Joaquim Lluhí i Rissech i de Trinitat Vallescà.

Es formà com a advocat al bufet del seu pare on coneixeria els també advocats Pere Comas i Joan Casanelles amb els que el 1928 fundà el setmanari socialista *L'Opinió*, d'oposició a la Dictadura de Primo de Rivera. El 1930 fruit de la seva activitat política fou empresonat a la Model.

Es casà amb Rosa Sterna i Marín amb qui tingueren quatre fills: Rosa (Barcelona, 1930 - Palm Desert, 2007), Joaquim, Joan (Barcelona, 1935) i Mercè (Tolosa de Llenguadoc, 1937).

Des del grup de *L'Opinió* impulsà la Conferència d'Esquerres Catalanes on, el març de 1931 es fundà Esquerra Republicana de Catalunya, de la que en fou un dels seus màxims dirigents. A les eleccions municipals del 12 d'abril fou elegit regidor a Barcelona, el maig va ser elegit diputat a la Diputació provisional de la Generalitat i el juny diputat a Corts Constituents.

El 1932 fou elegit diputat al Parlament. Al Govern de la Generalitat fou primer conseller d'Obres Públiques i després de la Presidència.

Fruit d'un cert enfrontament amb el sector d'Estat Català, el grup de *L'Opinió* fou expulsat d'Esquerra l'octubre de 1933, creant una nova força política, el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, que en coalició amb Acció Catalana Republicana, combaté el seu antic partit en les eleccions legislatives de novembre de 1933, si bé fracassà estrepitosament.

El gener de 1934 Companys el nomenà conseller de Justícia i Dret, des d'on defensà el Projecte de llei de contractes de conreu.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser reclus al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona. Fou condemnat a cadena perpètua i empresonat al penal del Puerto de Santa María.

El febrer de 1936, després de la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives, tot el govern fou amnistià i reprenent-se la normalitat institucional del país. Després de l'èxit electoral el PNRE es reintegrà dins Esquerra.

A partir de maig de 1936 la seva carrera política adoptà un nou rumb en incorporar-se al govern central. Fou successivament ministre de Treball, Sanitat i Previsió, ministre de Comunicacions i Marina Mercant i, ja durant la Guerra Civil, de nou ministre de Treball. El 1937 fou nomenat cònsol d'Espanya a Tolosa de Llenguadoc.

Finalitzada la guerra, s'instal·là primer a redós de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller, i després féu cap a Mèxic.

A Mèxic DF exercí d'assessor jurídic d'entitats bancàries, entre les quals el Banco de la Propiedad y de la Industria Tèxtil, regentat pel seu amic Joan Casanelles.

El desembre de 1939 les autoritats franquistes, van confiscar-li la totalitat dels béns i el van inhabilitar perpètuament.

Participà a les reunions de les Corts espanyoles celebrades a l'exili mexicà.

Joan Loperena i Romà

* Girona, 23 de setembre de 1886

† Veracruz, 1957

Nascut en el si d'una família de mestres. El pare, Francisco Loperena de Nieva, originari de Navarra, va ser director de l'Escola Normal Superior de Mestres de Girona, i regidor republicà. La mare, Mercè Romà i Pòrtulas, de Girona, regentava un col·legi d'ensenyament primari a la mateixa ciutat.

El 1904, als divuit anys, fou processat i absolt per un delictes d'impremta, arran d'un article publicat al setmanari republicà *El Ideal*, que dirigia el seu germà Pere.

Treballà a la notaria del germà i el 1916 va ser nomenat oficial major de l'Ajuntament de Reus. El 1920 es llicencià en Dret per la Universitat de Barcelona.

Es casà amb la reusenca Irene Escudé i Agudé amb qui tingueren un fill: Joan.

Ingressà al Foment Nacionalista Republicà de Reus, que al seu torn s'adherí a la Unió Federal Nacionalista Republicana. Va ser elegit regidor a Reus a les eleccions de 1917 i 1923. El 1920 ocupà el càrrec de primer tinent d'alcalde i l'any següent, arran de l'assassinat de l'alcalde Manuel Sardà, va ser durant uns mesos l'alcalde accidental de la ciutat. El 1930 ocupà novament el càrrec de regidor a Reus.

El març de 1931, en la seva condició de dirigent del Foment Nacionalista Republicà, assistí a la Conferència d'Esquerres Catalanes en què es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. El juny fou elegit diputat d'Esquerra a les

Corts Constituents de la República per la circumscripció de Tarragona. Com a diputat, formà part de comissions parlamentàries significatives, com la d'Estat i la de Justícia i també la de Responsabilitats Polítiques.

El 1934 intervingué en els preliminars dels Fets del Sis d'Octubre, en les converses entre Esquerra i la CNT.

Durant la Guerra Civil va ser cap dels Serveis Tècnics Administratius de la Comissaria General d'Ordre Públic i mantingué la seva actuació en els Jurats Mixts i en la direcció d'Esquerra a Reus.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França amb la seva esposa, instal·lant-se a redós de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 16 de desembre de 1941 arribaren a Veracruz a bord del Serpa Pinto.

A Mèxic DF, en el terreny professional, creà una empresa comercial d'enviament de queviures a Catalunya i treballà a l'Editorial Grijalbo.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1943 va viure uns mesos a l'Havana, col·laborant amb el diari *Mañana*.

El 1944 s'integrà en la delegació americana del Consell Nacional de Catalunya, creat anys abans a Londres i posteriorment ampliat amb representants dels catalans d'Amèrica. El mateix any participà en la renovació de Galeusca, l'acord entre forces catalanes, basques i gallegues, ara a l'exili, i fou membre del seu Secretariat.

Joan Macià i Lamarca

* Vilanova i la Geltrú, 29 de gener de 1890

† Barcelona, 14 d'abril de 1962

Fill gran del president de la Generalitat, Francesc Macià i Llussà i d'Eugènia Lamarca i de Mier, els quals van tenir tres fills més: Eugeni, que morí de petit; Josefina (Lleida, 1884 - Mèxic DF, 1983); i Maria (Lleida, 1897 - Barcelona, 1997).

Estudià el batxillerat amb els jesuïtes de Lleida i també realitzà estudis parcials en el Politècnic de Zuric i a l'Escola d'Enginyeria de Monts del Escorial.

El 1932 es va instal·lar a Mèxic DF, on va dur a terme diverses activitats comercials. Va tornar cap a Catalunya en plena Guerra Civil amb un vaixell carregat d'armes per a la República que arribà a Cartagena enviat pel president mexicà Lázaro Cárdenas.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a Mèxic DF on obrí un restaurant que no va prosperar. Més tard entrà a treballar com a administratiu al Banco de la Propiedad i a l'ambaixada de la República Espanyola.

El 1953 va tornar a Catalunya, instal·lant-se a la finca pairal de Vallmanya. Freqüentava la Penya Terminus de l'Ateneu Barcelonès.

Fou una persona molt popular, tant a Mèxic com a Catalunya, pel seu bon caràcter i el seu extens anecdotari.

Alexandre

Manyà i Paixà

* Barcelona, 26 de desembre de 1908

† León, 22 de març de 1980

Fill de Josep Manyà i de Catalina Paixà.

Es casà amb Mercè Ballbó i Demanya, amb qui tingueren dues filles: Magdalena i Susanna.

El 1934 fou elegit vicepresident del Centre d'ERC del Districte IX de Barcelona.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil s'exilià a França, instal·lant-se a Bordeus. El març de 1947 s'establí a Mèxic DF amb la família.

El 1952 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1954 s'instal·là a Veracruz en ser ascendit al càrrec de gerent de la sucursal de Remington Rand en aquella ciutat mexicana.

Posteriorment anà a viure a León, a l'estat de Guanajuato.

A Mèxic es casà amb Cecília Casillas Amezcua.

Josep Marull i Carré

* Navata, 15 d'abril de 1912

† Guadalajara, 2 de març de 1987

Nascut en el si d'una família de comerciants. Fou el fill mitjà del matrimoni de Joan Marull i Pagès i d'Anneta Carré i Coromines.

Realitzà els seus estudis primaris a l'escola del seu poble natal i la secundària al Col·legi Hispanofrancès dels germans de les Escoles cristianes de Figueres.

En esclatar la Guerra Civil va rebre formació militar a l'Escola de Guerra de la Generalitat de Catalunya d'on sortí amb la graduació de tinent. Va ser tinent d'una secció d'un centenar de soldats en el 10è Cos de l'Exèrcit que participà al front d'Aragó. Fou condecorat dues vegades.

La seva família va tenir un relació intensa amb la del polític i pedagog Miquel Santaló i aquest fet va tenir influència en la seva ideologia política i en la seva vida.

El febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França acompanyat del seu pare, passant per la Jonquera. Ambdós van residir a casa d'un conegut de la família a Bages del Rosselló fins que el pare decidí tornar a Catalunya i Josep aconseguí embarcar el 24 de maig a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

De seguida s'establí a Guadalajara on va dedicar-se a obrir diferents botigues de mobles i articles per a la llar aconseguint establir-se en el sector amb una important cadena de botigues. També fou propietari d'una empresa dedicada a la compravenda de terrenys.

A Mèxic es casà amb la filla del polític Josep

Tomàs i Piera, Mercè Tomàs, amb qui tingueren quatre fills: Josep, Joan, Mercè i Jordi.

Ramon Masana i Miró

* Barcelona, 24 de desembre de 1922

† Mèxic DF, 19 de novembre de 2006

Joier.

El 1952 es casà amb Marta Suquet i Granell, amb qui tingueren tres fills: Ramon (Mèxic DF, 1953 – Vancouver, 2009), Rosa Núria (Mèxic DF, 1957) i Laura (Mèxic DF, 1963).

Arribà a Mèxic DF el 1953 on obrí una joiera amb la que va aconseguir un cert prestigi.

Del 1969 al 1971 fou vicepresident de l'Orfeó Català.

Josep Mascort i Ribot

* La Creueta, 20 de setembre de 1898

† La Creueta, 11 d'agost de 1970

El 1925 es casà amb Maria Clota Prunell, amb qui tingueren una filla: Roser.

A partir dels 1920, exercí de mestre d'escola a poblacions com Queralbs (1928) o Vilanna (1932).

El 1933 fou elegit diputat d'Esquerra per Girona a les Corts republicanes. El juny del 1934 fou elegit secretari de la minoria d'Esquerra, que va abandonar les Corts republicanes, i a partir dels Fets del Sis d'Octubre, la seva activitat al Congrés va anar en augment i va créixer el seu protagonisme.

A les eleccions legislatives del febrer de 1936, va renovar la seva acta de diputat, com a candidat del Front d'Esquerres per Girona.

Durant la Guerra Civil, a mitjans d'agost del 1936, va ser nomenat vocal tècnic del Comitè de l'Escola Nova Unificada, en la secció de Girona, que havia estat constituïda aquells dies. El setembre, fou nomenat comissari delegat en funcions de director de l'Escola Normal de Magisteri Primari de Girona, tot i que va dimetir d'aquest càrrec a principis de febrer de 1938. Posteriorment, l'agost d'aquell mateix any, va ser nomenat secretari de la Comissió parlamentària d'Instrucció Pública i vicesecretari de la de Comunicacions, Transports i Obres Públiques del Congrés dels diputats, a més d'haver estat també membre suplent de la Comissió de Presidència (1935-1936). I també a finals d'agost, fou nomenat comissari delegat de la Generalitat de

Catalunya a la comarques gironines.

També durant la Guerra Civil es va encarregar de l'alcaldia de Bescanó i va ser col·laborador habitual de *L'Autonomista*, el diari editat a Girona pels germans Rahola.

Amb la desfeta a la Guerra Civil passà a peu per la Jonquera poc abans que es tanqués la frontera el 10 de febrer del 1939. Una vegada reunida la família s'instal·laren a Mesa, prop de Seta, i més tard a Montpeller. D'allà marxaren cap a Saint Nazaire, per embarcar en el Champlain fins a Nova York. I en tren, passant per Laredo, arribà a Mèxic.

Estarà durant un temps a Mèxic DF però finalment s'instal·larà a Texcoco on amb els anys comprarà el col·legi Ruiz Alarcón, que havia estat fundat també per mestres exiliats el 1940. Va construir un altre immoble i va dirigir el grup escolar, aconseguint un merescut reconeixement. És així com actualment un col·legi porta el seu nom.

El 1945 fou un dels signants del memoràndum presentat a la Conferència de San Francisco reivindicant els drets de la nació catalana, presentat per la Junta Española de Liberación.

El 1949 va decidir retornar a Catalunya davant la possibilitat de fer-ho ja sense represàlies greus. Es va establir a la Creueta i va obrir una petita acadèmia privada al barri antic de Girona, on va seguir exercint de mestre quasi fins que va morir, a la casa pairal.

Salvador Maset i Vidal

* Tarragona, 9 de maig de 1900

† Barcelona, 6 d'agost de 1976

Fill de Josep Maset i Ros, moliner nascut a Salitja, i de Maria Vidal i Carrabina, de Tarragona.

Manya de professió, es dedicà activament al periodisme. Fou corresponsal de *La Vanguardia* a Tarragona.

Militant de la Joventut Federal de Tarragona, adherida a ERC.

Durant la Guerra Civil fou secretari general del Centre d'Esquerra Republicana de Catalunya "Francesc Pi i Margall" de Tarragona. Fou corresponsal de premsa de *La Humanitat*, col·laborant també amb *Catalunya Antifeixista*, el portaveu de la Columna Macià-Companyys.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, instal·lant-se primer a Bordeus i en començar la Segona Guerra Mundial passà a Montpeller. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

S'establí a Mèxic DF guanyant-se la vida com a periodista. També fou administrador de *La Nostra Revista*. A Mèxic va publicar tres obres teatrals.

Torna a Catalunya el 1955. Deixà sense publicar unes memòries sobre la seva vida *L'Èxode en sonets (1939-1942) i altres poesies*.

Paulí Massip i Roca

* La Granadella, 11 de maig de 1899

† Cholula, 21 de setembre de 1963

Periodista, novel·lista, dramaturg i guionista cinematogràfic, adscrit a la Generació del 27 espanyola.

Afincat a Logronyo des de 1905 amb els seus pares i quatre germans, aprendrà l'espanyol, llengua en la que escriurà tota la seva obra. El 1919 acabà Magisteri i poc després es traslladà a París on viurà fins el 1921.

Quan tornà a Logronyo ajudà a fundar l'Ateneo Riojano. Fundà, amb l'ajuda del seu pare, un intel·lectual liberal, i dirigí entre 1924 i 1925 *El Heraldo de La Rioja*. I fundà i dirigí també, entre 1926 i 1928 *El Heraldo Riojano*. La seva oposició a la Dictadura de Primo de Rivera li costà un munt de multes governamentals que ofegà econòmicament l'empresa fins el seu tancament.

Es traslladà a Madrid per tal de dedicar-se al periodisme. El 1930 inicià la seva relació amb els escriptors de la seva generació, com Manuel Andújar i Alejandro Casona, entre d'altres. Treballà a la revista *Estampa*, fou cap de redacció del diari *Ahora* i el 1933, després d'haver estat el seu crític teatral fou nomenat director de *La Voz*, el diari més jove de l'Estat. Més tard dirigí *El Sol*. Frequentà les tertúlies de José Ortega y Gasset a La Granja del Henar i la del Café Regina presidida per Manuel Azaña.

Publicà *Remansos líricos* (1917) i les seves obres de teatre *La Frontera* (1934), i *El báculo y el paraguas* (1936), foren representades al Teatre Cervantes i al Teatre de la Zarzuela.

Durant la Guerra Civil deixa Madrid, per anar primer a València i després a Barcelona on fou director de *La Vanguardia*, entre 1937 i 1938. El mateix any fou nomenat agregat de premsa a París pel ministre d'Afers Exteriors.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. I el maig, a Mèxic DF en un viatge pagat pel Govern mexicà a tota la seva família conjuntament amb altres onze intel·lectuals com José Bergamín.

A Mèxic col·laborà a la revista *Mañana* i dirigí el *Boletín del Consejo Técnico de Ayuda a los Republicanos Españoles*. Féu crítica de cinema a *Cinema Reporter* i, entre text original i adaptacions, escriví més de cinquanta guions de pel·lícula, entre els quals destaquen: *El barbero prodigioso* (1941), *El verdugo de Sevilla* (1942), *La barraca* (1944), *Lo que va de ayer a hoy* (1945), *No basta con ser charros* (1945), *La devoradora* (1946), *Jalisco canta en Sevilla* (1948), *Yo soy charro de levita* (1949), *Crimen y castigo* (1950), *Aquí viene Martín Corona* (1951) i *Escuela de vagabundos* (1954).

A Mèxic va publicar entre d'altres: *Cartas a un emigrado español* (1939), *El hombre que hizo un milagro* (1940), *Historias de amor* (1943), *El diario de Hamlet García* (1944), *De quince llevo una* (1949), *La trampa* (1953), *Emplazado* (1955) i *El gafe o la necesidad de un responsable* (1956).

El 1956 presidí el Jurat del premi Guimerà de teatre, convocat per les Edicions Catalònia de Mèxic sota l'impuls de l'actriu Emma Alonso.

Jaume Mateu i Botines

* L'Hospitalet, 13 de juliol de 1896

† Mèxic DF, 30 de maig de 1960

Fill de Jaume Mateu i Sanfeliu i de Francisca Botines i Roma.

El 1923 es casà amb Maria Martorell i Ollé amb qui tingué tres fills: Santiago (1925), Jordi (1927) i Juli (1932).

De ben jove, als onze anys, començà a treballar com a manobre alhora que comença a estudiar a l'Escola Industrial fins aconseguir el títol de mestre d'obres.

A les eleccions municipals de gener de 1934 fou escollit regidor d'Esquerra a l'Hospitalet ocupant la regidoria de Foment.

En la jornada del Sis d'Octubre de 1934, al front d'un grup d'homes armats assaltà la Caserna de la Remunta, a l'Hospitalet. Fruit de la repressió desfermada després del fracàs de la proclamació de l'Estat Català, hagué de viure amagat a Vallmoll, fins el triomf del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives del febrer de 1936.

Durant la Guerra Civil, el desembre de 1937, fou nomenat cap de la brigada de conservació d'edificis de la Generalitat.

El gener de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França on fou internat al camp de concentració d'Argelers on passà deu mesos i patí disenteria. El desembre fou deportat a Pesenàs on va treballar a la verema i més tard va anar a Montpeller a treballar en la construcció del camp d'aviació.

El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella

al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic primer va treballar a un cinema de Ciudad Juárez i més tard s'instal·là definitivament a Mèxic DF on treballaria de representant de l'empresa Vitauva, que comercialitzava most i sucs de poma.

Àngel Messeguer i Villoro

* Massalió, 14 d'octubre de 1917

† Barcelona, 21 de juny de 1993

Fill de Joaquim Messeguer i Gil i d'Àngela Villoro i Alcovà.

Estudià a Móra d'Ebre i treballà a l'ebenisteria del seu pare al poble.

Formà part de la Conselleria de Governació de la Generalitat de Catalunya.

Es casà amb Joaquina Peypoch i Mani amb qui tingueren quatre fills: Àngel, Joaquina, Xavier i Ramon.

Durant la Guerra Civil formà part de la 27a divisió, de la 124a Brigada Mixta i del 493 Batalló. Li atorgaren la medalla d'or al Valor col·lectiu en les seves actuacions a l'Alt Aragó (Boltanyà) i Terol (Singra); en acció de guerra va rebre una bala al braç esquerre.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià amb el seu germà Francesc, a França passant per Agullana el 10 de febrer de 1939. Fou reclus als camps d'Argelers i Bram. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

S'establí a Mèxic DF on obrí amb el seu germà una fàbrica de mobles amb una secció per a l'exhibició i vendes, anomenada Muebles Catalonia.

Reorganitzà el Grup Excursionista de Catalunya de l'Orfeo Català, que realitzava ascensions a cims emblemàtics mexicans com el Popocatepelt i l'Orizaba, i col·locava la bandera catalana.

El 1964 tornà a Barcelona.

Francesc Messeguer i Villoro

* Barcelona, 11 de juliol de 1913

† Mèxic DF, 29 de novembre de 1973

Fill de Joaquim Messeguer i Gil i d'Àngela Villoro i Alcovà.

Des de molt jove va viure a Móra d'Ebre on regentava una ebenisteria fundada pel seu pare.

Formà part de la Conselleria de Governació de la Generalitat de Catalunya.

Durant la Guerra Civil fou conseller municipal de Móra d'Ebre. El febrer de 1937 s'incorporà a l'Exèrcit Republicà al 12è cos de l'Exèrcit i Cos de Recuperació. Fou també secretari general de la Secció de Serveis de Censura de Pel·lícules, a l'Estat Major Central.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià amb el seu germà Àngel, a França passant per Agullana el 10 de febrer de 1939. Fou reclòs als camps de concentració d'Argelers i Bram. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

S'establí a Mèxic DF on obrí amb el seu germà una fàbrica de mobles amb una secció per a l'exhibició i vendes, anomenada Muebles Catalonia.

Es casà amb Alicia Guillén Cepeda (Chiapas, 1918) amb qui tingueren un fill: Francisco (1951).

El 1952 va rebre la nacionalitat mexicana.

Va dirigir l'Agrupació Catalana d'Art Dramàtic de l'Orfeó Català.

Pere Mestres i Albet

* Vilanova i la Geltrú, 22 d'agost de 1901

† Vilanova i la Geltrú, 17 de desembre de 1975

Fill de Pere Mestres i Pastó i de Dorotea Albet i Borrell, una modesta família treballadora.

Ingressà a l'Escola Industrial de Vilanova, on realitzà els estudis de Peritatge Elèctric. El 1929 fou elegit president de l'Associació d'Alumnes Obrers d'aquesta institució. Treballà a la fàbrica Pirelli, on era tècnic, i simultàniament era professor de l'Escola Industrial.

Es casà amb Dolors Planas i Masdeu (Vilanova i la Geltrú, 1902-1975), amb qui tingueren una filla: Teresa (Vilanova i la Geltrú, 1926).

Milità a la Joventut del Centre Democràtic Federalista, entitat que el 1931 es va adherir a la Conferència d'Esquerres Catalanes, en què es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. Fou president de la Federació comarcal d'Esquerra del Penedès i el juny de 1933, en el 2n Congrés Nacional d'Esquerra, fou elegit membre del Comitè Executiu.

El novembre de 1932 fou elegit diputat d'Esquerra al Parlament de Catalunya per la circumscripció de Barcelona, i el gener de 1933 dirigia la majoria parlamentària d'Esquerra. Del 1933 al 1936 formà part, successivament, primer del govern Macià com a conseller de Governació, i després de diferents governs Companys com a conseller d'Obres Públiques i Assistència Social.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre fou detingut al costat dels altres consellers i del president Companys i reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

Després del judici, a partir de juny de 1935, fou empresonat al penal de Cartagena juntament amb els consellers Ventura Gassol, Martí Esteve i Martí Barrera.

Amb la victòria del Front d'Esquerres, a les eleccions legislatives del febrer de 1936, retornà a la Conselleria d'Obres Públiques, tota vegada que havia obtingut un escó a les Corts republicanes per la província de Barcelona.

Durant la Guerra Civil, marxà en una missió oficiosa a França, per indicació del president Companys, i aprofità per romandre-hi. Des d'allà s'embarcà amb la seva família en direcció a Amèrica.

A l'exili portà una vida deslligada de la política, treballant principalment com a perit industrial. A Mèxic assajà l'aplicació de la canya de sucre per a la indústria paperera, que desenvolupà posteriorment a Argentina, a Cuba —on fou director tècnic de la Papelera Damují, més tard nacionalitzada pel règim castrista amb el nom de Consolidado Papelero— i al Perú, país a la capital del qual, Lima, s'instal·là finalment, on fou gerent de la Compañía Celulósica y Papelera del Norte.

A l'Argentina col·laborà en el manteniment d'Unitat Vilanovina, que organitzà Josep Ferrer i Aymar per tal de donar suport als vilanovins que estaven en situació de penúria a l'exili.

Els darrers anys de la seva vida retornà a Catalunya, instal·lant-se a la seva ciutat natal.

Lluís

Mestres i Capdevila

* Tarragona, 6 de març de 1897

† Teuhacán, 18 de juliol de 1968

Fill de Lluís Mestres i Pons i d'Isabel Capdevila i Nogués. El matrimoni va tenir tres fills: Lluís, Antoni i Carme.

Coneixedor de les noves tècniques enològiques de caràcter electroquímic les difon en els seus viatges a les zones vinícoles de Xile i de l'Argentina, on dicta, durant els anys 1926 i 1927, un gran nombre de conferències científiques. Anys després, el 1933, es delegat per la Generalitat als Estats Units per intentar obrir el mercat californià als vins catalans.

Es casà amb Gabriela Matas i Gardelle, amb qui tingueren una filla: Anna (Nimes, 1943).

El març de 1931 participà a la Conferència d'Esquerres Catalanes on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. El febrer de 1932, en el 1r Congrés Nacional d'Esquerra, fou elegit membre del Comitè Executiu.

Dirigent de la Joventut Republicana de Tarragona col·laborà en el seu setmanari *Avançada*.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou reclus al vaixell-presó Manuel Arnús ancorat al port de Tarragona.

Amb l'esclat de la Guerra Civil fou comissari delegat de la Generalitat per les terres tarragonines, obertes al front de batalla i de màxima complexitat polític-militar, on s'imposa al Governador militar i controla políticament l'organització militar. Facilità la fugida de tècnics alemanys de Flix. Protegí el patrimoni de la Catedral de Tarragona i salva, entre d'altres, les vi-

des del cardenal Vidal i Barraquer i del bisbe de Tortosa.

El gener de 1937, apaivagada la situació, deixa la Comissaria de Tarragona i passa al departament de Finances de la Generalitat. Primer fou delegat de la Generalitat al Banc Exterior d'Espanya i membre del Consell General de la Banca Catalana. El juliol fou nomenat director general de Crèdit i Tresoreria, i posteriorment, de Patrimoni i Rendes.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià passant la frontera francesa amb els presidents Companys i Aguirre. S'instal·là a París i participà en el SERE i en la direcció d'Esquerra.

Quan l'exèrcit alemany entrà a França es retira fins a la Provença i retorna a la seva professió treballant a l'Estació Enològica de Nimes i mantenint relació de nou amb professionals de Califòrnia.

Amb l'ocupació total de França pels alemanys, el 1942, embarcà cap a Mèxic i s'establí a Mèxic DF i després a Monterrey.

El 1946 retornà a Europa però no aconseguí entrar a Catalunya per estar encausat pel Tribunal Superior de Justícia Militar. El 1949 fa cap a la ciutat lliure de Tànger cridat per Josep Andreu i Abelló on crearen el Banc Immobiliari i Comercial del Marroc. El 1951 tornà a Mèxic on hagué d'afrontar greus problemes de subsistència. Malt i en plena desesperança per no poder veure ni el seu país ni la seva família, se suïcidà.

Jaume Miravittles i Navarra

* Figueres, 18 de febrer de 1906

† Barcelona, 10 de novembre de 1988

Fill de Joan Miravittles i Sutrà i de Sara Navarra i Bessio.

Estudià a l'Escola d'Enginyers de Barcelona, alhora que jugava a futbol a la UE Figueres i s'afiliava al CADCI i a Estat Català.

El 1924 fou empresonat breument per activitats de propaganda contra la Dictadura. El 1925 intervingué en els preparatius del fracassat Complot del Garraf contra Alfons XIII, però fugí a París, on continuà els estudis i prengué part en els Fets de Prats de Molló del 1926. Detingut i processat com la resta del grup, fou expulsat de França, però pogué tornar-hi i continuar els estudis, que completà el 1929. S'allunyà d'Estat Català, ingressant en el Partit Comunista Català.

El 1930 després de la dimissió de Primo de Rivera, tornà a Catalunya, sent detingut i empresonat, però fou alliberat gràcies al suport popular. Esdevingué un dels màxims dirigents i propagandistes del Bloc Obrer i Camperol dirigint l'Escola Marxista i publicant llibres i opuscles destinats a exposar l'ideari del partit: *Contra la cultura burgesa* (1931), *El Discurso de Stalin* (1931), *Ha traït Macià?* (1932), *Per què sóc comunista* (1932), *De Jaca a Sallent* (1932), *Los Obreros y la política* (1932)...

El 1933 es casà amb la seva parella, Allida Ceccon Citton, anomenada Ginette.

El 1934 marxà del BOC i ingressà a Esquerra, per tal de reforçar el sector més obrerista del partit. El mateix any fou elegit president de l'Associació de Funcionaris de la Generalitat.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 visqué un temps amagat, tot i que finalment no va ser detingut i escrigué *Crítica del 6 d'octubre* (1935).

A l'inici de la Guerra Civil fou designat un dels tres representants d'Esquerra al Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya, amb Artermi Aiguader i Joan Pons. L'octubre va ser nomenat director del Comissariat de Propaganda.

El 1939 s'exilià a França i el 1941 pogué marxar a Mèxic, on la seva parella des del 1938 Maruja Pintado ja havia pogut refugiar-se.

Fins el 1945 visqué a Mèxic DF fent treballs publicitaris i dirigint *El Poble Català*, portaveu de la Comunitat Catalana de Mèxic.

Marxà als Estats Units, on edità diversos butlletins informatius i esdevingué representant oficial de la República espanyola davant de l'ONU. Vinculat al Centre Català de Nova York, impulsà els Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1951.

El 1960 es casà amb Ann Rogers amb qui tingué tres fills: Montserrat, Jaume i Marc.

El 1963 aconseguí retornar a l'Estat espanyol, primer a Madrid i l'any següent a Barcelona, on treballà de periodista i publicà llibres memorialístics com *Barcelona, latitud Nova York, longitud París* (1971) o *Gent que he conegut* (1980 i 1981).

A l'inici de la Transició, fou membre del Consell Executiu d'Esquerra però el 1977 ingressà a Esquerra Democràtica de Catalunya, de Ramon Trias Fargas, que al seu torn s'integrà, el 1978, a Convergència Democràtica de Catalunya.

Joan Moles i Marquina

* Barcelona, 7 de gener de 1899

† Mèxic DF, 12 d'abril de 1966

Fill de l'advocat i periodista Joan Moles i Orme-lla i de Lluïsa Marquina i Angulo.

Llicenciat en Dret a la Universitat de Barcelona, exercí de procurador dels tribunals.

El 1936, a l'inici de la Guerra Civil fou, conjuntament amb Artemi Aiguader, comissari civil de la Columna Macià-Companyans. I posteriorment comissari del 12è Cos d'Exèrcit, comandat pel general Sebastian Pozas.

Es casà amb Beatriu Escobar i Hernández de Lorenzo, amb qui tingueren dues filles: Beatriu (Bordeus, 1939) i Isabel (Mèxic DF, 1944).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exiliaren primer a França i després a Portugal. El 18 de novembre de 1941 arribaren a Veracruz a bord del Quanza, el matrimoni i la seva filla, amb Joan Moles i Costa, fill seu d'un matrimoni anterior.

A Mèxic s'instal·là a Culiacan i es guanyà la vida com a comisionista.

El 1949 va rebre la nacionalitat mexicana.

Lluís Moles i Marquina

* Barcelona, 12 de febrer de 1903

† Mèxic DF, 2 de juliol de 1988

Fill de l'advocat i periodista Joan Moles i Ormella i de Lluïsa Marquina i Angulo.

El 1923 es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona, doctorant-se a Madrid el 1925.

Es casà amb Roser Batllellé i Poal, amb qui tingueren dos fills: Lluís (Barcelona, 1934) i Albert (Barcelona, 1936).

El 1936 fou nomenat assessor del Consell del Treball de Catalunya.

El 1937, durant la Guerra Civil, va passar a França amb el fill gran, Lluís, però deixant el fill petit Albert. A començaments de 1942 la família aconseguí reunir-se, i el 14 d'abril embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF fou director administratiu de les empreses Constructora El Águila i Aceros Ecatepec.

El 1949 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1958 formà part del Jurat del Premi Guimerà de Teatre, convocat per les Edicions Catalònia de Mèxic sota l'impuls de l'actriu Emma Alonso.

El 1969 formà part del consistori dels Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Guadalajara.

Josep Mora i Madalena

* Barcelona, 30 de novembre de 1906

† Roma, 8 de juliol de 1992

Fill de Lluís Mora i Tusquellas i d'Enriqueta Madalena i Bolós.

En néixer, per problemes de salut de la seva mare, es traslladà a viure a Sogorb, on va viure fins els quatorze anys, quan tornà a Barcelona per reintegrar-se amb tota la família: pare, mare i cinc germans (tres noies i dos nois).

Després d'estudiar el batxillerat, començà a treballar en activitats comercials.

Militant del Casal d'Esquerra Republicana de Catalunya del districte VI, de Barcelona, des del 1931.

Va fer la Guerra Civil al 3r Batalló de la 178a Brigada Mixta de la 55a Divisió, de l'Exèrcit Republicà.

El 7 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, passant pel Pertús. Ingressà al camp de concentració d'Argelers i quan aconseguí sortir-ne s'instal·là a Tolosa de Llenguadoc, on treballà als tallers de la societat estatal francesa de ferrocarrils SNCF.

A principis de 1941 es casà, a Tolosa de Llenguadoc, amb Dolors Soler i Violant (Barcelona, 1905 - Mèxic DF, 1988), militant d'Acció Catalana Republicana. El 25 de desembre va néixer la primera filla del matrimoni: Núria.

El 8 de setembre de 1942 la família embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa enfilaren rumb a Amèrica.

El 8 d'octubre de 1942 la seva filla Núria va

morir d'una bronquitis capilar, a bord del Nyassa ancorat a Port of Spain a l'illa de Trinitat, última escala del viatge. El governador de l'illa no va permetre enterrar el cos a terra ferma, malgrat les gestions del comandant portuguès del vaixell. Durant el velatori va sorgir, entre alguns passatgers, un conflicte per l'ús de les banderes catalana i republicana que fou resolt, gràcies a la intervenció d'Antoni Maria Sbert, posant les dues senyeres damunt del taüt, abans de llençar-lo finalment al mar, la matinada del dia 9 d'octubre.

Una setmana després d'aquest tràgic succés, el matrimoni va arribar finalment a Veracruz, a bord del Nyassa, el 16 d'octubre.

A Mèxic, va viure durant quatre anys a Culiacán dedicat a activitats comercials i establint forts llaços d'amistat amb membres de la colònia libanesa. El 1943, a Culiacán, va néixer el segon fill del matrimoni: Enric.

Fou l'introduïdor del futbol a la regió, una zona on només es practicava el beisbol.

El 1947 es traslladà a viure a Mèxic DF on hi va viure fins el 1991, quan decidí tornar a Barcelona sense avisar ningú. El seu fill Enric, conseller econòmic de l'Ambaixada de Mèxic a Itàlia, el localitzà vivint a una pensió amb la salut molt deteriorada i el va convèncer per anar a viure amb la seva família a Roma, on va morir sis mesos després.

Les seves cendres, com les de la seva esposa i les restes de la seva filla reposen al mar.

Joan Mora i Urriens

* Barcelona, 1920

† Mèxic DF, 26 de novembre de 1984

Fill d'Agustí Mora i Aguilar i d'Amparo Urriens i Balmarid.

Treballà d'oficinista a Curtons Hispania i al consolat de Mèxic a Barcelona.

El 29 de gener de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant pel Pertús. Residí a Perpinyà fins que embarcà a Cherbourg a bord de l'Orinoco, arribant el 21 d'agost a Veracruz.

Es casà amb Joana Maria Eugènia Roca.

Isabel Morera i Blanco

* Terrassa, 2 de febrer de 1923

† Mèxic DF, 7 de gener de 2005

Filla de l'alcalde de Terrassa Samuel Morera i Ribas i Benigna Blanco Chan.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França passant a peu amb els seus pares la frontera per Prats de Molló. Fou internada amb la seva mare durant unes setmanes al camp de concentració de Clarmont d'Alvèrnia. Reagrupada la família a mitjans de febrer, s'instal·laren a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. A França treballà fent sueters.

El 1941 es casà a Montpeller amb Jaume Bonastre i Brugal, amic del seu germà Samuel Morera i Blanco, mort al front d'Aragó durant la Guerra Civil. El matrimoni va tenir quatre filles: Benigna (Mèxic DF, 1942), Emília (Mèxic DF, 1950), Isabel (Mèxic DF, 1952) i Maria del Carme (Mèxic DF, 1957).

El 14 d'abril de 1942 embarcaren al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

Després de la mort de Franco viatjaren periòdicament a Catalunya i Galícia per visitar els pares.

Samuel Morera i Ribas

* Monistrol de Montserrat, 10 d'agost de 1889

† Mèxic DF, 7 de febrer de 1969

Segon fill d'una família de religió protestant.

El 1910, s'exilia a l'Argentina per no haver de fer el servei militar a un exèrcit espanyol que rebutjava per una doble objecció de consciència: la religiosa i la republicana.

El 1913, instal·lat a Buenos Aires, es casà en matrimoni civil amb Benigna Blanco i Chan, amb qui tingueren tres fills: Samuel (Buenos Aires, 1914 – Front d'Aragó, 1937), Norbert (Terrassa, 1918-1919) i Isabel.

El 1915, declarat excedent per al servei militar, Morera tornà a Catalunya i s'instal·là a Terrassa, entrant a treballar com a obrer a la Societat General d'Electricitat.

El 1916 començà la seva militància política a Fraternitat Republicana. El 1922 fou un dels fundadors del periòdic republicà *La Acción* i el 1924 fou escollit president de Fraternitat Republicana. L'activitat política el van dur sovint a la presó on es féu amic de Lluís Companys.

El març de 1931 representà, amb Josep Petchemé, Fraternitat Republicana a la Conferència d'Esquerres Catalanes on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya.

El 12 d'abril de 1931 fou escollit regidor de Terrassa com a candidat del Bloc Catalanista Republicà, que guanyà les eleccions municipals. El 1932 fou escollit alcalde. A les següents municipals, de gener de 1934, encapçalà la candidatura d'Esquerra que guanyà les eleccions i continuà sent alcalde.

El Sis d'Octubre proclamà l'Estat Català des de l'Ajuntament i després del fracàs del moviment insurreccional fou condemnat a dotze anys de presó. Després de la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives de febrer de 1936 fou alliberat i tornà a ocupar l'alcaldia.

Amb l'esclat de la Guerra Civil féu front des de l'alcaldia al terror dels incontrolats faistes, la qual cosa li suposà ser amenaçat per aquests i haver de deixar el càrrec l'octubre de 1936, però tornarà a ser alcalde després dels Fets de Maig (juny-desembre de 1937). El president Companys el nomenà delegat interventor de les companyies de Gas i Electricitat i després interventor a Ràdio Barcelona i a Ràdio Associació de Catalunya.

El seu fill gran Samuel Morera i Blanco que s'havia allistat al començament de la Guerra a la Columna Macià-Companys va morir al front d'Aragó el 14 d'agost de 1937.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França passant a peu amb la dona i la filla la frontera per Prats de Molló. Fou internat unes setmanes al camp de concentració d'Argelers i la dona i la filla al de Clarmont d'Alvèrnia. Reagrupats a mitjans de febrer, s'instal·laren a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcaren al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

Benet Mori i Ballester

* Barcelona, 13 de desembre de 1878

† Mèxic DF, 18 de maig de 1944

Fill de Francesc Mori, de Benidorm, i de Josepa Ballester, de Cartagena.

El 1904 es llicencià en Medicina a la Universitat de Barcelona.

Membre d'Estat Català, el 1926 participà en el Fets de Prats de Molló.

A les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 fou elegit regidor d'Esquerra a Barcelona. El mateix any fou elegit president del Casal d'Esquerra Estat Català de Gràcia i de la Federació de Barcelona d'Esquerra.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona, juntament amb els regidors d'Esquerra a l'Ajuntament. No fou posat en llibertat fins el febrer de 1935.

Durant la Guerra Civil deixà de ser regidor amb la constitució dels nous ajuntaments, l'octubre de 1936.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, instal·lant-se a la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller, amb la muller i dues filles, en la qual exercí, gratuïtament, la medicina i amb altres metges catalans improvisà una clínica en el Centre Cultural Català.

El 1942 s'exilià a Mèxic amb la seva família, on no va poder exercir degut a una malaltia i on va viure fins la seva mort en un pis humil d'un barri pobre.

Pere Mur i Roda

* València d'Àneu, 15 de setembre de 1915

Tècnic tèxtil.

Fill de Pere Mur i Guergensa i de Pilar Roda i Galindo

Es va casar amb Pilar Ubasart i Petit, amb qui tingueren dos fills: Martí (Terrassa, 1936 – Mèxic DF, 2000) i Montserrat (Terrassa, 1943).

El 1952 arribà a Mèxic DF sol. Un any després arribaren la seva dona i els fills.

Josep Navarro i Costabella

* Barcelona, 25 de febrer de 1898

† Mèxic DF, 10 de setembre de 1949

Fill de Vicenç Navarro i de Maria Costabella.

Fou redactor en cap de *La Veu de Catalunya*, òrgan de la Lliga Regionalista on inicià la militància política, però amb l'adveniment de la República va ingressar a Esquerra.

Es casà amb Rosa Capdevila i Bertran.

Prolífic escriptor de novel·les d'un estil més aviat gris que reflectia un clima de dramatisme fatalista, potser d'arrel russa, i on els seus protagonistes eren dissortats o abúlics. Després d'unes primeres novel·les breus com *He estat jo!* (1924), *Santificat sigui el fruit...* (1925) o *El passat, cendra* (1926) publicà *Samuel, història d'un bon dependent, lladre i màrtir* (1927), *La suprema voluntat* (1928), *La fadrina Berta* (1929), *El rellogat del tercer pis* (1931), *El bé i el mal* (1933) sobre la primera vaga revolucionària de Barcelona, *La burgeseta. Carme i Jacinta* (1934) i *Passa un infant* (1934).

Posteriorment es decantà pel teatre a *Samuel, drama en tres actes* (1934), *Els amors de Judit, comèdia en tres actes* (1935), *Víctor Daura, comèdia en tres actes* (1935), *Don Joan de Terrassa, farsa en quatre actes* (1935), *Immaculada, comèdia en tres actes* (1936) *Cèsar i Angèlica* (1937), *Marta, comèdia en tres actes* (1938). I també conreà la biografia a *Pau Casals* (c.1933), *Lluís Millet* (c.1933) i l'assaig a *La Universitat de Catalunya* (1937).

També fou traductor al català d'importants obres de la literatura universal com ara *Els tres mosqueters* d'Alexandre Dumas, *La Dama de les camèlies* d'Alexandre Dumas fill, *Eugénie Gran-*

det, d'Honoré de Balzac, *La novel·la d'un cavall* de Lev Tolstoi o *Petter Nord* de Selma Lagerlöf.

Va dirigir la Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur i fou cap de programes i presentador del servei informatiu "La Paraula" de Ràdio Barcelona.

Durant la Guerra Civil va esdevenir el principal dirigent de les JEREC, reorganitzades després de l'assassinat dels germans Badia i la marxa de Josep Dencàs.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França amb la seva dona, instal·lant-se a Tolosa de Llenguadoc. El 8 de setembre de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF redactà guions per al cinema, n'adaptà i en revisà. El film *Ángel o demonio* estrenat el 1947 (Víctor Urruchúa) es basà en una novel·la seva que adaptà ell mateix. Treballà al Departament de Publicitat de la Warner Bros i a Filmex com a cap de publicistes.

El 1947 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1948 abandonà Esquerra, enfrontat amb l'estratègia del secretari general Josep Tarradellas, i s'acostà al PSUC com quedà reflectit al seu opuscle *De cara Catalunya: resposta a Joan Comorera* (1949), i al del líder del PSUC, *El nostre problema no comença ni acaba en la persona de Franco. Carta oberta a J. Navarro i Costabella* (1949).

Eduard de Neira i Laporta

* Barcelona, 23 d'abril de 1901

† Mèxic DF, 8 de gener de 1979

Metge oftalmòleg.

Fill d'Eduard Neira i de Natàlia Laporte.

El 1926 es llicencià a la Universitat de Barcelona, del qual en fou, també, professor.

Fou metge de la Creu Roja de l'Hospitalet, de la qual va rebre la Medalla de Plata.

Fou oftalmòleg a diverses mútues com Casa Torres Cubertes, Winterthur, Plus Ultra i Assicurazione Italiana.

Fou metge del Sindicat de Cecs de Barcelona.

Es casà amb Maria Josefa Bigorra i Ràfols (X - Mèxic, 1979), amb qui tingueren un fill: Eduard (Barcelona, 1937 - Acapulco, 1987).

Durant la Guerra Civil fou comandant metge de l'Exèrcit Republicà, i membre del Consell de Sanitat de Guerra.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià, primer durant una breu temporada a la capital boliviana de la Paz, i després a Mèxic DF on exercí la seva especialitat.

Enric Nort i Garcia

* Barcelona, 15 de juliol de 1925

Heliògraf.

El seu pare, Francesc Nort, sindicalista de la UGT i afiliat a Esquerra, havia mort durant la batalla de l'Ebre.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França amb la seva mare. Fou reclòs al camp del Voló durant cinc mesos, i en sortir va treballar en una granja a Agen.

Durant l'ocupació alemanya de França fou deportat al camp de concentració alemany de Mittelbau-Dora a Nordhausen, del que va poder escapar fins a Anvers. D'allí passà a Normandia. Va lluitar durant tres anys a la resistència portant a terme tasques de sabotatge per fer descarrilar els trens que portaven material bèl·lic. Durant al desembarcament aliat de Normandia de 1944 la seva feina va consistir en posar-se en contacte amb els paracaigudistes per indicar-los les posicions dels alemanys.

Acabada la Segona Guerra Mundial treballà en una vidrieria i a l'empresa La Cellophane situada a Beson, a prop de París. Allà va conèixer la que seria la seva dona, Dorita, la qual tenia un germà que s'havia exiliat a Mèxic el 1939 i que va aconseguir que tant la parella com la seva mare poguessin anar a Mèxic.

El 1947 arribà als Estats Units, a Baltimore, en un vaixell de guerra nord-americà, l'Alexander Ramsey, i d'allà passà a Mèxic.

Va viure a Mèxic DF on s'establí com agent de viatges.

Té un fill: Enric.

Albert Oliart i Llach

* Terrassa, 17 de juliol de 1892

† Mèxic, 13 d'agost de 1967

Fill de Llorenç Oliart i Irla i d'Antònia Llach i Casanoves.

Als vint anys viatjà a Amèrica a provar fortuna, primer a Santiago de Cuba i uns anys més tard a Nova York. El 1922 tornà a Catalunya treballant com a comptable a diverses indústries tèxtils.

El 1925 es casà amb Adriana Furrellat i Solà amb qui tingueren dos fills: Albert (1927) i Llorenç (1933).

El 12 d'abril de 1931 fou escollit regidor de Terrassa com a candidat del Bloc Catalanista Republicà, que guanyà les eleccions municipals. Va formar part de les comissions d'Hisenda i d'Instrucció Pública.

Durant la Guerra Civil fou regidor d'educació de Terrassa.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, es va haver d'exiliar sol a França on va estar internat en diferents camps de concentració. El 13 de juliol de 1940 embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

A Mèxic va exercir de comptable a la fàbrica La Libertad a Saltillo. El 1941 van arribar la seva dona i els fills; visqueren a Saltillo fins que al voltant del 1943 marxaren a Mèxic DF, on va fer de comptable a la indústria tèxtil Hilaturas Viladoms, fins a la seva jubilació.

Morí sense haver tornat mai a Catalunya.

Albert Oliva i Alentorn

* Tarragona, 3 de març de 1888

Fill de Gregori Oliva i Monseusi i de Susanna Alentorn i Argia.

Químic-enòleg, també es dedicà a l'ensenyament primari.

Es casà amb Rosa Menasanch i Menasanch, amb qui tingueren una filla: Alba (1937).

Militant del Partit Federal i des de març de 1932 d'ERC.

Durant la Guerra Civil fou director general d'Assistència Social de la Generalitat, a les comarques tarragonines.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a Mèxic.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

Amadeu Oliva i Ayats

* Tapis, 4 d'abril de 1885

† Barcelona, 4 de gener de 1969

Fill de Pere Oliva i Solé i de Rosa Ayats i Ayats.

Casat amb Balbina Trayter i Colls, amb qui tingueren un fill: Amadeu (Girona, 1911)

Durant els anys 1920 fou funcionari del Govern Civil de Girona.

El 1933 fou elegit vicepresident del Girona Futbol Club.

Va exercir importants càrrecs a la Catalunya republicana: governador civil de Girona (1934 i 1936), comissari delegat interí de la Generalitat de Catalunya a Girona (1936), president del Front Antifeixista de Girona (1936), delegat de l'Ordre Públic a Girona (1937) i comissari municipal de Puigcerdà (1937).

L'abril de 1937 formà part del Comitè d'Amics de la URSS de Girona.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França, instal·lant-se a redòs de la Residència d'Intel·lectuals Catalans de Montpeller.

Posteriorment marxà a Mèxic, instal·lant-se a l'estat de Campeche.

Fou un dels puntals d'Esquerra a Mèxic, formant part pràcticament de tots els consells directius elegits anualment.

Enric Oliva i Bosch

* Garriguella, 16 de setembre de 1893

Fill de Vicenç Oliva i Miró i de Llúcia Bosch i Pujadas.

Es dedicà a l'agricultura i l'avicultura a Cervià de Ter.

Es casà amb Catalina Payet i Martí amb qui tingueren tres filles: Mercè (1920), Victòria (1924) i Anna (1929).

Milità des de ben jove al Partit Republicà Democràtic Federal.

A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit alcalde de Cervià de Ter.

Des del 1934 fou el president local del Sindicat Agrícola de la UGT.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou empresonat durant quatre mesos.

El 13 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià passant la frontera amb França per la Jonquera. Fou internat als camps de concentració de Sant Cebrià i Adge. El 13 de juliol embarcà amb la seva família a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

S'instal·laren a Mèxic DF on, al principi, van viure en una situació molt humil.

Jordi Oliveres i Vives

* Blancafort, 13 de maig de 1924

† Mèxic DF, 8 de juny de 2012

Fuster especialitzat en la construcció de carros de tracció animal.

Es casà amb Maria Vidal i Aluja, amb qui tingueren dos fills: Maria i Josep.

El 1965 es traslladà a Mèxic DF on obrí un taller per a elaborar recanvis de maquinària d'indústria tèxtil.

Antoni Ollé i Ollé

* Igualada, 5 de juliol de 1907

† Mèxic DF, 15 de setembre de 1976

Comerciant.

Va arribar a Mèxic el 1947. S'incorporà al negoci de teixits Super Textiles, propietat dels germans igualadins Francesc i Roger Mas i Deop.

Es casà amb Francesca Domingo. La parella no va tenir fills.

Fou un element molt actiu en totes les seccions de l'Orfeó Català, del qual en fou directiu durant un llarg període.

Col·laborà en l'organització dels Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1973 celebrats a Mèxic DF.

Miquel Palet i Martí

* Terrassa, 26 de desembre de 1908

† Mèxic DF, 18 de novembre de 1988

Fill de Domènec Palet i Barba i d'Irene Martí i Domingo.

El 1933 es casà amb Carme Ejarque i Dols, tenint tres fills: Irene (Terrassa, 1933), Ramona (Terrassa, 1935) i Domènec (Mèxic DF, 1942).

Féu estudis tèxtils i de química a l'Escola Industrial de Terrassa on també fou professor. Col·laborà en recerques geològiques amb el seu pare, diputat d'Esquerra al Congrés.

Des de ben jove palesà el seu compromís cívic i polític. Ja als 14 anys fou secretari del Pomell de Joventut "Fermes Catalans" i posteriorment fou responsable de les JEREC a Terrassa presidides per Jaume Figueres. Arrel de les eleccions municipals de 1934 fou nomenat quart tinent d'alcalde de Terrassa i responsable de Cultura.

El Sis d'Octubre formà part de l'Ajuntament que proclama l'Estat Català i després del fracàs de la insurrecció fou empresonat, sortint en llibertat el gener de 1935. El novembre, en el judici definitiu, fou absolt. Després de la victòria del Front d'Esquerres, a les eleccions de febrer de 1936, es reincorporà a l'Ajuntament.

Durant la Guerra Civil fou delegat de la Generalitat a l'Escola Industrial de Terrassa. El 14 d'octubre de 1936 formà part del Govern d'Unitat Popular de la ciutat com a regidor segon i encarregat de Cultura fins la seva dimissió el 28 de juny de 1937. Amb l'excalde Jaume Figueres i un grup d'afiliats es separaren de la Casa del Poble i fundaren el Casal d'Esquerra Republica-

na de Catalunya, amb seu a l'Orfeó de Terrassa. Aleshores s'incorporà també al Consell Executiu de la UGT com a secretari d'Agitació i Propaganda. Aquell mateix any fou mobilitzat i el seu destí fou la Junta de Compres de material del Ministeri de la Guerra com a enginyer tèxtil.

El 1939 s'exilià amb la seva família a París treballant com a dibuixant en una fàbrica d'avió. L'entrada dels alemanys a París els obligà a prendre un tren cap a Marsella que no va arribar mai al seu destí. Les autoritats els traslladaren a un camp de concentració fins el juny de 1941. A partir d'aleshores visqueren de manera molt precària a Draguignan, fins que el 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

Van instal·lar-se a Mèxic DF (1942-1946), Puebla (1946-1951) i de nou a Mèxic DF. Desenvolupà durant molts anys una intensa activitat professional en empreses de l'àmbit tèxtil i químic i fou catedràtic a la Universidad de Puebla.

El 1944 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou un gran impulsor de l'hoquei herba a Mèxic, un esport que havia practicat de jove a Terrassa, primer com a porter i després com a àrbitre. Als anys 1960 destacà com a directiu i membre del Comitè Olímpic tenint un paper molt rellevant als Jocs Olímpics de 1968.

[JPJ/RCE]

Francesc Pareja i Llamas

* Vélez-Rubio, 13 de març de 1900

† Mèxic DF, 24 de maig de 1973

Fill d'Andreu Pareja i Girona i de Maria Llamas i Ros.

Químic perfumista.

Durant la Guerra Civil formà part de la 153a Brigada Mixta, de la Brigada Durruti (Bateria Lleugera) i dels comitès d'enllaç entre Aragó i Catalunya.

Es casà amb Dolors Almeida i Estupiñan, amb qui tingueren una filla: Dolors.

S'exilià a Mèxic, on es dedicà a fer de viatjant per l'Editorial del Maestro dels republicans espanyols exiliats José Maria Jiménez Baena, Antonio Barroso del Castillo i Luis Tello Tello.

El 1951 va rebre la nacionalitat mexicana.

Carles Parés i Guillén

* Barcelona, 7 d'octubre de 1907

† Mèxic DF, 19 de maig de 1973

Fill de l'uròleg Martí Parés i Parés (1882-1931) i de Maria Dolors Guillén i Surribas.

El 1932 es llicencià a la Universitat de Barcelona en Medicina i s'especialitzà en Urologia. Va treballar al Servei d'Urologia de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona.

Durant la Guerra Civil, del 1937 al 1939, fou director del 8è Grup d'Hospitals (Conca) i dels hospitals militars de Figueres, amb el grau de Major metge de Sanitat Militar de l'Exèrcit Republicà. Participà a les campanyes de Madrid, Pozoblanco, Belchite, retirada d'Aragó, creuament del riu Segre i retirada de Catalunya.

Es casà amb Francesca Fuentes i Pérez.

El 9 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França creuant la frontera pel Pertús. S'instal·là amb uns amics a París, treballant amb el professor Chevassu al Servei d'Urologia de l'Hôpital Cochin, fins que l'11 de juny embarcà a Bordeus a bord de l'Ipanema arribant el 7 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF fou metge adjunt del Servei d'Urologia de l'Hospital General, uròleg a l'American British Cowdray Hospital i a l'Hospital de la Beneficència Española. Va ser membre del Consejo Mexicano de Urologia des de la seva fundació el 1968. Va impartir cursos de postgrau a l'UNAM i fou director mèdic de la Compañía Anglomexicana de Seguros. Va publicar diversos treballs i monografies a *Medicina* i *Revista de Urología* i el capítol "Operatoria Uro-

genital" dins el llibre de text *Patologia Quirúrgica*, de Jacinto Segovia (1951).

El 1944 es casà a Mèxic en segones núpcies amb la poeta i traductora Núria Balcells de los Reyes, amb qui tingueren dues filles: Núria (Mèxic DF, 1947) i Sylvia (Mèxic DF, 1950).

El 1948 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou membre de la Borsa del Metge Català de Mèxic.

Joan Pedret i Solé

* Bellmunt del Priorat, 9 d'abril de 1900

† Mèxic DF, 18 de gener de 1994

Estudià magisteri. Fou inspector de primer ensenyament.

Des del 1928 exercí de mestre a Blancafort, després d'haver-ho fet a Galícia.

Dirigent comarcal d'Esquerra de l'Alt i Baix Priorat.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou condemnat a presó, fins que fou alliberat, el març de 1936, després de la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions del febrer.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF obrí, amb Josep Folch i Àngel Vidal, una pastisseria anomenada Las Ramblas. Més tard n'obrí una altra que anomenà La Manilla.

Alfred Perenya i Pàmies

* Lleida, 13 de setembre de 1915

† Santo Domingo, 20 de febrer de 1959

Fill de l'advocat i polític republicà Alfred Perenya i Reixachs i d'Helena Pàmies i Postius.

Des de ben jove milità a la Joventut Republicana de Lleida, fundada pel seu pare i pel seu oncle Humbert Torres i Barberà, i col·laborà a *La Jornada*.

El 1935 es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona doctorant-se a Madrid el 1936.

Durant la Guerra Civil, i a causa de la seva miopia, no pogué allistar-se a les unitats combatents com la Columna Macià-Companys, de la què el seu cosí Víctor Torres i Perenya n'era comissari polític. Va prestar els seus serveis com a redactor del cos jurídic de l'Exèrcit Republicà.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià primer a França, on es casà amb la professora Mercè Gili i Maluquer amb qui tingueren quatre filles: Maria Heidi (Santo Domingo, 1940 - Mèxic DF, 2006), Mercè (Mèxic DF, 1944), Núria (Mèxic DF, 1952) i Helena (Mèxic DF, 1957).

Marxà després cap a Amèrica amb la seva esposa, la seva germana Helena, el seu cunyat Xavier Malagón i un matrimoni amic, Elisa Sales i Miquel García Santesmases.

S'instal·là a la República Dominicana, treballant a l'Instituto Colón, a Santo Domingo, aleshores anomenada Ciudad Trujillo.

El 1942, acompanyat de la família es traslladà a Mèxic, on fou gerent d'exportacions dels Laboratoris Hormona; i la seva esposa Mercè Gili,

filla de l'il·lustre filòleg lleidatà Samuel Gili i Gaya, professora al Colegio Madrid, fundat el 1941 per la JARE.

Alfred Perenya exercí també de traductor de francès i anglès de diferents llibres pel Fondo de Cultura Econòmica. Fou autor d'una obra de teatre, titulada *La escoba verde*.

En un dels seus viatges comercials pel Carib com a representant farmacèutic, sortí de l'Havana, passà per Port-au-Prince i arribà a l'aeroport General Andrews de Ciudad Trujillo on va ser vist per darrer cop.

La família, els amics i el propi govern mexicà iniciaren immediatament després de la seva desaparició les tasques de recerca. Fins i tot van fer gestions el Vaticà, alts funcionaris de l'ONU i de l'OEA, però tot fou en va.

Es creu que el govern del dictador dominicà Leónidas Trujillo, vigilava el representant local de l'empresa farmacèutica on treballava Alfred Perenya i que va assumir que ell era un agent d'enllaç amb les activitats revolucionàries dels exiliats dominicans a Cuba i Veneçuela, per la qual cosa, suposadament, va ser segrestat i assassinat pels agents del Servicio de Inteligencia Militar.

Només després de la mort de Trujillo i d'innombrables gestions prop de les noves autoritats dominicanes la família va obtenir un certificat de defunció on es feia constar que "havia estat una víctima més de la tirania de Trujillo".

Enric Pérez i Farràs

* Lleida, 29 d'agost de 1885

† Cuatla, 10 d'agost de 1949

Fill d'un coronel d'infanteria liberal d'origen castellà, company de conspiracions del general Prim. La família materna era igualadina.

Estudià el batxillerat a l'Institut de Lleida amb la jove generació republicana dels Torres, Perenya... Féu els estudis militars a Guadalajara, Toledo i Segòvia, llicenciant-se el 1905 com a enginyer primer tinent.

Destinat onze anys a la campanya africana, durant els quals es produí la seva evolució cap el catalanisme arran de l'abandonament de l'exèrcit per part de Francesc Macià —vell amic de la seva família—, pels Fets del *Cu-Cut!*

A partir de 1916 fou destinat a Lleida, Barcelona, Pontevedra —on conegué la seva esposa, una destacada violinista, amb qui tingueren una filla— i Mataró. Seguí il·lusionat les activitats de Macià a l'estranger fins al punt que assabentat del Complot de Prats de Molló creuà la frontera per unir-s'hi, però arribà quan la insurrecció ja havia estat avortada.

El 1931 amb la proclamació de la República i l'establiment de la Generalitat de Catalunya, el president Macià el nomenà cap del nou cos policial dels Mossos d'Esquadra.

El Sis d'Octubre de 1934, a les ordres del president Companys, defensà el Palau de la Generalitat enfront el general Batet. Fou condemnat a mort, però gràcies a la pressió internacional, la pena li fou commutada per la presó que complí a Pamplona i Cartagena.

El 1936 amb la victòria del Front d'Esquerres es reintegrà a al capdavant dels Mossos d'Esquadra. L'abril fou elegit compromissari d'Esquerra, per la província de Barcelona, per a les eleccions a la presidència de la República espanyola.

El 18 de juliol de 1936 contribuí a sufocar a Barcelona el cop d'estat del general Franco, dirigint la presa de l'edifici de la Capitania General de Catalunya. Durant la Guerra Civil fou destinat al front d'Aragó com assessor de la Columna Durruti que acabà abandonant per discrepàncies amb els líders anarquistes. Posteriorment fou nomenat comandant militar de Tarragona i més tard comandant militar de Girona.

El 1939 s'exilià a França, instal·lant-se a Tolosa de Llenguadoc, Côte-Pavée i Grenade-sur-Garonne. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic col·laborà a *Quaderns de l'Exili*, amb articles sobre temes militars. Des de *Full Català*, revista editada per joves universitaris que havien estat oficials a la guerra, llançà la proposta d'organitzar una unitat catalana per combatre a les files aliades a la Segona Guerra Mundial.

A Mèxic es guanyà la vida primer a la secció tècnica d'Industrias Mecánicas Manuel Suárez, a San Pedro de los Pinos, i després en el despatx dels germans Josep i Jeroni Bertran Cusiné a Mèxic DF.

Llorenç Perramon i Playà

* Manresa, 21 de març de 1895

† Mèxic DF, agost de 1961

Fill de Salvador Perramon i Carrió i de Maria Playà i Puig, fou el gran dels cinc fills del matrimoni.

Estudià etnologia (1925), peritatge mercantil (1927) i es llicencià en administració pública.

Es casà amb Ignàsia Mora i Puigcercós, amb qui tingueren tres fills: Llorenç (1921), Roser (1923) i Josep (1926).

Va ser numerari de l'Acadèmia de Belles Lletres Catalanes dirigida pel pare Josep Pastoret.

Col·laborador al diari *El Día* i membre destacat d'Acció Catalana, el 14 d'abril de 1931 formà part de la Junta de Govern Republicana Provisional de Manresa.

El juny de 1931 fou el promotor de l'acte de la primera commemoració de les Bases de Manresa.

Es traslladà a Barcelona, on fou cap de negocis de primera classe a la Generalitat de Catalunya. El 1934 era secretari personal de Marià Hervàs i comissari d'Ordre Públic.

Durant el 1933 col·laborà com a redactor del setmanari d'Esquerra Republicana de Catalunya, *Mall*.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre fou detingut i empresonat vint-i-dos dies al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

Durant la Guerra Civil exercí diversos càrrecs: secretari general del Comitè Central de les Milícies Antifeixistes de Catalunya, professor d'intendència de l'Escola Militar de Cata-

lunya, director de la Institució de Protecció de la Infància de Barcelona, cap de personal de la Direcció General d'Assistència Social de la Generalitat, i cap dels Serveis Generals del Departament de Defensa. Com a conseqüència d'un bombardeig a Manresa va perdre el seu pare i una neboda.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant el 5 de febrer pel coll de Lli. Fou internat al camp de concentració d'Argelers. El 13 de juliol embarcà a Bordeus, amb el seu fill Llorenç, a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

S'establí a Mèxic DF on creà l'empresa Mexico Comercial, de representació, importació i exportació.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

Membre de l'Orfeó Català, el 1942 formà part de la Comissió Organitzadora dels Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Mèxic DF.

El 1944 fou un dels signants, com a secretari de la Comunitat Catalana de Mèxic, de la renovació a l'exili de Galeusca, l'acord entre les forces catalanes, basques i gallegues.

El març del 1945, el Tribunal especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo li va incoar expedient per haver pertangut a la Lògia maçònica Themis i a la Gran Lògia Espanyola. En haver-se exiliat a Mèxic a la fi de la guerra, el seu cas quedà «archivado por rebeldía».

Antoni Peyrí i Macià

* Barcelona 27 d'abril de 1924

Fill del metge dermatòleg Antoni Peyrí i Roca-mora i de Josefina Macià i Lamarca, així doncs, també, nét del president de la Generalitat, Francesc Macià.

De 1932 a 1936 féu els estudis primaris a l'Escola Blanquerna i a l'Institut Escola de Barcelona. I de 1937 a 1939 els estudis de batxillerat al Lycée Hoche de Versalles i a Montpeller. Residí a França fins el 1940, que s'exilià, amb la seva família, a Veneçuela i el 1941 a Mèxic.

A Mèxic DF es llicencià i doctorà a l'UNAM en arquitectura i exercí la docència a l'Escuela Nacional de Arquitectura de 1951 a 1970.

El 1954 es casà amb Maria Cortés i Font de Rubinat, amb qui tingueren quatre fills: Maria Antònia, Francesc, Teresa i Anna.

El 1956 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1964 fou nomenat coordinador del seminari nacional de projectes de l'Asociación Nacional de Escuelas y Facultades de Arquitectura de México i el 1968 director del Departamento de diseño Arquitectónico de la División de Estudios Superiores de l'Escuela Nacional de Arquitectura.

A més de nombrosos projectes de cases i edificis d'apartaments i oficines, participà amb Mario Maní en el pla urbanístic d'Acapulco i amb Fèlix Candela i Enrique Castañeda guanyà el Concurs per al projecte del Palau d'Esports per a la XIX Olimpíada celebrada a Mèxic DF el 1968.

A partir del 1975 el dibuix i la pintura, que havien estat dedicacions eventuais, passaren a ser les seves activitats dominants. El 1980 abandonà la docència i quasi totalment la seva tasca professional d'arquitecte.

Com a pintor presentà la seva primera exposició individual el 1961 a la Galeria Proteo de Mèxic DF. Ha exposat també a Barcelona (Galeria René Metras, 1976), San Francisco, Nova York, Bonn, Lisboa, Coimbra, Porto i Puebla, entre d'altres ciutats. Va rebre el premi Kreimerman (1968) per la seva obra *Món sense sol, de llums interiors*. Intervingué en el mural col·lectiu del pavelló mexicà de l'exposició de Osaka (1970). I el 1978 féu una exposició antològica al Museo de Arte Moderno del Bosque de Chapultepec de Mèxic DF.

El 1990 va tornar a Catalunya, per entregar-se a la pintura en els estudis que té a Vallmanya i al Mas de Nicolau, a Tarragona.

Emili

Pibernat i Viader

* Salt, 20 de setembre de 1891

† Castelló d'Empúries, gener de 1960

Va fer breus col·laboracions al diari *La Lucha*.

El 1930, després de la dictadura de Primo de Rivera, va ser elegit alcalde de Salt, sent reelegit a les eleccions del 12 d'abril de 1931 que portaren la República.

L'abril de 1936 va ser elegit secretari de la Junta d'Assistència Social de Girona i, ja durant la Guerra Civil, el novembre de 1938 va ser nomenat administrador de la Casa d'Assistència i Educació i Casal de l'Anciana de Girona.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià primer a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

Retornà a Catalunya.

Manuel Pijoan de Beristain

* Barcelona, 3 de novembre de 1911

† Mèxic DF, 23 de juny de 1986

Durant la Guerra Civil exercí les funcions de secretari d'Antoni Maria Sbert, conseller de Governació.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a Mèxic DF, on es va dedicar a les activitats bancàries i fou director de finances de Crédito Comercial Mexicano.

Fundà Joaquín Mortiz Editores, juntament amb Francisco Suari i Abel Quezada.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

Es casà amb la filla de Jaume Aiguader i Miró, Núria Aguadé i Cortés, amb qui tingueren tres fills: Carme, Carles (1945-2007) i Pau.

Antoni Pijoan i Canturri

* Tarragona, 5 de setembre de 1906

† San Luís Potosí, 12 de maig de 1982

Fill d'Antoni Pijoan i Ramon i de Francesca Canturri i Andreu.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou detingut.

Enginyer d'aviació, durant la Guerra Civil fou delegat de la companyia telefònica i fins a la seva incorporació a l'Exèrcit Republicà formà part de la Conselleria de Defensa. El maig de 1937 s'incorporà a l'agrupació DCA de l'Exèrcit de l'Est, lluitant al front d'Aragó amb el grau de tinent.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant per Agullana el 10 de febrer de 1939. Fou reclòs en un camp de concentració, quan aconseguir sortir-ne residí a Perpinyà fins que el 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz, acompanyat de la seva esposa, Maria Rodríguez i Vidal, originària de Barcelona i filla d'un oficial franquista.

Va treballar com a agent de vendes de productes Eureka (dipòsits d'aigua). Establí a San Luís Potosí, on residí fins a la seva mort, un comerç de venda de productes Eureka. Amb la dona també van iniciar una empresa de cria de pollastres. També fou distribuïdor dels vins Hidalgo.

El 1949 va rebre la nacionalitat mexicana.

Francesc Pino i Tarragó

* Tortosa, 27 de setembre de 1897

† Mèxic DF, 21 de novembre de 1980

Fill de Joaquim Pino i de Josepa Tarragó.

Treballà com agent de viatges i com a funcionari.

Es casà amb Josepa Torrell i Domènech.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou reclus al vaixell-presó Manuel Arnús ancorat al port de Tarragona.

El 1936, durant la Guerra Civil, fou membre en representació d'Esquerra del Comitè Antifeixista de Montblanc. En fou delegat d'incautació de béns i de comunicacions i tràfic. A partir de 1937 fou nomenat presdident de la Comissió de Finances.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 1942 arribà a Mèxic.

Establí una agència internacional de viatges a Mèxic DF on també es va dedicar a l'administració de finques.

El 1944 va rebre la nacionalitat mexicana.

Es casà, en segones núpcies, amb Maria Perelló i Porrera.

Cèsar Pi-Sunyer i Bayo

* Roses, 24 d'agost de 1905

† Mèxic DF, 11 de novembre de 1997

Fill del fisiòleg i polític August Pi i Sunyer i de Carme Bayo i Puig.

El 1927 es llicencià en Farmàcia a la Universitat de Barcelona doctorant-se a Madrid —on fou alumne de José Giral i Juan Madinabeitia— el 1928, any en què fou becat per especialitzar-se en bioquímica a Berlín. Allí fou alumne dels doctors Carl Neuberg, Adolf Bickel i Juan Antonio Collazo en diversos seminaris d'investigació al Kaiser Wilhelm Institut für Biochemie i a l'Institut für Pathologie de l'Hospital de la Charité.

El 1930 tornà a Barcelona incorporant-se a l'Institut de Fisiologia de la Facultat de Medicina on, a partir del 1931, organitzà el laboratori de bioquímica i des del 1933 n'exercí la docència.

El 1933 es casà amb la llicenciada en Farmàcia Trinitat Llorens i Mateu, (Roses, 1910 - Mèxic DF, 2001), amb qui tingueren tres fills: August (Barcelona, 1933), Antònia (Barcelona, 1936) i Albert (Perpinyà, 1939).

El mateix 1933 fou nomenat secretari de la Societat de Biologia i, el 1934, fou un dels fundadors de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques. Guanyà la càtedra de professor adjunt de Bioquímica de la Universitat Autònoma de Barcelona, alhora que era director tècnic de la filial del laboratori farmacèutic suís-hongarès Chemirosa Ibérica.

Amb l'esclat de la Guerra Civil, fou mobilitzat i a principis de 1938 fou nomenat director

del laboratori de l'Hospital Militar de Vallcarca.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França fins que el maig, amb tota la família, embarcà a Le Havre a bord del Champlain, vers Nova York, i des d'aquí a bord del Siboney, fent escala a l'Havana arribaren l'1 de juny a Veracruz.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

A Mèxic DF, treballà a la filial dels laboratoris hongaresos Richter. Després, constituí, amb tres socis, els Laboratorios Químicos SA (Laquisa) per a la preparació i síntesi de matèries primeres farmacèutiques. I el 1955 fundà el laboratori Syntorgan, en el que treballà fins el 1982 i que quedà posteriorment en mans dels seus fills August i Albert.

Fou un gran activista cultural català a l'exili. El 1957 fou secretari dels Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Mèxic DF. Fou president de l'Orfeó Català (1971-1975) i president d'honor fins la seva mort. Presidí també l'Institut Català de Cultura (1975-1997). Col·laborà a multitud de publicacions de l'exili com: *La Nova Revista*, *Revista dels catalans d'Amèrica*, *Quaders de l'Exili*, *Pont Blau*, *Xaloc* i la *Revista de l'Orfeó Català*, de Mèxic i *Vida Nova*, de Montpeller.

Membre de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona (1981) i membre emèrit de la Societat Catalana de Biologia de Barcelona (1983).

El 1984 li fou concedida la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

Domènec Pla i Blanc

* Solsona, 14 de maig de 1886

† Mèxic DF, 26 de desembre de 1959

Industrial i farmacèutic.

Es casà amb Maria Teresa Miracle i Palou amb qui tingueren tres fills: Antoni, Carme (Barcelona, 1921) i Ferran (Barcelona, 1926 - Mèxic DF, 2007).

La família va viure durant anys a Montcada i Reixac.

A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit regidor d'Esquerra a Barcelona, on desenvolupà tasques a la Regidoria d'Hisenda.

A les eleccions municipals de gener de 1934 va ser reelegit regidor d'Esquerra a Barcelona.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser reclòs al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona, juntament amb els regidors d'Esquerra a l'Ajuntament. No fou posat en llibertat fins el febrer de 1935.

Durant la Guerra Civil continuà sent regidor amb la constitució dels nous ajuntaments, l'octubre de 1936.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb la seva família a França, fins que el 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

S'instal·là a Cuernavaca on regentà una botiga. Posteriorment es traslladà a Mèxic DF.

Antoni Pla i Miracle

* Barcelona, 4 de gener de 1919

† Mèxic DF, 29 de setembre de 1993

Farmacèutic.

Fill de l'industrial i regidor d'Esquerra a Barcelona, Domènec Pla i Blanc i de Maria Teresa Miracle i Palou.

Va començar els estudis de farmàcia que es van veure troncats per la Guerra Civil.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb els seus pares a França. Tot i les dificultats legals amb les que es va trobar va aconseguir treballar en una farmàcia fins el 1942, any en el que es traslladaren a Mèxic.

A Mèxic DF va treballar a la indústria tèxtil fins a la seva jubilació.

El 1946 es casà amb Helena Andreu i Senecal amb qui tingueren dos fills: Neus (Mèxic DF, 1947) i Albert (Mèxic DF, 1949).

Alhora, d'acord amb la seva vocació, es va dedicar a la pintura a l'oli, especialitzat en paisatgisme. Participà en exposicions de la Cámara de Comercio, de la Cámara Nacional de la Indústria i a l'Orfeó Català.

Vicenç Planella i Amigo

* Barcelona, 12 d'octubre de 1909

† Mèxic DF, 17 de juny de 1974

Fill de Salvador i de Maria.

Tècnic en col·lagen i en preparació de teixits.
Va viure a Sallent.

El 1930 fou condemnat a sis mesos per insurrecció militar al Marroc i el 1934 per recolzar el moviment del Sis d'Octubre.

Durant la Guerra Civil s'incorporà a l'Exèrcit Republicà el 15 d'agost de 1936 a la Columna Llibertat, fins a principi d'octubre, ja que fou ferit en acció bèl·lica a Brunete.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant per Portbou el 8 de febrer de 1939. Fou internat als camps de concentració de Sant Cebrià i Agde. Va perdre un germà que estava internat al camp de concentració d'Argelers. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

A Mèxic treballà a la fàbrica de fils El Volcan a Atlixco.

Es casà amb Maria Gil i Cànovas.

Josep Maria Poblet i Guarro

* Montblanc, 5 de novembre de 1897

† Barcelona, 20 de novembre de 1980

Fill de Joan Poblet i Civit i de Concepció Guarro i Bibé.

De ben jove va anar a veure món. Va viure a Madrid, França, Cuba, Mèxic i als EUA. De nou a Catalunya, visqué al Paral·lel barceloní, on contactà amb el món cultural i del teatre i començà a interessar-se per la política.

Va fundar a Montblanc, Joventut Nacionalista, clausurada durant la Dictadura de Primo de Rivera però que mantingué les seves activitats a través del Centre de Lectura de Reus i de l'Orfeó Montblanquí. També fou el delegat a Montblanc de Nostra Parla, entitat nascuda el 1916 per impulsar la unitat de la llengua catalana.

Es casà amb Francesca Torrell i Domènec, amb qui tingueren dues filles: Maria (1924) i Montserrat (1928).

A partir de 1931 Joventut Nacionalista s'adherí a Esquerra Republicana de Catalunya.

El 1936, poc abans de l'inici de la Guerra Civil, fou nomenat secretari de Josep Andreu i Abelló, president de l'Audiència de Barcelona.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià primer a França, després per poc temps a Cuba, i finalment a Mèxic.

A Mèxic DF fou secretari de la Comunitat Catalana de Mèxic.

El 1944 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1945 marxà de Mèxic per recórrer diversos països com França, Andorra i Itàlia. El 1948 torna a Catalunya i s'establí a Barcelona.

Féu una extensa obra de divulgació. De la seva producció a l'exili cal citar: a Mèxic publicà *Records vells i històries noves* (1941), la novel·la *Retorn* (1942), *De Barcelona a l'Havana... passant per Darnius* (1942), *Terres d'Amèrica* (1945); i a Tolosa de Llenguadoc, *Tres mesos i un dia a Nova York* (1947).

Va obtenir més d'una dotzena de premis als Jocs Florals de la Llengua Catalana de l'exili.

Entre la seva nombrosa producció literària i assagística val la pena esmentar, entre els seus llibres d'història, *Història d'Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)* (1976), *Jaume Carner: polític, jurisconsult, industrial i Ministre de Finances de la II República* (1977), *Jaume Aiguader: una vida "amb Catalunya i per Catalunya"* (1977), *Història bàsica del catalanisme* (1977), *Vida i mort de Lluís Companys* (1978), *Els darrers temps de la Generalitat i la República* (1978), *La catalanitat de Marcel·lí Domingo* (1978), *Els quatre presidents* (1979). Entre els llibres dedicats al teatre, una de les seves aficions més preuades, cal destacar *Frederic Soler "Pitarra"* (1967) i l'últim llibre publicat per ell, *Josep Robrenyo: comediant, escriptor i revolucionari* (1783-1838) (1980).

A partir de 1976, amb la represa democràtica, destacà com un dels principals dirigents d'Esquerra.

El 1980, poc abans de morir, fou elegit diputat d'Esquerra al Parlament de Catalunya. Fou el president d'edat de la mesa en la seva sessió constitutiva del Parlament celebrada el 10 d'abril.

Marcel·lí

Porta i Fernanda

* Barcelona, 1903

† Mèxic DF, 3 d'octubre de 1959

Estudià arts plàstiques a Barcelona. Caricaturista en revistes satíriques i il·lustrador de llibres, col·laborà en nombroses publicacions de Barcelona com *La Campana de Gràcia* i *L'Opinió*. Presentà la seva obra en el 1r Saló d'Humoristes de Barcelona (1933) i al Saló de Tardor (1938), i formà part del Grup dels Sis.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià primer a França, passant per un camp de concentració i instal·lant-se després a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller, on formà part del grup Jérôme Bosch i participà en una exposició col·lectiva oberta al Teatre Municipal.

Arribà a Mèxic DF el 1942 i visqué un temps a casa del pintor Francesc Camps i Ribera. Més tard va viure a Cuernavaca.

Es va dedicar amb èxit a fer targes nadalenques amb temes catalans i mexicans. Il·lustrà textos a la premsa mexicana i alguns llibres, entre d'altres *Ciudad de madera* (1967) d'Agustí Cabruja. Decorà alguns establiments, com la Biblioteca de l'Orfeó Català i la pastisseria Suïza, del català Jaume Bassegoda.

Col·laborà com a escenògraf en les obres teatrals de l'Agrupació Catalana d'Art Dramàtic de l'Orfeó Català.

Va participar en diverses exposicions. L'Orfeó Català n'organitzà una de retrospectiva el 1979 i una altra en clau d'homenatge el 1988.

Josep Prat i Canudas

* Manresa, 19 de juliol de 1889

Torner mecànic i secretari municipal.

Es casà amb Teresa Clarà i Oliveras, amb qui tingueren un fill: Albert (1938).

Militant d'Esquerra a Sallent. Durant la Guerra Civil fou president comarcal d'ERC del Bages-Cardoner, membre de la Federació de Barcelona, president del Centre d'Esquerra i vicepresident del Front Antifeixista de Sallent.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant per la Jonquera el 6 de febrer de 1939. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

Visqué a Mèxic DF.

Lluís Prunés i Sató

* Manresa, 24 de desembre de 1894

† Mèxic DF, 19 de febrer de 1964

Comptable i comerciant.

Fill de Miquel Prunés i de Lluïsa Sató. El matrimoni va tenir quatre fills: Andreu, Emili, Lluís i Miquel.

El 1917 es casà amb Joana Ibàñez i Ibàñez (Barcelona, 1901 - 1980) amb qui tingueren tres fills: Pepis (Barcelona, 1918), Lluïsa (Barcelona, 1920 - Mèxic DF, 2008) i Joan (Barcelona, 1923).

Militant d'Acció Catalana, a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 fou elegit regidor en la candidatura de Concentració Republicana a Manresa. Fou 5è tinent d'alcalde i president de la Comissió de Foment. Posteriorment ingressà a Esquerra Republicana de Catalunya.

El juliol fou elegit alcalde de Manresa substituint Joan Selves que havia estat elegit diputat a Corts. El desembre del 1932, abandonà l'alcaldia en ser nomenat Governador Civil de Girona i, més tard, es va fer càrrec de la Comissaria d'Ordre Públic de la Generalitat a Tarragona.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou reclòs al vaixell-presó Manuel Arnús ancorat al port de Tarragona. El 18 d'abril del 1935, com a conseqüència del seu estat de salut, li va ser concedida presó atenuada i va ser conduït del penal de Tarragona a casa seva. El 12 de gener del 1936 se celebrà el judici pels fets ocorreguts a Tarragona el Sis d'Octubre. Un tribunal militar el condemnà a la pena de vuit anys de presó. Aquell mateix dia ingressà a la presó Model, però cinc dies després, i gràcies a les gestions de Francesc Senyal,

fou traslladat a la presó de Manresa.

El febrer de 1936, la victòria del Front d'Esquerra a les eleccions legislatives canviaren radicalment la seva situació política i personal. En la seva primera reunió, el 2 de març de 1936, el govern de la Generalitat el reposà en el càrrec de comissari de la Generalitat a Tarragona.

El maig de 1936 fou nomenat conseller d'Economia i Agricultura de la Generalitat i l'1 d'agost del mateix any, ja en plena Guerra Civil, fou durant uns dies comissari de Defensa i posteriorment conseller de Treball.

A finals de 1937 es refugià amb la seva família a París. Gràcies al líder dels independentistes catalans a Cuba i president del Casal Català de l'Havana, Josep Conangla i Fontanilles, el maig de 1938 es traslladaren a la capital cubana, on immediatament es dedicà a la indústria i el comerç. El setembre de 1942 ja era president de la Compañía Nacional de Fundición SA, dedicada a fondre metalls i fabricar connexions sanitàries. També fou representant de l'Asociación de Industriales de Cuba. Fou una destacada figura del Centre Català i patrocinador dels Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a l'Havana el 1944.

El 1945 s'instal·là un temps a Mèxic però tornà a Cuba integrant-se al Patronat Català de Defensa de les Víctimes del Franquisme.

El 1953 s'establí definitivament a Mèxic DF on regentà una farmàcia. Va viure també durant una llarga temporada a Cuernavaca.

Valentí Puigdomènech i Bosoms

* Puig-reig, 29 d'agost de 1889

† Mèxic DF, 20 de febrer de 1984

Fill de Josep Puigdomènech i Vila i de Dolors Bosoms i Ribera.

Comerciant i polític, fou director de *L'Acció* de Terrassa.

Es casà amb Felicitat Garcia i Cros, amb qui tingueren dos fills: Josep (1922) i Dolors (1925).

A les eleccions municipals de gener de 1934, fou escollit regidor de Terrassa per la candidatura d'Esquerra que guanyà les eleccions. Fou nomenat segon tinent d'alcalde.

El Sis d'Octubre de 1934 formà part de l'Ajuntament que proclama l'Estat Català i després del fracàs del moviment insurreccional fou condemnat a deu anys de presó.

El febrer de 1936, després de la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives fou alliberat i es reincorporà a l'Ajuntament.

Durant la Guerra Civil, amb la constitució dels nous ajuntaments, continuà com a regidor a Terrassa, formant part de la comissió de Sanitat.

S'exilià a Mèxic.

El 1948 va rebre la nacionalitat mexicana.

Francesc Puigjaner i Salom

* Barcelona, 26 de setembre el 1905

Comerciant i comptable.

Fill de Francesc de Paula Puigjaner i de Carme Salom.

Estudià a l'Escola de Funcionaris de l'Administració Local de Barcelona.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a Mèxic.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

Des de 1951 exercí la seva professió a la fàbrica Vinos y Licores Del Río.

Josep Puigjuriol i Borràs

* Sabadell, 17 de setembre de 1898

Teixidor

Casat amb Ramona Palomar i Abad.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou detingut i confinat al vaixell Ciudad de Cádiz.

Arribà a Mèxic per Veracruz, el 1940 amb el vapor Mexico.

Pere Purcallas i Salvà

* Llançà, 21 d'octubre de 1884

† Mèxic DF, 22 d'agost de 1981

Fill de Joan Purcalles i Pau i d'Irene Salvà i Ytez. El matrimoni va tenir cinc fills: Jaume, Ot, Joan, Pere i Catalina.

Estudià per a secretari d'ajuntament i es va dedicar a la viticultura a unes finques rústiques de la seva propietat. Fou organitzador de la Unió de Rabassaires a les comarques gironines.

Es casà amb Lluïsa Ferreres i Mach, amb qui tingueren cinc fills: Lluís (1923-1985), Conxa (Llançà, 1928), Joaquina (Llançà, 1930 - Mèxic DF, 1994), Joan (Llançà, 1931 - Mèxic DF, 2009) i Ricard (Llançà 1933 – Mèxic DF, 2001).

Durant la Dictadura de Primo de Rivera va patir fins a nou detencions governatives per la seva activitat política d'esquerres.

Alcalde de Llançà, arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou empresonat durant un mes i mig al castell de Sant Ferran, de Figueres.

A partir de 1936 fou delegat dels Serveis de Cooperació Agrícola de la Generalitat a Girona.

Durant tota la Guerra Civil fou alcalde de Llançà.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant per Cervera de la Marenda el 8 de febrer de 1939. L'11 de juny embarcà a Bordeus a bord de l'Ipanema arribant el 7 de juliol a Veracruz.

A Mèxic va publicar *Tratado de olivicultura* (1951) i *Fruticultura práctica* (1986).

Antoni Rallo i Tomàs

* Tortosa, 2 d'octubre de 1903

† Mèxic DF, 6 de gener de 1999

Metge tisiòleg.

Fill de Josep Rallo i d'Elvira Tomàs.

Cursà la carrera de medicina a la Universitat de Barcelona i s'especialitza en malalties de l'aparell respiratori el 1926. Treballà a l'Hospital Clínic i va dirigir el Sanatori del Montseny entre 1927 i 1935.

Al començament de la Guerra Civil va ser nomenat membre del Consell de Sanitat de Guerra. Quan aquest organisme es militaritzà i es creà el Grup Sanitari de l'Exèrcit de Catalunya, fou designat, l'abril de 1937, cap dels Serveis Sanitaris de la Costa i Estat Major. L'agost entrà a formar part del Servei Sanitari de l'Exèrcit Republicà i fou destinat a diferents fronts de València i Extremadura.

Militant del Casal Català d'Esquerra de l'Eixample «Estat Català».

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. Fou internat un temps al camp de concentració de Gurs. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

Presenta la tesi "*La sedimentación globular*" a la UNAM per tal de revalidar el títol de metge a Mèxic.

El 1944 va rebre la nacionalitat mexicana.

A Mèxic DF fou metge de l'Hospital de la Beneficencia Española. Va formar part de la redacció dels *Anales de Medicina* del Ateneo Ramón y

Cajal de Mèxic, on el 1947 va publicar el treball "Neumolisis intrapleurale".

El 17 de març de 1950 cosignà la carta *Los republicanos españoles a la opinión mexicana*.

Antoni Raluy i Poudevida

* Barcelona, 1902

Estudià Dret.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF exercí l'advocacia i la docència a una escola religiosa. El 1946 publicà l'opuscle *L'etimologia de la paraula Catalunya*. El 1948 va administrar temporalment una impremta de Bartomeu Costa-Amic. És autor de diversos tractats gramaticals i de *Notes sobre la història de la llengua catalana*.

Organitzà l'Exposició de l'Activitat Catalana a Mèxic.

Francesc Requena i Mas

* Barcelona, 22 de desembre de 1906

† Tijuana, 19 de gener de 1994

Fill de Francesc Requena i Vallecillos i d'Antònia Mas i Otegui.

Es casà amb Lucrècia C. Iban i Rodríguez.

A Barcelona va realitzar estudis mercantils, va obtenir la llicenciatura d'economia i estudià a l'Escola d'Administració Pública de la Generalitat de Catalunya. Exercí de secretari de l'Ajuntament de la Fuliola i del d'Arenys de Munt.

Arran dels Fets d'Octubre de 1934 fou condemnat a dotze anys que no complí pel fet que s'exilià a Mèxic.

Tornà a Catalunya. Durant la Guerra Civil, l'abril de 1938, s'incorporà a l'Exèrcit de l'Ebre durant deu mesos. Fou secretari del Comitè Central de Milícies de Barcelona i secretari general del Comissariat de Propaganda de la Generalitat.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant per Portbou el 8 de febrer de 1939. L'ingressaren en els camps de concentració de Sant Cebrià i el Barcarès fins que el 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

S'establí a Mèxic DF on realitzà activitats industrials, dedicant-se a l'estudi de la refrigeració fins a obtenir un títol tècnic.

Col·laborà amb les publicacions catalanes de Mèxic: *Butlletí del Partit Socialista Català*, *Meridià* i *Nova Era*.

El 1953 formà part de la Comissió Dictaminadora de la Conferència Nacional Catalana cele-

brada a Mèxic DF.

A partir de 1960 i fins a la seva jubilació, el 1972, va viatjar a Tijuana regularment per dedicar-se a la introducció i distribució de llibres i revistes de llengua anglesa.

Va deixar inèdit un estudi en català sobre els tarahumares.

Josep Ricart i Sala

* Barcelona, 30 de juliol de 1889

† Mèxic DF, març de 1964

Fill de Josep Ricart i de Rosa Sala.

Es casà amb Elvira Oriente i Carratalà, amb qui tingueren tres fills: Jordi (1932), Rosa Maria (1934) i Josep (1936).

Fou president de la Federació de Dependents de Catalunya (1922) i president de la secció d'Organització i Treball del CADCI (1922). Col·laborà amb diferents publicacions com la revista d'art *Nou ambient* (1924).

Treballà a la Comisaria General d'Ordre Públic (1934).

Després de la Guerra Civil s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

Treballà a la Unión Tipográfica Editorial Hispano Americana.

El 1949 va rebre la nacionalitat mexicana.

Francesc Riera i Claramunt

* Martorell, 31 de desembre de 1889

† Mèxic DF, 14 de desembre de 1955

Pagès i dirigent rabassaire.

Fill d'Antoni Riera i Cuscó i d'Antònia Claramunt i Capella, pagesos de Martorell.

Fou un dels màxims exponents del sindicalisme agrari català, iniciant-se en aquest àmbit d'actuació en la Federació de Rabassers de Catalunya, fundada el 1908, amb seu a Martorell i de la qual arribà a ser directiu.

Evolucionà des del republicanisme radical de la seva joventut al republicanisme catalanista influït per figures com Francesc Layret, Marcel·lí Domingo i Lluís Companys.

El 1922 va ser un dels fundadors de la Unió de Rabassaires, que presidí fins el 1932, esdevenint amb Companys el líder del sindicalisme rabassaire català.

Es casà amb Carme Domènech amb qui tingueren tres fills: Carme, Feliu (Barcelona, 1922-2016) i Agustí (Barcelona, 1931).

El febrer de 1930 va ser nomenat alcalde de Martorell. El març de 1931 representà els rabassaires a la Conferència d'Esquerrers Catalanes on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. A les eleccions municipals del 12 d'abril fou elegit alcalde d'Esquerra a Martorell.

Entre 1931 i 1932, com a representant de la UR, fou vocal del Consell d'Agricultura, Ramaderia i Boscos de la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat.

El 1932 va ser elegit diputat d'Esquerra al Parlament de Catalunya, per la província de Barce-

lona. El mateix any va ser desbancat de la presidència de la UR pels sectors més favorables al BOC i a la USC.

Entre el 1933 i el 1934 presidí el Sindicat Vitícola Comarcal de Martorell.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, va ser detingut i empresonat.

Durant la Guerra Civil intervingué en la indústria de guerra catalana.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, instal·lant-se a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. El 14 d'abril de 1942 embarcà amb la família a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF treballà de comerciant de teixits i es casà en segones núpcies amb Enriqueta del Toro Martínez (Barcelona, 1922 - Mèxic DF, 2011), amb qui tingueren cinc filles: Carme (Montpeller, 1940 - Mèxic DF, 2012), Enriqueta (Mèxic DF, 1942-1981), Montserrat (Mèxic DF, 1944), Rosa (Mèxic DF, 1947-1988) i Núria (Mèxic DF, 1954).

El 1954 va ser un dels diputats presents a la reunió del Parlament de Catalunya a l'ambaixada del govern de la República espanyola a Mèxic, de la qual sortí el nomenament de Josep Tarradellas com a nou president de la Generalitat.

El seu fill Feliu va ser un dels dirigents nacionals d'ERC a partir del 1976, en l'etapa de la represa democràtica després del franquisme.

Joaquima Roca i Munté

* Reus, setembre de 1900

† Mèxic DF, 1981

Filla de Marian Roca i Ciurana i de Maria Munté i Cabré.

Va militar a la CNT.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, sent internada al camp de concentració d'Argelers.

En aconseguir sortir s'instal·là a Montpeller on treballà d'assistent a una casa i va conèixer i es va casar amb Joan Gonfaus i Mas.

El 24 de maig embarcaren tots dos a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

A Mèxic DF va treballar de modista.

Marian Roca i Munté

* Reus, 12 d'abril de 1886

† Mèxic DF, 12 de març de 1976

Fill de Marià Roca i Ciurana i de Maria Munté i Cabré, va nèixer a la mateixa casa del Raval de Robuster on havia nascut el pintor Marià Fortuny.

La seva família tenia una fleca a Reus, però per dificultats econòmiques la deixaren i es traslladaren a Sabadell, on el pare va fer de manobre fins que en trencar-se una cama en un accident laboral, en caure d'una bastida, la família va retornar a Reus.

A Reus fou alumne de l'escola dirigida pel dirigent anarquista Joan Montseny "Frederic Urals", pare de Frederica Montseny.

Als 9 anys va entrar com a aprenent a una impremta a Tarragona i després a Reus.

El 1898 fou fundador i més tard president de la Societat Tipogràfica de Reus, el sindicat d'impressors.

Militant del Foment Republicà Nacionalista de Reus, des de la seva fundació el 1906, en seria director del seu portaveu, *Foment*, fins la seva fi el 1939. Per aquest fet, el seu propi taller es digué Impremta Foment.

El 1924 fou empresonat acusat de repartir fulls volants contra la dictadura de Primo de Rivera, tal i com ho explica a l'opuscle *Cinc setmanes al Castell de Pilats* (1925). Finalment la causa fou sobreseguda.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou reclòs al vaixell-presó Manuel Arnús ancorat al port de Tarragona.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, amb la seva dona i la seva germana Joaquina. Aconseguí evitar els camps de concentració gràcies a tenir una filla vivint a Aix de Provença. La seva germana, però, fou internada al camp de concentració d'Argelers. Quan aconseguiren reunir-se de nou s'instal·laren a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller, aconseguint treballar a una impremta de Seta.

El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF exercí la seva professió a l'impremta propietat d'Avel·lí Artís.

El 1953 fou uns dels organitzadors de la Conferència Nacional Catalana celebrada a Mèxic DF.

Fou membre de la Junta de l'Orfeó Català i redactor de la revista *Xaloc*.

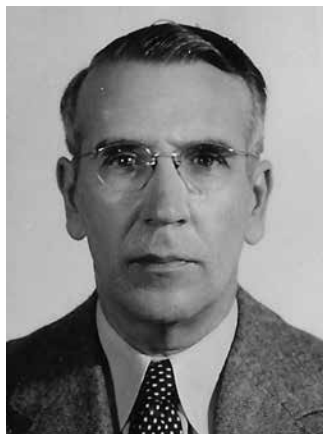
Ja vidu, el 1963 visità per primer cop Catalunya des de la fi de la Guerra Civil. A l'aeroport de Barajas la policia li va treure la seva fitxa de "rojo separatista" i li va fer saber que a Reus hauria de presentar-se a les autoritats. Malgrat aquests mals auguris, a Reus fou rebut calurosament pels seus amics i companys de militància.

El 1979 es publicà, pòstumament, el seu llibre *Records de la meua vida*.

Jaume Roig i Padró

* Reus, 10 de gener de 1897

† Mèxic, 9 de desembre de 1969

Doctor en medicina.

Fill de Josep Roig i Huguet i d'Antònia Padró i Pratdesaba.

Es casà amb Rita Roldán i Agudo amb qui tingueren dues filles: Glòria (1925) i Marta (1928).

Metge militar de carrera, assolí el grau de coronel. Abandonà el cos mèdic militar per les seves conviccions catalanistes i republicanes.

Col·laborà amb el doctor Manuel Corachan, en el seu *Diccionari de Medicina Catalana*.

El març de 1931 fou un dels sis membres del Foment Nacionalista Republicà, de Reus, que participà en representació seva, a la Conferència d'Esquerres Catalanes en la qual es fundà ERC.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou empresonat a Reus.

Va ser president del Centre de Lectura de Reus (1934-1936).

Col·laborador a la premsa escrita on publicà articles a *Las Circunstancias* i al diari *Reus*, on signava amb el pseudònim Gestus.

Durant la Guerra Civil va treballar de nou al Cos Mèdic de l'Exèrcit, esdevenint cap de la 3a Comandància de Tropes de Sanitat de Catalunya, a Tarragona.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià passant primer a la República Dominicana i després a Mèxic, on deixà la medicina i es guanyà la vida com a guionista de ràdio i televisió.

El 1945 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1946 publicà la novel·la costumista *El darrer*

dels Tubaus amb la qual guanyà el Premi Fastenrath als Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1947 celebrats a Londres.

A Mèxic va publicar *Diccionari de mots musicals* i l'assaig, entre filosòfic i científic, *Tiempo y memoria*. Col·laborà a *América Clínica*, *Semana Médica de México* i *Carnet Musical* i en diverses revistes de l'exili com *Pont Blau*, *La Nostra Revista* i *Quaders d'Exili*.

Jaume Romagosa i Blanch

* Tigy, 25 de juliol de 1942

Fill de Salvador Romagosa i Estrada i de Mercè Blanch i Soler.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, els seus pares s'exiliaren a França on va néixer, a Tigy, petita població del Departament de Loiret, al sud de París.

Arribà a Mèxic el 9 de febrer de 1947 amb els seus pares exiliats.

Fundà diverses empreses i iniciatives: Romagosa SA, Plásticos Carasacu, Inmobiliaria Filets, Distribuidora Vales, Grupo Gastronómico Catalán, el restaurant de l'Orfeó Català i la llar d'infants i saló de festes infantils Patufet.

Francesc Romeu i Tiana

* Sabadell, 23 de març de 1912

† Mèxic DF, 13 de maig de 1998

Industrial tèxtil.

Fill d'Agustí Romeu i de Maria Tiana.

L'agost de 1936, durant la Guerra Civil, ingressà al Comitè Central de Defensa de Milícies Antifeixistes.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França i el 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

S'instal·là a San Luís Potosí.

Es casà amb Antònia Casajuana.

Martí Rouret i Callol

* L'Escala, 30 de març de 1902

† Mèxic DF, 31 d'octubre de 1968

Fill de Josep Rouret i Ros i d'Emília Callol i Tuta. El matrimoni va tenir tres fills: Josep, Martí i Anna.

Fou un mestre compromès amb el moviment de renovació pedagògica. Exercí a Lloret de Mar i Móra d'Ebre, al Centre Instructiu Democràtic, escola laica creada el 1913 per la Joventut Democràtica, on fundà *La Riuada*, quinzenal impulsor de la cultura catalana a la Ribera d'Ebre.

El 1928 es casà amb Josepa Soler i Blay, amb qui tingueren una filla: Neus.

El 1930, després de la dimissió de Primo de Rivera, impulsà la creació de la Federació Republicana Federal Socialista de la Ribera i la Terra Alta, que s'adherí a Esquerra i edità *L'Ideal de l'Ebre*. El maig de 1931 fou elegit diputat, pel partit judicial de Gandesa, a la Diputació provisional de la Generalitat de Catalunya i el 1932 diputat d'Esquerra per Tarragona al Parlament, on fou secretari de la Mesa.

Arran dels Fets d'Octubre de 1934 fou empresonat, però aviat fou posat en llibertat. Durant el bienni negre es féu càrrec de la secretaria general d'Esquerra.

Durant la Guerra Civil, fou successivament conseller de Sanitat, sotssecretari de la Presidència de la Generalitat i comissari general d'Ordre Públic de Catalunya.

El 1939 s'exilià a França, residint a Perpinyà, Montpeller i París. El 1941 la seva esposa i la filla pogueren tornar a Barcelona. Impossibilitat

per fer-ho ell també, en companyia de la seva germana Anna, del marit d'aquesta, Josep Maria Murià, i del seu nebot Guifré, el 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic visqué a Mèxic DF, Salamanca i Guadalajara treballant de comptable d'una fàbrica de conserves, dependent d'una botiga de mobles, corredor d'assegurances, empleat de la papeteria que havia obert el seu cunyat, cap de departament al Canal 8 de televisió, juntament amb una breu incursió al camp editorial.

Molt vinculat a l'Orfeó Català, formà part de la seva Agrupació Catalana d'Art Dramàtic.

El 1953 va rebre la nacionalitat mexicana.

Representà Esquerra a la Junta Española de Liberación i fou l'editor de *La Humanitat* (1943-1945). El 1952 assistí al Congrés dels Pobles per la Pau, celebrat a Viena. El 1954 com a diputat del Parlament, participà en la sessió celebrada a l'ambaixada de la República espanyola a Mèxic, en què Josep Tarradellas fou elegit president de la Generalitat de Catalunya.

A finals dels 1950 inicià a Mèxic una nova relació de parella amb una dona cubana, Victoria Torres, amb qui tingueren dos fills: Martín Luís i Jorge Alberto. El 1965 obtingué autorització del govern espanyol per visitar Catalunya, instal·lant-se dos mesos a l'Escala.

Joan Rovira i Utesà

* Sabadell, 29 de maig de 1905

† Mèxic DF, 1 de setembre de 1975

El 1908, d'infant, arribà a Mèxic amb la seva família. Després de passar uns anys a Catalunya, però, tornà a Mèxic el 1922.

Va viure a Tulancingo, Hidalgo i a Mèxic DF on es va dedicar a la indústria tèxtil i a la papeteria. Treballà, també, com a agent d'assegurances.

Es casà amb Maria Ventayol i Pol, amb qui tingueren dos fills: Joan i Maria Elena.

El 1944 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou president de l'Orfeó Català del 1958 al 1969.

Pau

Ruiz i Gusils

* Barcelona, 24 de novembre de 1922

† Mèxic DF, 20 de gener de 2003

Enginyer agrònom.

Fill del diputat de la Unió Socialista de Catalunya al Parlament de Catalunya, el menorquí Estanislau Ruíz i Ponsetí i de Lluïsa Gusils i Ribó.

Es casà amb Carmen Largo Calvo, filla del primer ministre espanyol i dirigent del PSOE Francisco Largo Caballero, amb qui tingueren dues filles: Greta i Mariana.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià amb els seus pares i germans Antònia, Estanislau, Francesca, Jordi i Lluïsa, primer, a Santo Domingo, on hi arribà el 7 de novembre amb el "Flandre", i després a Mèxic.

A Mèxic estudià enginyeria agrònoma a l'Escuela Nacional de Agricultura de Chapingo i s'establí a Mèxic DF. Ha estat considerat un dels empresaris més importants del sector, dedicant-se principalment a l'exportació de mel a Alemanya i Estats Units.

Fou dirigent i activista de l'Orfeó Català.

Després d'enviudar, el 1992 es casà en segones núpcies amb Stephanie Drewes.

Tornà a Catalunya i estant de vacances a Mèxic DF morí.

Jaume Sabanés i Sabat

* Sant Vicenç dels Horts, 29 d'abril de 1908

† Mèxic DF, 11 de desembre de 1987

Es dedicà a la construcció.

El 1946 s'exilià a Mèxic, procedent de França.

Es casà amb Maria de Socorro Cortés Acevedo amb qui tingueren dos fills: Margarita María i Jaime José.

Carles Sala i Joanet

* Barcelona, 25 de setembre de 1905

† Barcelona, 7 de juny de 1991

Periodista.

Fill de Jaume Sala i Vila i de Rosa Joanet i Esteve.

Començà la seva activitat política a Solidaritat Obrera. Posteriorment es vinculà a Palestra i a Esquerra. Col·laborà com a crític musical a *La Vanguardia* (1925-1926), *L'Institut*, *Clarís* (1933), *Diari de Barcelona* (1933) i juntament amb Ventura Gassol fundà el 1923 la revista *Dansa, Pàtria i Art* on escrivia amb el pseudònim “Frèbua”.

Es casà amb Assumpció (Rosa) Ponsa i Gallart, amb qui tingueren una filla: Elisenda (1938) que esdevindria una reconeguda ceramista.

Fou un dels pioners de la difusió radiofònica a Catalunya i durant la Guerra Civil, el 1937, fou director general dels Serveis Informatius de les emissores de la Generalitat de Catalunya. Entre d'altres reportatges en directe, en realitzà un des de París sobre el Guernica de Picasso. També va treballar a Ràdio Associació de Catalunya on s'encarregà del noticiari, en deien “Diari Parlat”, i de fer reportatges. El juny del mateix any el govern de la República i el Comissariat de Propaganda de la Generalitat l'envia com a delegat al Primer Congrés Internacional de la Publicitat, celebrat a París.

Fou voluntari de l'Exèrcit Republicà i participà a la batalla de l'Ebre. Poc abans d'acabar la guerra, fou nomenat comissari polític.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França, on organitzà la primera exposició dels seus

amics els pintors Antoni Clavé, Carles Fontserè i Ferran Callicó. Posteriorment marxà a Cuba, i finalment, el juliol de 1941, a Mèxic.

A Mèxic DF exercí com agent de publicitat i treballà a Radio Mil, emissora que renovà i on arribà a ser-ne el subdirector.

Fou secretari de la Comissió de Publicacions de la Comunitat Catalana de Mèxic i secretari de redacció d'*El Poble Català*. També fou nomenat secretari del Comissió Organitzadora dels Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1942 celebrats a Mèxic DF, sota la presidència de Josep Carner. El 1943 presidí la Massa Coral de l'Orfeó Català. Contribuí a l'obra d'Ajut als Combatents del Front Nacional de Catalunya. El 1946 va publicar a Mèxic *Acte de fe*, breuari de doctrina catalanista sobre l'Onze de Setembre. També col·laborà a les revistes *Lletres*, *La Nostra Revista* i *La Nova Revista*.

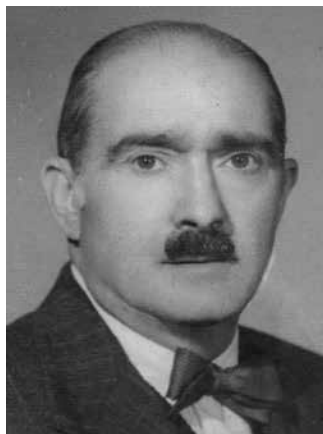
El 1948 tornà a Catalunya. Fou fundador del grup literari barceloní El Cimbri i un dels animadors i secretari de la Penya Joan Santamaria, entitat que va instituir el prestigiós Premi Santamaria que es lliurava cada 25 de maig. Desenvolupà una important tasca en la recuperació del teatre català tant des de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona com des de la gerència de la Companyia titular del Teatre Romea de Pau Garsaball. També participà activament en la recuperació de Ràdio Associació de Catalunya.

El 1986 la Generalitat de Catalunya li concedí la Creu de Sant Jordi.

Felip Salvador i Rosés

* Barcelona, 29 d'octubre de 1891

† Badalona, 1 d'agost de 1956

Fill de Vicenç Salvador i Deutu i de Josepa Rosés i Ferré, de Teià. Quan tenia cinc anys, la família va anar a viure a Badalona.

Fou secretari de l'Ajuntament del Papiol durant deu anys i del de Santa Coloma de Gramenet durant nou anys. Va col·laborar a *La Publicitat*, *Gent Nova*, *El Poble Català* i a la *Revista semanal ilustrada*.

Es casà amb Josepa Domènech i Fulcarà, amb qui tingueren tres fills: Josepa (1922), Roser (1923) i Joan (1927).

Fou detingut arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934.

Durant la Guerra Civil fou delegat de la Conselleria de Governació de la Generalitat de Catalunya, president de la Junta Regional de proveïments i secretari de la Junta Administrativa del Rec Comtal.

A la fi de la Guerra Civil, el 5 de febrer de 1939 s'exilià amb la comitiva del Govern de la Generalitat pel coll de Lli. Fou reclus, però, als camps de concentració de Perpinyà i Bram. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

A Mèxic DF es va dedicar a diferents feines, una de les quals fou la correcció de proves d'impremta. Fou administrador de *La Nostra Revista*. El 1950 publicà *Contes d'Amèrica*, amb dibuixos de Marcel·lí Porta. També publicà *Amor sublime*.

Va guanyar tres premis als Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili. El 1951, a Nova York,

el premi Joan Lluhí amb *El règim jurídic del conreu de la terra a Catalunya a través de la història*. El 1954, a São Paulo, el premi del Centre Català de Valparaíso amb *L'estalvi a Catalunya*. I el 1955, a San José de Costa Rica, un premi extraordinari del Consistori amb *El contracte de masoveria*.

El 1954 retornà a Badalona.

Joan Sancho i Servera

* Son Cervera, 21 d'octubre de 1889

Funcionari a Barcelona i a Tolosa de Llenguadoc, també fou comissari d'investigació i vigilància.

Es casà amb Maria Bailón i Pérez amb qui tingueren un fill: Felip (1925).

Fou detingut diverses vegades per la seva activitat política.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou condemnat a vint anys i un dia, sent amnistiàt després de la victòria del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives de febrer de 1936.

Durant la Guerra Civil fou delegat especial de la República a Catalunya. Va perdre un germà que fou afusellat a Mallorca.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França, passant per la Jonquera el 7 de febrer de 1939. Després marxà a l'Havana i finalment a Mèxic on arribà el 25 de gener de 1940, a Veracruz, a bord del vaixell Monterrey.

Miquel Santaló i Parvorell

* Vilaür, 2 de desembre de 1887

† Guadalajara, 1 de gener de 1962

Fill de Joan Santaló i Rabassó i de Francesca Parvorell i Planas.

De nissaga de mestres, des de ben jove manifestà una forta vocació pedagògica. Des del 1909 exercí successivament a Girona, Guadalajara, Pedrosa, Zamora i Segòvia especialitzant-se progressivament en l'ensenyament de la geografia.

El 1918 s'instal·là a Girona, iniciant la seva activitat cívica i política al Centre d'Unió Republicana. El 1919 fou un dels fundadors del Grup Excursionista i Esportiu Gironí. El 1923 fou elegit diputat de la Mancomunitat, un càrrec que aviat hagué d'exercir amb les limitacions imposades per la Dictadura de Primo de Rivera.

El 1921 es casà amb Adelina Cortina i Benajas amb qui tingueren tres fills: Adelina, Joana i Miquel Àngel.

Publicà nombroses obres de geografia entre les que destaca *Per l'estudi de Catalunya: concepte de la comarca geogràfica i dels seus factors: assaig monogràfic; El Gironès* (1923), que ha estat considerat el primer estudi modern d'una comarca catalana. El 1935 seria un dels fundadors de la Societat Catalana de Geografia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans.

El març de 1931 participà en la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya i formà part del seu Comitè Executiu. A les eleccions del 12 d'abril fou elegit alcalde de Girona. El maig fou nomenat conseller adjunt del Govern de la Generalitat. El juny fou escollit diputat a les Corts

Constituent per Girona, càrrec que revalidà a les eleccions de 1933 i 1936. Al llarg del període republicà fou també ministre de Comunicacions, conseller delegat del Govern de la Generalitat, conseller de Finances, i vicepresident tercer de les Corts Republicanes.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 va ser reclus al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona. En resultar absolt, pogué tornar a ocupar el seu escó al Congrés.

L'1 de febrer de 1939 assistí a la darrera sessió de les Corts republicanes, celebrada a Figueres, i marxà tot seguit a l'exili. Instal·lat inicialment a França, participà en les sessions de la Comissió Permanent de les Corts espanyoles a l'exili, col·laborà en *El Poble Català* i auxilià els organismes d'ajuda als refugiats. Amb la seva família, el 8 de setembre de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic rebé l'encàrrec del president Irla de formar un Consell Català, projecte que topà amb nombroses dificultats, atesa la divisió d'estratègies entre els exiliats. Fou ministre d'Instrucció Pública a dos governs republicans a l'exili.

Treballà revisant els articles de geografia del *Diccionario enciclopédico UTEHA*, fins que el 1949 deixà aquesta feina i les seves responsabilitats polítiques més immediates i s'instal·là a Guadalajara.

Marcel Santaló i Sors

* Camallera, 16 de novembre de 1905

† Girona, 15 de març de 1994

Fill del mestre d'ensenyament primari Silvestre Santaló i Parvorell i de Cònsol Sors i Llach. El matrimoni va tenir set fills: Neus, Marcel, Joan, Lluís, Dolors, Xavier i Maria. La família es traslladà a Girona abans que el petit Marcel complís l'any d'edat. El seu tiet fou el pedagog i dirigent d'Esquerra Miquel Santaló.

El 1925 es llicencià en Ciències Exactes a Madrid. Fou professor de matemàtiques d'ensenyament secundari a Madrid, Ceuta i Girona, on fou director de l'Institut.

El 1934 es casà amb Maria Ángeles Gómez Blasco, una jove mestra normalista d'origen basc que va conèixer en la seva època d'estudiant universitari a Madrid. La parella no va tenir fills.

Durant la Guerra Civil, a principis de 1938, fou mobilitzat a l'Escola d'Aviació de Sabadell on realitzà amb èxit el primer intent de donar classes per ràdio a un grup de futurs pilots.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França, passant la frontera el 7 de febrer de 1939. El 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

A Mèxic DF, en un primer moment i per subsistir, acceptà escriure la secció astrològica d'una revista femenina, fins que a l'agost va entrar com a professor de matemàtiques a l'Instituto Luís Vives creat pels exiliats republicans espanyols.

El 1943 participà en la fundació de la Socie-

dad Matemática Mexicana. Del 1953 al 1977 exercí la docència de matemàtiques i cosmografia a l'Escuela Nacional Preparatoria de l'UNAM, en la qual seria catedràtic de Cosmografia i responsable del seu petit Observatori Astronòmic situat al centre històric de Mèxic DF.

Del 1953 a 1963 va dirigir la secció de ciència i tecnologia de la Unió Panamericana de l'Organització d'Estats Americans. El 1957 la OEA el convidà a treballar un any a Washington, viatjant del Canadà a la Patagònia per avaluar l'ensenyament in situ de les matemàtiques i la cosmografia a tot Amèrica. Del 1961 al 1989 fou inspector de l'UNAM.

Fou autor de nombrosos llibres de text de matemàtiques i d'articles de divulgació científica que publicà a revistes com *Ciencia* i també va escriure a diaris com *El Nacional*, a revistes de circulació internacional com l'argentina *Mirador* i a revistes literàries dels exiliats espanyols a Mèxic com *Romance* i *Las Españas*.

Fou membre dels consistoris del Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1942 celebrats a Mèxic DF i del de 1969 celebrats a Guadalajara.

També va col·laborar a revistes com *Catalunya* de Buenos Aires i a la *Revista de l'Orfeó Català*, entitat de la que n'era soci i en la seu de la qual pronuncià nombroses conferències i xerrades de caràcter científic i divulgatiu.

El 1988 en quedar vidu va tornar a Catalunya, instal·lant-se a Girona.

Antoni Maria Sbert i Massanet

* Palma, 29 de setembre de 1901

† Mèxic, 29 de gener de 1980

Fill de Marià Sbert i Canals i d'Amàlia Massanet i Verd. El matrimoni va tenir set fills.

Estudià a l'Escuela Especial de Ingenieros Agrónomos de Madrid. De seguida destacà com a líder del moviment estudiantil. El 1922 presidí un "comitè nacional" per a l'organització del moviment universitari a l'Estat espanyol, vicepresidit per José Antonio Primo de Rivera, amb qui s'enfrontà i derrotà el 1923 quan es constituí la Federación Universitaria y Escolar.

El 1925, en la inauguració de la nova escola d'enginyeria agrònoma, es negà a representar els seus companys davant del Rei i del dictador Primo de Rivera, sent expulsat de l'Escola, empresonat i, finalment, gràcies a la intercessió de la seva família, que evità un confinament a l'illa de Fernando Poo, desterrat a Mallorca durant quatre mesos. Nous enfrontaments amb la Dictadura li varen comportar ser declarat incapaç per a cursar una carrera universitària i per a tenir un càrrec públic. El 1929 fou empresonat primer i confinat a Mallorca de nou, després.

El 1931 fou elegit diputat d'Esquerra a les Corts Constituents per Barcelona-ciutat. El 1933 fou nomenat vocal del Tribunal de Garanties Constitucionals en representació de la Generalitat de Catalunya. El mateix 1933 es féu càrrec de la direcció de l'Institut d'Acció Universitària i Escolar de Catalunya.

El 1933 es casà amb Josefina Callao Mínguez, amb qui tingueren un fill: Antoni (Perpinyà, 1937).

Durant la Guerra Civil fou conseller de Cultura i, després dels Fets de Maig de 1937, també de Governació.

El 1939 s'exilià a París, fent-se càrrec de la Fundació Ramon Llull, des de la qual impulsà les Residències d'Intel·lectuals Catalans de París, Tolosa de Llenguadoc, Montalban i Montpeller, així com l'edició de *El Poble Català* i *Revista de Catalunya*. El 12 de juny de 1940, davant la imminent arribada dels nazis a la capital francesa, fugí a peu juntament amb Maria Antònia Freixes, Mercè Rodoreda, Armand Obiols i Pierre-Louis Berthaud, escapant de bombardejos en un periple que els va dur finalment a Vichy. Fou confinat primer a Fau-sus-Linhon i després a Limonha fins que el 8 de setembre de 1942 embarcà amb l'esposa i el fill a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF treballà en un laboratori de productes químics, després com a alt funcionari del Banco de la Propiedad, i finalment com a professor de l'UNAM.

Va tornar a publicar la *Revista de Catalunya* i fundà i dirigí *España Nueva* (1945-1951). Fou qui en nom de Catalunya i l'Espanya republicana intervingué, l'abril de 1945, a la Conferència Fundacional de les Nacions Unides de San Francisco que condemnà el règim del general Franco i vetà l'entrada de l'Estat espanyol.

Francesc Senyal i Ferrer

* Castellbell i el Vilar, 14 de juliol de 1897

† Mèxic DF, 28 de gener de 1975

El pare, Francesc Senyal i Casas, era manresà i treballava a la fàbrica de la colònia Borràs, així com tenia cura del cafè i de la sala de ball del Casino. La mare, Antònia Ferrer i Santamaria, era natural de Santpedor, i el matrimoni tingué tres fills. La paràlisi que patí el seu pare el 1912 l'obligà a substituir-lo en les activitats professionals i a abandonar els estudis de teoria de teixits que estava realitzant.

Destacà prioritàriament com a polític, si bé al mateix temps excel·lí com a industrial i com a esportista reconegut. Era un industrial “estudiós i enginyós” que regentava un taller de llau-neria a Manresa.

La seva faceta política començà amb la fundació de la Joventut Nacionalista de Manresa i la seva elecció, l'octubre de 1921, com a president d'aquesta entitat. El 1922 presidia, juntament amb Francesc Farreras i Duran, la Comissió d'Acció Política i Cultural. El juny de 1923 la junta directiva de la Joventut acordà per aclamació adherir-se a la política d'Acció Catalana, que havia sorgit de la celebració de la Conferència Nacional Catalana. Malgrat la clausura de l'entitat per les autoritats de la Dictadura de Primo de Rivera, amb els seus col·legues de partit continuaren exercint una acció política d'oposició.

El desembre de 1929 contribuï a fundar el diari republicà catalanista i d'esquerres *El Dia* de Manresa, que a partir del 1931 esdevingué el portaveu d'Esquerra Republicana de Catalunya a la

ciutat. A més, el 1930, fou membre fundador del Centre Republicà Catalanista de Manresa i president de la Unió Catalanista Republicana.

El 1933 fou elegit diputat d'Esquerra a les Corts republicanes per la província de Barcelona, càrrec que revalidà en les de 1936 com a candidat del Front d'Esquerres. S'implicà en la qüestió rabassaire i fou cridat a declarar en la vista celebrada arran de la impugnació de la Llei de contractes de conreu realitzada per la Lliga davant del Tribunal de Garanties Constitucionals.

Durant la Guerra Civil, entre el setembre i el novembre de 1936 fou nomenat sotssecretari de Treball a les ordres de Josep Tomàs i Piera, ministre de Treball, Sanitat i Previsió. Quan aquest fou destinat al consolat de la República espanyola a Mont-real, Senyal el seguí en qualitat d'agregat comercial.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a Nova York, on residí durant quatre anys, i després es va traslladar definitivament a Mèxic DF, on col·laborà assíduament amb l'Orfeó Català.

Jaume Senyal i Ferrer

* Castellbell i el Vilar, 17 d'agost de 1902

† Mèxic DF, 28 de febrer de 1990

El pare, Francesc Senyal i Casas, era manresà i treballava a la fàbrica de la colònia Borràs, així com tenia cura del cafè i de la sala de ball del Casino. La mare, Antònia Ferrer i Santamaria, era natural de Santpedor, i el matrimoni tingué tres fills. Germà del polític i industrial Francesc Senyal i Ferrer. També es dedicà a la indústria.

El 1930 fou membre fundador del Centre Republicà Catalanista de Manresa.

Es casà amb Nativitat Pareja.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a Mèxic, on arribà el 16 de desembre de 1941 a bord del Serpa Pinto.

El 1944 fou un dels signants, en nom d'Esquerra, de la renovació a l'exili de Galeusca, l'acord entre les forces catalanes, basques i gal·legues.

El 1945 va rebre la nacionalitat mexicana.

Marià Serra i Badell

* Vic, 7 de desembre de 1894

† Mèxic DF, 4 de novembre de 1944

Propietari d'una petita fàbrica de curtits de Vic que el 1936 comptava amb vuit obrers, era conegut popularment com en "Cols". Fou membre de la maçoneria.

El 1927 es casà amb Dolors Oms i Bosch (Vic, 1898 – Mèxic DF, 1976) amb qui tingueren tres fills: Josep (Vic, 1928), Enric (Vic, 1929 – Cuenavaca, 1963) i Montserrat (Vic, 1932).

A les eleccions municipals d'abril de 1931 formà part de la candidatura conjunta del Partit Catalanista Republicà —del qual en formava part— i del Grup Obrer, que guanyà els comicis. Fou elegit alcalde i poc després s'adheriria a ERC. Cessà com a alcalde el 2 de desembre del 1933.

Tornà a ser escollit regidor a les eleccions municipals de gener de 1934. Pel juny fou escollit cap del somatent i durant els Fets del Sis d'Octubre de 1934 proclamà l'estat català a Vic hissant l'estelada a l'Ajuntament. Fou cessat com a regidor i empresonat per aquests fets. El febrer de 1936, amb el triomf del Front d'Esquerres, fou restituit com a regidor.

A començaments de la Guerra Civil, el juliol del 1936, tornarà a ser elegit alcalde, fins el setembre del 1938, pocs mesos abans de l'ocupació de Vic per part del bàndol franquista, que deixà el càrrec per motius de salut.

Una de les circumstàncies dramàtiques amb què es trobà durant la guerra foren els Fets de Maig del 1937. Serra i Badell procurà d'apaiva-

gar els ànims adoptant una posició conciliadora amb el propòsit que la vida de la ciutat es tranquil·litzés. Com a alcalde va voler transmetre la idea que les decisions preses pel govern Central i pel de la Generalitat posaven punt i final a aquell conflicte i, a la vegada, alertava que oposar-se als governs d'Espanya i de Catalunya perjudicava profundament el país en aquelles circumstàncies.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, va exiliar-se a França, on va retrobar-se amb la seva esposa, fills i cunyada i hi van viure durant tres anys fins que el 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

S'instal·laren a Mèxic DF on visqué amb forces penúries treballant en el ram de la pell, fins la seva mort, dos anys després, víctima d'un càncer d'estòmac.

Jaume Serra i Húnter

* Manresa, 7 de gener de 1878

† Cuernavaca, 7 de desembre de 1943

Fill de Jaume Serra i d'Agnès Húnter, d'ascendència irlandesa. Molt aviat la família passà a residir a Barcelona.

Es casà amb Lluçiana Peraire i Recarte amb qui van tenir set fills: Jaume, Jesús, Agnès, Maria Júlia, Montserrat, Luci i Jordi.

Estudià als jesuïtes de Barcelona i féu les llicenciatures de Filosofia i Lletres i Dret a la Universitat de Barcelona. El 1902 va fer el doctorat a Madrid. Fou catedràtic d'institut a Almeria, catedràtic de Lògica Fonamental a la Universitat de Santiago de Compostel·la i el 1913 guanyà la càtedra d'Història de la Filosofia, a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona.

Fou un dels fundadors de la Societat Catalana de Filosofia el 1923. També fou membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans i de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Li van encarregar la càtedra Ramon Llull.

El març de 1931 va esdevenir degà de la Facultat de Filosofia i Lletres i un mes més tard, amb l'adveniment de la República, fou elegit rector de la Universitat de Barcelona, que transformà d'un centre desfasat i desconnectat de la realitat del país en una universitat catalana, moderna i progressista, oberta als corrents culturals internacionals i de gran prestigi i influència.

Va ser president del Consell de Cultura de la Generalitat, organisme assessor de la política cultural de la Generalitat.

Políticament va passar d'Acció Catalana a Esquerra Republicana de Catalunya, l'octubre del 1931.

El 1932 fou elegit diputat d'Esquerra al Parlament de Catalunya per Barcelona-ciutat, sent elegit vicepresident de la cambra catalana.

El 1934 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, on assumí la cartera de Cultura.

Durant la Guerra Civil deixà de ser regidor amb la constitució dels nous ajuntaments, l'octubre de 1936.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França i després a Mèxic. El 1940 fou designat membre del primer òrgan de la Generalitat a l'exili, el Consell Nacional de Catalunya, presidit per Lluís Companys.

Va ser director de la *Revista de Catalunya* i autor de diverses obres didàctiques d'assaig i d'història de la filosofia i de centenars d'articles de filosofia publicats a l'*Enciclopedia Espasa*, on durant vint anys tingué al seu càrrec l'apartat de filosofia.

Entre les seves obres cal citar: *Ensayo de una teoría psicológica del juicio* (1912), *Idealitat, metafísica i esperitualisme* (1923), *Les tendències filosòfiques a Catalunya durant el segle XIX* (1925), *Balmes i la filosofia a Catalunya* (1925), *Filosofia i cultura* (1930-1932). A Mèxic va publicar *Meditación sobre el problema de España* (1943), *La filosofía de J. L. Vives* (1943) i pòstumament, *El pensamiento i la vida. Estímul per a filosofar* (1945).

Jordi Serra i Peraire

* Barcelona, 16 d'agost de 1919

† Mèxic DF, 2 de juliol de 2009

Industrial.

Fill de Jaume Serra i Hünter i de Lluciana Peraire i Recarte.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França. El 1942 passà a Mèxic, on va fundar i dirigir les fàbriques de cartró Fàbrica Benet, Fàbrica de Cartones Especiales Fénix i Fàbrica Royal.

Es casà amb Carme Puche i Planes amb qui tingueren dos fills: Mari Carmen (Mèxic DF, 1948), que esdevindria professora d'antropologia a l'UNAM; i Jaime José (Mèxic DF, 1951), que esdevindria un prestigiós economista, alt càrrec en els governs mexicans de 1988 a 1994.

Josep Serradell i Boada

* Llançà, 25 de juny de 1901

† Mèxic DF, 9 de març de 1970

Fill de Vicenç Serradell i Petronila Boada, es dedicà a la pagesia.

Es casà amb Margarida Perramon i Pallarès.

Després de la Guerra Civil s'exilià a Mèxic.

El 1952 va rebre la nacionalitat mexicana.

Jaume Simó i Bofarull

* Reus, 3 de setembre de 1884

† Torreón, 1958

Fill de Jaume Simó i de Rosalia Bofarull.

Es casà amb Elvira de Gimbernat i Maseras.

Cursà estudis primaris a Reus i el batxillerat al Col·legi dels Jesuïtes de Sarrià de Barcelona. Va iniciar la carrera de Medicina, que va abandonar als primers cursos per seguir la de Dret a Madrid i a Barcelona.

Fou membre del Centre Nacionalista Radical de Reus. Director de la revista *Athenaeum* del Centre de Lectura de Reus, com a president de l'entitat (1911-1912) va contribuir molt a catalanitzar-lo. Va ser un dels impulsors principals del Primer Congrés d'Ateneus de Catalunya.

La seva trajectòria política s'inicià a la Unió Federal Nacionalista Republicana, on va militar de jove, i va continuar al Foment Republicà Nacionalista de Reus, abans d'entrar a formar part del Partido Republicano Radical. Després del seu ingrés en aquest partit, el 1917, es va convertir en el líder reusenc dels radicals. Mentre milità al PRR va ser escollit per ocupar l'alcaldia de Reus entre 1919 i 1920, des d'on va promoure reformes socials—va crear la Junta d'Extinció de la Mendicitat—i la Diada de la Llengua Catalana. El 1921, implicat en el procés per l'assassinat de l'alcalde Sardà i sent amenaçat de mort pels anarquistes, amb la protecció d'Alejandro Lerroux s'instal·là a Valladolid, on publicà uns estudis de Dret prologats per Antonio Royo Villanova.

Col·laborà en publicacions com *Semanario Católico de Reus*, *Pàtria Nova*, *Germinal*, *Foment*, *La*

Columna de Foc, *Revista del Centre de Lectura*, *Diario de Reus*, *Estudis* i als periòdics republicans *El Poble* i *La República*.

L'abril de 1931 va ser nomenat governador civil de Girona i el juny fou elegit diputat per Tarragona a les Corts de la República en representació del PRR dins la candidatura de la Coalició Republicano-Socialista. Al Congrés denuncià l'intent de suborn de Joan March al PRR.

El 1932 va separar-se del PRR per declarar-se radical independent autonomista, fundant el Partit Radical Autònom de Tarragona pel qual fou elegit, aquell mateix any, diputat al Parlament de Catalunya per Tarragona, en coalició amb Esquerra.

El novembre de 1933 el Partit Radical Autònom de Tarragona va adherir-se a Acció Republicana, el partit de Manuel Azaña.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou reclus al vaixell-presó Manuel Arnús ancorat al port de Tarragona.

Durant la Guerra Civil fou nomenat un dels magistrats del Tribunal Popular de Tarragona.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil s'exilià a França, instal·lant-se a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller, però el 1941 marxà cap a Mèxic.

A Mèxic DF va treballar traduint obres jurídiques a l'espanyol per a la Unión Tipográfica Editorial Hispano Americana.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

Josep Soler i Arumí

* Barcelona, 1891

† Mèxic DF, 6 d'octubre de 1968

Es casà amb Dolors Arqués i Simó, amb qui tingueren cinc fills: Sílvia, Liberto, Russe, Eugenia i Isabel.

Dirigent del Centre Federal d'Esquerra al passeig de Gràcia de Barcelona.

Va ser funcionari de la Conselleria de Seguretat de la Generalitat i inspector dels Serveis d'Ordre Públic.

A la fi de la Guerra Civil s'exiliaren a Mèxic, on hi arribaren a bord del Serpa Pinto.

A Mèxic DF obrí un negoci de fosa de llautó i d'artesanies, Artesanias Soler Arumí.

Es casà en segones núpcies amb Josepa Dachs i Balagué, amb qui tingueren una filla: Sabina.

Antoni Soler i Torner

* La Floresta, 15 d'agost de 1900

† La Floresta, 17 de maig de 1985

Es casà amb Dolors Puigdueta i Casajuana.

Els seus orígens polítics se situen en l'anarquisme.

El 1936, a l'inici de la Guerra Civil, fou vocal del Consell de Defensa de la Generalitat, des d'on participà activament a restablir l'ordre a la Cerdanya i a la ciutat de Lleida.

El 1937 fou nomenat director general d'Administració Local.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 1940 la JARE el nomenà agent d'investigació.

Marxà a Mèxic DF on es va dedicar a diversos negocis, entre d'altres, va fabricar lampares i emplomats i creà una empresa, Catalana de Construcciones.

El 1942 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1950 finançà la primera edició catalana de *L'esperit de Catalunya*, de Josep Trueta, publicada per la Institució de Cultura Catalana.

Va donar suport a la Conferència Nacional Catalana des de les pàgines de *El Poble Català*, on va fer una crida als seus coreligionaris d'Esquerra per tal que s'hi adherissin. Fou vicepresident segon de Comunitat Catalana de Mèxic. Fou el delegat de l'Associació Protectora de l'Ensenyament Català a Mèxic.

Maçó, membre de la Lògia Libertad 17 de Mèxic.

El 1948 contribuí als Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a l'exili, a París, amb el premi

"Catalana de Construccions Antoni Soler", que guanyà Joan Sauret amb *Bellviure*.

A mitjans dels 1950 s'instal·là a Veneçuela, primer a Caracas i després a Macuto.

A Caracas, el Consell Nacional de Catalunya li publicà l'opuscle *Consideraciones sobre el Tratado de "Utrecht". Gibraltar-Guayana-Cataluña* (1967).

Tornà a Catalunya on finalment va morir.

Lluís Suàrez i Arteta

* Sant Sebastià, 24 de setembre de 1909

† Mèxic DF, 3 de juliol de 1964

Comptador.

Fill d'Antonio Suárez Fernández i de Pilar Arteta Marquínez.

Arribà a Catalunya als dotze anys per formar-se, i ben aviat s'incorporà al catalanisme.

Es casà amb Carme Pla i Miracle, amb la qui tingueren dos fills: Carles (Montpeller, 1941) i Maria Lluïsa (Mèxic, 1945).

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 14 d'abril de 1942, amb la seva dona i el fill, embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF es va dedicar al comerç de joieria.

El 1956 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou assidu a tots els actes socials i culturals de l'Orfeó Català.

Josep Subirats i Barberà

* Santa Bàrbara, 22 de maig de 1891

Pagès.

Es casà amb Matilde Crespo i Estonelle, amb qui tingueren tres fills: Àlvar (1919), Lúdia (1921) i Francesc (1926).

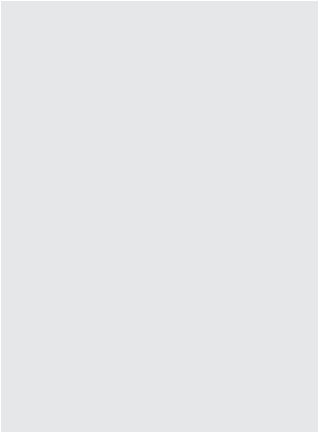
Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou condemnat a un any i mig de presó.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

Àlvar

Subirats i Crespo

* Barcelona, 1919

Fill de Josep Subirats i Barberà i de Matilde Crespo i Estonelle.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz.

Va tenir dues filles Blanca i Sara. Va viure temps a Guadalajara fent de venedor d'aliments en conserva i també una bona temporada a Bama fent de pagès.

Va col·laborar amb el Centre Català de Guadalajara on hi va crear un equip de futbol.

Es casà amb Teresa Puig i Rius.

Antoni Sugranyes i Escudé

* Reus, 16 de setembre de 1908

† Mèxic DF, 11 de setembre de 1984

Fill d'Antoni Sugranyes i Olivé i de Francesca Escudé i Aguadé.

Fou productor de maons en una fàbrica pròpia i agent de policia.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou detingut.

Durant la Guerra Civil fou delegat del Govern a Olot del 20è batalló i del CRIM durant deu mesos.

A la fi de la Guerra Civil, el 30 de gener de 1939, s'exilià a França passant per Prats de Molló. Fou reclus al camp de concentració de Ruelle-sur-Touvre. L'11 de juny embarcà a Bordeus a bord de l'Ipanema arribant el 7 de juliol a Veracruz.

El 1949 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou un actiu membre de la Massa Coral de l'Orfeó Català.

Jordi Sunyol i Aznar

* Barcelona, 29 de març de 1929

Fill de Salvador Sunyol i Garreta i de Josefina Aznar i Barberà.

El 1942 arribà exiliat a Mèxic amb la seva família. Va viure sempre a Mèxic DF. Cursà els seus estudis al Colegio Madrid i a l'acabar-los viatjà als Estats Units per a estudiar enginyeria mecànica. De tornada a Mèxic es dedicà sempre a la indústria metal·lúrgica.

El 1944 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou mantenidor als Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1957 celebrats a Mèxic DF.

Salvador Sunyol i Garreta

* Barcelona, 10 de juliol de 1896

† Mèxic DF, 1975

Fill de Josep Sunyol i Fornés i de Teresa Garreta i Casals.

Es casà amb Josefina Aznar i Barberà, amb qui tingueren un fill: Jordi.

El 1918 fundà i formà part del primer Consell Directiu de la Joventut Nacionalista La Falç.

Fou funcionari administratiu de la Generalitat de Catalunya.

El 1942 arribà exiliat a Mèxic. Va viure sempre a Mèxic DF dedicant-se a la indústria embotelladora com a gerent de la Compañía Mexicana de Refrescos de Frutas.

El 1944 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou mantenidor dels Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1957 celebrats a Mèxic DF.

Jaume Tamborero i Anglès

* Barcelona, 2 de desembre de 1907

† Puebla, 1984

Farmacèutic.

Fill de Francesc Tamborero i Salvador i de Francesca Anglès i Farrès. El matrimoni va tenir quatre fills: Jaume, Josep Maria, Francesc (Barcelona, 1914 – Puebla, 1992) i Maria Teresa (Barcelona, 1918 – Puebla, 1992).

Es casà amb Mercè Moral. La parella no va tenir fills.

Durant la Guerra Civil fou un actiu propagandista de les JEREC.

A la fi de la Guerra Civil s'exilia, primer a França i després a Xile, juntament amb els seus germans Josep Maria i Francesc. El 4 d'agost de 1939 embarcà a Trompeloup-Pauillac a bord del Winnipeg, amb el qual arribaren a Valparaíso el 3 de setembre de 1939.

El 1942 marxà a Mèxic, arribant, a bord del Nyassa, a Veracruz el 16 d'octubre.

A Mèxic DF treballà en el ram farmacèutic. Poc després s'instal·là a Puebla. Des de 1943 treballà a Algodones Royal, empresa tèxtil a la qual s'incorporà el 1945 el seu germà Josep Maria arribat de Xile. A poc a poc la família anà reagrupant-se a Puebla; el seu germà Francesc hi arribà el 1946, i la seva germana petita Maria Teresa i la mare Francesca Anglès ho feren el 1947.

El 1950, conjuntament amb el seu germà Josep Maria crearen l'empresa tèxtil Maquilas Catal-Mex, produint "jerga".

El 1975 es jubilà i va vendre la fàbrica.

Va viatjar fins Catalunya en dues ocasions, visitant familiars i amics.

Josep Maria Tamborero i Anglès

* Barcelona, 1 de maig de 1911

† Puebla, 10 de maig de 1952

Mestre industrial.

Fill de Francesc Tamborero i Salvador i de Francesca Anglès i Farrès. El matrimoni va tenir quatre fills: Jaume (Barcelona, 1907 - Puebla, 1984), Josep Maria, Francesc (Barcelona, 1914 - Puebla, 1992) i Maria Teresa (Barcelona, 1918 - Puebla, 1992).

Es casà amb Montserrat Farré i Domènech (Barcelona, 1917) amb qui tingueren un fill: Prudenci (Santiago de Xile, 1944), que exerceix de metge a San Felipe, a la regió de Valparaíso.

De jove milità a Estat Català, ingressant a Esquerra posteriorment.

A la fi de la Guerra Civil s'exilia, primer a França i després a Xile, juntament amb la seva dona i els seus germans Jaume i Francesc. El 4 d'agost de 1939 embarcà a Trompeloup-Pauillac a bord del Winnipeg, amb el qual arribaren a Valparaíso el 3 de setembre de 1939.

El 1945, per motius de feina, anà cap a Mèxic on ja hi era el seu germà Jaume. S'instal·là a Puebla, on va ser gerent de vendes d'Algodones Royal.

El 1948 va rebre la nacionalitat mexicana.

El 1950, conjuntament amb el seu germà Jaume crearen l'empresa tèxtil Maquilas CatalMex, produïnt "jerga".

Àngel Tarrac i Barrabia

* Barcelona, 24 d'agost de 1898

† Acapulco, 1979

Escultor.

Fill Josep Tarrac i Rius i d'Esperança Barrabia i Calvet. El pare fou un escultor industrial que va fer treballs per la cúpula i les dues torres de la catedral de Barcelona. La família materna, d'ascendència aristòcrata eren amos d'una flota marítima.

Es casà amb Digna Llibertat Salete i Garcés.

Àngel Tarrac seguí els passos del seu pare i el 1913 ingressà a la Llotja on fou deixeble de Rafel Atché. A París va prendre lliçons de Josep Clarà i va rebre la influència d'Aristides Maillol. S'integrà al grup de les Arts i els Artistes sota la guia de Francesc Pujols. Va exposar amb freqüència a Barcelona, on va realitzar obres com la font pública de l'encreuament de la Diagonal amb el carrer Bailèn; busts (*Lluís Companys*, 1933; *Josep Maria de Sucre*, 1936); el *Monument a la República* (1932) entre d'altres. Va guanyar medalles d'or a les exposicions espanyoles de 1931 i 1936. Entre 1923 i 1979, va realitzar un gran nombre de monuments de pedra a diversos països d'Europa, Àsia i Amèrica, alguns de proporcions monumentals.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. Passà pels camps de concentració i un cop lliure s'instal·là a París. Féu els relleus del Saló de Sessions de l'Ajuntament d'Adge.

El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà

a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic realitzà obres monumentals com *Niños héroes del colegio militar* (1947); *El nacimiento de México* (1963) a l'edifici del Partido Revolucionario Institucional; els busts o estàtues d'*Abraham Lincoln* (1964) a Ciudad Juárez; de *Morelos* (1969) al Museu Nacional d'Història del castell de Chapultepec; del *General Lázaro Cárdenas* (1971); de *Benito Juárez* (1972) a Ciudad Satélite, entre moltes altres.

El 1977 va fer un bust de *Josep Maria de Sagarra* per a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans a Barcelona.

Antoni Tarragona i Jou

* Noves de Segre, 14 d'abril de 1906

† Mèxic DF, 9 de desembre de 1983

Fill de Josep Tarragona i Fàbregas i de Maria Jou i Jaume. El matrimoni va tenir quatre fills: Antoni, Maria, Jaume i Josep.

Es casà amb Maria Morales i Pérez amb qui tingueren dos fills: Josefina (La Seu d'Urgell, 1925) i Renat (La Seu d'Urgell, 1927).

Durant els anys 1930 fou membre de la Unió Socialista de Catalunya.

Comerciant i industrial de ferreteria, també fou agent d'investigació del cos de Policia a la Comissaria General d'Ordre Públic de Barcelona i funcionari de l'Ajuntament de Barcelona.

En quedar vidu, es casà en segones núpcies amb Carme Roig i Centelles, amb qui va tenir dos fills: Manuel (Barcelona, 1934) i Mariona.

Arran del Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou detingut i el 1936 fou expulsat de l'Ajuntament de Barcelona.

A l'inici de la Guerra Civil s'incorporà a l'Exèrcit Republicà a la 135a Brigada Mixta en el servei especial d'investigació i contraespionatge. Des del juliol de 1937 fou agent de 3a classe a la Brigada especial de la policia de Ferrocarrils. Durant molt poc temps, a principis de 1939, fou comissari delegat d'Ordre Públic de la província de Girona i agent del Servei d'Intel·ligència Militar.

A la fi de la Guerra Civil, el 10 de febrer de 1939 s'exilià a França passant pel Pertús. Fou reclus al camp de concentració d'Argelers fins que pogué sortir i el 24 de maig embarcà a Seta a bord del Si-

naia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

A Mèxic DF va començar treballant venent casimires i posteriorment es traslladà a Mazatlán on va obrir una ferreteria que va esdevenir la més gran del Pacífic mexicà.

Maria

Tarragona i Jou

* Noves de Segre, 22 d'octubre de 1915

† Mèxic DF, 30 de desembre de 2010

Mestra.

Filla de Josep Tarragona i Fàbregas i de Maria Jou i Jaume. El matrimoni va tenir quatre fills: Antoni, Maria, Jaume i Josep.

De jove va anar a viure a la Seu d'Urgell i després a Barcelona, on estudia per a mestra a l'Escola Normal i posteriorment Pedagogia a la Universitat de Barcelona.

Fou una mestra de la jove generació republicana, compromesa amb una educació crítica i amb la renovació pedagògica. Treballà a Sabadell i a Barcelona on fou directora del Grup Escolar 44.

A la fi de la Guerra Civil, el 6 de febrer de 1939, s'exilià a França, creuant la frontera per Puigcerdà. A Perpinyà i Narbona treballà amb el Comitè Britànic d'Ajuda al Poble espanyol. El 23 de desembre embarcà a Le Havre a bord del De Grasse, arribant el 8 de gener de 1940 a Nova York, i entrant a Mèxic per Nuevo Laredo, el 10 de gener.

S'instal·là a Mèxic DF on es dedicà a treballs editorials. Fou directora de l'Editorial Delfín (1943-1944).

A Mèxic va conèixer qui seria la seva parella de tota la vida Carlos Zapata Vela, amb qui tingueren una filla: Mireya (Mèxic DF, 1952).

Fou vocal de la Junta directiva de la mutua Benéfica Hispana.

Fou una important activista de la Unión de Mujeres Españolas des d'on s'enviaven diners,

cartes de recolzament i roba als empresonats pel Franquisme i a les seves famílies. També impulsaren la creació de diverses cases d'Ajut a la població infantil: com el centre República Española al barri de Tepito a Mèxic DF; una a la Cuba revolucionària; i una altra al Vietnam en guerra.

El 1968 va tornar de visita a Catalunya per única vegada.

Frederic Tarrida i Castells

* Esparreguera, 16 de febrer de 1898

† Barcelona, 15 de desembre de 1974

Fill de Tomàs Tarrida i de Bonaventura Castells.

Estudià Medicina i s'especialitzà en Otorinolaringologia.

Fou metge auxiliar a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. I també exercia la medicina en un consultori privat.

Durant la Guerra Civil, amb Jaume Isern i sota les ordres de Francesc Bergós, dirigiren des de Sarinyena la Sanitat del que després seria el 2n Cos d'Exèrcit.

Es casà amb Joaquina Sala i Estapé.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França, residint a Seta. El 18 de novembre de 1941 arribà a Veracruz a bord del Quanza.

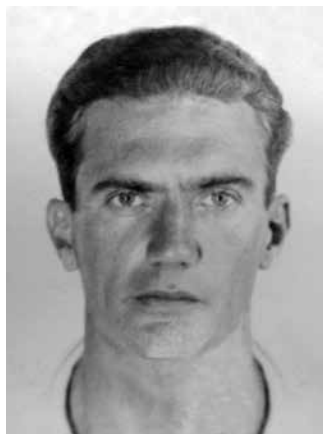
A Mèxic DF va exercir la seva professió com a metge particular i a les empreses dels germans Josep i Jeroni Bertran i Cusiné.

El 1973 tornà a Catalunya.

Jordi Tell i Novellas

* Barcelona, 24 de maig de 1907

† Fredrikstad, 24 d'octubre de 1991

Fill del notari Guillem August Tell i Lafont i de Teresa Novellas i de Molins.

El 1929 es casà amb Elia Fernández de la Requera, amb qui tingueren un fill: George (1931).

Estudià a la Llotja de Barcelona sota el mestre de Fèlix Mestres. El 1931 es titulà a l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona.

Membre del Partit Nacionalista de Catalunya del qual en fou candidat per Barcelona-ciutat a les eleccions al Parlament (1932) i a la ciutat de Barcelona a les eleccions municipals (1934).

La seva participació en els Fets d'Octubre de 1934 l'obligà a exiliar-se a Alemanya on va fer de professor en el taller d'arquitectura de l'Escola de Belles Arts de Berlín.

Arran de l'aixecament franquista de 1936 es posà a les ordres del legítim Govern republicà a l'ambaixada de Berlín. El seu compromís li reportà diverses detencions per part de la Gestapo per la qual cosa, i per tal de protegir-lo, el govern de la República Espanyola el va nomenar vicecònsol a Hamburg. Això no impedí que els nazis continuessin assetjant-lo fins que el març de 1937 el conduïren en vaixell a la Corunya on el lliuraren a les autoritats franquistes que l'empresonaren. Després d'un any i mig de reclusió, fou posat en llibertat per tal d'incorporar-se a files de l'exèrcit franquista, però aconseguí evadir-se en un vaixell de pesca i arribar a Brest.

De retorn a Barcelona, el 1938, fou nomenat encarregat de negocis a l'ambaixada d'Os-

lo. Ocupada Noruega pels nazis, fou novament empresonat. Aconseguí evadir-se i arribà a Suècia amb la seva segona esposa Ella Bjerknes (Sarpsborg, 1918 - Los Angeles, 1981), amb qui tingueren dos fills: Liv Núria (Mèxic DF, 1943-1970) i Pere (Fredrikstad, 1948). D'allí passaren a l'URSS i amb el transsiberià fins a Vladivostok. D'allí al Japó, als EUA i, finalment a Mèxic on entraren el 16 de juny de 1941 per Nuevo Laredo.

A Mèxic DF exercí l'arquitectura, principalment al servei de l'empresa constructora dels germans Josep i Jeroni Bertran i Cusiné. Associat amb Josep Maria Xammar i Sala creà l'empresa de mobles i decoració Curvomex.

Poc després del final de la Segona Guerra Mundial, tornà a Noruega, on va viure la resta de la seva vida. El 1956 contragué de nou matrimoni amb Rigmor M. Olsen (Sarpsborg, 1930), amb qui tingueren dos fills: Ernest (1959) i Montserrat (1963).

Durant anys va viure en una cabana sense llum elèctrica a un illot del municipi de Hvaler. El naixement dels seus últims dos fills el portaren de nou a viure al continent, a Dilling, i a esdevenir arquitecte superior a l'oficina de l'arquitecte provincial d'Østfold. S'especialitzà en la construcció d'hospitals, sanatoris mentals i escoles especials.

A principis dels 1970 milità i presidí el Sosialistisk Folkeparti (Partit Popular Socialista de Noruega) al comtat d'Østfold.

Miquel Tolosa i Martret

* Martorell, 28 de juliol de 1906

† Barcelona, 8 de gener de 1976

Fill de Miquel Tolosa i Matas i de Josepa Martret i Enrich.

Secretari del Consell Directiu d'ERC a Martorell, arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, fou reclus al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona.

Durant la Guerra Civil fou jutge d'Instrucció del Tribunal de Subsistència i Preus Indeguts (1938) i component en qualitat de suplent del Tribunal Popular Núm. 3 de Barcelona.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al *Maréchal Lyautey* rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del *Nyassa* arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

El 1944 es publicà un opuscle amb el seu discurs al Casal Català de Mèxic titulat *Onze de Setembre del 1714*.

Tornà a Catalunya.

El 1959 es casà amb Aurora Gómara Martínez (Serón de Nágima, 1923 - Barcelona, 1998), amb qui tingueren una filla: Maria Josep (Barcelona, 1961).

Josep Tomàs i Piera

* Barcelona, 6 d'agost de 1900

† Guadalajara, 9 de gener de 1976

Fill de Josep Tomàs i Boix i d'Àngela Piera i Trias.

El 1920 es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona.

Inià el seu compromís polític com a soci del Casino Regionalista de la Bordeta.

El 1921 es casà amb Rosa Pons i Millet, amb qui tingueren quatre fills: Rosa, Josep, Francesc i Mercè.

Membre successivament d'Acció Catalana, d'Acció Republicana de Catalunya i de la força nascuda de la seva confluència, el Partit Catalana Republicà, en fou un dirigent destacat fins que el 1933 amb d'altres personalitats del partit, com Antoni Rovira i Virgili, Carles Pi i Sunyer i Josep Sunyol i Garriga, ingressà a Esquerra. El mateix any fou fundador i president de l'Editorial Llibertat, que passà a ser la propietària de les capçaleres d'Esquerra *La Humanitat*, *Última Hora* i *La Campana de Gràcia*.

El 1933 fou elegit diputat d'Esquerra a les Corts republicanes per la província de Barcelona. El juny de 1934 formà part del grup de diputats d'Esquerra que abandonà el Congrés com a protesta per la sentència del Tribunal de Garanties Constitucionals, contrària a la Llei de Contractes de Conreu aprovada pel Parlament.

Per la seva participació en els Fets d'Octubre de 1934 hagué d'exiliar-se a França, i no va poder tornar fins el triomf del Front d'Esquerres a les eleccions legislatives del febrer de 1936 en les

quals fou elegit de nou diputat d'Esquerra a les Corts.

Durant la Guerra Civil representà Esquerra en el Comitè Central del Front Popular i fou successivament sotssecretari de Sanitat i Beneficència, ministre de Treball, Sanitat i Previsió, i cònsol de la República a Mont-real.

El setembre de 1938 retornà a Catalunya i ocupà un càrrec de secretari al Ministeri d'Estat, aleshores amb seu a Barcelona.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França. Poc després, des de Saint Nazaire, s'embarcà en el Champlain fins a Nova York. I en tren, passant per Laredo, arribà a Mèxic DF, on es dedicà al comerç.

Col·laborà amb l'Orfeó Català i va presidir la Comunitat Catalana de Mèxic.

Formà part de la JARE i n'ocupà la secretaria a Mèxic. Participà de l'activitat de les Corts espanyoles a l'exili i el 1945 impulsà i presidí un grup parlamentari federalista, integrat per diputats catalans, bascos i gallecs. Presidí també la comissió parlamentària creada per analitzar el projecte d'Estatut d'autonomia de Galícia.

El 1949 es traslladà a Guadalajara, on impartí classes a la Universidad Autónoma i es dedicà a treballar com a administratiu. No obstant, un problema de pèrdua de vista l'anà afectant progressivament.

El 1953 participà a la Primera Conferència Nacional Catalana.

Rafael

Trueta i Raspall

* Barcelona, 10 de setembre de 1902

† Cuernavaca, 10 de maig de 1958

Metge otorinolaringòleg.

Fill de Rafael Trueta i Secchi i de Mercè Raspall i Juanico. El matrimoni va tenir tres fills: el traumatòleg de renom mundial Josep, Júlia i Rafael.

De jove fou un destacat esportista arribant a ser campió de Catalunya de natació.

El 1930 es llicencià en Medicina a la Universitat de Barcelona.

Fou metge a l'Hospital Clínic i a l'Hospital de la Creu Roja.

Es casà amb Pilar Santiago Bilbao (Palència, 1914), amb qui tingueren tres fills: Helena (Luchon, 1941) que esdevindria metgessa i fou directora mèdica de laboratori transnacional, Rafael (Mèxic DF, 1942) veterinari professor a la Facultat de Veterinària de l'UNAM, i Adela (Mèxic DF, 1948) que esdevindria una reconeguda artista plàstica.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià amb la seva dona a França. El 14 d'abril de 1942 embarcaren, amb la filla petita a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

S'instal·là a Mèxic DF on a més d'exercir de manera privada, fou metge fundador de l'Instituto Mexicano del Seguro Social i de la mutua Benéfica Hispana.

Fou vicepresident de l'Orfeó Català i formà part de l'Institut Català de Cultura.

Felip Ubach i Rovira

* Barcelona, 13 de maig de 1913

† Mèxic DF, 18 d'octubre de 1974

Pèrit mercantil, va exercir com a representant d'automòbils.

A l'inici de la Guerra Civil fou secretari particular de Josep Tarradellas, conseller primer de la Generalitat, i des del setembre de 1937 formà part del 25è Cos de l'Exèrcit.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. El 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

A Mèxic DF es va dedicar a l'activitat comercial realitzant molts viatges arreu de la República.

Fou membre de la Junta Directiva de l'Orfeó Català.

Lluís Umbert i Santos

* Barcelona, 17 d'abril de 1882

† Mèxic DF, 13 d'octubre de 1955

Pèrit mercantil.

Fill de Josep Umbert i Piza i de Roser Santos i Mas.

Es casà amb Rosa Gardó i Dicmenjo. La parella no va tenir fills.

El 1900 participà en la fundació de l'Associació Escolar Republicana, conjuntament amb Lluís Companys, Francesc Layret, Humbert Torres i Josep Maria Espanya, entre d'altres.

Fou interventor general del Consell de Sanitat de la República Espanyola. Col·laborador de *El Gladiador del Librempensamiento*, òrgan de la Sociedad Progresiva Femenina y de los librepensadores de Catalunya.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França amb la seva esposa. El 14 d'abril de 1942 embarcaren a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribaren a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF va col·laborar en *El Monitor Masónico* i en *Mundo Masónico* de l'Havana. Dirigí l'Editorial Humanidad i publicà una dotzena llarga d'obres de temàtica masònica com: *Fichero piadoso*, *Cincuenta lecciones de cultura masónica*, *Alma masónica*, *Cartilla del francmasón*, *El catecismo masón*, *Filosofía masónica*, *Guía de Oro del Francmasón*, *Historia de la Masonería*, *Historia del Rito Escocés Antiguo y Aceptado*, *Manual del francmasón*, *Manual ortodoxo del aprendiz masón*, *Manual ortodoxo del compañero masón*,

Manual ortodoxo del maestro masón, *Manual ortodoxo del orador masón*, *¿Porqué soy masón?*, *Pronuario dialogado de la Masonería* i *Vibraciones masónicas*.

Professionalment dirigí l'empresa de publicitat Estudio Mercantil, editora de la revista *Cartelera Federal*.

El 1949 va rebre la nacionalitat mexicana.

Francesc Úrsul i Vidal

* Rubí, 28 de juny de 1905

† Mèxic DF, 15 de juny de 1992

Fill de Joan Úrsul i Badia i d'Antònia Vidal i Cortina.

Industrial a Rubí, copropietari amb el seu germà Josep d'una indústria de cartró, La Llana, creada el segle XIX pel seu avi Vidal.

El 1932 es casà amb Maria Solanes i Pernas (Rubí, 1908 – Mèxic DF, 1955). amb qui tingueren dos fills: Magdalena (Barcelona, 1933 – Mèxic DF, 1995) i Joan (Mèxic DF, 1949).

Milità a Acció Catalana. El 1936 fou nomenat regidor de sanitat de Rubí i fou un dels redactors del setmanari *Saba Nova*.

Durant la Guerra Civil va tenir diversos càrrecs militars.

S'exilià a França, on passà un temps als camps de concentració. El 14 d'abril de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 22 de maig.

A Mèxic DF fou agent de vendes, administrador i accionista de la fàbrica de cautxú Elmon.

El 1957, dos anys després d'enviudar, es casà amb Teresa Solana i Guitart.

Va participar en les activitats culturals de la colònia catalana a Mèxic, com a president de la Massa Coral de l'Orfeó Català i com administrador de les revistes *Vida Catalana* i *La Nova Revista*. Fou mantenidor als Jocs Florals de la Llengua Catalana del 1957 celebrats a Mèxic DF.

Isidre

Ventosa i Pinilla

* Vilanova i la Geltrú, 4 de maig de 1918

† Mèxic DF, 17 de febrer de 2003

Empresari.

Fill de Joan Ventosa i Roig i de Josepa Pinilla i Campoamor.

El 1934 ingressà a la Facultat de Ciències Químiques de la Universitat de Barcelona, però la seva carrera es veié estroncada per l'esclat de la Guerra Civil, i immediatament s'incorporà a l'Exèrcit Republicà.

Es casà amb Teresa Torras i Pinsach, amb qui tingueren quatre fills: Jordi (1939), Maria, Martí i Joan.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França on va acabar els seus estudis a la Universitat de Montpeller. El 1942 es traslladà a Mèxic, amb la dona i el fill, a bord del Nyassa.

A Mèxic DF començà treballant a la indústria del cautxú. El 1954 fundà l'empresa Axor, i el 1964, amb un soci capitalista, l'empresa Elastómeros.

Gran afeccionat als escacs va arribar a ser campió de Mèxic DF. El 1963 va derrotar al campió del món, Tigran Petrosian en unes exhibicions simultànies.

Joan Ventosa i Roig

* Vilanova i la Geltrú, 11 de desembre de 1883

† Mèxic DF, 30 de juliol de 1961

Fill de Josep Ventosa i Puig i de Rosa Roig i Serra.

Estudià Farmàcia a la Universitat de Barcelona, iniciant el seu compromís polític al Centre Escolar Catalanista. Amplià els seus estudis a París i els orientà vers l'agricultura. El 1907 obtingué el títol de pèrit agrícola a l'Escola Provincial d'Agricultura de Barcelona.

Tornà a Vilanova on va esdevenir director del setmanari republicà federal *La Democracia*. El 1908 ingressà al moviment cooperativista i fou president de la Federació de Cooperatives de Catalunya (1922-1934), de la Federació Nacional de Cooperatives d'Espanya (1929-1934) i membre del Comitè Central de l'Aliança Cooperativista Internacional (1924-1944). El 1909 s'afilià al Partit Republicà Federal de Vilanova i fou elegit regidor. El 1912 fundà el Montepiu i Caixa d'Invalidesa Vilanovina, un important avenç per al benestar de la classe obrera.

El 1913 es casà amb Josepa Pinilla i Campoamor, amb qui tingueren quatre fills: Concepció (1914), Núria (1917), Isidre i Abel (1919).

El 1916 esdevingué el primer alcalde popular de la història de Vilanova. I ja amb la Dictadura de Primo de Rivera fou suspès del seu càrrec de director del Laboratori Municipal, per negar-se a entrar a la Unión Patriótica, el partit del dictador.

El març de 1931 participà, com a membre del Centre Democràtic Federalista de Vilanova i del setmanari *Democràcia*, a la Conferència d'Esquer-

res Catalanes on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. El juny fou elegit diputat d'Esquerra a les Corts Constituents per la província de Barcelona, càrrec que renovaria el 1933. Esdevingué el president de la comissió que redactà el projecte de llei de cooperatives.

El 1933, fou nomenat conseller d'Economia i Agricultura, i presentà al Parlament el Projecte de llei de bases de la cooperació per a cooperatives, mutualitats i sindicats agrícoles.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934, s'exilià a París i Brussel·les. Tornà el 1936 amb el triomf del Front d'Esquerres i l'abril fou elegit compromissari per a les eleccions a la presidència de la República espanyola.

Durant la Guerra Civil formà part del Consell d'Economia de Catalunya, i fou secretari de la Junta General de Cooperación.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França amb la seva família. I el 18 de novembre de 1941 arribaren a Veracruz a bord del Quanza.

A Mèxic DF després de treballar com a químic en diverses empreses privades, i de crear una fàbrica, ingressà al Ministeri d'Educació Pública (1944) com a inspector tècnic de les Escoles Normals Rurals. El 1948 s'incorporà a la nova Dirección General de Acción Social del Departamento de Educación Cooperativa, per divulgar els principis cooperatius i crear cooperatives escolars.

El 1956 va elaborar un estudi sobre les cooperatives escolars al món per encàrrec de la UNESCO.

Gabriel Ventosa i Ruera

* Les Borges Blanques, 18 de gener de 1918

† Mèxic DF, 16 de setembre de 1998

Agent immobiliari.

Estudia a l'escola de la Rambla del seu poble natal i dels 12 als 16 anys estudià a l'Acadèmia Comercial Soler fins que va entrar a treballar a la sabateria del seu pare.

Es casà amb Dolors Arrufat i Figueras.

Va lluitar a la Guerra Civil com a voluntari de l'Exèrcit Republicà.

A la fi de la Guerra Civil va restar empresonat fins el 1944, quan s'instal·là a Barcelona, on es dedicà a la sabateria.

El 1949 es traslladà a Mèxic, on treballà com agent immobiliari.

Fou membre de la Junta Directiva de l'Orfeó Català, com a representant de la Germandat Catalana. Fou president de la Casa Catalana i membre del Consell Nacional Català.

Fou cooperador del premi President Francesc Macià dels Jocs Florals del 1973 celebrats a Mèxic DF.

Jordi Ventosa i Torras

* Montpeller, 24 de desembre de 1939

Enginyer electromecànic.

Fill d'Isidre Ventosa i Pinilla i de Teresa Torras i Pinsach, va néixer mentre els seus pares es trobaven exiliats a França.

El 1942 arribà amb el seus pares a Mèxic, a bord del Nyassa.

Cursà els estudis primaris al Liceo Franco Mexicano i a la Academia Hispano Mexicana. El 1961 es llicencià com a enginyer a l'UNAM.

Es casà amb Isabel Santaulària i Dalmau, amb qui tingueren tres fills: Ana Maria (Mèxic DF, 1969), Isabel (Mèxic DF, 1970) i Daniel (Mèxic DF, 1975).

Fins el 1965 exercí la seva professió dedicant-se a la construcció de línies de transmissió elèctriques d'alta tensió. Després i durant un parell d'anys treballà a la indústria electrònica (RCA) i posteriorment s'incorporà a una indústria de peces automotrius de cautxú fins que el 1999 la companyia fou venuda a una corporació americana.

Actualment treballa a vendes i desenvolupament de parts per a la indústria automotriu.

Vicenç Verni i Cortadellas

* Balaguer, 28 de gener de 1914

† Mèxic DF, 6 de març de 1991

Periodista.

Fill de l'alcalde republicà de Balaguer, Manuel Verni i Puig, i de Leonor Cortadellas. El matrimoni tingué tretze fills, dels quals en sobrevisqueren set: Pepeta, Maria, Teresina, Leonor, Mercè, Montserrat i Vicenç.

Estudià per Perit Mercantil a Barcelona i també feu estudis de Dret a la Universitat Autònoma.

Militant de les JEREC, el 1933 publicà *La cultura i la joventut de Catalunya* i el 1934 fou un dels fundadors, juntament amb Víctor Torres i Alfred Perenya, de l'Associació d'Estudiants d'Esquerra, de la qual en fou sotssecretari.

Fou redactor de *La Humanitat* (1934-1939) on escrigué a la secció de Finances i més tard fou cronista del Parlament.

Durant la Guerra Civil fou el president del Consell Nacional del Front de la Joventut Antifeixista de Catalunya (1936-1937). El 1937 representà les JEREC a la Conferència d'Ajut a l'Espanya Republicana, celebrada a París. També fou: secretari auxiliar de Pere Bosch i Gimpera, rector de la Universitat Autònoma; secretari de la Direcció General del Tresor de la Generalitat; i secretari del Comitè de Control de Corresponsals de Guerra. A instàncies del conseller de Cultura, Ventura Gassol, durant els primers dies de guerra anà a Montserrat a protegir el monestir i els seus béns. La seva actuació també va permetre que el pare Sebastià Pubill, professor de música i fundador de l'Orfeó Balaguerí, i el pare Joan

Roig, fundador del Centre Excursionista Balaguerí, salvessin la vida.

Mobilitzat, fou capità d'artilleria de l'Exèrcit Republicà, encarregat d'inspeccionar les fàbriques incautades amb finalitats bèl·liques.

El 5 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França passant pel Pertús. Després de passar per Perpinyà, Niça, París i Gisors, fou confinat al camp de concentració del Barcarès, fins que el 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

A Mèxic, en un primer moment, treballà com auxiliar de comptabilitat al Banco de Crédito Agrícola de Veracruz i fou secretari del ministre d'Educació a l'exili, Miquel Santaló.

El 1949 es casà amb la concertista de piano Maria Antònia Villamana, amb qui tingueren tres fills: Aglaé, Cleya i Vicenç.

Publicà diversos llibres de política internacional: *Veinte frentes. Un film de la guerra* (1943), *Guía del mundo. Contrastes políticos de nuestro tiempo* (1946), *Twenty war fronts: a latin vision of World War II* (1945), *El Quinto Poder* (1955), *El Rescate de Iberoamérica* (1970) i *Provincianos que han movido a México* (1983).

Col·laborador d'*Excelsior*, *Últimas Noticias*, *Novedades...* Fou editorialista dels 47 diaris de la Organización Periodística García Valseca durant més de divuit anys. Fou membre de la Sociedad Mexicana de Geografía y Estadística i de l'Academia Nacional de Historia y Geografía de Mèxic.

Josep Vidal i Aluja

* Blancafort, 15 d'agost de 1923

† Mèxic DF, 25 de setembre de 2006

Fill d'Àngel Vidal i Moix i d'Asumpció Aluja i Prats.

Es casà amb Núria Anglès i Espanyol, amb qui tingueren dos fills: Rafael (1950) i Montserrat.

El 1953 la família deixà Catalunya i marxaren cap a Mèxic on s'havien exiliat, a la fi de la Guerra Civil, el seus pares i germans petits. Fou gerent de producció a una indústria de productes tèxtils fins que va fundar l'empresa Lanzaderas Vidal. Es va interessar per l'agricultura i l'explotació forestal.

Fou president de l'Orfeó Català (1983-1984) i entrenador de l'equip de futbol FC Barcelona del mateix Orfeó (1960-1982).

Va ser el darrer president d'Esquerra a Mèxic.

Sebastià Vidal i Aluja

* Blancafort, 20 de gener de 1926

† Mèxic, 15 d'abril de 1990

Flequer.

Fill d'Àngel Vidal i Moix i d'Asumpció Aluja i Prats.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França on va viure fins que va arribar a Mèxic a finals dels 1940.

Rafael

Vidal i Anglès

* Blancafort, 20 de maig de 1950

Dentista cirurgià.

Fill de Josep Vidal i Aluja i de Núria Anglès i Espanyol.

Va arribar a Mèxic amb la família el 1953. Realitzà els seus estudis a l'UNAM.

És vicepresident de l'Orfeó Català.

Àngel Vidal i Moix

* Barcelona, 27 de febrer de 1896

† Mèxic DF, 21 de febrer de 1979

Fill de Josep Vidal i Benaiges i de Maria Moix i Oliveres.

Es casà amb Assumpció Aluja i Prats, amb qui tingueren tres fills: Josep, Sebastià i Maria (1930).

Fuster de professió fou jutge de pau i regidor de Blancafort (1931).

Durant la Guerra Civil fou funcionari de la Generalitat a la Conselleria de Finances, amb Josep Tarradellas.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

Obrí, a Mèxic DF, la pastisseria Las Ramblas, conjuntament amb Josep Folch i Joan Pedret.

El 1949 va rebre la nacionalitat mexicana.

Fou president d'Esquerra a Mèxic (1962-1977).

Enric Vidal i Rimont

* Vilaller, 14 de juliol de 1914

† Mèxic DF, 5 de juny de 2001

Nascut en el si d'una família d'ebenistes, el seus pares foren Elies Vidal i Parache i Carme Rimont i Badia, els quals tingueren tres fills: Enric, Romeu (1922) i Núria (1928).

Es casà amb Maria Elena Silva Munguia, amb qui tingueren cinc fills.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 s'exilià a Andorra.

Durant la Guerra Civil s'allistà voluntari a la Columna Macià-Companys, a través de la criada feta des de Joventut Republicana de Lleida als joves lleidatans. Quan la Columna es transformà en la 30a Divisió de l'Exèrcit Republicà, en fou comissari de batalló. Va rebre una medalla al valor.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França passant per Prats de Molló el 13 de febrer de 1939. Fou reclòs al camp de concentració d'Adge. El 13 de juliol embarcà a Bordeus a bord del Mexique arribant el 27 de juliol a Veracruz com a refugiat polític.

A Mèxic DF es llicencià en disseny industrial a l'UNAM. Fou fabricant de mobles a l'empresa, Ebanos de México, professor de disseny i president de l'Asociación de Muebles de Madera. Va participar en diverses exposicions de mobles al Districte Federal i a altres estats de la República.

El 1948 va rebre la nacionalitat mexicana.

Francesc Vila i Silva

* Barcelona, 7 de febrer de 1901

Fill d'Enric Vila i Fontquerna i de Maximina Silva i Ariño.

Arran de la seva activitat política passà dos anys a la presó (1917-1919). Fou detingut i empresonat durant sis anys a conseqüència de la repressió militar d'Àfrica (1923).

Va treballar com a comptable a Laboratorios del Norte de España, al Masnou, durant tretze anys.

Es casà amb Mercè Traber i Lassauca, amb qui tingueren dos fills: Mercè (1930) i Francesc (1935).

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou detingut de nou.

Durant la Guerra Civil fou alcalde del Masnou, jutge municipal i fiscal del tribunal de la mateixa vila. S'incorporà a l'Exèrcit Republicà l'agost de 1938 passant a formar part del Servei d'Intel·ligència Militar.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià França passant per Portbou el 9 de febrer de 1939. Fou reclus al camp de concentració de Sant Cebrià, primer, i al de Barcarès després, fins que el 24 de maig embarcà a Seta a bord del Sinaia, arribant el 13 de juny a Veracruz.

S'instal·là a Veracruz i treballà a Industrias Químico Farmacéuticas Americanas.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

Adrià Vilalta i Vidal

* Barcelona, 21 de juliol de 1906

† Mèxic DF, 1968

Advocat.

Fill d'Antoni Vilalta i Roca i d'Adriana Vidal i Codina. El matrimoni va tenir tres fills: Antoni, Adrià i Emilià (Barcelona, 1907).

El 1927 es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona i s'especialitzà en Dret Civil. Fou cap del Justícia i Dret de la Conselleria de Justícia de la Generalitat de Catalunya (1933-1936).

Es casà amb Montserrat Lladó i Sucarrat, amb qui tingueren dos fills: Òscar (1932) i Montserrat (1944).

Era col·laborador de *El Diluvio*.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil s'exilià a Brussel·les. L'1 de juny arribà a Veracruz a bord del Flandre.

A Mèxic DF col·laborà durant més de trenta anys al diari *Excelsior* i fou un dels fundadors de la revista *Estampa* de la mateixa empresa.

Treballà com a investigador de la Cámara Nacional de Comercio i en diverses institucions bancàries.

El 1953 va rebre la nacionalitat mexicana.

Antoni Vilalta i Vidal

* Barcelona, 2 de març de 1905

† Berlín, 15 de novembre de 1981

Fill d'Antoni Vilalta i Roca i d'Adriana Vidal i Codina. El matrimoni va tenir tres fills: Antoni, Adrià i Emilià (Barcelona, 1907).

El 1925 es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona.

Es casà amb Maria Soteris i Maurí (Barcelona, 1905 - Mèxic DF, 1976), la primera llicenciada en Dret a la Universitat de Barcelona. Fou també la primera dona en doctorar-se en Dret a la Universidad Complutense de Madrid, doncs la de Barcelona encara no estava autoritzada a fer-ho.

El matrimoni va tenir una filla: Maruxa (Barcelona, 1932), dramaturga amb obra traduïda a diverses llengües i guardonada amb el Premio Nacional de Ciencias y Artes México 2010.

Va ser un dels principals dirigents del grup articulat al voltant del setmanari socialista *L'Opinió* amb el qual el març de 1931 participà a la Conferència d'Esquerres Catalanes on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. A les eleccions municipals del 12 d'abril fou elegit regidor de Barcelona. A l'Ajuntament fou cap de la majoria d'Esquerra i tinent d'alcalde i, en diversos períodes, alcalde accidental. Presidí les comissions de Foment, de Cultura i d'Hisenda, des de la qual eleborà el primer pressupost de l'Ajuntament republicà.

Fruit d'un cert enfrontament amb el sector d'Estat Català, el grup de *L'Opinió* fou expulsat d'Esquerra l'octubre de 1933, creant una nova

força política, el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, que en coalició amb Acció Catalana Republicana, combaté el seu antic partit en les eleccions legislatives de novembre de 1933, si bé fracassà estrepitosament.

A les eleccions municipals de gener de 1934 el PNRE i Acció Catalana es presentaren en la coalició liderada per Esquerra i Antoni Vilalta fou elegit novament regidor a Barcelona.

Es reintegrà a Esquerra, conjuntament amb els seus companys del PNRE quan aquest partit ho féu després de la victòria del Front d'Esqueres a les eleccions legislatives de febrer de 1936.

Presidí el consell directiu de la Unió de Municipis Espanyols.

El setembre de 1936, a l'inici de la Guerra Civil, s'exilià primer a França i després a Bèlgica. Embarcà a Anvers a bord del *Weendan* vers Nova York. I d'allí entrà a Mèxic per Nuevo Laredo el 21 de novembre de 1939.

A Mèxic DF exercí d'advocat de la hisenda pública i com a assessor de diverses institucions de crèdit i dependències oficials. Fundà la revista *Noticiero de Seguros, Previsión y Ahorros* i la *Asociación Médicofarmacéutica*.

El 1940 va rebre la nacionalitat mexicana.

Va publicar *La premeditación como circunstancia atenuante* (1949) i *La individualización de la ley civil* (1982, obra pòstuma), considerades com a llibres de text a les facultats de Dret de les universitats mexicanes.

Pelai

Vilar i Canales

* Oviedo, 1 de juliol de 1909

† Mèxic DF, 19 de novembre de 1993

Fill de Josep Vilar i Giménez i de Dolors Canales i Pulido, pares catalans, la família tornà a Catalunya quan era ben petit.

Es llicencià en Medicina a la Universitat de Barcelona. Fou membre de la Federación Universitaria y Escolar i de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya.

La seva primera militància política fou al PNRE.

Fou adjunt del Servei d'Otorinolaringologia de l'Hospital de la Creu Roja de Barcelona i otorinolaringòleg de l'Hospital Psiquiàtric de la Generalitat de Catalunya (1934-1936).

Es casà amb Àngela Puig i Soriano, amb qui tingueren dos fills: Pelai (Barcelona, 1937) i Àngela (Barcelona, 1939 - Mèxic DF, 1973).

En esclatar la Guerra Civil participà a l'expedició a Mallorca com a membre del Comitè Sanitari de Milícies Antifeixistes, junt al doctor Gabriel Capó i Batlle, al qual admirava i l'influï per afiliar-se al PSUC. En representació d'aquest partit, formà part del Consell de Sanitat de Guerra. Fou nomenat cap de la Primera Comandància de Tropes de Sanitat. Posteriorment fou destinat a l'11è Cos de l'Exèrcit, com a cap de Sanitat, amb el grau de comandant. Participà en la defensa de Madrid i va veure morir Durruti, a qui va fer l'autòpsia, juntament amb el doctor Santamaria.

El 13 de febrer de 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França entrant per Prats de Molló. Fou l'oficial encarregat d'arriar la bandera republicana

na que onejava a la frontera. Fou reclus al camp de concentració d'Adge on va ser-ne el cap de Sanitat. El 1941, traslladat al camp d'Argelers, organitzà un servei d'Otorinolaringologia que va merèixer una menció especial de la Sanitat Militar Francesa. Abandonà el camp el 1941, reclamat pels representants consulars mexicans per anar a prestar servei al Refugio de los Estados Unidos Mexicanos para la ayuda de refugiados españoles, sent metge de la Secció Femenina i Infantil al Castell de Reynarde. Finalment el 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

S'establí a Pachuca on exercí de metge i va dirigir, durant quatorze anys, la publicació bimestral *Acta Médica Hidalguense*. El 1949 la dona i els fills van reunir-se amb ell, provinents de Catalunya i el 1958 es traslladaren a Mèxic DF.

Fou president de la Borsa del Metge Català (1964-1965). Fou membre de l'equip de la Clínica Londres on exercí privadament amb molt de prestigi (1961-1980). Fou professor de Postgrau d'Otorinolaringologia de l'UNAM i membre honorari de la Sociedad Mexicana de Otorrinolaringología y Cirugía de Cabeza y Cuello (1978). Va escriure *Mis Médicos Mexicanos* (1989).

El 1992 visità per darrera vegada Catalunya, per assistir al 6è Congrés d'Història de la Medicina Catalana, celebrat a Tarragona.

Josep Vilarrasa i Juanola

* Santa Pau, 6 d'agost de 1902

† Olot, 20 de març de 1967

Regidor d'Hisenda al Consell Municipal d'Olot (1937).

El 1938 fou elegit president d'ERC a Olot.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià a França. El 8 de setembre de 1942 embarcà a Marsella al Maréchal Lyautey rumb a Casablanca, fent escala a Orà. I des de Casablanca a bord del Nyassa arribà a Veracruz el 16 d'octubre.

Elionor

Vinyerta i Cuartero

* Barcelona, 1893

†

Costurera de professió. Entre 1920 i 1922 treballà en espectacles escènics a teatres de Barcelona i voltants, presentant-se com a “artista enciclopèdica”. Cantava, ballava, tocava música i feia números de prestidigitació i transmissió del pensament.

A mitjans dels anys 1920 va conèixer a Amadeu Aragay, republicà, maçó i dirigent de la Unió de Rabassaires, amb qui es casà.

El maig de 1928 participà a la fundació de l'Ateneu Republicà Femení de Barcelona, entitat de la que esdevindrà presidenta entre 1930 i 1931. A més de demanar el vot per la dona, aquest Ateneu tractà de posar en marxa llars d'infants per a dones treballadores de caràcter laic —la majoria de guarderies estaven llavors en mans de monges. Amb l'arribada de la República l'entitat femenina intensificarà la seva labor: inauguraran aquestes llars d'infants laiques i realitzaran cursets per a dones. A més, seran les organitzadores, el juliol de 1931, de l'Homematge a la Dona Catalana.

Destacada propagandista feminista d'ERC, participà en la campanya pro Estatut. Com a lliurepensadora, parla al míting anticlerical que es celebrà a Montjuïc el setembre de 1931 presidit per la filla de Francesc Ferrer i Guàrdia.

El 1932 fixà la seva residència a Sant Cugat del Vallès, amb el seu marit, Amadeu Aragay, escollit diputat al Congrés l'any abans.

L'agost de 1933, es creà el Grup Femení del

Centre Republicà Federal de Sant Cugat i en fou nomenada presidenta d'honor.

Durant la Guerra Civil fou una de les organitzadores del Primer Congrés Nacional de la Dona celebrat a Barcelona el 1937. Arran d'aquesta trobada es creà la Unió de Dones de Catalunya, una organització femenina unitària de les forces antifeixistes, de la qual en serà vocal del seu Comitè Executiu.

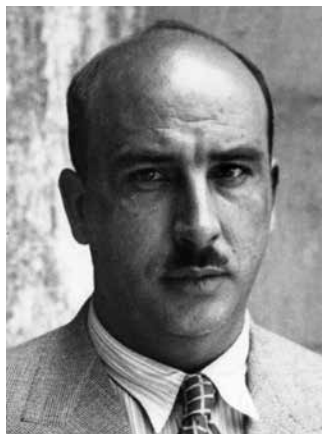
A Sant Cugat —anomenat durant la Guerra Civil, Pins del Vallès—, serà presidenta del Comitè Local de Socors Roig Internacional, format el juny de 1937.

A la fi de la Guerra Civil s'exilià amb el seu marit, primer a França i el 1942 a Mèxic.

Antoni Xirau i Palau

* Figueres, 22 de febrer de 1898

† Bagneux, 6 de setembre de 1976

Fill de l'advocat Ramon Xirau i Llorens i de Reimeí Palau i Reig. El matrimoni va tenir quatre fills: Josep (1893), Joaquim (1895), Antoni i Joan (1903).

El 1946 es casà amb Maria Lloret i Rosiñol amb qui tingueren un fill: Ramon (1946).

Es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona. Va ser un dels fundadors i impulsors del Grup Lliure d'Ensenyament, que organitzava conferències als centres obrers. El 1929 fou nomenat membre del Comitè Paritari del Port de Barcelona, i féu de secretari de la Secció de Càrrega, Descàrrega i Estiba.

El 1928 va ser un dels fundadors i redactor del setmanari socialista *L'Opinió*. El 1930 fou un dels redactors del Manifest d'Intel·ligència Republicana, i el març de 1931 participà en la Conferència d'Esquerres Catalanes, on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. El maig fou elegit diputat per Barcelona de la Diputació Provisional de la Generalitat. Va ser un dels ponents de l'Estatut de Núria. El juny passà a dirigir *L'Opinió*, ara com a diari d'Esquerra i alhora fou elegit diputat a les Corts Constituents per Barcelona-ciutat.

El 1932 fou elegit diputat d'Esquerra al Parlament per Girona. El president Macià el nomenà primer, conseller de Sanitat i Assistència Social i, després, conseller d'Agricultura i Economia.

Fruit d'un cert enfrontament amb el sector d'Estat Català, el grup de *L'Opinió* fou expulsat d'Esquerra l'octubre de 1933, creant una nova

força política, el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, que en coalició amb Acció Catalana Republicana, combaté el seu antic partit en les eleccions legislatives de novembre de 1933, si bé fracassà estrepitosament.

El juny de 1934 defensà al Parlament de Catalunya, en nom d'Esquerra, la Llei de contractes de conreu.

El Sis d'Octubre acompanyà Lluís Companys en la proclamació de l'Estat Català des del balcó del Palau de la Generalitat. Arran del fracàs de la insurrecció va ser reclus al vaixell-presó Uruguay ancorat al port de Barcelona. El març de 1935, en el context de la suspensió de l'autonomia, va ser nomenat cap de negociat dels Serveis Administratius de la Casa de la Caritat de Barcelona, organisme en què ja prestava els seus serveis com a lletrat.

Restablerta l'autonomia el març de 1936, després del triomf del Front d'Esquerres, va ser un dels dirigents del PNRE que establí converses amb Companys, per reintegrar-se a Esquerra.

El 1939 s'exilià a França instal·lant-se a redòs de la Residència dels Intel·lectuals Catalans de Montpeller. Anà a Mèxic durant un any però posteriorment retornà França, on féu de professor. El 1953 publicà a Mèxic *El meu poble i altres poesies*, mentre que el 1954 publicà a França *Almogàvares*, dins una col·lecció de lectures juvenils. Va ser membre de la direcció d'Esquerra a l'exili a França.

Joan Xirau i Palau

* Figueres, 24 de desembre de 1903

† Figueres, 8 de març de 1976

Farmacèutic.

Fill de l'advocat Ramon Xirau i Llorens i de Remei Palau i Reig. El matrimoni va tenir quatre fills: l'advocat i polític fundador de la USC, Josep (1893), el filòsof i fundador de la USC, Joaquim (1895), l'advocat i polític fundador d'Esquerra, Antoni (1898) i Joan.

Es llicencià en Farmàcia i treballà als laboratoris de Fisiologia i de Biologia de la Universitat de Barcelona, dirigits respectivament pel doctor August Pi i Sunyer i pel doctor Pere Domingo. Fou director de la revista *Studium*, en el consell de redacció de la qual es trobaven, entre d'altres, Salvador Dalí i Jaume Miratvilles.

Va destacar com a jugador d'escacs essent sots-campió de les comarques gironines el 1935-1936. Va escriure *El ajedrez en siete lecciones*.

Es casà amb l'escriptora Maria dels Àngels Vayreda i Trullol (1910-1977), amb qui tingueren dues filles: Maria (1932) i Adela (1936-1961).

Durant la Guerra Civil va ser professor de Ciències Naturals a l'Escola del Treball de la Generalitat de Catalunya (també anomenada Escola d'Arts i Oficis) a Figueres, on també va tenir oberta una oficina de farmàcia.

El 1939, a la fi de la Guerra Civil, s'exilià a Mèxic, on exercí la docència com a professor de Química Orgànica i Inorgànica i Anàlisi Química a la Universidad de Morelia. El 1940 va ser delegat per la universitat per assistir al Primer Congreso Indigenista de Pátzcuaro.

El 1941 va rebre la nacionalitat mexicana.

De 1943 a 1950 va ser director tècnic de recerca dels Laboratorios Lauzier a Mèxic DF. Va treballar sobre alcaloides, fent una estada el 1950 a París, amb el doctor Polonowsky, per aprofundir en aquest camp.

Va publicar un manual de química, *Elementos de Química en nueve lecciones* (1946) i diversos articles en publicacions especialitzades com la *Revista de la Sociedad Mexicana de Historia Natural* o la *Journal of the American Chemical Society*.

Va ser membre de la Sociedad Mexicana de Historia Natural, de la Societat de Biologia de Barcelona i de l'American Chemical Society.

Tornà a Catalunya el 1951 i al cap d'un temps va poder tornar a obrir una oficina de farmàcia a Figueres.

Ramon Xirau i Subias

* Barcelona, 20 de gener de 1924

Fill del filòsof i dirigent de la Unió Socialista de Catalunya, Joaquim Xirau i Palau i de Pilar Subias i Galter.

Estudià al Col·legi Montessori de Barcelona i amb l'esclat de la Guerra Civil els seus pares l'enviaren a Marsella on estudià al Lycée Périer. El 1939, a la fi de la Guerra Civil, la família es retrobà a París fins que embarcaren rumb a Nova York camí de Mèxic DF on finalment s'exiliaren.

Estudià filosofia a l'UNAM i en dirigí el Departament de Filosofia (1949-1970). Ha estat professor de Filosofia en el Liceo Franco-Mexicano (1946-1973) i a la Universidad de las Américas.

El 1949 es casà amb la pintora mexicana Ana María Icaza Güido, amb qui tingueren un fill: Joaquín (1950-1976).

El 1955 va rebre la nacionalitat mexicana.

El mateix any féu estudis d'especialització a la Sorbona. Ha impartit càtedres a les universitats d'Oxford, Bolonya, Barcelona, Yale, Columbia...

El 1957 formà part del consistori dels Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Mèxic DF. Va ser fundador i director de la revista *Diálogos* (1964-1985), subdirector del Centro Mexicano de Escritores i membre del Colegio Nacional des de 1973 i de l'Academia Mexicana de la Lengua des de 1994. I col·laborador de *Vuelta*, revista dirigida pel seu gran amic Octavio Paz.

Ha publicat més de quaranta obres. De la seva obra filosòfica, influïda per l'existencialisme i el personalisme, cal citar: *Duración y existen-*

cia (1947), *Sentido de presencia* (1953), *El péndulo y la espiral* (1959), *Palabra y silencio* (1964), *The Nature of Man* (amb Erich Fromm, 1968), *De ideas y no ideas* (1974), *Cuatro filósofos y lo sagrado* (1986). Com a crític literari ha estudiat a sor Juana Inés de la Cruz, Octavio Paz, José Gorostiza, Xavier Villaurrutia i en general a la poesia hispanoamericana i espanyola. La seva obra poètica, influïda per Joan Maragall, Pau Éluard, Agustí Bartra i Friedrich Hölderlin i el simbolisme, és escrita en català: *Deu poemes* (1951), *L'espill soterrat* (1955), *Les platges* (1974), *Graons* (1979) i *Dit i escrit* (1983).

Ha obtingut multitud de premis, entre els quals: Magda Donato (1970), Elías Sourasky (1980), Universidad Nacional (1988), Internacional Alfonso Reyes (1988), Mazatlán (1990) i Nacional de Ciencia y en Artes (1995).

Entre les distincions rebudes cal esmentar Chevalier des Arts et des Lettres (França, 1964), Commendatore (Itàlia, 1971), Palmes académiques (França, 1975), Orden de Isabel la Católica (Espanya, 1979), Légion d'Honneur (França, 1990), Creu de Sant Jordi (Catalunya, 1997), Gran Cruz del Mérito Civil (Espanya, 2006), Medalla de Oro de las Bellas Artes (Mèxic, 2009) i la Medalla de Alonso de Veracruz (2010), atorgada per l'Asociación Filosófica de México. És doctor honoris causa per la Universidad de las Américas de Mèxic (1970), per la Universitat Autònoma de Barcelona (1984) i per l'UNAM (2010).

És membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

Ferran Zulueta i Giberga

* Barcelona, 8 d'agost de 1889

† Torreón, 1961

Fill de l'hisendat, advocat, polític, diputat a Corts per Vilafranca del Penedès i cooperativista, Josep Zulueta i Gomis (1858-1925), que va tenir tres fills: Ferran, Josep Maria i Carme.

Va cursar la carrera d'estudis tècnics a l'Escola Industrial de Terrassa.

Es casà amb Maria Dolors Cristelly i Gómez de la Cuesta, amb qui tingueren un fill: Ferran.

Destacada figura del cooperativisme agrícola català, fou un dels fundadors de la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya i, el 1933, de la Cooperativa Lletera de la Seu d'Urgell. Va ser president de la secció ramadera de la Unió de Sindicats Agraris de Catalunya, de la que en fou vicepresident segon el 1932 i novament president entre juliol i desembre de 1936. També presidí el Sindicat de Criadors de l'Alt Urgell (1933) i fou membre del Institut Agrícola Català de Sant Isidre (1932-1936).

Al marge de les entitats privades, també ocuparia diferents càrrecs en l'administració catalana: membre del Consell d'Agricultura, Ramaderia, Caça i Pesca de la Generalitat (1934) i, ja durant la Guerra Civil, president de la Comissió Assessora de Ramaderia de la Generalitat (1936-1939).

Tot i ser membre de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, tradicionalment al costat del catalanisme conservador representat per la Lliga, Zulueta fou militant d'Esquerra Republicana de Catalunya des del 1931.

El 1936 fou escollit diputat d'Esquerra a les Corts Espanyoles per Lleida, a la candidatura del Front d'Esquerres. Fou membre titular de les Comissions de Pensions i d'Agricultura.

Arran dels Fets del Sis d'Octubre de 1934 fou empresonat a la Seu d'Urgell.

A la fi de la Guerra Civil, s'exilià a França. En una primera etapa va residir a Tolosa de Llenguadoc, patint dos mesos de presó a l'espera de la petició d'extradició del govern de Franco, que finalment no va ser atesa pel Govern francès. El règim franquista el condemnà, a través del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, a la pèrdua dels seus béns.

El 1942 va arribar a Mèxic amb la seva família a bord del Nyassa.

El 1944 fou designat vocal de la delegació a Amèrica del Consell Nacional de Catalunya.

Establert a Torreón, des del 1948, es va dedicar durant diversos anys a la venda de béns immobles.

Els 29 noms descartats

29 noms han estat descartats, perquè la informació de la qual disposem ara com ara és gairebé nul·la, contradictòria o perquè hi ha dubtes raonables sobre la seva identitat. Són aquests:

- Ramon Aguiló
- Salvador Aymeric
- Carles Balaña
- Andreu Benaiges
- August Bernaldo i Bis
- Antoni Calm
- Josep Ma. Camps
- Joan Cases
- Ramon Castells
- J Del Vilar
- J Egaña
- Pere Estrada
- Joan Fortuny
- P Gibert
- Josep Manuel Llobet
- Joan Loperena i Escudé
- Lluís Marrasé
- Vicenç Martí
- Blai Martret i Canturri
- Blai Martret i Moles
- Delfi Massip
- Amadeu Oliva i Traiter
- Antoni Ollé i Vilar
- Lluís Regordosa i Carrera
- Manuel Ripoll
- Jaume Soler
- Josep Soler i Torner
- A Vila
- Roser Vilaplana i Biosca

Glossari de sigles

BOC	Bloc Obrer i Camperol
CADCI	Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria
CNT	Confederació Nacional del Treball
CTARE	Comité Técnico de Ayuda a los Republicanos Españoles
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya
IEC	Institut d'Estudis Catalans
JARE	Junta de Auxilio a los Republicanos Españoles
JEREC	Joventuts d'Esquerra Republicana - Estat Català
OC	Orfeó Català
PNRE	Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra
PRD	Partido de la Revolución Democrática
PRR	Partido Republicano Radical
PSC	Partit dels Socialistes de Catalunya
PSUC	Partit Socialista Unificat de Catalunya
SERE	Servicio de Evacuación de Refugiados Españoles
OEA	Organización de los Estados Americanos
UGT	Unió General de Treballadors
UNAM	Universidad Nacional Autónoma de México
USC	Unió Socialista de Catalunya
UTEHA	Unión Tipográfica Editorial Hispano Americana

Roc Boronat

El republicà que
va fundar el Sindicat
de Cecs de Catalunya

erativistes Catalans • 11
m Llorens Abelló

ni Orensanz

aria Francés

S DE UN CERO
ZQUIERDA

o en comprimidos)

TEORALS
DE LA
LLENGUA CATALANA
A L'EXILI
(1941-1977)

BIBLIOTECA
SERRA
DURE
Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Els exiliats catalans
a Mèxic
Un estudi de la immigració republicana

Dolores Pla Brugat

recerca i pensament

editorial afers

JOSEP MASSOT I MUNTANER

ANTONI M. SBERT
AGITADOR, POLÍTIC
I PROMOTOR CULTURAL

BIBLIOTECA

MARTÍ ROURET

Mestre, república i català

VICENÇ RIERA LLORCA
ELS EXILIATS
CATALANS
A MÈXIC

la
música
de
jazz

MIQUEL MARTÍ SOLER
**L'ORFEO
CATALA
DE MEXIC**
(1906-1986)

Josep M. Poblet
Història de l'Esquerra
Republicana de Catalunya
1931-1936

El partit de Francesc Macià

Ajuntament de Barcelona

**LA REVOLUCIÓ
DEL BON GUST**

Jaume Miravittes i el Comissariat de
Propaganda de la Generalitat de Catalunya
(1936-1939)

[A]N[C]

VIENA
EDICIONS

Ajuntament de

A. BLADÉ I DESMOLLA
DE L'EXILI A MÈXIC

Joan Sa
**L'EX
POLI
CATA**

Bibliografia

- AGUADÉ I CORTÉS, CRISTIAN. *Memòries d'un català de Xile. Una història de l'exili del 39*. Barcelona: La Magrana, 2009 [Orígens; 140].
- ALQUÉZAR I ALIANA, RAMON... [et al.]. *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història. 1931-2001*. Barcelona: Columna, 2001.
- AMAT, JORDI; BETSABÉ GARCÍA. *Roc Boronat. El republicà que va fundar el Sindicat de Cecs de Catalunya*. Barcelona: Pòrtic, 2007. (Testimonis; 2).
- AUDÍ, PERE; TONI ORENSANZ. *Joaquim Llorens Abelló*. Barcelona; Valls: Fundació Roca i Galès: Cossetània, 2008. (Cooperativistes Catalans; 11).
- Barcos de la libertad. Diarios de viaje del Sinaia, el Ipanema y el Mexique (mayo-julio de 1939)*, Los; presentación de Fernando Serrano Migallón. México DF: Colegio de México, 2006.
- BARRERA, HERIBERT... [et al.]. *Centenari Artur Bladé (1907-2007)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Institució de les Lletres Catalanes, 2006.
- BLADÉ I DESUMVILA, ARTUR. *De l'exili a Mèxic*. Barcelona: Curial, 1993. (La Mata de jonc; 23).
- BONAMUSA, FRANCESC. *Política i finances republicanes (1931-1939). Lluís Mestres i Capedevila, Comissari Conseller a Tarragona (1936-37) i Director General de finances de la Generalitat de Catalunya (1937-39)*. Tarragona: El Mèdol, 1997. (Fòrum; 17).
- CABRUJA I AUGUET, AGUSTÍ. *Homes de la meva terra*. Girona: La Diputació, 2002 (Josep Pla; 11).
- CALVET I CAMARASA, JOSEP MARIA; JACINT CORBELLÀ I CORBELLÀ. *Diccionari biogràfic de metges catalans*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana: Rafael Dalmau, 1981-1983.
- CANTURRI I RAMONET, ENRIC. *Memòries (república, guerra i exili)*. Barcelona: L'Avenç: Ajuntament de la Seu d'Urgell, 1987.
- CASINOS, XAVI. *Santiago Vivancos, maçó i catalanista*. Barcelona: Bi-

- blioteca Pública Arús, 2009. (Papers de l'Arús; 2).
- Diccionari biogràfic del moviment obrer als Països Catalans*; coordinat per Maria Teresa Martínez de Sas (segle XIX), Pelai Pagès i Blanch (segle XX). Barcelona: Universitat de Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.
- DUNYÓ I CLARÀ, JACINT. *Joan Ventosa i Roig 1883-1961. La humanitat d'un català exemplar*. Barcelona: Fundació Roca Galès, 1983.
- Exilio Español en México. 1939-1982, El*. México DF: Salvat: Fondo de Cultura Económica, 1982.
- FAULÍ, JOSEP. *Els Jocs Florals de la llengua catalana a l'exili (1941-1977)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.
- FERRER, MIQUEL. *La Generalitat de Catalunya a l'exili*. Barcelona: Aymà, 1977.
- FÈRRIZ ROURE, TERESA. *Escriptors i revistes catalanes a l'exili* [recurs electrònic]. Barcelona: UOC, 2009.
- FIGUERES, JOSEP MARIA; JOSÉ MARÍA MURÍA (editores). *Cataluña en México*. Guadalajara: Instituto Nacional de Antropología e Historia, 2010.
- FRANCÉS, JOSÉ MARÍA. *Memorias de un Cero a la Izquierda. Cincuenta años de la vida de una ciudad y de cuatro continentes a través de los recuerdos de un hombre perfectamente gris*. México DF: Olimpo, 1962.
- GARCIA, XAVIER. *Artur Bladé en la política i literatura catalanes del segle XX*. Valls: Cossetània, 2009. (Perfils; 9).
- [et al.]. *Artur Bladé i Desumvila: escriptor de l'Ebre català, cronista de l'exili*. Tarragona: Arola, 2008. (Morera; 16).
- GAYA I CANALDA, MANUEL RICARD. *Els meus records*. México D.F.: [s.n.], 2005.
- GUILLAMON, JULIÀ. *El dia revolt. Literatura catalana de l'exili*. Barcelona: Empúries, 2008.
- IVERN I SALVÀ, MARIA DOLORS. *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*. 2 vol. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.- (Biblioteca Abat Oliba; 61, 72).
- Jaume Serra i Hünter. Semblança biogràfica*; Conferència pronunciada davant el Ple per Jordi Sales i Coderch el dia 14 de juny de 1999. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000.
- Joan Casanelles i Ibarz 1904-1981. Memòries i bibliografia*; a cura de Joan B. Culla i Clarà. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1991. (Gent de la Casa Gran; 5).
- Lletres de batalla. Josep Gomis i Lluís Faiges, testimonis reusencs contra l'oblit*; a cura de Jordi Tous i Vallvè. Tarragona: El Mèdol, 2002. (Fòrum; 27).
- MANENT, ALBERT (dir). *Diccionari dels catalans d'Amèrica. Contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic*. Barcelona: Comissió Amèrica i Catalunya 1992. Generalitat de Catalunya, 1992.
- *La literatura catalana a l'exili*. Barcelona: Curial, 1976.
- MARQUÈS, SALOMÓ. *Martí Rouret: mestre, republicà i català*. Girona: Ajuntament de l'Escalà, 2001.
- MARTÍ SOLER, MIQUEL. *L'Orfeó Català de Mèxic (1906-1986)*. Barcelona: Curial, 1989.
- MASSOT I MUNTANER, JOSEP. *Antoni M. Sbert, agitador, polític i promotor cultural*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000. (Biblioteca Serra d'Or; 255).
- *Antoni Maria Sbert 1901-1980*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2008.
- MIRAVITLLES, JAUME. *D'Europa a Amèrica. Dietari d'exili (1914-1945)*. Barcelona: Proa, 2009. (Perfils; 88).
- MURIÀ VILA, RAFAEL. *Antoni Peyrí Macià*. Zapopan: El Colegio de Jalisco, 1998.
- MURIÀ, JOSÉ MARÍA (coord). *Diccionario de los catalanes de México*. Zapopan: El Colegio de Jalisco, 1996.
- OLESTI TRILLES, JOSEP. *Diccionari Biogràfic de*

- Reusencs*. Reus: Ajuntament, 1991-1992.
- PASCUET, RAFAEL; ENRIC PUJOL (dir). *La Revolució del bon gust. Jaume Miravittles i el Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, 1936-1939*. Barcelona: Arxiu Nacional de Catalunya; Viena: Ajuntament de Figueres, 2006.
- PEREGRINA, ANGÉLICA (coord). *México y la República Española*. México DF: Instituto Nacional de Antropología e Historia, 2009.
- PLA BRUGAT, DOLORES (coord). *Pan, trabajo y hogar. El exilio republicano español en América Latina*. México DF: SEGOB. Instituto Nacional de Migración. Centro de Estudios Migratorios, 2007.
- *Els exiliats catalans. Un estudio de la emigración republicana española en México*. México DF: Instituto Nacional de Antropología e Historia: Orfeo Català de Mèxic: Libros del Umbral, 1999.
 - *Els exiliats catalans a Mèxic. Un estudi de la immigració republicana*. Catarroja; Barcelona: Afers, 2000. (Recerca i pensament; 11).
- PLANELLAS-WITZSCH DÖRFLER, MARK. *El somriure de Catalunya. Un retrat biogràfic de Jaume Miravittles*. Barcelona: Duxelm, 2008. (Dux cat; 7).
- PLANES SERRA, ALBERT. *Antoni Dot i Arxer 1908-1972*. Barcelona: Fundació Josep Irla: Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, 2008.
- POBLET I GUARRO, JOSEP MARIA. *Història de l'Esquerra Republicana a Catalunya*. Barcelona: Dopesa, 1976. (Pinya de rosa; 25).
- *Jaume Aiguader. Una vida "amb Catalunya i per Catalunya"*. Barcelona: Teide, 1977.
 - *Memòries d'un rodamón*. Barcelona: Pòrtic, 1976. (Memòries; 19).
- PONS I GARLANDÍ, JOAN. *Un republicà en mig de faistes*. Barcelona: Edicions 62, 2008.
- PUCHE I MANAUT, ANTONI. *Els metges catalans exiliats a Mèxic*. Director: Jacint Corbella i Corbella. Barcelona: Universitat de Barcelona. Departament de Salut Pública i Legislació Sanitària, 1994. Tesi doctoral. Exemplar mecanografiat.
- Quaderns de l'Exili. Mèxic 1943-1947*. Edició facsimil. Any I, núm. 1 (set. 1943) - any V, núm. 26 (març-abr. 1947). Barcelona: Estudis Nacionalistes, 1982.
- RIERA LLORCA, VICENÇ. *Els exiliats catalans a Mèxic*. Barcelona: Curial, 1994. (La Mata de jonc; 29).
- ROCA I MUNTÉ, MARIAN. *Records de la meua vida*. Reus: Centre de Lectura, 1979.
- RODRÍGUEZ I SOLÀ, CÉSAR. *Antoni Escofet i Pascual (1880-1951)*. Vilanova i la Geltrú: l'Ajuntament, 2003. (Retrats; 23).
- RUIZ FUNES, CONCEPCIÓN; ENRIQUETA TUÑÓN. *Final y comienzo. El Sinaia*. México DF: Instituto Nacional de Antropología e Historia: Librería Madero, 1982. (Palabras del exilio; 2).
- RULL RODRIGO, ÁNGELES. *Marcelo Santaló Sors*. Jalisco; Barcelona: Colegio de Jalisco: Generalitat de Catalunya, 1997.
- Samuel Morera*. Terrassa: L'Ajuntament, 1985. (Homenatges; 5).
- SÁNCHEZ ILLÁN, JUAN CARLOS (dir). *Diccionario biográfico del exilio español de 1939. Los periodistas*. Madrid: Fondo de Cultura Económica: Cátedra del Exilio, 2011.
- SAURET I GARCIA, JOAN. *L'exili polític català*. Barcelona: Aymà, 1979.
- SIMÓN, ADA; EMILIO CALLE. *Los barcos del exilio*. Madrid: Oberon, 2005.
- TORRENT I ORIOL, JAUME. *Salvador Armendares i Torrent. Malgrat de Mar, 1893 - Mèxic DF, 1964*. *Metge i polític*. Barcelona: Viena: Parlament de Catalunya, 2006.
- VENTOSA I ROIG, JOAN. *Memòries d'infantesa i de joventut*. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la

Nansa, 2002. (Llibres del far; 3).

- *Notes de la nostra vida a Mèxic (1942-1956)*. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 2004. (Llibres del far; 4).

VENTOSA, CONXITA. *Petita història de Joan Ventosa i Roig*; il·lustració Pilarín Bayés. Barcelona: Mediterrània, 1995. (Petites històries dels nostres personatges il·lustres; 71).

Lluny del país a causa de l'exili, tres-cents catalans i catalanes van donar vida a Esquerra Republicana de Catalunya a Mèxic durant quatre llargues dècades, extenent a terres americanes l'hegemonia de la primera organització política catalana.

Explicant la seva història aquest llibre vol retre homenatge al compromís militant d'aquella generació dels nostres conciutadans, que mentre somniaven amb la tornada a casa, recreaven a 10.000 quilòmetres de distància de la seva llar nacional, la llengua i la cultura que els identificava i els ideals que els unien.

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

